

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİ
DERS KİTAPLARINDA DİL BİLGİSİ

SEDA KAYA

BOLU-2018

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİ
DERS KİTAPLARINDA DİL BİLGİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Seda KAYA

Danışman
Prof. Dr. Halit KARATAY

BOLU, AĞUSTOS-2018

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Seda KAYA tarafından hazırlanan “**Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Ders Kitaplarında Dil Bilgisi**” adlı çalışma Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Türkçe Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir. (28.08.2018)

Akademik Unvan ve Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) :Prof. Dr. Halit KARATAY

Üye :Doç. Dr. Yusuf DOĞAN

Üye :Dr. Öğr. Üyesi Salih Kürşad DOLUNAY

Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün Onayı

Prof. Dr. Türkan ARGON
Eğitim Bilimleri Enstitü Müdürü

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum, “**Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Ders Kitaplarında Dil Bilgisi**” başlıklı çalışmanın yazılmasında bilimsel ve etik kurallara uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda atıfta bulunduğumu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığımı beyan ederim. 28.08.2018

Seda KAYA

Bu tezi aileme adıyorum...

TEŞEKKÜR

Yapılan bu araştırmanın gerek Türkçe öğretmek amacıyla yazılacak olan ders kitaplarına yol gösterecek olması, gerekse bu konuda çalışacak kişilere yeni ufuklar kazandıracak olması beni oldukça mutlu etmektedir. Bu araştırmanın tamamlanması için ilk günden itibaren ufkumu açarak daha ileriye görmemi sağlayan, üzerimde çok büyük emeği bulunan, benimle saatlerce çalışıp değerli zamanını gelişmemde harcayan, beni sürekli çalışmaya teşvik eden, kendisini tanımayı hayatımda dönüm noktalarından biri olarak gördüğüm kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Halit KARATAY'a;

Desteğini her zaman yanımda hissettiğim, bilgisi, düşüncesi ve çalışma ahlakıyla her zaman kendime rehber edindiğim değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Salih Kürşad DOLUNAY'a;

Yapıcı eleştirileri ve değerli bilgileriyle tezimin daha iyi olması yönünde destekte bulunan değerli hocalarım Prof. Dr. Mehmet KURUDAYIOĞLU ve Doç. Dr. Yusuf DOĞAN'a;

Gerek kaynaklarını ve engin bilgilerini benden hiçbir zaman esirgemeyen gerekse psikolojik olarak her daim yanımda olan İngilizce Öğretmenliği Bölümü öğretim üyesi değerli hocam Dr. Öğretim Üyesi Kadir Vefa TEZEL'e;

Üniversitemizde çalışan mesai arkadaşlarım değerli Arş. Gör. Murat TARHAN, Arş. Gör. Ozan İPEK, Öğretim Görevlisi Hüseyin KARABUĞA ve Esra KÜLAH'a;

Bolu'nun bana kazandırdığı iyi ki tanıdığım dediğim bu süreçte hiçbir desteğini benden esirgemeyen değerli arkadaşlarım Öğretim Görevlisi Gökçen TEKİN ve Burcu KAPLAN'a;

Son olarak maddî manevî desteğini benden hiçbir zaman esirgemeyen ilk öğretmenlerim, Yüce Allah'ın bana en güzel hediyeleri, hayatımın en önemli varlıkları canım babam ve anneme; hayatımı anlamlı kılan kardeşlerime teşekkür ediyorum.

Seda KAYA

BOLU Ağustos-2018

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKELERE UYULDUĞUNA İLİŞKİN BEYAN.....	i
İTHAF.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar DİZİNİ.....	vi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	viii
ABSTRACT.....	xiv
I. BÖLÜM.....	1
1. Giriş.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.1. Araştırmanın Amacı	2
1.2. Araştırmanın Önemi	4
1.3. Sınırlılıklar.....	5
1.4. Sayılıtlar/Varsayımlar.....	5
1.5. Tanımlar	6
II. BÖLÜM	7
2. Kuramsal Çerçeve	7
2.1. Dil Bilgisi Öğretimi ve Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Dil Bilgisi	7
2.2. Dil Bilgisi Öğretiminde Kullanılan Yaklaşımlar.....	8
2.3. İlgili Araştırmalar	11
III. BÖLÜM.....	16
3. Yöntem.....	16
3.1. Araştırmanın Yöntemi ve Deseni	16
3.2. İncelenen Eserler ve Çalışma Grubu	17
3.3. Veri Toplama Araçları.....	18

3.4. Veri Toplama Süreci.....	19
3.5. Verilerin Analizi.....	20
IV. BÖLÜM.....	21
4. Bulgular ve Yorumlar	21
4.1. Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Tespit Edilen Ses Bilgisi Konuları.....	21
4.2. Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Tespit Edilen Sözcük Türleri Konuları ...	33
4.3. Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Tespit Edilen Cümle Bilgisi Konuları.....	95
4.4. Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Tespit Edilen Kip Konuları	128
4.5. Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Tespit Edilen Eylemler Konuları	157
4.6. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Ders Kitapları İçin Dil Düzeylerinde Kullanılabilecek Dil Bilgisi Yapılarına Yönelik Öğretmen Görüşleri İle İlgili Bulgular	192
V. BÖLÜM	215
5.1. Sonuç.....	215
5.1.1. Türkçe öğretimi ders kitaplarında tespit edilen ses bilgisi konularına yönelik sonuçlar.....	215
5.1.2. Türkçe öğretimi ders kitaplarında tespit edilen sözcük türleri konularına yönelik sonuçlar.....	216
5.1.3. Türkçe öğretimi ders kitaplarında tespit edilen cümle bilgisi konularına yönelik sonuçlar.....	221
5.1.4. Türkçe öğretimi ders kitaplarında tespit edilen kipler konularına yönelik sonuçlar.....	224
5.1.5. Türkçe öğretimi ders kitaplarında tespit edilen eylemler konularına yönelik sonuçlar.....	226
5.1.6. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Ders Kitapları İçin Dil Düzeylerinde Kullanılabilecek Dil Bilgisi Yapılarına Yönelik Öğretmen Görüşleri İle İlgili Sonuçlar	228
5.2. Tartışma.....	239
5.3. Öneriler	241
KAYNAKLAR	250
EKLER.....	255

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 4.1. A1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen ses bilgisi konusu	21
Tablo 4.2. A2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen ses bilgisi konusu	25
Tablo 4.3. B1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen ses bilgisi konusu.....	28
Tablo 4.4. B2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen ses bilgisi konusu.....	30
Tablo 4.5. C1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen ses bilgisi konusu.....	32
Tablo 4.6. A1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen sözcük türleri konusu	33
Tablo 4.7. A2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen sözcük türleri konusu	53
Tablo 4.8. B1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen sözcük türleri konusu	66
Tablo 4.9. B2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen sözcük türleri konusu	77
Tablo 4.10. C1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen sözcük türleri	87
Tablo 4.11. A1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen cümle bilgisi	95
Tablo 4.12. A2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen cümle bilgisi	100
Tablo 4.13. B1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen cümle bilgisi	108
Tablo 4.14. B2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen cümle bilgisi	115
Tablo 4.15. C1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen cümle bilgisi	123
Tablo 4.16. A1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen kipler konusu	128
Tablo 4.17. A2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen kipler konusu	133
Tablo 4.18. B1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen kipler konusu	138
Tablo 4.19. B2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen kipler konusu	147
Tablo 4.20. C1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen kipler konusu	152
Tablo 4.21. A1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen eylemler konusu ...	157
Tablo 4.22. A2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen eylemler konusu ...	162
Tablo 4.23. B1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen eylemler konusu....	168
Tablo 4.24. B2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen eylemler konusu....	176
Tablo 4.25. C1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen eylemler konusu....	185
Tablo 4.26. Öğretmenlere göre ses bilgisi konusunun öğretilmesi gereken düzey.....	192
Tablo 4.27. Öğretmenlere göre sözcük türleri konusunun öğretilmesi gereken düzey	193
Tablo 4.28. Öğretmenlere göre cümle bilgisi konusunun öğretilmesi gereken	201
Tablo 4.29. Öğretmenlere göre kipler konusunun öğretilmesi gereken düzey	206

Tablo 4.30. Öğretmenlere göre eylemler konusunun öğretilmesi gereken düzey.....	210
Tablo 5.1. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitaplarında ses bilgisi	241
Tablo 5.2. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitaplarında sözcük	242
Tablo 5.3. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitaplarında cümle	244
Tablo 5.4. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitaplarında kipler.....	246
Tablo 5.5. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitaplarında eylemler	248

KISALTMALAR DİZİNİ

DBKBT: Dil Bilgisi Konuları Belirtke Tablosu

Et: Etkinlik

s: Sayfa

YHY: Yeni Hitit Yayınevi

YİY: Yedi İklim Yayınevi

İÜY: İstanbul Üniversitesi Yayınevi

TÖS: Türkçe Öğretim Setleri

TYDÖ: Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi

TTFL: Teaching Turkish as a Foreign Language

ÖZET

**TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİ DERS KİTAPLARINDA
DİL BİLGİSİ**

Kaya, Seda

Yüksek Lisans Tezi

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Halit KARATAY

Ağustos-2018 Sayfa: xviii + 260

Bu araştırmada, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitaplarında öğretilen dil bilgisi konuları incelenmiştir. A1 düzeyinden C1 düzeyine kadar Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki dil bilgisi konularının öğretimi sırası belirlenmiştir. Ayrıca bu konuların öğretim sırasının doğruluğunu sağlamlaştırmak için öğretmen görüşleri alınmıştır. Böylelikle Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde dil bilgisi konularının hangi düzeyde verilmesi gerektiği belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmada dil bilgisi konularının öğretimi sırasını belirlemek için ders kitaplarının içerik analizi; belirlenen konuların doğru sıralanması için de öğretmen görüşü alınmıştır. Araştırmada A1 düzeyinden C1 düzeyine kadar Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılacak dil bilgisi konularının sunumuna yönelik bir kuram geliştirilmeye çalışılmıştır. Bunun için araştırmaya veri toplamak amacıyla doküman inceleme tekniğine başvurulmuştur. İncelenen Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitaplarının sonuçları ile alınan öğretmen görüşleri birleştirilmiş ve bir öneride bulunulmuştur.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanan ve bu araştırmada incelenecek kitapların seçiminde amaçlı örnekleme tekniği kullanılmıştır. Dil bilgisi konularını doğrudan öğreten üç yayınevini A1 düzeyinden C1 düzeyine kadar kitaplarının içerik analizi yapılmıştır. Ayrıca dil bilgisi konularının öğretimi sırasını belirlemek için bu alanda en az beş yıl çalışmış öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur. Bununla ilgili veri elde etmek için dil bilgisi konularını içeren bir “Dil Bilgisi Konuları Belirtke Tablosu” üç alan uzmanı ile hazırlanmış ve bu konuların hangi düzeyde öğre-

tileceğini belirlemek için bu alanda çalışan yedi öğretmene sorulmuştur. Ders kitaplarından elde edilen verilerin analizinde konuların tekrarı frekans ile hesaplanmıştır. Kitaplardaki konuları birbirleriyle karşılaştırırken tutarlık için tekrar etmesi (f); öğretim önceliği için tekrar sıklığı ve öğretmenlerin bu konulardaki uzlaşmaları dikkate alınmıştır.

Yapılan analizler sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- 1) Ses bilgisi: İncelenen üç yayınevinde B1, B2 ve C1 düzeyleri için hazırlanan İÜY ve YİY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleriyle arasında tutarlık yoktur. Ayrıca A1 ve A2 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur.
- 2) Sözcük türleri: İncelenen üç yayınevinde isimler konusunda A2, B1 ve B2 düzeyleri için hazırlanan kitapların hepsinde tutarlık vardır. Fakat A1 düzeyi için hazırlanan kitapların hiçbirinde tutarlık yoktur. C1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarında ise İÜY ve YİY arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. Sıfatlar konusunda B1 ve B2 düzeyleri için hazırlanan kitapların hepsinde tutarlık vardır. Fakat A1 ve A2 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. C1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarında ise İÜY ve YİY arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. Zamirler konusunda A1, B1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. Fakat A2 ve B2 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarında YİY ve YHY arasında tutarlık var, İÜY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. C1 düzeyinde ise İÜY ve YİY arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. Zarflar konusunda B2 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarının hepsinde tutarlık vardır. Fakat A2 düzeyinde hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. A1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarında ise YİY ve YHY arasında tutarlık var, İÜY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. B1 ve C1 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarında İÜY ve YİY arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. Edatlar konusunda A1, A2, B1, B2 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutar-

lık yoktur. Fakat C1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarında YİY ve YHY arasında tutarlık var, İÜY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. Bağlaçlar konusunda A1 ve B1 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarında İÜY ve YİY arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. Ayrıca A2, B2 ve C1 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. Ünlemler konusunda A1, A2, B1, B2 ve C1 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hepsinde tutarlık vardır.

- 3) Cümle bilgisi: İncelenen üç yayınevinde basit zamanlar konusunda B1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarının hepsinde tutarlık vardır. Fakat A1 ve A2 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. B2 ve C1 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarında ise İÜY ve YİY arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. Birleşik zamanlar konusunda A1 ve A2 düzeyleri için hazırlanan İÜY ve YİY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. C1 düzeyi için hazırlanan YİY ve YHY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, İÜY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. B1 ve B2 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının ise hiçbirinde tutarlık yoktur. Olmak ve birleşik yapılar konusunda A1 ve A2 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hepsinde tutarlık vardır. Fakat B1 ve B2 düzeyleri için hazırlanan İÜY ve YİY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. C1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. Cümlenin ögeleri konusunda A1, A2, B1, B2 ve C1 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hepsinde tutarlık vardır. Dolaylı anlatım cümleleri konusunda A1 ve C1 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hepsinde tutarlık vardır. Fakat A2 ve B1 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. B2 düzeyi için hazırlanan İÜY ve YİY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur.
- 4) Kipler: İncelenen üç yayınevinde olasılık-yeterlik kipi konusunda B1 ve C1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarının hepsinde tutarlık vardır. Fakat A2 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. A1

düzeyi için hazırlanan YİY ve YHY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, İÜY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. B2 düzeyi için hazırlanan İÜY ve YİY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. Emir kipi konusunda B1 ve C1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarının hepsinde tutarlık vardır. Fakat A1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. A2 düzeyi için hazırlanan YİY ve YHY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, İÜY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. B2 düzeyi için hazırlanan İÜY ve YİY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. İstek kipi konusunda B1, B2 ve C1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarının hepsinde tutarlık vardır. Fakat A1 düzeyi için hazırlanan İÜY ve YİY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. A2 düzeyi için hazırlanan YİY ve YHY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, İÜY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. Dilek kipi konusunda A1, A2, B2 ve C1 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hepsinde tutarlık vardır. Fakat B1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. Gereklilik kipi konusunda A1, A2 ve B2 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hepsinde tutarlık vardır. Fakat B1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. C1 düzeyi için hazırlanan YİY ve YHY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, İÜY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. Koşul kipi konusunda A1 ve A2 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hepsinde tutarlık vardır. Fakat B1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. B2 düzeyi için hazırlanan İÜY ve YİY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. C1 düzeyi için hazırlanan YİY ve YHY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, İÜY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur.

- 5) Eylemler: Eylemde çatı konusunda A1 ve A2 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hepsinde tutarlık vardır. Fakat B1 ve B2 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. C1 düzeyi için hazırlanan İÜY ve YİY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, YHY'nin di-

ğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. Fiilimsiler konusunda A1, A2, B1, B2 ve C1 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. Kurallı birleşik eylemler konusunda A1 düzeyi için hazırlanan İÜY ve YİY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. B1 düzeyi için hazırlanan İÜY ve YHY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, YİY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. A2 ve B2 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. C1 düzeyi için hazırlanan YİY ve YHY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, İÜY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur.

Elde edilen bu veriler, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanan ders kitaplarında dil bilgisi konularının öğretimi ile ilgili bir tutarlığın olmadığını göstermektedir. Ayrıca, tutarlı olunan dil bilgisi konuları ile ilgili kitaplarda yer alan öğretim etkinliklerinin niteliği ve tekrar sıklığı da aynı değildir. Konuların öğretimi ile ilgili öğretmenlerden alınan görüşler arasında da bir tutarlık yoktur. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde dil bilgisi konularının düzeylere göre öğretim sırası hakkında hem yayınevlerinin hem de öğretmenlerin ortak bir bakış açısına sahip olmadıkları söylenebilir. Dil bilgisi konularının öğretiminin, yayınevlerinin ve alanda çalışan öğretmenlerin bireysel tercihlerine kaldığı söylenebilir. Bu konuda hem öğretim programına hem de nitelikli öğretim etkinlikleri içeren ders kitaplarına ihtiyaç vardır.

Anahtar Kelimeler: Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi (TYDÖ), dil bilgisi, Türkçe dil bilgisi konularının öğretimi, Türkçe öğretimi ders kitapları.

ABSTRACT**GRAMMAR TEACHING in TURKISH
as a FOREIGN LANGUAGE TEXTBOOKS**

Kaya, Seda

Master's Thesis

Turkish and Social Sciences Education Department

Department of Turkish Language Teaching

Thesis Advisor: Prof. Dr. Halit KARATAY

August, 2018 Page: xviii+ 260

In this study, grammar topics in textbooks used for teaching Turkish as a foreign language were examined in order to determine the order of teaching followed from A1 to C1 level. In addition, teacher opinions were taken to strengthen the accuracy of the determined teaching order of these topics. Thus, the aim was to determine what grammar topics should be taught at each level of proficiency in teaching Turkish as a foreign language.

In order to arrange the order of grammar topics used in teaching, content analysis was done of textbooks and teacher opinions were taken in order to compare both analyses' results and determine a commonly agreed upon order of those topics. In this research, an attempt was made to develop a theory to present an order of grammar topics to be used in teaching Turkish as a foreign language. In order to collect data for the research, document analysis technique was used.

In this study, the purposive sampling technique was used to select the textbooks prepared for teaching Turkish as a foreign language.

In order to determine what grammar topics are taught at each proficiency level, an instrument called, "Grammar Topics Determination Table" was prepared, having consulted three field experts, and in order to determine the level at which those subjects could be taught, the opinions of seven field teachers were sought. While comparing the topics in different textbooks, for the frequency of the repetition of the topics (f), for

teaching priority both the frequency of the repetition of the topics and teacher agreements were sought.

At the end of the analysis of the textbooks published by the three publishing houses, the following results were obtained:

- 1) Phonology: No coherence was found among the textbooks of the IUUY and YIY prepared for the levels of B1, B2 and C1 in the three publishing houses; however, there was no coherence among YHY and other publishing houses. In addition, there was no coherence in none of the textbooks prepared for A1 and A2 levels.
- 2) Word types: There was coherence in all books at A2, B1 and B2 levels in terms of nouns. However, there was no coherence among the books prepared for A1. There was coherence for the level of C1 in the text books of IUUY and YIY. There was no coherence among YHY and other publishing houses. There was coherence in all books at the levels of B1 and B2 levels in terms of adjectives. But, there was no coherence in all textbooks prepared for A1 and A2 levels. There was coherence in the textbooks of IUUY and YIY prepared for C1 level, there was no coherence among YHY and other publishing houses. There was no coherence in all books at A1 and B1 levels in terms of pronouns. There was coherence in the textbooks of YIY and YHY at the levels of A2 and B2. There was no coherence among YHY and other publishing houses. There was no coherence in the textbooks of IUUY and YIY prepared for C1 level, there was no coherence among YHY and other publishing houses. There was coherence in all books prepared for B2 level in terms of adverbs. Yet, there was no coherence in all books prepared for A2 level. There was coherence in the textbooks of YIY and YHY at the level of A1, there was no coherence among IUUY and other publishing houses. There was coherence in the textbooks of IUUY and YIY at the levels of B1 and C1, there was no coherence among YHY and other publishing houses. There was no coherence in all books at A1, A2, B1 and B2 levels in terms of prepositions. But, there was coherence in the textbooks of YIY and YHY at the level of C1, there was no coherence

among IUY and other publishing houses. There was coherence in the textbooks of IUY and YIY prepared for the levels of A1 and B1 in terms of conjunctions. There was no coherence among YHY and other publishing houses. There was no coherence in all books at A2, B2 ve C1 levels. There was coherence in all textbooks prepared for the levels A1, A2, B1, B2 and C1 for the exclamations.

- 3) Syntax: There was coherence in all textbooks prepared for level B1 in terms of simple tenses. However, there was no coherence in the textbooks prepared for A1 and A2 levels. There was coherence in the textbooks of IUY and YIY prepared for B2 and C1 levels, there was no coherence among YHY and other publishing houses. There was coherence in the textbooks of IUY and YIY for the levels of A1 and A2 in terms of other tenses, there was no coherence among YHY and other publishing houses. Coherence was found among the textbooks of YIY and YHY at the level of C1. There was no coherence among IUY and other publishing houses. There was no coherence prepared for B1 and B2 levels. There was coherence in all textbooks prepared for A1 and A2 levels in terms of “to be” verb with various structures. There was coherence in the textbooks of IUY and YIY prepared for B1 and B2 levels, there was no coherence among YHY and other publishing houses. There was no coherence in the textbooks prepared for C1 level. Regarding sentence elements, there was coherence in all lectures prepared for A1, A2, B1, B2 and C1 levels. There was coherence in all textbooks prepared for A1 and C1 levels in terms of sentences in indirect speech. Yet, there was no coherence in the textbooks prepared for A2 and B1 levels. There was coherence in the textbooks of IUY and YIY prepared for B2 level, there was no coherence among YHY and other publishing houses.
- 4) Moods: There was coherence in all textbooks prepared for level B1 and C1 in terms of probability-competency mood. However, there was no coherence in the textbooks prepared for A2 level. There was coherence prepared for level A1 level in the textbooks of YIY and YHY textbooks, there was no coherence among IUY and other publishing houses. There was co-

herence in the textbooks of IUY and YIY at the level of B2. There was no coherence among YHY and other publishing houses. There was coherence in all textbooks prepared for B1 and C1 levels in terms of imperative mood. But, there was no coherence in the textbooks prepared for the level A1. There was coherence in the textbooks of YIY and YHY prepared for A2 level, there was no coherence among IUY and other publishing houses. There was coherence in the textbooks of IUY and YIY prepared for B2 level, there was no coherence among YHY and other publishing houses. There was coherence in all textbooks prepared for B1, B2 and C1 levels in terms of optative mood. There was coherence in the textbooks of IUY and YIY prepared for A1 level, there was no coherence among YHY and other publishing houses. There was coherence in the textbooks of YIY and YHY prepared for A2 level for that mood, there was no coherence among IUY and other publishing houses. There was coherence in all textbooks prepared for A1, A2, B2 and C1 levels in terms of desiderative mood. But, there was no coherence in the textbooks prepared for B1 level. There was coherence in the textbooks prepared for A1, A2 and B2 levels in terms of necessitative mood. However, there was no coherence in the textbooks prepared for B1 level. There was coherence in the textbooks of YIY and YHY for the level of C1, there was no coherence among IUY and other publishing houses. There was coherence in all the textbooks prepared for A1 and A2 levels in terms of conditional mood. Yet, there was no coherence in the textbooks prepared for B1 level in that mood. There was coherence in the textbooks of IUY and YIY for the level B2, there was no coherence among YHY and other publishing houses. There was coherence in the textbooks of YIY and YHY, there was no coherence among IUY and other publishing houses.

- 5) Verbs: There was coherence in all textbooks prepared for A1 and A2 levels in terms of voice concepts. However there was no coherence in the textbooks prepared for B1 and B2 levels. There was coherence in the textbooks of IUY and YIY for the level of C1, there was no coherence among YHY and other publishing houses. There was no coherence in the

textbooks for the levels A1, A2, B1, B2 and C1 in terms of gerunds. There was coherence in the textbooks of IUY and YIY for the level of A1 in terms of verbs and structures that use verbs with other structural verbs such as modals, there was no coherence among YHY and other publishing houses. There was coherence in the textbooks of IUY and YHY for the level of B1, there was no coherence among YIY and other publishing houses. There was no coherence in the textbooks for the levels A2 and B2. There was coherence in the textbooks of YIY and YHY for the level of C1, there was no coherence among IUY and other publishing houses.

These data indicate that currently there is no coherence in teaching grammar topics in the textbooks prepared for teaching Turkish as a foreign language. In addition, there is no coherence in terms of quality and repetition of the teaching activities in the books. There is also no coherence among the opinions of the teachers on the teaching of the topics. Thus, it may be stated that both the publishing houses and the teachers do not have a common point of view regarding the order of grammar topics to be taught at different levels in teaching Turkish as a foreign language. This means that the teaching of grammar topics is at the discretion of publishing houses and teachers working in the field. Based on the findings, there is a need for both the curriculum and textbooks containing qualified teaching activities.

Keywords: Teaching Turkish as a Foreign Language (TTFL), Grammar, Teaching of Turkish grammar, Turkish Teaching Textbooks.

I. BÖLÜM

1.Giriş

Bu bölümde, araştırmaya ait problem durumu ve alt problemler, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sınırlılıklar, sayılılar ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Türkçeye olan ilginin ve Türkçe öğrenmek isteyenlerin sayısının her geçen gün artıyor olması bu alanda dil öğretimi için kaynak kitap ihtiyacını da beraberinde getirmektedir. Yeni bir yabancı dil öğrenmek isteyen birey kullandığı kitapla dört temel dil becerisini geliştirirken o dilin kurallarını da öğrenmek istemekte; dört temel dil becerisinin yanında dil bilgisine de ihtiyaç duymaktadır.

Günümüzde dil bilgisinin öğretilmesi gerektiği konusunda birçok kişi hemfikir olup dil bilgisi öğretiminin nasıl yapılması gerektiği konusunda tartışmalar devam etmektedir. Karatay (2014), dil bilgisi kurallarının dildeki yazılı ve sözlü iletişimdeki kullanım özelliklerinin konulara ayrılıp öğrencilere ezberlettirilmesinden yazılı ve sözlü iletişimde doğru kullanma becerilerinin geliştirilmesini sağlayan etkinliklerle yaşantı hâline dönüştürülmesi gerektiğini belirtmiştir.

Dolunay (2010), dil bilgisi öğretiminin, dört temel dil becerisinin öğrencilere etkili bir şekilde kazandırılması için yardımcı ve destekleyici bir alan olduğunu ve dil bilgisi öğretiminin ezberletmeden ziyade onları kavratarak dört temel dil becerisiyle bir arada verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Tunçel (2014), öğretmenlerin dil bilgisi kurallarını gerektiği kadar öğretmelerini, asıl hedeflerinin dil bilgisi kurallarının kusursuz öğretilmesi olmaması gerektiğini belirtmiştir.

Aydın (1997), çalışmasında dil öğretimi denilince akla kural ezberletme, dili iletişim dışı bir olgu olarak görmenin geldiğini ama yabancı dil öğretiminde dil bilgisini

öğretirken böyle bir zorlama gerekmediğini, dilbilim verilerinin olduğu gibi aktarılmasının doğru olmadığını, dil öğretimi sevdirmek için bunun bir engel olduğunu savunmaktadır. Dil bilgisi öğretiminin nasıl yapılması gerektiği konusunda şüphesiz dil öğretim stratejisi de önemli bir yere sahiptir. Bu araştırmada çalışılan kitaplar belirlenirken alandaki Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi kaynakları incelenmiş ve dil bilgisi konularını bazı Türkçe öğretimi kitaplarının doğrudan, bazılarının ise dolaylı olarak öğrettikleri belirlenmiştir. Dil bilgisi konularının hangileri öğretilmeli ve nasıl öğretilmeli sorunu bu alanda çalışanların üzerinde uzlaşmadığı bir konu olmakla birlikte düzeylere göre dil bilgisi konularının tasarlanması ve aşamalı öğretilmesi de önemlidir.

Bu araştırmada, dil bilgisi konularını doğrudan öğreten üç yayınevinin A1 düzeyinden C1 düzeyine kadar olan kitaplarındaki dil bilgisi konuları incelenmiştir. Bunun için araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

Araştırmanın problem cümlesi

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitaplarında dil bilgisi konuları, düzeylere göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

Alt problemler

1. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitaplarında, dil bilgisi konularının düzeylere göre dağılımları arasında bir tutarlık var mıdır?
2. Öğretmenlere göre Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde dil bilgisi konuları hangi sıra ile işlenebilir?

1.1. Araştırmanın Amacı

İlgili araştırmalar incelendiğinde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi çalışmalarının üç gruba ayrıldığı görülmüştür. Dil öğretim yöntem ve teknikleri, dil öğretiminde karşılaşılan sorunlar, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde dil bilgisi. Dil bilgisi öğretimi ile ilgili araştırmalar incelendiğinde “dil bilgisi terimleri sorunu (Bulut 2014; Gürlek ve Şen 2014; İslıoğlu 2015), dil bilgisi konularının öğretimi sırası (Erol 2008; Pirinç 2010; Özel 2010; Arslan 2011; Kaya 2011; Özdemir 2011; Şeylan 2013; Gümüş 2016; Fidan 2016; Kurt 2016; Doyumğaç 2017; Kalfa 2018).

Arslan (2011) ve Kalfa (2017) dil bilgisi konularının öğretimi ile ilgili temel düzeyde öğretilmesi gereken dil bilgisi konularına yönelik öneride bulunmuş fakat bağım-

sız ve yetkin düzeyde öğretilmesi gereken dil bilgisi konularına yönelik öneride bulunmamışlardır. Doyumğaç (2017) dil bilgisi konularının öğretimi ile ilgili incelediği ders kitaplarındaki konuların ünitelere göre sıralanışını ve dağılımını incelemiştir. Ayrıca bu ders kitaplarında yer alan ortak dil bilgisi konularını tespit etmek için bir dil bilgisi belirtke tablosu oluşturmuştur. Bu tabloda 24 dil bilgisi konusu bulunmaktadır. Doyumğaç bu tabloda: “alfabe, iyelik ekleri, var/yok cümleleri, geniş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman, bilinen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, çokluk eki, durum ekleri, zamirler, sıfatlar, zarflar, fiilimsiler, edatlar, bağlaçlar, ünlemler, dilek-haber kipleri, kelime yapısı, dolaylı anlatım, anlam bakımından kelimeler, cümlenin öğeleri, cümle türleri, anlatım bozuklukları” konularına yer vermiştir. Fakat diğer dil bilgisi konularına değinmemiştir. Erol (2008) dil bilgisi konularının öğretimi ile ilgili sadece bildirme ve tasarlama kiplerinin öğretimi ve sıralamasına değinmiş fakat diğer dil bilgisi konularına değinmemiştir. Fidan (2016) dil bilgisi konularının öğretimi ile ilgili incelediği ders kitaplarında dil bilgisi konularının işlenişine, bu dil bilgisi konularına yönelik öğretmen-öğrenci görüşlerine yer vermiştir. Bu görüşlerde öğrencilerin dil öğrenirken öğretmenlerin de öğretirken en çok zorlandıkları konular tespit edilmiştir. Fakat bu araştırmada dil bilgisi konularının dil düzeylerine göre sıralaması yapılmamıştır. Gümüş (2016) dil bilgisi konularının öğretimi ile sadece ilgili emir ve istek kipinin öğretimine yer vermiş fakat diğer dil bilgisi konularına değinmemiştir. Kaya (2011) dil bilgisi konularının öğretimi ile ilgili dil bilgisi konularının öğretimi sırası sorununa değinmiş fakat dil bilgisi konularının öğretimi sırasının düzeylere göre nasıl olması gerektiği konusunda öneride bulunmamıştır. Kurt (2016) dil bilgisi konularının öğretimi ile ilgili A1 düzeyinde öğretilmesi gereken dil bilgisi konularına yönelik öneride bulunmuş, bu dil bilgisi konularının kendi içerisinde sıralamasını ve ilişkisini açıklamış fakat temel kullanıcı A2, bağımsız ve yetkin düzeyde öğretilmesi gereken dil bilgisi konularına yönelik öneride bulunmamıştır. Özdemir (2011) dil bilgisi konularının öğretimi ile ilgili sadece edatlar konusuna değinmiş edatların öngörülen düzeylere uygun olup olmadıklarını değerlendirmiştir. Fakat diğer dil bilgisi konularına değinmemiştir. Pirinç (2010) dil bilgisi konularının öğretimi ile ilgili sıfatların öğretimini incelemiştir. Araştırmasında Yeni Hitit 2 kitabında bu konunun işlenişini ele almıştır. Fakat diğer dil bilgisi konularına değinmemiştir. Ayrıca sadece 1 yayınevinin B1 düzeyindeki kitabını incelemiş diğer dil düzeylerini ve yayınevlerini incelememiştir. Şeylan (2013) dil bilgisi konularının öğretimi ile ilgili

şimdiki zamanın öğretimini incelemiştir. Fakat diğer dil bilgisi konularına değinmemiştir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde dil bilgisi konularının öğretimi ile ilgili yapılan çalışmalar, dil bilgisi konularının düzeylere göre ayrıntılı incelenmesi yerine ayrı ayrı konular ve öğretim düzeyleri şeklinde yapılmıştır. Bu durum şimdiye kadar dil bilgisi konularının öğretimi ile ilgili bütüncül bir yaklaşımı ortaya koyamamıştır. Bu araştırmada, alanyazındaki diğer araştırmalardan farklı olarak dil bilgisi konularının düzeylere göre öğretimi hem içerik hem de sunum açısından bütüncül ve ayrıntılı bir bakış açısıyla ele alınmıştır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmada incelenen ders kitaplarındaki dil bilgisi konularının düzeylere göre öğretimi sırası konusunda tutarlığı belirlenmiştir. Ayrıca bu alanda çalışan öğretmenlerin, dil bilgisi konularının düzeylere göre öğretimi sırası konusunda ortak bir görüşlerinin olup olmadığı da tespit edilmiştir. Dil bilgisi konularının işleniş açısından incelenen ders kitaplarından elde edilen sonuçlar ve alınan öğretmen görüşleri karşılaştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitapları için temel düzeyden yetkin düzeye kadar dil bilgisi konularının öğretimi sırası için önerilerde bulunulmuştur. Böylelikle Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında dil bilgisi konularının öğretimi konusunda eksiklikler görülmüş, konuya bütüncül bakış açısı sunulmuş ve bu araştırmanın, bundan sonra hazırlanacak olan dil bilgisi öğretimi programlarına çerçeve oluşturması düşünülmüştür.

1.3. Sınırlılıklar

Bu araştırma, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitapları içerisinde doğrudan öğretim yöntemini benimseyen bazı kitaplar ile sınırlandırılmıştır. İlgili kitaplar aşağıda verilmiştir:

1. Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe (2015). Yedi İklim Türkçe Ders Kitabı A1, A2, B1, B2 Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi.
2. Ankara Üniversitesi TÖMER (2014). Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1 (A1 ve A2 Temel Düzey). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
3. Ankara Üniversitesi TÖMER (2013). Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 2 (B1 Orta Düzey). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
4. Ankara Üniversitesi TÖMER (2014). Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 3 (B2 ve C1 Yüksek Düzey). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
5. İstanbul Üniversitesi Dilmer (2012). Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A1, A2, B1, B2. İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
6. İstanbul Üniversitesi Dilmer (2013). Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı C1. İstanbul: Kültür Sanat Basımevi kitaplarındaki okuma-anlama, yazma ve dil bilgisi etkinlikleriyle sınırlıdır.

1.4. Sayılılar/Varsayımlar

İncelenen üç kitap setinin alanda benzer diğer kitapları yansıttığı sayılmıştır.

1.5. Tanımlar

Ana Dili: Başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra da ilişkili bulunulan çevrelerden öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve bireylerin toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dildir (Aksan, 1990, 81).

Dil Düzeyi: Dil öğrenme aşamalarından olan A1 ve A2 temel düzey; B1 ve B2 bağımsız düzey; C1 ve C2 ise yetkin düzeyi oluşturmaktadır.

Dil Bilgisi: Dillerin doğuş, gelişme, yapılış özellikleri gibi türlü niteliklerini konu edinen; doğru, düzgün kullanım yollarını gösteren bilgilerin tümüdür (Gencan, 2007, 33).

Yabancı Dil: Ana dilin dışında olan dillerden her biri, ana dilin dışında öğrenilen uzmanlık dili (TDK, 2018).

TÖMER: Türkçe Öğretimi Araştırma ve Uygulama Merkezi.

II. BÖLÜM

2. Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde, araştırma konusu ile ilgili kuramsal bilgiler ve ilgili araştırmalara yer verilerek araştırmanın kuramsal çerçevesi ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

2.1. Dil Bilgisi Öğretimi ve Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Dil Bilgisi

Dil bilgisi “Dillerin doğuş, gelişme, yapılış özellikleri gibi türlü niteliklerini konu edinen; doğru, düzgün kullanım yollarını gösteren bilgilerin tümüdür” (Gencan, 2007, 33). Kılıç (2006), dil bilgisinin bir inşaatın veya bir insanın iskelet sistemi gibi olduğunu ve bu sistem olmadan dilin de var oluşunun mümkün olmadığını belirtmiştir. “Dil bir sistemdir; dil bilgisi dersi de bu sistemi kavratmakla yükümlüdür” (Karahana, 2009, 27). Güneş (2013), dil bilgisinin tarihsel süreçte birçok aşama geçirdiğini; harflerin okuma yazma sanatı olarak görülmesinin ardından kurallar bütünü olarak görüldüğünü, şu an ise dilin ses, biçim, cümle ve metin yapısını inceleyen, anlam ve görevlerini ortaya koyan bir alan olduğunu belirtmiştir.

Dil bilgisi bir dil için ne kadar önemliyse dört temel dil becerileri olan okuma, yazma, konuşma, dinleme de bir o kadar önemlidir. Bir dile ait kuralları bilen bir kişi eğer o kuralları kullanarak o dilde okuyamıyor, konuşamıyor, yazamıyor, dinlediğini anlamıyorsa dil bilgisi sadece bilgi olarak kalır ve o dile ait yetkinlik kazanılamaz. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde dil bilgisi konularının belli becerileri destekleyecek şekilde sınıflandırılıp sınırlandırılması ve yapılandırılması gerekmektedir. Bu bakımdan herhangi bir beceriyi desteklemeyen ve yalnızca ezber bilgiler içeren dil bilgisi konuları öğrencilere ezberletilmemelidir (Kurt, 2016, 262). Bu açıdan bakıldığında dil bilgisi önemlidir ama dil bilgisi öğretiminin nasıl yapıldığı da bir o kadar önemlidir. Dört temel dil becerisini desteklemeyen dil bilgisi öğretimi yetersiz, eksik olacaktır. Öyleyse dil bilgisi öğretimi nedir? Dil bilgisi öğretimi “Bir dilin işleyiş kurallarının,

birtakım yöntem, teknik ve araçlar kullanılarak bireylerde kalıcı öğrenmeler meydana getirmek ve onların temel dil becerilerini geliştirmek amacıyla öğretilmesi sürecidir” (Dolunay, 2014, 382). Karatay, Kartallıoğlu ve Coşkun (2012), Türkçe öğretiminin amacının, öğrencilere dört temel dil becerilerinden anlatma becerilerinden olan yazma ve konuşma; anlama becerilerinden olan okuma ve dinleme becerilerini edindirmek ve bunları alışkanlık hâline getirmek olduğunu belirtmişlerdir. Aynı dili konuşan insanların anlaşabilmeleri bir kurallar çerçevesinde uzlaşmaya dayalıdır. Yabancı bir dilde anlaşabilmek için yalnızca o dilin kelimelerini bilmek yetmeyecek, iletişimi sağlamayacaktır. Kelimeler tek tek anlaşılabilir bile cümlenin genel olarak anlaşılmasının nedeni o dile ait cümle yapısını bilmemektir (Güler, 2004, 171-174). Alan yazındaki çalışmaların ortak görüşü şu şekilde özetlenebilir: Dil öğretimi bir bütündür. Bu bütünü, dört temel dil becerilerinden olan anlatma becerilerinden konuşma ve yazma; anlama becerilerinden olan okuma ve dinleme; kelime öğretimi, telaffuz öğretimi ve dil bilgisi öğretimi oluşturmaktadır. Bir dil öğretirken sadece dil bilgisi öğretiminin yapılması dilin kurallar bütünü olarak görülmesine neden olacak ve bu durum, dili öğrenenlerin isteklerini düşürecektir. Bu nedenle Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde dil bilgisinin, dört temel dil becerisini destekleyen bir öğrenme alanı olarak görülmesi daha doğru bir yaklaşımdır.

2.2. Dil Bilgisi Öğretiminde Kullanılan Yaklaşımlar

Dilin nasıl öğretilbileceği konusu uzun zamandır araştırmacıların ve uygulayıcıların önemli konularından birisi olmuştur. Ülkemizdeki uygulamaya göz attığımızda, Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde bir yöntem sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu alan genellikle üniversitelerin yabancı dil bölümlerinde, yabancı dil öğrenimi görmüş kişilerle ya da Türk dili ve edebiyatı okumuş ama yabancı dil bilgisi olan kişilerle doldurulmaktadır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde bilişim teknolojilerinden yararlanabilen eğitimcilere ihtiyaç olduğu açıktır (Büyükaslan, 2007, 3-4).

Dil bilgisi öğretimi konusunda yapılan uygulamalar incelendiğinde farklı öğretim kuramlarına dayalı yaklaşımlar olduğu görülmektedir. Bu kuramlar, tekrarı önce-

leyen davranışçı; dilin işleyiş kurallarını kavratmayı önceleyen bilişsel ve yapılandırıcı yaklaşımlar şeklinde ikiye ayrılır.

Davranışçı yaklaşımda dil bilgisi öğretimi geleneksel olarak yürütülmüştür. Bu yaklaşım, dil bilgisi tanım ve kurallarını, sayılı ve sınırlı örneklerle öğrettiği, bu dersi katı ve sevimsiz hâle getirdiği, kuralların “Ali camı kırdı” gibi hep aynı örneklerle ezberletilmeye çalışıldığı için eleştirilmiştir (Güneş, 2013, 90). Konuların doğrudan öğretilmesi, bağlamdan ayrı örnekler ve tekrarlara dayanması kalıcı ve bilinçli bir öğrenme sağlamamaktadır. Davranışçı yaklaşımda öğretmen, dilin kuralları doğrudan öğretir, benzer örneklerle pekiştirir ve öğrencilerin onunla ilgili karşılaşabilecekleri benzer durumları çözme yeterliğini çeşitli ölçme araçları ile sınar. Bu yaklaşımla öğrencilerin dili işlevsel ve bilinçli kullanabilme becerilerinin gelişmediği bilinmektedir.

Bilişsel yaklaşımda ise dilin kurallarının işleyiş mantığını kavramak önemlidir. Çünkü sınırlı kurallarla sınırsız cümleler üretmek, bunların işleyiş mantığını kavramakla gerçekleşir. Bunun için öğrencilere dilin kurallarını doğrudan ezberletmek yerine onların bağlamdaki işlevlerinin farkına varmaları sağlanır ve bu kuralları farklı bağlamlarda kullanabilme becerilerinin geliştirilmesi amaçlanır. Bilişsel öğrenme yaklaşımının türevlerinden olan yapılandırmacı yaklaşım, öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilerin etkin olması üzerine odaklanır. Bunun için öğrencilerin derslerde gerçekleştirilen öğretim etkinliklerinin merkezinde olmasını, öğrenme konularını önceki bilgilerini kullanarak yorumlamasını, çıkarımda bulunmasını ve kavramsallaştıma yoluyla öğrenme becerilerini geliştirmesini amaçlar. Sınıfta öğretmen, konuları doğrudan öğretmek yerine bağlam içinde ve sesli düşünme tekniğini kullanarak; “Bu konuyla ilgili ne düşünüyorsunuz?”, “Neden böyle düşünüyorsunuz?”, “Nasıl bu sonuca vardınız?” gibi sorularla öğrencilerin konuyu kavramalarına rehberlik eder (Alkove ve Mc Carty, 1992). Bundaki amaç, öğrencilerin öğrenme sürecinde hem çaba göstermelerini hem de bilinçli olarak bir öğrenme yaşantısı edinmelerini sağlamaktır.

Dil öğretiminde kullanılan yaklaşımlar bu yönüyle incelendiğinde ise iki yaklaşımın olduğu görülür:

1. Doğrudan öğretim yaklaşımı: Bu öğretim yaklaşımında konular doğrudan öğretilir. Konu içeriği, genelden özele belli bir düzenle ve sınıflandırılarak sunulur. Sunum yönteminin kullanıldığı bu yaklaşımda içerik, dikkatli bir şekilde düzenlenmiş olan bilgilerin öğrencilerce alınmaya hazır bir durumda verilir. Sunuş yoluyla öğretme yaklaşımı-

mında bilgiler anlatılır, yorumlanır, belirli bir dizide belirli bir sırada, düzenli bir hiyerarşi kullanılarak öğretmen tarafından öğrencilere verilir (Fidan, 1998). Bu öğretim yaklaşımı zamanın dar, öğrenci sayısının ve öğrenme konularının fazla olduğu öğrenme ortamlarında etkili ve işlevseldir. Fakat dil bilgisi konularının öğrencilerce bilinçli olarak kavranmasında ve öğrencilerin dil bilgisi yapılarını gerektiğinde farklı bağlamlarda işlevsel ve doğru kullanabilme becerisi edinmelerinde bu öğretim yaklaşımının sınırlılıkları vardır. Buna rağmen Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde bu yaklaşımın yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir.

2. Dolaylı öğretim yaklaşımı: Bu yaklaşımda dil bilgisi konuları, geçtikleri bağlamdaki işlevlerinden hareketle, öğretmen rehberliğindeki sesli düşünme tekniğine dayalı öğretim etkinlikleri ile öğrencilerin bunların işleyişlerinin farkına varmaları; benzer veya farklı durumlarda nasıl kullanabileceklerini usavurma yoluyla içselleştirerek öğrenmeleri sağlanır. Ayrıca dildeki bir konu ile ilgili bütün kurallar bir veya birkaç derste ardışık öğretilmeye çalışılmaz, bununla ilgili kurallar derslerde uygun bağlamlar oldukça öğretilir. Buluş yaklaşımı, öğretmen rehberliğinde öğrenme konularının tartışma yöntemi ve teknikleri kullanılarak öğretildiği bir süreçtir. Bu süreçte öğrencilerin derslerde etkin olması önemlidir (Senemoğlu, 2001). Bu yaklaşıma göre dil bilgisi konuları, özelden genele doğru öğretilir. Konuyla ilgili kurallar bağlam içinde öğretilir. Konunun tamamı ile ilgili kavramsallaştırmayı, öğrenciler kullanım işlevlerinin bilincine vararak gerçekleştirir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde bu yaklaşımın da yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir.

Bazı kurumlara ait ders kitaplarında dil bilgisi konularının öğretiminde doğrudan öğretim yaklaşımı kullanılmışken bazılarında dolaylı öğretim yaklaşımı kullanılmıştır. Ancak bundan daha önemlisi düzeylere göre öğretilecek dil bilgisi konuları üzerinde bir uzlaşmanın olmasıdır.

2.3. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde çalışmayla ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

Arslan (2011) “Yabancılara Türkçe Öğretim Kılavuzu Temel Seviye” adlı kitabında Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi temel düzey ders kitaplarında öğretilmesi gereken dil bilgisi konularını belirtmiş ve bu konuların nasıl öğretileceğini açıklamıştır. Temel düzeyde öğretilmesi gereken dil bilgisi konuları A1-A2 düzeyleri olarak değil temel düzey başlığı altında ele alınmıştır. “Şahıs zamirleri, soru zamirleri, işaret zamiri, belgisiz zamirler, pekiştirme sıfatları, kaynaştırma ünsüzleri, ünsüz benzeşmesi, ünlü düşmesi, durum ekleri, çokluk eki, iyelik ekleri, sayılar (asıl ve sıra sayılar), şimdiki zaman, belirli geçmiş zaman, gelecek zaman, geniş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, yeterlik kipi, istek kipi, -DiktAn sonra edatı, emir kipi, sıfat yapan -ki, isim filler, yalın durumu ve yönelme durumunu yöneten edatlar” temel düzeyde öğretilecek konulardandır.

Avcı ve Küçük (2017) “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dil Bilgisi Öğretimi” başlıklı çalışmalarında dil düşünce analizi teorisi çerçevesinde Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde dil bilgisi bölümünün nasıl öğretildiğini belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu doğrultuda yabancı dil öğretiminde kullanılan yöntemlerin genel özelliklerinin verilmesi ve eksik yönlerinin belirtilmesiyle Türkçenin yabancı dil olarak öğretimindeki dil bilgisi öğretiminin yöntem ihtiyacı tespit edilmiş; alanda kullanılan materyallerdeki dil bilgisi öğretim yöntemleri taranmış ve bunların özgünlüğü tartışılmıştır. Bu materyallerde özgün bir yöntemle dil ve dil bilgisi öğretimi yapılmadığı görülerek Türkçeye uygun özgün dil bilgisi yöntem arayışına gidilmiştir. Dil bilgisi öğretiminin temelde dil öğretiminden çok da bağımsız olmadığı görülerek yeni yöntem oluşturulmuş, uygulanmış ve önerilmiştir.

Doyumğaç (2017) “Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında Dil Bilgisi Öğretimi” isimli yüksek lisans çalışmasında, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitaplarının dil bilgisi açısından değerlendirmesini yapmaya, kitaplardaki dil bilgisi konu-

larının ünitelere göre dağılımını tespit etmeye ve dil bilgisi öğretiminin nasıl ele alındığını açıklamaya çalışmıştır. Çalışma, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ders kitapları, Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe dil bilgisi kitapları ile Yedi İklim Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarının A1, A2, B1, B2 ve C1 düzeyleri ile sınırlı tutulmuştur.

Erol (2008) “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Bildirme ve Tasarlama Kiplerinin Öğretimi ve Sıralaması” başlıklı yüksek lisans tezinde Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde bildirme ve tasarlama kiplerinin öğretimi ve ders kitaplarındaki sıralaması üzerine bir çıkarım yapmayı amaçlamış, zamanlar konusunun öğretiminin ve kitaplardaki sıralamasının, çalışmaya konu olmasının önemini ortaya koymak istemiştir. Çalışmada, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde bildirme kipleri ve tasarlama kiplerinin öğretimi ve öğretimdeki sıralaması incelenmiştir. Bu incelemede, öncelikle Türkçenin yapısal özellikleri başlıca temel kavramlarıyla ele alınmış, Türkçenin fonetiği, yapısı, söz dizimi gibi en temel özellikleri incelenmiştir. Bu bağlamda, Türkçeyi öğrenen yabancıların Türkçenin yapısal özelliklerini bilmelerinin zorunlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca zamanların öğretimindeki sıralama, öğrenen açısından önem taşıdığından zamanların öğretiminin kip ve şahıs ekleriyle yapılması; dolayısıyla, sıralama olarak kolaydan zora gibi bir yaklaşım benimsenmesi gerektiğini belirtmiştir Öğrenci görüşlerinin alındığı araştırmada şimdiki zaman en kolay ve en sık kullanılan zaman olarak ortaya çıkmıştır. Buna göre, yabancı dil olarak Türkçe kitaplarında şimdiki zamanla başlanması daha uygun görülmektedir.

Fidan (2016), doküman incelemesi yöntemi kullanılarak gerçekleştirdiği “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Ders Kitaplarındaki Dil Bilgisi Konuları ve Öğretmen-Öğrenci Görüşleri” başlıklı çalışmada betimlediği Türkçe ders kitaplarının, Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni (Council of Europe 2001) çerçevesinde düzeylere göre ayrılmış olmasına rağmen, dil bilgisi konularının dil düzeylerine göre verilmesinde bir standartlaşma olmadığı; dil bilgisi konularının adlandırılmasıyla ilgili terim birliğinin sağlanamadığı, bu durumun öğrenciler açısından da sıkıntılar doğurduğu; öncü bir kurum liderliğinde ortak birtakım temaların oluşturulmasına acilen ihtiyaç olduğu; ders kitaplarının dil bilgisini sunma biçimlerinde ve bilgi miktarlarında da farklılıklar olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Gümüş (2016) “Türkçede emir-istek kipi ve yabancılar Türkçe öğretimi” başlıklı makalesinde emir ve istek kipinin anlatımının Türkçe öğretiminde karşılaşılan te-

mel sorunlardan biri olduğunu; özellikle emir ve istek kipinin öğretimi için ayrı ayrı verilen dil bilgisi kalıplarının işlev belirsizliğine yol açtığını belirtmiştir. Emir ve istek kipinin öğretimi için ayrı ayrı verilen dil bilgisi kalıplarının işlev belirsizliğine yol açtığını ve Türkçe öğretimine yönelik hazırlanan kitapların müfredatlarında konu başlığı olarak sunulan istek kipinin kullanım sıklığının ve güncel Türkçedeki işlevinin belirlenmesi gerektiğini açıklayan Gümü, çalışmanın sonunda emir ve istek kipinin birleştirilerek her kişi çekimi için ayrı ayrı olmak üzere ortak bir morfem uygulanması, istek kipi olarak verilen -(y)A morfeminin sadece belirli kalıp anlatımlarda yer alması gerektiğini belirtmiştir.

İslioğlu (2015) “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri” başlıklı doktora tezinde dilimizin yabancılara öğretilmesi sırasında yaşanan sorunların tespit edilip Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin gelişmesini sağlamayı amaçlanmıştır.

Kalfa (2018) “İşlevsel Dil Bilgisi” adlı kitabında Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi temel düzey ders kitaplarında öğretilmesi gereken dil bilgisi konularını örnekler üzerinden açıklamıştır. Temel düzeyde öğretilmesi gereken dil bilgisi konuları A1-1, A1-2, A2-1, A2-2 kurlarına göre ele alınmıştır. Kitapta A1 düzeyinde öğretilmesi gereken konular: “ünlü uyumu, ünlü düşmesi, kaynaştırma ünsüzü, ünsüz benzeşmesi, ünsüz yumuşaması, işaret ve şahıs zamirleri, soru sıfatları, durum ekleri, çokluk eki, sayılar (asıl sayılar), emir kipi, istek kipi, belirtili ve belirtisiz isim tamlaması, belirli geçmiş zaman, geniş zaman, yeterlik kipi, karşılaştırma ve üstünlük sıfatları” olarak gösterilmiştir. Kalfa (2018) kitapta A2 düzeyinde öğretilmesi gereken dil bilgisi konularının: “-A kadar edatı (yönelme durumunu yöneten edat), -mAdAn önce, -DIktAn sonra edatı, -DAn beri, -Dİr edatı, gibi, kadar edatı, -cA zamiri, sıralama bildiren bağlaçlar (hem...hem), sebep sonuç ilişkisi kuran bağlaçlar, ekleyici bağlaçlar, sıra sayı sıfatları, türemiş sıfatlar, sıfat yapan -ki, üleştirme sayı sıfatları, belgisiz zamirler, gelecek zaman, yeterlik kipi, öğrenilen geçmiş zaman ve dönüşlülük zamiri” olduğunu belirtmiştir.

Kaya (2011) “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Gramer Sırası Sorunu” başlıklı çalışmasında Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde izlenecek bir dil bilgisi sırası şablonu hazırlanması gerektiğinden, Türkçenin eklemeli bir dil olmasının sonucu olarak kelime çekimindeki morfem bolluğundan, uyumların işin içine girmesi sonucunda morfemlerde ortaya çıkan değişkenlikten Türkçenin öğretiminde fazla sayıda

kuralın devreye girmesinden, fazla sayıdaki kuralın öğrenme zorluğu oluşturmamasından bahsetmiştir.

Kurt (2016) “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Dil Bilgisi” başlıklı çalışmasında Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde dil bilgisinin önemine değinmiş, A1 düzeyinde öğretilebilecek dil bilgisi konularının ana hatlarıyla “alfabe, ünlü uyumu (kalınlık-incelik uyumu), ünsüz uyumu, ünsüz yumuşaması, ünlü düşmesi, iyelik ekleri, ek fiil geniş zaman, isim tamlamaları, durum ekleri, ek fiil geniş zamanı, şimdiki zaman” olabileceğini belirtmiştir.

Mutlu ve Ayrancı (2017), “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Geçmişten Günümüze Süregelen Problemler” başlıklı çalışmalarında Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında yazılan ders kitapları, metinler ve araç-gereçlerin uzman bir üst kurul tarafından incelenmesi, bir standarda bağlanması gerektiğini belirtmişlerdir.

Ömeroğlu (2016) “Yabancılara Türkçe Öğretimi İçin Hazırlanmış Ders Kitaplarının İncelenmesi” başlıklı çalışmasında Yunus Emre Enstitüsünün hazırladığı Yedi İklim Türkçe, İstanbul Üniversitesi DİLMER’in (Dil Öğretim Merkezi) hazırladığı İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı, Ankara Üniversitesi TÖMER’in (Türkçe Öğretim Merkezi) hazırladığı Yeni Hitit kitabı ile Gazi Üniversitesi TÖMER’in hazırladığı Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarını (A-1/ Temel-1 düzey) iki ana başlık altında incelemiştir. Bu başlıkları biçim özellikleri ve içerik özellikleri olarak belirlemiştir. Ömeroğlu çalışması sonucunda yabancılara Türkçe dersi veren eğitimcilerin, kullanacakları ders kitaplarını dikkatli seçmesi gerektiğini, iyi düzenlenmiş, diğer materyallerle desteklenmiş nitelikli, işlevsel kitaplar eğitim-öğretimi olumlu yönde etkileyeceğini belirtmiştir.

Özdemir (2011) “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Edatlar” başlıklı çalışmasında Türkiye’de Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında seri olarak hazırlanmış yedi eserde son çekim edatlarını ele almıştır. Belirtilen çalışmada edatların öngörülen düzeylere uygun olup olmadıkları irdelenerek değerlendirilmiştir. Türkiye’de Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde okutulan Türkçe Öğrenelim, Turkofoni, Yeni Hitit, Gazi Üniversitesi Yabancılar için Türkçe, Tika Orhun, Gökkuşluğu, Türk Dünyası Ağıştırma Kitabı adlı yedi serieserdeki son çekim edatlarının öğretimi ele alınarak düzeylere uygunluğu incelenmiş, edatların öğretiminde düzeyler belirlenmiş ve bir sıralama yapılmıştır.

Özel (2010) “Yabancılara Türkçe Öğreten Resmî Kurumlarda Dil Bilgisi Öğretimi” başlıklı çalışmasında farklı devlet üniversitelerinin yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla Türk yazarlar tarafından hazırlanmış beş ders kitabının içerisinde yer alan dil bilgisi konularını, bu konuların veriliş sırası ve dil bilgisi öğretiminde kullanılan yöntemleri ele alarak değerlendirilmiştir. Çalışma Yeni-Hitit Yabancılar İçin Türkçe ders Kitabı 1-2-3, Gazi Üniversitesi TÖMER Yabancılar için Türkçe-1-2 ve Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Okuyorum Öğreniyorum, Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Yabancılar için Türkçe Dil Bilgisi-1 kitaplarıyla sınırlı tutulmuştur. Çalışma sonucunda ele alınan ders kitaplarının hepsinde dil bilgisine aynı ölçüde yer verilmediği, yöntem birliği olmadığı tespit edilmiştir.

Pirinç (2010) “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Ortaçların İncelenmesi ve Öğretimi: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı Orta 2 Örneğinde” başlıklı çalışmasında Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi B1 düzeyinde ele alınan sıfatların nasıl öğretilmesi gerektiğini açıklamıştır. Sıfatların öğretiminde bir sınıflandırma yapılmasının, belli konu başlıkları altında toplanmasının anlaşılabilirliği kolaylaştıracağı sonucuna ulaşmıştır.

Şeylan (2013) “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi: Şimdiki Zamanı Öğretme Tekniği” başlıklı çalışmasında şimdiki zamanın A1 düzeyinde öğretilmesi gerektiği, şimdiki zamanı bilen bir öğrencinin hem şimdi hem gelecek hem geçmiş hem de gelecek zamanlı cümleler kuracağını, bu yüzden de ilk öğretilmesi gereken zamanın şimdiki zaman olduğunu belirtmiştir.

Yıldız ve Tunçel (2014) “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Öneriler” başlıklı çalışmalarında Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik sorunları; yabancılara Türkçe öğretimine ait program eksikliği, öğretmen merkezli sorunlar, program içeriği ile ilgili sorunlar ve öğrencilerin karşılaştığı sorunlar olarak ifade etmiştir. Yapılan çalışmada bu sorunlardan program eksikliği ve programa ait sorunların yanısıra ders kitapları arasındaki tutarsızlık ile ilgili sorunlar tespit edilmiştir.

III. BÖLÜM

3. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın yöntemi ve deseni, incelenen eserler, veri toplama araçları, veri toplama süreci, verilerin analizi hakkında bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Yöntemi ve Deseni

Bu araştırma dil bilgisi konularının öğretimine yönelik kuram oluşturma amacıyla hazırlanmıştır. “Kuram oluşturma, genel olarak nitel araştırmalar için tanımlanabilir bir yaklaşımdır. Bu yöntemde kuram oluşturmak için tümevarımsal bir yaklaşımla elde edilen nitel verilerin analizi yapılır ve sorunsalla ilgili kuramsallaşmış bir bakış açısı oluşturulur (Glaser, 2001, 489). Strauss ve Corbin (1998, 13)’e göre “kuram oluşturmaya geliştirmek için teknikler ve süreçlere ilişkin analize ve elde edilen veriler arasındaki etkileşime odaklanılır. Kuram oluşturma, araştırmacılara ham veri yığını ele almaları için analitik araçlar sağlar.” Bu araştırmada da dil bilgisi konularının öğretimine yönelik A1 düzeyinden C1 düzeyine kadar hazırlanmış Türkçe öğretimi ders kitaplarının içerik analizi yapılarak dil bilgisi konularının öğretimine yönelik bir kuram geliştirilmeye çalışılmıştır. Araştırmada veri elde etmek için doküman inceleme tekniği kullanılmış, bu kaynaklardan elde edilen verilerin doğrulanması için aynı zamanda öğretmen görüşüne başvurulmuştur.

Doküman incelemesi çalışılacak konular ile ilgili olarak yazılı ve basılı belgelerin analizini içerir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, 110). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi amacıyla hazırlanan ders kitaplarındaki dil bilgisi konularının işleniş sırası ve sıklığı; A1, A2, B1, B2 ve C1 düzeylerinin her biri için ayrı ayrı incelenmiştir. İncelenen kitaplarda dil bilgisi konularının benzerliği, kurlara göre öğretim sırası ve sıklığı karşılaştırılmıştır.

Türkçe öğretimi ders kitaplarından elde edilen verilerin doğrulanması, dil bilgisi konularının öğretimi sırası ile ilgili daha doğru bir bakış açısı elde etmek amacıyla öğ-

retmen görüşüne başvurulmuştur. Bunun için Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında en az beş yıl çalışan yedi öğretmenin görüşüne başvurulmuştur. Bunun için de görüşme tekniği kullanılmıştır. “ Görüşme en az iki kişi arasında sözlü olarak sürdürülen bir iletişim aracıdır. Görüşme, araştırmada cevabı aranan sorular çerçevesinde ilgili kişilerden veri toplama şeklinde ifade edilebilir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2016, 32). Bu araştırmada görüşme tekniği, bu alanda çalışan yedi öğretmenin dil bilgisi konularının öğretimi sırası ile ilgili görüşlerini almak için yazılı olarak uygulanmıştır. Bunun için “Dil Bilgisi Konuları Belirtke Tablosu” (bk. Ek 1) kullanılmıştır. Öğretmenlerden belirtke tablosundaki her bir dil bilgisi konusunun hangi düzeyde öğretilmesi gerektiğini yazmaları istenmiştir. Hem Türkçe öğretimi ders kitaplarının analizi sonucu dil bilgisi konuları ile ilgili elde edilen veriler hem de alan öğretmenlerin bu konudaki görüşleri birlikte değerlendirilerek bunların öğretimi sırası için kuram oluşturulmaya çalışılmıştır.

3.2. İncelenen Eserler ve Çalışma Grubu

Türkçe öğretimi ders kitapları, amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. “Amaçlı örneklemede seçim için önemli olduğu düşünülen ölçütler belirlenir. Örneklemin araştırma evrenini bütün nitelikleri ile temsil edebileceği ölçütleri içermesi gerekir” (Tavşancıl ve Aslan, 2001, 56). Bunun için, konu ile ilgili alanda yaygın olarak kullanılan 6 yayınevinin Türkçe öğretimi ders kitabı incelenmiştir. Bu kitaplardan dil bilgisi konularını doğrudan işleyen üç yayınevinin incelenmesine karar verilmiştir. Araştırmada, aşağıdaki Türkçe öğretimi ders kitapları incelenmiştir:

1. Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe (2015). Yedi İklim Türkçe Ders Kitabı A1, A2, B1, B2, C1 Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi.
2. Ankara Üniversitesi TÖMER (2014). Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1 (A1 ve A2 Temel Düzey). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
3. Ankara Üniversitesi TÖMER (2013). Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 2 (B1 Orta Düzey). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
4. Ankara Üniversitesi TÖMER (2014). Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 3 (B2 ve C1 Yüksek Düzey). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

5. İstanbul Üniversitesi Türkçe Öğretim Seti (2012). Dilmer A1, A2, B1, B2, Kültür Sanat Basımevi.
6. İstanbul Üniversitesi Türkçe Öğretim Seti (2012). Dilmer C1. Kültür Sanat Basımevi.

Dil bilgisi konularının öğretimi sırası ile ilgili görüşüne başvurulmuş öğretmenlerin, 3'ü yurt dışında, 4'ü yurt içinde Türkçe öğretimi kurumlarında 5 yıldan fazla çalışmaktadır. Bu öğretmenlerin 1'i bayan 6'sı erkektir ve yaş ortalamaları da 25-35 arasındadır.

Dil bilgisi konuları ile ilgili belirtke tablosu oluşturmak için üniversitede bu alanda çalışan 3 alan uzmanının görüşü alınmıştır. Bu uzmanların 3'ü de erkektir ve yaş ortalamaları 40-55 arasındadır. Belirtke tablosunda yer alan konuların terim birliğini sağlamak, ana ve alt temalarını belirlemek için uzmanlarla yüz yüze görüşme yapılarak uzlaşa sağlanmış, belirtke tablosunun son şekline karar verilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada ilk olarak hem Türkçe öğretimi ders kitaplarının içeriğindeki dil bilgisi konularının ana ve alt temalarının belirlenmesi ve kullanım sıklıklarının kodlanması hem de Türkçeyi yabancı dil olarak öğreten kurumlarda çalışan öğretmenlerin bu konuların öğretimi sırası ile ilgili görüşlerinin alınması için “Dil Bilgisi Konuları Belirtke Tablosu” oluşturulmuştur. DBKBT “ses olayları, sözcük türleri, cümle bilgisi, kipler ve eylemler” olmak üzere 5 ana tema ve bunların altında yer alan 23 alt temadan oluşmaktadır. DBKBT’de toplam 136 dil bilgisi kuralı yer almaktadır. Ana ve alt temalar aşağıda verilmiştir:

1. **Ana temalar:** Ses bilgisi, sözcük türleri, cümle bilgisi, kipler ve eylemler.
2. **Alt temalar:** Ünlüler, ünsüzler; isimler, sıfatlar, zamirler, zarflar, edatlar, bağlaçlar, ünlemler; basit zamanlar, birleşik zamanlar, olmak ve birleşik yapılar, cümlenin öğeleri, dolaylı anlatım cümleleri; olasılık yeterlik,

emir, istek, dilek, gereklilik, koşul kipleri; eylemde çatı, fiilimsiler, kurallı birleşik eylemler.

Bu ana ve alt temalar ile ilgili 136 dil bilgisi kuralının olduğu DBKBT (EK 1)'de verilmiştir.

3.4. Veri Toplama Süreci

DBKBT'de belirtilen dil bilgisi konuları, araştırmanın inceleme konusu için belirlenen eserlerde, *temel* A1-A2, *bağımsız* B1-B2 ve *yetkin* C1 düzeylerindeki okuma-anlama, yazma ve dil bilgisi etkinliklerinin her biri için ayrı ayrı incelenmiştir.

Bu kitaplarda dil bilgisi konularının kullanım sıklıklarını belirlerken iki yol izlenmiştir. İlk olarak kitaplarda ayrı bölüm olan dil bilgisi konuları belirlendi ve incelendi. Bu bölümlerde dil bilgisi konuları ile ilgili kaç tane örnek varsa sayıldı ve ölçüğe kullanım sıklığını belirten bir sayı ile kodlandı. İkinci olarak kitaplardaki okuma ve yazma becerilerindeki etkinlikler incelendi. Bunları incelemek için de iki yol izlendi. Okuma becerisi ile ilgili etkinliklerde, özellikle metni kavrama ile ilgili hazırlanan 5N1K sorularında öğrencilere kazandırılması amaçlanan dil bilgisi konuları ile ilgili kaç tane örnek varsa sayıldı ve ölçüğe kullanım sıklığını belirten bir sayı ile kodlandı. Aynı şekilde yazma becerisi ile ilgili etkinliklerde de öğrencilere kazandırılması amaçlanan dil bilgisi konuları ile ilgili kaç tane örnek varsa sayıldı ve ölçüğe kullanım sıklığını belirten bir sayı ile kodlandı.

Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki herhangi bir etkinliği incelerken o etkinliğin hangi dil bilgisi konusunu öğretmeye yönelik olduğu belirlenmiştir. Örneğin basit zamanlardan şimdiki zaman konusunun öğretiminin amaçlandığı bir etkinlikte başka bir dil bilgisi konusu geçse de o konunun öğretime yönelik örneklerin frekansı alınmamıştır. DBKBT'de verilmiş olan dil bilgisi konularının öğretiminin amaçlandığı herhangi bir etkinlikten, örnekler birbirinin benzeri olduğundan, tipik bir örnek alınmıştır. İncelenen kitap içerisinde öğretilmesi amaçlanan dil bilgisi konusunun aynı etkinlikte veya diğer etkinliklerde toplam kaç defa ve o dil bilgisi konusuna yönelik hazırlanmış öğretim etkinliklerindeki örneklerin hangi sayfa aralıklarında geçtiği de belirlenmiştir. Öğretim etkinliklerinde ilgili dil bilgisi konusunu öğretmede belirsizlik taşıyan örnekle-

rin alınıp alınmayacağına karar vermek için dört alan uzmanının görüşü alınmıştır. Uzmanların görüş birliğine göre öğretilmesi amaçlanan dil bilgisi konusunun tipik bir örneği alınmış ve tekrar sıklığı DBKBT'ye kodlanmıştır. Üç bölümden elde edilen bulguların kolay anlaşılır olmasını sağlamak için tekrar sıklıklarının toplamı frekans (f) cinsinden ifade edilmiş ve dil bilgisi konuları tablolar hâlinde sunulmuştur.

Kitaplarda belirlenen dil bilgisi konularının öğretim basamaklarına uygun olup olmadığını sağlamlaştırmak amacıyla yurt içi ve yurt dışında bu alanda çalışan yedi öğretmenin görüşleri alındı. Bunun için DBKBT öğretmenlere verildi, bunda yer alan dil bilgisi konularının hangi düzeyde öğretilmesi gerektiği soruldu. Öğretmenlerden her dil bilgisi konusu ve onun altında yer alan kurallarının karşısına öğretilme düzeyini yazmaları istendi.

3.5. Verilerin Analizi

Türkçe öğretimi ders kitaplarının dil bilgisi öğretimi, okuma ve yazma becerileri ile ilgili hazırlanan etkinliklerinde yer alan dil bilgisi konularının kullanım sıklıklarının toplamı alındı. Bunlar hem öğretim basamakları hem de öğretim sürecinin tamamı açısından kitaplarda işlenme sıklığı ve kitaplar arasındaki tutarlığı ile ilgili değerlendirmelerde bulunuldu.

Dil bilgisi konularının öğretim basamaklarına göre nasıl tasarlanacağı ile ilgili öğretmenlerin görüşleri değerlendirilirken konu ile ilgili görüş çokluğu, bir konunun öğretim basamağı ile ilgili en az beş öğretmenin (%71) görüşü, sınıflama yapmak için ölçüt olarak kabul edilmiştir. Son olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarının incelenmesinden elde edilen veriler ve öğretmenlerden alınan görüşler doğrultusunda, öğretim basamaklarına göre dil bilgisi konularının öğretilmesine yönelik bir çıkarımda ve/veya öneride bulunulmuştur.

IV. BÖLÜM

4. Bulgular ve Yorumlar

Çalışmanın bu bölümünde alt problemlere ilişkin bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

4.1. Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Tespit Edilen Ses Bilgisi Konuları

Tablo 4.1. A1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen ses bilgisi konusu

1. Ses Bilgisi	Ses Bilgisine İlişkin Konular	İstanbul Üniv.	Yedi İklim	Yeni Hitit
1.1 Ünlüler	1 Ünlü uyumu (Kalınlık-incelik uyumu)	18	28	25
	2 Ünlü düşmesi (Ör: Alın)	4	8	
	3 Ünlü türemesi (Ör: Biricik)			
	4 Ünlü daralması (Ör: Oynuyor)	16	9	
1.2 Ünsüzler	1 Kaynaştırma ünsüzleri (-y-, -ş-, -s-, -n-)	32	15	13
	2 Ünsüz yumuşaması (Ör: Kitabı)	9	20	
	3 Ünsüz ikizleşmesi (Ör: Hissetmek)			
	4 Ünsüz düşmesi (Ör: Küçükük)			
	5 Ünsüz benzeşmesi (Ör: Sınıfta)	18	7	10
Toplam		97	87	48

Tablo 4.1.'de dil bilgisi konularından ses bilgisinin üç yayınevine göre A1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenme sıklıkları verilmiştir. Buna göre;

İÜY öğretim etkinliklerinde ses bilgisi konularından en çok ünlü uyumu (f 18) ve ünlü daralması (f 16); en az ünlü düşmesini (f 4) işlemiştir. Ünlülerle ilgili ünlü türemesine öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 1:

1.1.1. Ünlü Uyumu (Kalınlık-incelik uyumu).

Ör: Defter-ler (Et.5, s.16).

Ünlü uyumu ile ilgili toplam (s.16-82, f 18) örneğe rastlanmıştır.

1.1.2. Ünlü Düşmesi (Ör: Alın).

Ör: Ayşe'nin boynu ağrıyor (s.53).

Ünlü düşmesi ile ilgili toplam (s.53-54, f 4) örneğe rastlanmıştır.

1.1.4. Ünlü Daralması (Ör: Oynuyor).

Ör: Ara+yor -- arıyor (s.40).

Ünlü daralması ile ilgili toplam (s.40-41, f 16) örneğe rastlanmıştır.

İÜY ses bilgisi konularından en çok kaynaştırma ünsüzü (f 32), ünsüz benzeşmesi (f 18) ve ünsüz yumuşamasını (f 9) işlemiştir. Ünsüzlerle ilgili ünsüz ikizleşmesi ve ünsüz düşmesine öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 2:

1.2.1. Kaynaştırma Ünsüzleri (-y-, -ş-, -s-, -n-).

Ör: O+n+a (s.44).

Kaynaştırma ünsüzleri ile ilgili toplam (s.44-84, f 32) örneğe rastlanmıştır.

1.2.2. Ünsüz Yumuşaması (Ör: Kitabı).

Ör: Git-gidiyor, et-ediyor (s.40).

Ünsüz yumuşaması ile ilgili toplam (s.40, f 9) örneğe rastlanmıştır.

1.2.5. Ünsüz Benzeşmesi (Ör: Sınıfta).

Ör: Ahmet ofiste mi? (Et.6, s.23).

Ünsüz benzeşmesi ile ilgili toplam (s.23-57, f 18) örneğe rastlanmıştır.

YİY ses bilgisi konularından en çok ünlü uyumu (f 28), ünlü daralması (f 9) ve ünlü düşmesini (f 8) işlemiştir. Ünlülerle ilgili ünlü türemesine öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 3:

1.1.1. Ünlü Uyumu (Kalınlık-incelik uyumu)

Ör: -a,-ı = -ıyor, -e,-i =iyor, -o,-u= -uyor, -ö, -ü = -üyor (Et.14, s.48).

Ünlü uyumu ile ilgili toplam (s.18-119, f 28) örneğe rastlanmıştır.

1.1.2. Ünlü Düşmesi (Ör: Alın).

Ör: Karın -- Karnım ağrıyor (Et.4, s.107).

Ünlü düşmesi ile ilgili toplam (s.107-108, f 8) örneğe rastlanmıştır.

1.1.4. Ünlü Daralması (Ör: Oynuyor).

Ör: Ağlıyor -- Ağlıyor (Et.13, s.48).

Ünlü daralması ile ilgili toplam (s.48-50, f 9) örneğe rastlanmıştır.

YİY ses bilgisi konularından en çok ünsüz yumuşaması (f 20), kaynaştırma ünsüzü (f 15); en az ünsüz benzeşmesini (f 7) işlemiştir. Ünsüzlerle ilgili ünsüz ikizleşmesi ve düşmesine öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 4:

1.2.1. Kaynaştırma Ünsüzleri (-y,-ş,-s,-n-).

Ör: Tahta-y-ı siliyor (Et.4, s.50).

Kaynaştırma ünsüzleri ile ilgili toplam (s.48-101, f 24) örneğe rastlanmıştır.

1.2.2. Ünsüz Yumuşaması (Ör: Kitabı).

Ör: Kita-b-ı oku (Et.4, s.50).

Ünsüz yumuşaması ile ilgili toplam (s.50-99, f 20) örneğe rastlanmıştır.

1.2.5. Ünsüz Benzeşmesi (Ör: Sınıfta).

Ör: Meyve ağaç-ta (Et.6, s.42).

Ünsüz benzeşmesi ile ilgili toplam (s.42-119, f 7) örneğe rastlanmıştır.

YHY ses bilgisi konularından en çok ünlü uyumunu (f 25) işlemiştir. Ünlülerle ilgili ünlü düşmesi, ünlü türemesi, ünlü daralmasına öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 5:

1.1.1. Ünlü Uyumu (Kalınlık-incelik uyumu).

Ör: Kitap- kitaplar (Et.8, s.7).

Ünlü uyumu ile ilgili toplam (s.7-77, f 25) örneğe rastlanmıştır.

YHY ses bilgisi konularından en çok kaynaştırma ünsüzü (f 13), ve ünsüz benzeşmesini (f 10) işlemiştir. Ünsüzlerle ilgili ünsüz yumuşaması, ünsüz ikizleşmesi ve ünsüz düşmesine öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 6:

1.2.1. Kaynaştırma Ünsüzleri (-y-, -ş-, -s-, -n-).

Ör: Öğretmen öğrenciye soru soruyor (s.25).

Kaynaştırma ünsüzleri ile ilgili toplam (s.25-75, f 13) örneğe rastlanmıştır.

1.2.5. Ünsüz Benzeşmesi (Ör: Sınıfta).

Ör: Oya marketten geliyor (s.25).

Ünsüz benzeşmesi ile ilgili toplam (s.25-65, f 10) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki ses bilgisi konusunda ünlülerle ilgili ses bilgisinden “ünlü uyumu” konusunun öğretimine üç yayınevi de yer vermiştir. “Ünlü düşmesi ve ünlü daralması” konusuna YİY ve İÜY öğretim etkinliklerinde yer verirken YHY öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. “Ünlü türemesi” konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Ünsüzlerle ilgili ise ses bilgisinden “kaynaştırma ünsüzleri ve ünsüz benzeşmesi” konusunun öğretimine üç yayınevi de yer vermiştir. “Ünsüz yumuşaması” konusuna YİY ve İÜY öğretim etkinliklerinde yer verirken YHY öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. “Ünsüz ikizleşmesi ve ünsüz düşmesi” konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir.

Buna göre, incelenen kitaplarda ses bilgisi konularının öğretimi ile ilgili ortak bir yaklaşımın olmadığı görülmektedir. Örneğin ünlü uyumlarından kalınlık incelik uyumunda etkinliklere çok yer verilirken ünlü düşmesinde az etkinliğe yer verilmiş, YHY’de ise hiç yer verilmemiştir. Türkçenin ses özelliklerinden dolayı yazılı ve sözlü

iletişimde en çok kalınlık incelik uyumundan söz edilebilir. Çünkü Türkçede diğer dillerden farklı olarak kelimelerin sonuna ulanan ekler kelimenin yapısındaki ünlülerin kalınlık inceliğine uyum sağlar. Dolayısıyla öğrenciler bu durumla çok karşılaşacaklarından yayınevleri bu konuyu öncelemiş olabilir. Ünlü daralması konusu yazılı ve sözlü iletişimde çok fazla kullanılmadığı, kalınlık incelik uyumuna göre daha nadir görüldüğü ve kullanımda bu kuralın farkına varmak zor olduğu için yayınevleri bu konuyu öncelememiş olabilir. Aynı durum kelimelerin sonuna ulanan ünsüzle başlayan ekler için de geçerlidir. Şöyle ki sözcüğün sonundaki ünsüzün sertlik ve yumuşaklık özelliği kendisine ulanan eki benzeştiriyor. Bu kural ünsüzlerle alakalı yazılı ve sözlü iletişimde daha çok kendisini gösterdiği için öğretimine bütün yayınevlerinde öncelik verilmiştir. Ünsüz yumuşaması yazılı ve sözlü iletişimde yaygın olarak kullanılmasına rağmen YİY görece yeterli sayıda öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermiş; İÜY onun yarısı kadar öğretim etkinliklerine yer vermiştir. YHY ise bununla ilgili öğretim etkinliklerine hiç yer vermemiştir. Bu konuda yayınevleri arasında bir tutarlılığın olmadığı söylenebilir.

Tablo 4.2. A2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen ses bilgisi konusu

1. Ses Bilgisi	Ses Bilgisine İlişkin Konular	İstanbul Üniv.	Yedi İklim	Yeni Hitit
1.1 Ünlüler	1 Ünlü uyumu (Kalınlık-incelik uyumu)		32	20
	2 Ünlü düşmesi (Ör: Alın)			
	3 Ünlü türemesi (Ör: Biricik)			
	4 Ünlü daralması (Ör: Oynuyor)			
1.2 Ünsüzler	1 Kaynaştırma ünsüzleri (-y-, -ş-, -s-, -n-)		6	18
	2 Ünsüz yumuşaması (Ör: Kitabı)			
	3 Ünsüz ikizleşmesi (Ör: Hissetmek)			
	4 Ünsüz düşmesi (Ör: Küçükük)			
	5 Ünsüz benzeşmesi (Ör: Sınıfta)		18	7
Toplam			56	45

Tablo 4.2.'de dil bilgisi konularından ses bilgisinin üç yayınevine göre A2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenme sıklıkları verilmiştir. Buna göre;

İÜY metinlerde geçmesine rağmen öğretim etkinliklerinde ses bilgisine hiç yer vermemiştir.

YİY öğretim etkinliklerinde ünlülerle ilgili ses bilgisi konularından ünlü uyumu (f 32) konusunu işlemiştir. Ünlü daralması, ünlü düşmesi, ünlü türemesine ise öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 7:

1.1.1. Ünlü Uyumu (Kalınlık-incelik uyumu).

Ör: -a,-ı= -mı (s.14).

Ünlü uyumu ile ilgili toplam (s.14-154, f 32) örneğe rastlanmıştır.

YHY öğretim etkinliklerinde ünlülerle ilgili ses bilgisi konularından ünlü uyumu (f 20) konusunu işlemiştir. Ünlü daralması, ünlü düşmesi, ünlü türemesine öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 8:

1.1.1. Ünlü Uyumu (Kalınlık-incelik uyumu).

Ör: -ım,-im,-um,-üm (s.117).

Ünlü uyumu ile ilgili toplam (s.81-146, f 20) örneğe rastlanmıştır.

YİY öğretim etkinliklerinde ünsüzlerle ilgili ses bilgisi konularından en çok ünsüz benzeşmesi (f 18); en az kaynaştırma ünsüzleri (f 6) konusunu işlemiştir. Ünsüz yumuşaması, ünsüz ikizleşmesi, ünsüz düşmesine öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 9:

1.2.1. Kaynaştırma Ünsüzleri (-y,-ş,-s,-n-).

Ör: -a,-ı= -(y)ıp (Et.4.s.94).

Kaynaştırma ünsüzleri ile ilgili toplam (s.103, f 6) örneğe rastlanmıştır.

1.2.5. Ünsüz Benzeşmesi (Ör: Sınıfta).

Ör: -den önce---ten önce (Et.2, s.11).

Ünsüz benzeşmesi ile ilgili toplam (s.11-58, f 18) örneğe rastlanmıştır.

YHY öğretim etkinliklerinde ünsüzlerle ilgili ses bilgisi konularından en çok kaynaştırma ünsüzleri (f 18), en az ünsüz benzeşmesi (f 7), konusunu işlemiştir. Ünsüz yumuşaması, ünsüz ikizleşmesi, ünsüz düşmesine öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 10:

1.2.1. Kaynaştırma Ünsüzleri (-y,-ş,-s,-n-).

Ör: -(y)ış, -(y)iş, -(y)uş, -(y)üş (s.117).

Kaynaştırma ünsüzleri ile ilgili toplam (s.117, f 18) örneğe rastlanmıştır.

1.2.5. Ünsüz Benzeşmesi (Ör: Sınıfta).

Ör: -tan, -ten (s.25).

Ünsüz benzeşmesi ile ilgili toplam (s.25, f 7) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında ses bilgisinden “ünlü uyumu” konusunun öğretimine YİY ve YHY öğretim etkinliklerinde yer vermiş, İÜY yer vermemiştir. “Ünlü düşmesi, ünlü daralması ve ünlü türemesi ” konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Ünsüzlerle ilgili ise ses bilgisinden “ünsüz benzeşmesi” konusuna YİY ve YHY yer vermişken İÜY yer vermemiştir. “Ünsüz yumuşaması, ünsüz ikizleşmesi, ünsüz düşmesi” konusunun öğretimine üç yayınevi de yer vermemiştir. Ses bilgisi konusuna A2 düzeyinde öğretim etkinliklerinde çok yer verilmemiştir.

Bulgularda ses bilgisi konularının öğretimi ile ilgili ortak bir yaklaşımın olmadığı görülmektedir. Örneğin ünlülerle ilgili ses bilgisi konusundan ünlü uyumuna YİY ve YHY yer vermişken İÜY hiç yer vermemiştir. Ünlülerle ilgili diğer ses olayları konusuna üç yayınevinin de yer vermeyip ünlü uyumuna YİY ve YHY’nin öğretim etkinliklerinde yer vermesine sebep Türkçenin ses özelliklerinden dolayı yazılı ve sözlü iletişimde en çok kalınlık incelik uyumu olması söylenebilir. Çünkü Türkçede diğer dillerden farklı olarak kelimelerin sonuna ulanan ekler kelimenin yapısındaki ünlülerin kalınlık inceliğine uyum sağlar. Dolayısıyla öğrenciler bu durumla çok karşılaşacaklarından

yayınevleri bu konuyu öncelemiş olabilir. Ünlü daralması, ünlü türemesi konusu yazılı ve sözlü iletişimde çok fazla kullanılmadığı, kalınlık incelik uyumuna göre daha nadir görüldüğü ve kullanımda bu kuralın farkına varmak zor olduğu için yayınevleri bu konuyu öncelememiş olabilir. Aynı durum kelimelerin sonuna ulanan ünsüzle başlayan ekler için de geçerlidir. Şöyle ki sözcüğün sonundaki ünsüzün sertlik ve yumuşaklık özelliği kendisine ulanan eki benzeştiriyor. Bu kural ünsüzlerle alakalı yazılı ve sözlü iletişimde daha çok kendisini gösterdiği için öğretimine bütün yayınevlerinde öncelik verilmiştir. Ünsüz yumuşaması yazılı ve sözlü iletişimde yaygın ve aynı kullanım özelliğine sahip olmasına rağmen üç yayınevi de bu konuya öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Bu konuda yayınevleri arasında bir tutarlığın olmadığı söylenebilir.

Tablo 4.3. B1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen ses bilgisi konusu

1. Ses Bilgisi	Ses Bilgisine İlişkin Konular	İstanbul Üniv.	Yedi İklim	Yeni Hitit
1.1 Ünlüler	1 Ünlü uyumu (Kalınlık-incelik uyumu)			30
	2 Ünlü düşmesi (Ör: Alın)			
	3 Ünlü türemesi (Ör: Biricik)			
	4 Ünlü daralması (Ör: Oynuyor)			
1.2 Ünsüzler	1 Kaynaştırma ünsüzleri (-y-, -ş-, -s-, -n-)			17
	2 Ünsüz yumuşaması (Ör: Kitabı)			
	3 Ünsüz ikizleşmesi (Ör: Hissetmek)			
	4 Ünsüz düşmesi (Ör: Küçük)			
	5 Ünsüz benzeşmesi (Ör: Sınıfta)			9
Toplam				56

Tablo 4.3'te dil bilgisi konularından ses bilgisinin üç yayınevine göre B1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenme sıklıkları verilmiştir. Buna göre; İÜY ve YİY metinlerinde geçmesine rağmen öğretim etkinliklerinde ses bilgisi konusuna yer vermemiştir.

YHY öğretim etkinliklerinde ünlü uyumu (f 30) konusunu işlemiştir. Ünlü düşmesi, ünlü türemesi ve ünlü daralmasına öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 11:

1.1.1. Ünlü Uyumu (Kalınlık-incelik uyumu).

Ör: -ma,-me,-malı,-meli (s.8).

Ünlü uyumu ile ilgili toplam (s.8-132, f 30) örneğe rastlanmıştır.

YHY öğretim etkinliklerinde ünsüzlerle ilgili ses bilgisi konularından kaynaştırma ünsüzleri (f 17); ünsüz benzeşmesi (f 9) konularını işlemiştir. Ünsüz yumuşaması, ünsüz ikizleşmesi ve ünsüz düşmesine öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 12:

1.2.1. Kaynaştırma Ünsüzleri (-y,-ş,-s,-n-).

Ör: -eli, -(y)eli (s.1).

Kaynaştırma ünsüzleri ile ilgili toplam (s.1-132, f 17) örneğe rastlanmıştır.

1.2.5. Ünsüz Benzeşmesi (Ör: Sınıfta).

Ör: -dan, -tan (s.44).

Ünsüz benzeşmesi ile ilgili toplam (s.44-132, f 9) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında ses bilgisinden “ünlü uyumu” konusuna YHY öğretim etkinliklerinde yer vermiş, İÜY ve YİY yer vermemiştir. “ünlü düşmesi, ünlü daralması ve ünlü türemesi ” konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Ünsüzlerle ilgili ise ses bilgisinden “kaynaştırma ünsüzleri ve ünsüz benzeşmesi” konusuna YHY yer vermişken İÜY ve YİY yer vermemiştir. “Ünsüz yumuşaması, ünsüz ikizleşmesi, ünsüz düşmesi” konusunun öğretimine üç yayınevi de yer vermemiştir. Ses bilgisi konusuna B1 düzeyinde öğretim etkinliklerinde çok yer verilmemiştir.

Elde edilen bulgularda ses bilgisinin öğretimi ile ilgili ortak bir yaklaşımın olmadığı görülmektedir. Örneğin; ünlü uyumuna YHY yer vermişken İÜY ve YİY hiç yer vermemiştir. Ünlülerle ilgili diğer ses olayları konusuna üç yayınevinin de yer vermeyip ünlü uyumuna YHY'nin öğretim etkinliklerinde yer vermesine sebep Türkçenin ses özelliklerinden dolayı yazılı ve sözlü iletişimde en çok kalınlık incelik uyumu olması söylenebilir. Çünkü Türkçede diğer dillerden farklı olarak kelimelerin

sonuna ulanan ekler kelimenin yapısındaki ünlülerin kalınlık inceliğine uyum sağlar. Dolayısıyla öğrenciler bu durumla çok karşılaşacaklarından yayınevleri bu konuyu öncelikle inceleyebilir. Ünlü daralması, ünlü türemesi konusu yazılı ve sözlü iletişimde çok fazla kullanılmadığı, kalınlık incelik uyumuna göre daha nadir görüldüğü ve kullanımda bu kuralın farkına varmak zor olduğu için yayınevleri bu konuyu incelememiş olabilir. Aynı durum kelimelerin sonuna ulanan ünsüzle başlayan ekler için de geçerlidir. Şöyle ki sözcüğün sonundaki ünsüzün sertlik ve yumuşaklık özelliği kendisine ulanan eki benzeştiriyor. Bu kural ünsüzlerle alakalı yazılı ve sözlü iletişimde daha çok kendisini gösterdiği için öğretime bütün yayınevlerinde öncelik verilmiştir. Ünsüz yumuşaması yazılı ve sözlü iletişimde yaygın ve aynı kullanım özelliğine sahip olmasına rağmen üç yayınevi de bu konuya öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Bu konuda yayınevleri arasında bir tutarlığın olmadığı söylenebilir. Kaynaştırma ünsüzleri ve ünsüz benzeşmesi konularına YHY'nin yer vermiş olması ses bilgisi konusuna temel düzeyde de orta düzeyde de yer verilebileceğini göstermektedir. İlk olarak ses bilgisi konusunun öğretimi temel düzeyde yapıp diğer düzeylerde de tekrarı anlamında öğretim etkinliklerine geçilebilir.

Tablo 4.4. B2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen ses bilgisi konusu

1. Ses Bilgisi	Ses Bilgisine İlişkin Konular	İstanbul Üniv.	Yedi İklim	Yeni Hitit
1.1 Ünlüler	1 Ünlü uyumu (Kalınlık-incelik uyumu)			17
	2 Ünlü düşmesi (Ör: Alın)			
	3 Ünlü türemesi (Ör: Biricik)			
	4 Ünlü daralması (Ör: Oynuyor)			
1.2 Ünsüzler	1 Kaynaştırma ünsüzleri (-y-, -ş-, -s-, -n-)			15
	2 Ünsüz yumuşaması (Ör: Kitabı)			
	3 Ünsüz ikizleşmesi (Ör: Hissetmek)			
	4 Ünsüz düşmesi (Ör: Küçük)			
	5 Ünsüz benzeşmesi (Ör: Sınıfta)			4
Toplam				36

Tablo 4.4'te dil bilgisi konularından ses bilgisinin üç yayınevine göre B2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenme sıklıkları verilmiştir. Buna göre;

Elde edilen verilere göre İÜY ve YİY B2 düzeyi için hazırlanmış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında ses bilgisi konusuna öğretim etkinliklerinde yer verilmemiştir.

YHY öğretim etkinliklerinde ses bilgisi konularından ünlü uyumu (f 17) konusunu işlemiştir. Ünlü daralması, ünlü düşmesi, ünlü türemesine öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 13:

1.1.1. Ünlü Uyumu (Kalınlık-incelik uyumu).

Ör: -ıyor, -iyor, -uyor, -üyor (s.7).

Ünlü uyumu ile ilgili toplam (s.7-75, f 17) örneğe rastlanmıştır.

YHY ses bilgisi konularından en çok kaynaştırma ünsüzü (f 15), ünsüz benzeşmesi (f 4) konusunu işlemiştir. Ünsüz yumuşaması, ünsüz ikizleşmesi ve ünsüz düşmesine öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 14:

1.2.1. Kaynaştırma Ünsüzleri (-y-, -ş-, -s-, -n-).

Ör: -acak, -yacak, yecek (s.15).

Kaynaştırma ünsüzleri ile ilgili toplam (s.15-18, f 15) örneğe rastlanmıştır.

1.2.5. Ünsüz Benzeşmesi (Ör: Sınıfta).

Ör: -dı, -di, -du, -dü, -tı, -ti, -tu, -tü (s.15).

Ünsüz benzeşmesi ile ilgili toplam (s.15-18, f 4) örneğe rastlanmıştır.

Ses bilgisi konusunun B2 düzeyinde öğretilmemesi konusunda İÜY ve YİY hemfikirdirler. Ses bilgisi konusunun öğretimi temel düzeyde yapıldığı diğer düzeylerde de tekrarı anlamında öğretim etkinliklerinde geçebilir.

Tablo 4.5. C1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen ses bilgisi konusu

1. Ses Bilgisi	Ses Bilgisine İlişkin Konular	İstanbul Üniv.	Yedi İklim	Yeni Hitit
1.1 Ünlüler	1 Ünlü uyumu (Kalınlık-incelik uyumu)			13
	2 Ünlü düşmesi (Ör: Alnı)			
	3 Ünlü türemesi (Ör: Biricik)			
	4 Ünlü daralması (Ör: Oynuyor)			
1.2 Ünsüzler	1 Kaynaştırma ünsüzleri (-y-, -ş-, -s-, -n-)			10
	2 Ünsüz yumuşaması (Ör: Kitabı)			
	3 Ünsüz ikizleşmesi (Ör: Hissetmek)			
	4 Ünsüz düşmesi (Ör: Küçücük)			
	5 Ünsüz benzeşmesi (Ör: Sınıfta)			4
Toplam				27

Tablo 4.5’te dil bilgisi konularından ses bilgisinin üç yayınevine göre C1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenme sıklıkları verilmiştir. Buna göre;

Metinlerde geçmesine rağmen İÜY ve YİY ses bilgisi konusuna öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir.

YHY öğretim etkinliklerinde ses bilgisi konularından ünlü uyumu (f 13) konusunu işlemiştir. Ünlü daralması, ünlü düşmesi, ünlü türemesine öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 15:

1.1.1. Ünlü Uyumu (Kalınlık-incelik uyumu).

Ör: -a ... -a / -e ....-e (s.79).

Ünlü uyumu ile ilgili toplam (s.79-143, f 13) örneğe rastlanmıştır.

YHY ses bilgisi konularından en çok kaynaştırma ünsüzü (f 10), ünsüz benzeşmesi (f 4) konusunu işlemiştir. Ünsüz yumuşaması, ünsüz ikizleşmesi ve ünsüz düşmesine öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 16:

1.2.1. Kaynaştırma Ünsüzleri (-y,-ş,-s,-n-).

Ör: -a ... -a / -e ....-e -(y) a ...-(y) e

Kaynaştırma ünsüzleri ile ilgili toplam (s.79-147, f 10) örneğe rastlanmıştır.

1.2.5. Ünsüz Benzeşmesi (Ör: Sınıfta).

Ör: -dan...-den/-tan...-ten (s.147).

Ünsüz benzeşmesi ile ilgili toplam (s.147-155, f 4) örneğe rastlanmıştır.

Ses bilgisi konusu A1 düzeyinde öğretilen diğer düzeylerde ara ara tekrar edebilen bir konudur. C1 düzeyi artık öğrencinin dile hâkim olduğu bir düzey olduğundan ses bilgisi konusunu öğrencinin zaten özümsemiş olması gerekecektir. Bu yüzden bu düzeyde ses bilgisi konusuna İÜY ve YİY yer vermemiş olabilir.

4.2. Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Tespit Edilen Sözcük Türleri Konuları

Tablo 4.6. A1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen sözcük türleri konusu

2. Sözcük Türleri		Sözcük Türlerine İlişkin Konular	İstanbul Üniv.	Yedi İklim	Yeni Hitit
2.1. İsimler	1	Birleşik isimler (Ör: Yerelması, cumartesi, hanımeli)			
	2	Belirtme durumu -(y)İ	20	12	22
	3	Bulunma durumu (-DA)	92	23	26
	4	Ayrılma durumu (-DAn)	34	20	36
	5	Yönelme durumu -(y)A	47	11	17
	6	İyelik ekleri	104	32	90
	7	Çokluk eki (-lAr, Ör: Kızlar)	59	5	18
	8	Belirtili isim tamlaması	35	32	38
	9	Belirtisiz isim tamlaması	16	16	45
	10	Zincirleme isim tamlaması	6	14	25
2.2. Sıfatlar	1	Basit sıfatlar (Ör: Kırmızı gül)	30		
	2	Birleşik sıfatlar (Kısa boylu adam)		3	
	3	Türemiş sıfatlar (Kiralık ev)		13	23
	4	Sıfatlarda sıralanış			
	5	Karşılaştırma (daha+sıfat) en üstünlük (Ör: En güzel)	33	45	24

	6	İşaret sıfatları (Ör: Bu paket)			
	7	Asıl sayı, sıra sayı sıfatları (Ör: Bir, birinci)	17	48	21
	8	Üleştirme sayı sıfatları (Ör: Birer, ikişer)			
	9	Kesir sayı sıfatları (Ör: Onda bir)			
	10	Topluluk sayı sıfatları (Ör: İkiz)			
	11	Belgisiz sıfatlar (Ör: başka, öbür)			
	12	Soru sıfatları (Ör: hangi, kaç, kaçar)	20	5	6
	13	Sıfat yapan -ki (Ör: Bugünkü gazete, buradaki oteller)	12	29	34
	14	Pekiştirme (Ör: Güzel mi güzel, sapsarı, simsiyah)			
2.3. Zamirler	1	Kişi zamirleri (Ben, sen, o, biz, siz, onlar)	30		37
	2	Kişi ekleri	75		40
	3	-CA (Ör: Bence, sence)		7	
	4	İle (Ör: Benimle, Seninle)			
	5	İşaret zamirleri (Ör: Bu, şu, o)	92	68	55
	6	Dönüşlülük zamiri (Kendi)	45		
	7	İşteşlik zamiri (Birbiri)			
	8	Soru zamirleri (Ör: Kim, ne, neden)	73	54	81
	9	Belgisiz zamirler (Ör: Bazısı, kimisi, hepsi)	20		
2.4. Zarflar	1	Yer-yön zarfları (Ör: Üst, ön, iç, orta, içeri, yukarı, ileri)			
	2	Zaman zarfları (Ör: Öğleyin, salı akşamı, önce, sonra)		28	26
	3	Durum zarfları (Ör: Böyle, şöyle, öyle)			
	4	Soru zarfları (Ör: Neden, niçin, niye, ne diye)		4	10
	5	Sebeup zarfları (Ör: Açlıktan, onun için, senin yüzünden)			
	6	Olasılık, tahmin bildiren zarflar (Ör: Belki, galiba, herhâlde)			
2.5. Edatlar	1	Yalın durumu yöneten edatlar			
	2	Yönelme durumunu yöneten edatlar	12	14	6
	3	Çıkma durumunu yöneten edatlar			
	4	Belirtme durumunu yöneten edatlar			
	5	-mAdAn önce,-DIktAn sonra	18		16
	6	-DAn beri,-DIr	36	17	
	1	Ekleyici (Ör: Gökçen büroya girdi ve			

2.6. Bağlaçlar		Seda'nın masasına oturdu)			
	2	Ayırt edici			
	3	Zıtlık			
	4	Sıralama bildiren			
	5	Açıklama bildiren			
	6	Örnekleme			
	7	Varsayım bildiren			
	8	Sebeup+sonuç ilişkisi bildiren			
	9	Sonuç+sebeup ilişkisi kuran			6
2.7. Ünlemler	1	Hitap, teşvik, gayretlendirme, üzüntü, şaşkınlık, rahatlama, sevinç, coşku, heyecan, alay, katılma, kuşku			
Toplam			926	500	702

Tablo 4.6'da dil bilgisi konularından sözcük türlerinin üç yayınevine göre A1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işleme sıklıkları verilmiştir. Buna göre;

İÜY öğretim etkinliklerinde isimlerle ilgili en çok iyelik ekleri (f 104), bulunma durumu (f 92), çokluk eki (f 59), yönelme durumu (f 47), belirtili isim tamlaması (f 35), ayrılma durumu (f34); en az belirtme durumu (f 20), belirtisiz isim tamlaması (f 16), zincirleme isim tamlaması (f 6) konusunu işlemiştir. Birleşik isimler konusunun öğretime hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek bulgular 17:

2.1.2. Belirtme Durumu (-(y)I).

Ör: Siz bu şarkıyı biliyor musunuz? (Et.3, s.84).

Belirtme durumu ile ilgili toplam (s.84, f 20) örneğe rastlanmıştır.

2.1.3.Bulunma Durumu (-DA).

Ör: Sinem sınıfta mı? (Et.6, s.23).

Bulunma durumu ile ilgili toplam (s.22-85, f 92) örneğe rastlanmıştır.

2.1.4. Ayrılma Durumu (-DAn).

Ör: Kediden nefret ediyorum (Et.7, s.44).

Ayrılma durumu ile ilgili toplam (s.42-45, f 34) örneğe rastlanmıştır.

2.1.5. Yönelme Durumu (-(y)A).

Ör: Gülay Melis'e kitap veriyor (Et.7, s.44).

Yönelme durumu ile ilgili toplam (s.38-45, f 47) örneğe rastlanmıştır.

2.1.6. İyelik Ekleri

Ör: Halil Sevim'in kocası (Et.3, s.53).

İyelik ekleri ile ilgili toplam (s.53-63, f 104) örneğe rastlanmıştır.

2.1.7. Çokluk Eki (-lAr, Ör: Kızlar).

Ör: Defterler, odalar (Et.5, s.16).

Çokluk eki ile ilgili toplam (s.16-17, f 59) örneğe rastlanmıştır.

2.1.8. Belirtili İsim Tamlaması

Ör: Çayın şekeri çok az (Et.3, s.81).

Belirtili isim tamlaması ile ilgili toplam (s.81-82, f 35) örneğe rastlanmıştır.

2.1.9. Belirtisiz İsim Tamlaması

Ör: Oturma odasında kimler var? (Et.4, s.82).

Belirtisiz isim tamlaması ile ilgili toplam (s.82, f 16) örneğe rastlanmıştır.

2.1.10. Zincirleme İsim Tamlaması

Ör: Kocanın erkek kardeşinin eşi (Et.6, s.82).

Zincirleme isim tamlaması ile ilgili toplam (s.82, f 6) örneğe rastlanmıştır.

YİY isimlerden en çok iyelik ekleri (f 32), belirtili isim tamlaması (f 32), bulunma durumu (f 23), ayrılma durumu (f 20); en az belirtisiz isim tamlaması (f 16), zincirleme isim tamlaması (f 14), belirtme durumu (f 12), yönelme durumu (f 11), çokluk eki (f 5) konusunu işlemiştir. Birleşik isimler konusunun öğretimine hiç yer verilmemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek bulgular 18:

2.1.2. Belirtme Durumu (-(y)I).

Ör: Tahta-y-ı siliyor (Et.4, s.50).

Belirtme durumu ile ilgili toplam (s.50, f 12) örneğe rastlanmıştır.

2.1.3. Bulunma Durumu (-DA).

Ör: Öğretmen sınıf-ta (Et.3, s.50).

Bulunma durumu ile ilgili toplam (s.50-52, f 23) örneğe rastlanmıştır.

2.1.4. Ayrılma Durumu (-DAn).

Ör: Sema hastane-den çıkıyor (Et.6, s.51).

Ayrılma durumu ile ilgili toplam (s.51, f 20) örneğe rastlanmıştır.

2.1.5. Yönelme Durumu (-(y)A).

Ör: Üniversite-y-e gidiyor (Et.6, s.51).

Yönelme durumu ile ilgili toplam (s.51-52, f 11) örneğe rastlanmıştır.

2.1.6. İyelik Ekleri

Ör: Benim öğrencim çok çalışkan (Et.7, s.82).

İyelik ekleri ile ilgili toplam (s.82-83, f 32) örneğe rastlanmıştır.

2.1.7. Çokluk Eki (-LAr, Ör: Kızlar).

Ör: Kitap-lar (Et.9, s.29).

Çokluk eki ile ilgili toplam (s.29, f 5) örneğe rastlanmıştır.

2.1.8. Belirtili İsim Tamlaması

Ör: Araba-nın cam-ı açık (Et.5, s.100).

Belirtili isim tamlaması ile ilgili toplam (s.100-104, f 32) örneğe rastlanmıştır.

2.1.9. Belirtisiz İsim Tamlaması

Ör: Güneş gözlüğümü kaybettim (Et.8, s101).

Belirtisiz isim tamlaması ile ilgili toplam (s.101-104, f 16) örneğe rastlanmıştır.

2.1.10. Zincirleme İsim Tamlaması

Ör: Ali'nin arabasının rengi beyaz (Et.11, s.102).

Zincirleme isim tamlaması ile ilgili toplam (s.102-104, f 14) örneğe rastlanmıştır.

YHY isimlerden en çok iyelik ekleri (f 90), belirtisiz isim tamlaması (f 45), belirtili isim tamlaması (f 38), ayrılma durumu (f 36); en az bulunma durumu (f 26), zincirleme isim tamlaması (f 25), belirtme durumu (f 22), çokluk eki (f 18), yönelme durumu (f 17) konularını işlemiştir. Birleşik isimler konusunun öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek bulgular 19:

2.1.2. Belirtme Durumu -(y)I

Ör: Şu tuzluğa bana uzatır mısın? (Et.4, s.69).

Belirtme durumu ile ilgili toplam (s.69, f 22) örneğe rastlanmıştır.

2.1.3. Bulunma Durumu (-DA).

Ör: Yerde halı ve gitar var (Et.27, s.17).

Bulunma durumu ile ilgili toplam (s.17, f 26) örneğe rastlanmıştır.

2.1.4. Ayrılma Durumu (-DAn).

Ör: Ne tür müzikten hoşlanıyorsun? (Et.18, s.27).

Ayrılma durumu ile ilgili toplam (s.25-27, f 36) örneğe rastlanmıştır.

2.1.5. Yönelme Durumu (-(y)A).

Ör: Kadın otobüse biniyor (Et.13, s.25).

Yönelme durumu ile ilgili toplam (s.25-27, f 17) örneğe rastlanmıştır.

2.1.6. İyelik Ekleri

Ör: Benim kız arkadaşım Ekin üniversitede öğrenci (Et.9, s.35).

İyelik ekleri ile ilgili toplam (s.35-39, f 90) örneğe rastlanmıştır.

2.1.7. Çokluk Eki (-LAr, Ör: Kızlar).

Ör: Kitaplar (Et.8, s.7).

Çokluk eki ile ilgili toplam (s.7, f 18) örneğe rastlanmıştır.

2.1.8. Belirtili İsim Tamlaması

Ör: Arabanın içinde neler var? (Et.13, s.37).

Belirtili isim tamlaması ile ilgili toplam (s.35-37, f 38) örneğe rastlanmıştır.

2.1.9. Belirtisiz İsim Tamlaması

Ör: Yatak odasında uyuyorum (Et.13, s.37).

Belirtisiz isim tamlaması ile ilgili toplam (s.37-38, f 45) örneğe rastlanmıştır.

2.1.10. Zincirleme İsim Tamlaması

Ör: Bizim öğretmenimizin kızının adı Özlem (Et.21, s.41).

Zincirleme isim tamlaması ile ilgili toplam (s.41-43, f 25) örneğe rastlanmıştır.

Yukarıdaki bulgular incelendiğinde üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlanmış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında sözcük türleri konusunda isimlerle ilgili belirtme durumu, bulunma durumu, ayrılma durumu, yönelme durumu, iyelik ekleri, çokluk eki, belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması, zincirleme isim tamlaması konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Birleşik isimler konusuna ise üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Sözcük türlerinden isim-

ler konusunda İÜY öğretim etkinliklerinde en çok iyelik eklerine yer verirken; YİY belirtili isim tamlaması ve iyelik eklerine; YHY iyelik ekleri ve belirtisiz isim tamlamasına yer vermiştir.

Yayınevleri en çok iyelik ekleri konusuyla ilgili öğretim etkinliklerine yer vermiştir çünkü dil edinim süreci yakından uzağa doğru olur. İnsan dil edinimine yakın çevresindeki isimlerin iyeliğinin tanımlanması ve kullanımıyla başlar. Göreceli olarak Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde de buna yönelik öğretim etkinliklerinin çeşitli ve yeterli olduğu söylenebilir. Kişinin içe ve dışa doğru yapacağı eylemlerin durumunu belirten durum eklerinden; belirtme ve ayrılma durumu öğretim etkinliklerinin sayısı üç yayınevinde birbirine benzer sayıda geçmektedir fakat yönelme, bulunma durum eki için öğretim etkinlikleri sayıları birbirinden farklıdır. Bu konuda öğretim etkinliklerinin sıklığı ve niteliği ile ilgili bir tutarlığın olduğu söylenemez. Her yayınevi kendine göre bir öğretim anlayışı benimsemiştir. İsim tamlamaları konusunda yayınevleri en çok belirtili ve belirtisiz isim tamlamalarına öğretim etkinliklerinde yer vermişken en az zincirleme isim tamlamasına yer vermiştir. Öğretim ilkelerinde basitten zora ilkesine göre ilk olarak basit yapıların öğretimine yer verilir. Zincirleme isim tamlamalarında birden fazla isim tamlaması kullanmak gerektiğinden öğrencinin ilk olarak isim tamlamalarını öğrenmeleri gerekecektir ki daha sonra zincirleme isim tamlaması oluşturabilsin. Belirtili ve belirtisiz isim tamlamalarının öğretim etkinliklerinde geçme sayısı birbirine yakınken zincirleme isim tamlamasına öğretim etkinliklerinde az yer verilme sebebi budur. Bu konuda öğretim etkinliklerinin sıklığı ve niteliği ile ilgili bir tutarlığın olduğu söylenemez. Her yayınevi kendine göre bir öğretim anlayışı benimsemiştir. Tüm bu veriler göstermektedir ki durum ekleri, iyelik ekleri ve isim tamlamaları konuları temel düzeyde öğretilir. Tüm yayınevlerinin öğretim etkinliklerinde bu dil bilgisi konularına yer vermeleri bu yorumu destekler niteliktedir.

İÜY sıfatlardan en çok karşılaştırma (daha + sıfat), en üstünlük (f 33) ve basit sıfatlar (f 30); en az soru sıfatları (f 20), asıl sayı, sıra sayı sıfatları (f 17) ve sıfat yapan -ki (f 12) konusunu işlemiştir. Kitapta birleşik sıfatlar, türemiş sıfatlar, sıfatlarda sıralanmış, işaret sıfatları, üleştirme sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları, topluluk sayı sıfatları, belgisiz sıfatlar ve pekiştirme konusunun öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 20:2.2.1. Basit Sıfatlar (Ör: Kırmızı gül).

Ör: Yavaş, pahalı, güçlü (Et.8, s.33).

Basit sıfatlar ile ilgili toplam (s.33-35, f 30) örneğe rastlanmıştır.

2.2.5. Karşılaştırma, Üstünlük (Daha+sıfat) En-Üstünlük (Ör: En güzel).

Ör: Türkiye'nin en sıcak ili Şanlıurfa (s.87).

Karşılaştırma, üstünlük (daha+sıfat) en-üstünlük ile ilgili toplam (s.87-88, f 33) örneğe rastlanmıştır.

2.2.7. Asıl Sayı, Sıra Sayı Sıfatları (Ör: Bir, birinci).

Ör: Bir sokak (Et.1, s.26).

Asıl sayı, sıra sayı sıfatları ile ilgili toplam (s.26-29, f 17) örneğe rastlanmıştır.

2.2.12. Soru Sıfatları (Ör: Hangi, kaç, kaçar).

Ör: Bir ayda kaç gün var? (Et.4, s.28).

Soru sıfatları ile ilgili toplam (s.26-29, f 20) örneğe rastlanmıştır.

2.2.13. Sıfat Yapan -ki (Ör: Bugünkü gazete, buradaki oteller).

Ör: Fotoğraftaki kadın anneme çok benziyor (Et.4, s.85).

Sıfat yapan -ki ile ilgili toplam (s.83-85, f 12) örneğe rastlanmıştır.

YHY sıfatlardan en çok sıfat yapan -ki (f 34), karşılaştırma (daha+sıfat) en üstünlük (f 24), türemiş sıfatlar (f 23), asıl sayı, sıra sayı sıfatları (f 21); en az soru sıfatları (f 6) konularını işlemiştir. Basit sıfatlar, birleşik sıfatlar, sıfatlarda sıralanış, işaret sıfatları, üleştirme sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları, topluluk sayı sıfatları, belgisiz sıfatlar ve pekiştirme konusunun öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 21:2.2.3. Türemiş Sıfatlar (Ör: Kiralık ev).

Ör: İki odalı mobilyalı bir ev arıyorum (Et.10, s.61).

Türemiş sıfatlar ile ilgili toplam (s.61-62, f 23) örneğe rastlanmıştır.

2.2.5. Karşılaştırma, Üstünlük (Daha+sıfat) En-Üstünlük (Ör: En güzel).

Ör: O sınıfın en çalışkan öğrencisidir. O sınıf bu sınıftan daha büyük (s.65).

Karşılaştırma, üstünlük (daha+sıfat) en-üstünlük ile ilgili toplam (s.65-67, f 24) örneğe rastlanmıştır.

2.2.7. Asıl Sayı, Sıra Sayı Sıfatları (Ör: Bir, birinci).

Ör: Birinci katta (Et.17, s.14).

Asıl sayı, sıra sayı sıfatları ile ilgili toplam (s.14-15, f 21) örneğe rastlanmıştır.

2.2.12. Soru Sıfatları (Ör: Hangi, kaç, kaçar).

Ör: Günde kaç saat uyuyorsun? (Et.9, s.23).

Soru sıfatları ile ilgili toplam (s.23, f 6) örneğe rastlanmıştır.

2.2.13. Sıfat yapan -ki (Ör: Bugünkü gazete, buradaki oteller).

Ör: Önceki derste ne yaptınız? (Et.25, s.78).

Sıfat yapan -ki ile ilgili toplam (s.78-79, f 34) örneğe rastlanmıştır.

YİY sıfatlardan en çok asıl sayı, sıra sayı sıfatları (f 48), karşılaştırma (daha+ sıfat) ve en üstünlük (f 45), sıfat yapan -ki (f 29); en az türemiş sıfatlar (f 13), soru sıfatları (f 5), birleşik sıfatlar (f 3) konularını işlemiştir. Basit sıfatlar, sıfatlarda sıralanmış, işaret sıfatları, üleştirme sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları, topluluk sayı sıfatları, belgisiz sıfatlar ve pekiştirme konusunun öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 22:

2.2.2. Birleşik Sıfatlar (Ör: Kısa boylu adam).

Ör: Bir numaralı iletişim aracı telefondur (Et.2, s.139).

Birleşik sıfatlar ile ilgili toplam (s.139, f 3) örneğe rastlanmıştır.

2.2.3. Türemiş Sıfatlar (Ör: Kiralık ev).

Ör: Marketten bir kilo tuzlu fıstık aldım (Et.12, s.61).

Türemiş sıfatlar ile ilgili toplam (s.61-62, f 13) örneğe rastlanmıştır.

2.2.5. Karşılaştırma, Üstünlük (Daha+sıfat), En-Üstünlük (Ör: En güzel).

Ör: Dünyanın en hızlı hayvanı benim (Et.5, s.146).

Karşılaştırma, üstünlük (daha+sıfat) en-üstünlük ile ilgili toplam (s.141-147, f 45) örneğe rastlanmıştır.

2.2.7. Asıl Sayı, Sıra Sayı Sıfatları (Ör: Bir, birinci).

Ör: Bir kitap (Et.9, s.29).

Asıl sayı, sıra sayı sıfatları ile ilgili toplam (s.28-30, f 48) örneğe rastlanmıştır.

2.2.12. Soru Sıfatları (Ör: hangi, kaç, kaçar).

Ör: Kaç kilo? (Et.2, s.64).

Soru sıfatları ile ilgili toplam (s.64-67, f 5) örneğe rastlanmıştır.

2.2.13. Sıfat Yapan –ki (Ör: Bugünkü gazete, buradaki oteller).

Ör: Ağaçtaki kuş (Et.2, s.119).

Sıfat yapan -ki ile ilgili toplam (s.119-122, f 29) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında sözcük türleri konusunda sıfatlarla ilgili, karşılaştırma (daha+sıfat), asıl sayı, sıra sayı sıfatları, soru sıfatları, sıfat yapan -ki konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Sıfatlarda sıralanış, işaret sıfatları, üleştirme sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları, topluluk sayı sıfatları, belgisiz sıfatlar ve pekiştirme konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir.

Sıfatların öğretim etkinliklerinde geçme sıklık ve nitelikleri incelendiğinde basit sıfatlar konusuna sadece İÜY yer vermiştir. Diğer yayınevleri basit sıfatlar konusunu bir dil bilgisi konusu olarak görmekten ziyade kelime öğretimi bağlamında ele almış; diğer dil bilgisi yapılarının öğretimi sırasında ya da metinlerde kullanmış, öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Sıfatlarda sıralanış konusuna da hiçbir yayınevi öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Evrensel sıfat dizilim kuralları olmakla beraber sıfatların dillere özgü diziliş sınırlılıkları da bulunmaktadır. Temel düzeydeki bir öğrenci öğretim ilkelilerindeki basitten zora ilkesine göre ilk olarak sıfatları öğrenmeli ki daha sonra o sıfatların diziliş sınırlılıklarını öğrenebilsin. Bu tıpkı yeni dil öğrenen bir kişiye ilk olarak temel kavramların öğretilmeyip cümlenin öğelerinin ve Türkçe öge sıralanış kurallarının öğretilmesi gibidir. Hiçbir yayınevinin bu konuya yer vermemiş olması bu düşüncüyü destekler niteliktedir. Asıl sayı-sıra sayı sıfatları ve soru sıfatlarına üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Öğretim ilkelerinden anlamlılık ilkesine göre ilk olarak öğrencinin gerçek hayatta işine yarayacak bilgilerin öğretilmesi gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında sayılar ve soru sıfatları, öğrencilerin basit bir diyalogda da alışverişte de kullanacağı yapılardır. Üç yayınevinin bu konulara öğretim etkinliklerinde yer verme sıklıkları incelendiğinde bu konuda öğretim etkinliklerinin sıklığı ve niteliği ile ilgili bir tutarlığın olmadığı görülmektedir. Her yayınevi kendine göre bir öğretim anlayışı be-

nimsemiştir. İşaret sıfatları konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Çünkü işaret sıfatını öğrenmeden önce öğrencinin işaret zamirini öğrenmesi gerekmektedir. Bu yine öğretim ilkelerinden basitten zora ilkesi ile ilgilidir. Üleş-tirme sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları, topluluk sayı sıfatları konusuna öğretim etkinliklerinde üç yayınevi de yer vermemiştir. Çünkü öğrencilerin bu düzeyde daha zor bir yapıyı öğrenmeden önce daha kolay bir yapıyı öğrenmesi gerekmektedir. Yayınevleri-nin asıl sayı ve sıra sayı sıfatlarının öğretimine ağırlık verip bu konulara öğretim etkin-liklerinde yer vermemiş olmaları bunu destekler niteliktedir.

İÜY zamirlerden en çok işaret zamirleri (f 92), kişi ekleri (f 75), soru zamirleri (f 73); en az dönüşlülük zamiri (f 45), kişi zamirleri (f 30), belgisiz zamirler (f 20) konula-rını işlemiştir. -CA eki, zamir çekiminde kullanılan ile (benimle, seninle), işteşlik zamiri konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda ve-rilmiştir.

Örnek Bulgular 23:

2.3.1. Kişi Zamirleri (Ben, sen, o, biz, siz, onlar).

Ör: Biz bugün çok yorgunuz (Et.6, s.16).

Kişi zamirleri ile ilgili toplam (s.16-19, f 30) örneğe rastlanmıştır.

2.3.2. Kişi Ekleri (Ör: Geliyor-um, geliyor-sun, geliyor, geliyor-uz, geliyor-sunuz, geliyor-lar).

Ör: Biz bugün çok yorgunuz (Et.6, s.16).

Kişi ekleri ile ilgili toplam (s.16-19, f 75) örneğe rastlanmıştır.

2.3.5. İşaret Zamirleri (Ör: Bu, şu, o).

Ör: Bu, sınıf mı? (Et.6, s.16).

İşaret zamirleri ile ilgili toplam (s.16-19, f 92) örneğe rastlanmıştır.

2.3.6. Dönüşlülük Zamiri (Ör: Kendi).

Ör: Ödevini kendin yap ablan yapmasın (Et.6, s.61).

Dönüşlülük zamiri ile ilgili toplam (s.61-63, f 45) örneğe rastlanmıştır.

2.3.8. Soru Zamirleri (Ör: Kim, ne, neden).

Ör: Bu nedir? Bu kimdir? (s.15).

Soru zamirleri ile ilgili toplam (s.15-35, f 73) örneğe rastlanmıştır.

2.3.9. Belgisiz Zamirler (Ör: Bazısı, kimisi, hepsi).

Ör: Hepimiz öğrenciyiz (s.61).

Belgisiz zamirler ile ilgili toplam (s.59-61, f 20) örneğe rastlanmıştır.

YİY zamirlerden en çok işaret zamirleri (f 68) ve soru zamirleri (f 54); en az -CA eki (f 7) konularını işlemiştir. Kişi zamirleri, kişi ekleri, zamir çekiminde kullanılan ile (Ör: benimle, seninle), işteşlik zamiri ve belgisiz zamirler konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

Örnek Bulgular 24:

2.3.3. -CA (Ör: Bence, sence).

Ör: Sizce hangi bilgisayar en eski bilgisayardır? (Et.1, s.144).

-CA (Ör: bence, sence) ile ilgili toplam (s.144, f 7) örneğe rastlanmıştır.

2.3.5. İşaret Zamirleri (Ör: Bu, şu, o).

Ör: Bu ne? Bu şeftali (Et.10, s.14).

İşaret zamirleri ile ilgili toplam (s.14-22, f 68) örneğe rastlanmıştır.

2.3.8. Soru Zamirleri (Ör: Kim, ne, neden).

Ör: Kim yüzmede sekiz altın madalya kazandı? (Et.10, s.133).

Soru zamirleri ile ilgili toplam (s.14-133, f 54) örneğe rastlanmıştır.

YHY zamirlerden en çok soru zamirleri (f 81), işaret zamirleri (f 55); en az kişi ekleri (f 40), kişi zamirleri (f 37) konularını işlemiştir. -CA eki, zamir çekiminde kullanılan ile (benimle, seninle), işaret zamirleri, işteşlik zamiri, belgisiz zamirler konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 25:

2.3.1. Kişi Zamirleri (Ben, sen, o, biz, siz, onlar).

Ör: Biz tembel değiliz (Et.22, s.15).

Kişi zamirleri ile ilgili toplam (s.15, f 37) örneğe rastlanmıştır.

2.3.2. Kişi Ekleri (Ör: Geliyor-um, geliyor-sun, geliyor, geliyor-uz, geliyor-sunuz, geliyor-lar).

Ör: Siz evli misiniz? (Et.18, s.14).

Kişi zamirleri ile ilgili toplam (s.14-15, f 40) örneğe rastlanmıştır.

2.3.5. İşaret Zamirleri (Ör: Bu, şu, o).

Ör: Orası TÖMER mi? (Et.16, s.13).

İşaret zamirleri ile ilgili toplam (s.13-18, f 55) örneğe rastlanmıştır.

2.3.8. Soru Zamirleri (Ör: Kim, ne, neden).

Ör: Bugün ne? (Et.12, s.12).

Soru zamirleri ile ilgili toplam (s.12, f 81) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında sözcük türleri konusunda zamirlerle ilgili işaret zamirleri ve soru zamirleri konusuna her üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Kişi ekleri ve kişi zamirleri konusuna sadece İÜY ve YHY öğretim etkinliklerinde yer verirken YİY hiç yer vermemiştir. -CA (Ör: bence sence) eki konusuna sadece YİY öğretim etkinliklerinde yer verirken; dönüşlülük zamiri konusuna sadece İÜY öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Zamirlerle kullanılan ile (Ör: benimle, seninle) ve işteşlik zamirine üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir.

Dil öğrenmeye yeni başlayan bireyin ilk öğreneceği kavramlardan biri de kişi zamirleri ve ekleridir. Bireyin kendini tanıtmada, basit bir diyalog oluşturmasında, herhangi bir eylemi çekimlemesinde kişi zamirlerini ve eklerini kullanması gerekecektir. Öğretim etkinliklerine baktığımızda İÜY ve YHY bu konulara öğretim etkinliklerinde yer vermişken YİY öğretim etkinliklerinde yer vermeyip sadece metinlerde kullanmıştır. Yani bu konunun doğrudan değil dolaylı öğretilmesi amaçlanmıştır. Bu konuda öğretim etkinliklerinin sıklığı ve niteliği ile ilgili bir tutarlığın olduğu söylenemez. Her yayınevi kendine göre bir öğretim anlayışı benimsemiştir. İşaret zamirleri ve soru zamirlerinin öğretilmesine üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Anlamlılık ilkesine göre ilk olarak öğrencinin gerçek hayatta işine yarayacak bilgilerin öğretilmesi gerekmektedir. İşaret zamirleri ve soru zamirleri günlük hayatta öğrencinin sıkça kullanması gereken dil bilgisi yapılarıdır. Bu açıdan temel düzeyde dil öğretiminde gösterilmesi gerekmektedir. Zamir çekiminde kullanılan “ile”nin öğretilmesine hiçbir yayınevi öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Edat ve bağlaç olarak kullanılabilen “ile” ve kişi zamirlerinin birleşiminden oluşan bu dil bilgisi yapısının öğretilmesine ayrı olarak yer vermektense edatlar ya da bağlaçlar konusunda anlatıldığında bir örnek verilebilir. Bu

konu için ayrı bir öğretim etkinliği tasarlanması gerekmemektedir. İşteşlik zamirine üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bir işin birden fazla kişi tarafından beraber ya da karşılıklı yapıldığını anlatan işteşlik eylemi ile birlikte öğretilmesi gereken işteşlik zamirine üç yayınevini de öğretim etkinliklerinde yer vermemiş olması temel düzeyde dil öğrenen biri için bu yapının daha basit yapıların öğretimine kıyasla karmaşık olmasından kaynaklanmaktadır. Öğretim ilkelerindeki basitten zora ilkesi göz önünde bulundurulduğunda ilk olarak eylemlerin yalın durumları, daha sonra basit zamanlı kullanımları verilir. İşteş zamir kullanımı da aynı dil bilgisi kavram alanı içerisinde olduğu işteşlik çatısı altında öğretilirse hem kavramsallaştırılması daha kolay olacak hem de öğrenci bu yapının öğrenilmesi için gerekli temel bilgi donanımına sahip olmuş olacaktır. Dönüşlülük zamiri için de aynı durum geçerli olup sadece İÜY dönüşlülük zamirine öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Belgisiz zamirler konusuna sadece İÜY öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. İÜY belgisiz zamirlere dönüşlülük zamirini öğrettiği bölümde yer vermiştir. Üç yayınevini de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki sözcük türleri konusunda zamirlerin öğretim etkinliklerindeki sıklığı ve niteliği ile ilgili bir tutarlığın olduğu söylenemez.

İÜY zarflardan yer yön zarfları, zaman zarfları, durum zarfları, soru zarfları, sebep zarfları, olasılık-tahmin bildiren zarflar konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

YİY zarflardan en çok zaman zarfları (f 28); en az soru zarfları (f 4) konularını işlemiştir. Yer yön zarfları, durum zarfları, sebep zarfları, olasılık-tahmin bildiren zarflar konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 26:

2.4.2. Zaman Zarfları (Ör: Öğleyin, salı akşamı, önce, sonra).

Ör: Önce kahvaltı ettim sonra dişlerimi fırçaladım (Et.6, s.59).

Zaman zarfları ile ilgili toplam (s.59-63, f 28) örneğe rastlanmıştır.

2.4.4.Soru Zarfları (Ör: Neden, niçin, niye, ne diye).

Ör: Dün sınava niçin gelmedin? (Et.10, s.133).

Soru zarfları ile ilgili toplam (s.133, f 4) örneğe rastlanmıştır.

YHY zarflardan en çok zaman zarfları (f 26); en az soru zarfları (f 10) konularını işlemiştir. Yer yön zarfları, zaman zarfları, durum zarfları, sebep zarfları, olasılık-tahmin bildiren zarflar konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 27:

2.4.2. Zaman Zarfları (Ör: Öğleyin, Salı akşamı, önce, sonra).

Ör: İnsanlar kışın genellikle kayak yapıyor (Et.4, s.21).

Zaman zarfları ile ilgili toplam (s.21, f 26) örneğe rastlanmıştır.

2.4.4.Soru Zarfları (Ör: Neden, niçin, niye, ne diye).

Ör: Murat nasıl konuşuyor? (Et.10, s.23).

Soru zarfları ile ilgili toplam (s.23, f 10) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında sözcük türleri konusunda zarflara İÜY öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiş; YİY ve YHY zarflar konusuna öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. YİY sözcük türleri konusundan zarflarla ilgili en çok zaman zarfları en az ise soru zarfları konusuna öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Yer-yön ve durum zarfları konusuna öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir.

Yer yön zarflarının öğretimine hiçbir yayınevi yer vermemiştir. Yer-yön tarifi konusunda yer yön zarfları yönelme durum ekleriyle beraber ya da belirtili isim tamlaması kurularak anlatılmıştır. Zaman zarfları konusuna öğretim etkinliklerinde YİY ve YHY yer verirken İÜY öğretim etkinliklerinde yer vermeyip metinlerde zaman zarflarını kullanmıştır. YİY ve YHY zaman zarfları konusuna öğretim etkinliklerinde birbirine benzer sıklıkta yer vermiştir. Bu konuda tutarlı oldukları söylenebilir. Durum zarfları konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. “Böyle, öyle, şöyle” kendinden önceki veya sonraki cümleye gönderimde bulunan yapılarıdır. İşaret zamiri ya da kişi zamiri ile gönderimde bulunulduğunda gönderim yapılan ögenin tespiti daha kolayken “böyle, öyle, şöyle” bir tek yapıya değil de cümleye gönderimde bulunacağından dil öğrenen bireyin bütün cümleyi anlaması gerekecektir. Üç yayınevinin de öğretim etkinliklerinde temel düzeyde bu konuya yer vermemiş olmaları birbirleriyle tutarlı olduklarını göstermektedir. Sebep zarfları konusuna da üç yayınevi öğretim etkinliklerle-

rinde yer vermemiştir. Sebep zarfları bir yorum gerektirir ve yorumlama gerektiren bilgiler Bloom Taksonomisi'ne göre kavrama düzeyindedir. Temel düzeyde henüz bilgi düzeyinde olan öğrencilerin kavrama düzeyinde kullanacakları bir yapı zorlanmalarına neden olabilir. Çünkü bir bilginin öğrenilmesinde hazırbulunuşluk düzeyi önemlidir. Bilişsel olarak hazır olmayan öğrenci bir kavramı, yapıyı öğrenmekte zorlanabilir. Soru zarfları konusuna YİY ve YHY öğretim etkinliklerinde yer vermişken İÜY bu konunun öğretimine öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Diğer yayınevlerinin görece az sayıda bu konuya öğretim etkinliklerinde yer vermiş olmaları bu yapının ayrı olarak öğretilmesinden önce metinlerde ya da başka bir dil bilgisi yapısının öğretilmesiyle beraber verilebileceğini gösterebilir. Olasılık, tahmin bildiren zarflar konusuna da hiçbir yayınevi öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Olasılık tahmin bildiren zarflar genellikle yeterlik eki ile ya da geniş zaman ile birlikte kullanılmaktadır. O yüzden bu dil bilgisi yapısının ayrı bir öğretim etkinliğinde geçmesinden önce yeterlik eki ile beraber ya da başka bir düzeyde anlatılması öğretimde bir bütünlük sağlayabilir. YİY ve YHY'nin A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki sözcük türleri konusunda zarfların öğretim etkinliklerindeki sıklığı ve niteliği ile ilgili bir tutarlık olduğu söylenebilir.

İÜY sözcük türlerinden edatlarla ilgili en çok -DAn beri -Dİr (f 36); en az -mADAn önce -Dİktan sonra (f 18) ve yönelme durumunu yöneten edatlar (f 12) konularını işlemiştir. Yalın durumu yöneten edatlar, çıkma durumunu yöneten edatlar, belirtme durumunu yöneten edatlar konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 28:

2.5.2. Yönelme Durumunu Yöneten Edatlar (Ör: Ait, dair, doğru, göre, -a kadar, dek, değin, karşı, karşın, özgü, has, rağmen, yönelik). (Ör: Ona dair, ona ait, bana göre, sabaha kadar çalıştık, o güne dek/değın gerçeği anlamamıştım, bu yapmak o yöreye has/özgü, soğuğa rağmen gezdik, sınava yönelik çalışıyorum).

Ör: Akşama kadar işim yok (Et.6, s.68).

Yönelme durumunu yöneten edatlar ile ilgili toplam (s.68-69, f 12) örneğe rastlanmıştır.

2.5.5. -mAdAn önce,-DIktAn sonra (Ör: Gelmeden önce ara, gittikten sonra aramadı).

Ör: Uyumadan önce mutlaka kitap okuyorum (Et.6, s.71).

-mAdAn önce,-DIktAn sonra ile ilgili toplam (s.71-74, f 18) örneğe rastlanmıştır.

2.5.6. -DAn beri, -DIr (Ör: Dünden beri uykusuzum, üç gündür aramıyorsun).

Ör: Seni iki saattir bekliyorum. Sabahtan beri evdeyiz çok sıkıldık (Et.5, s.74).

-DAn beri,-DIr ile ilgili toplam (s74-78, f 36) örneğe rastlanmıştır.

YİY sözcük türlerinden edatlarla ilgili -DAn beri -DIr (f 17) ve yönelme durumunu yöneten edatlar (f 14) konularını işlemiştir. Yalın durumu yöneten edatlar, çıkma durumunu yöneten edatlar, belirtme durumunu yöneten edatlar, -mADAn önce, -DIktan sonra, konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 29:

2.5.2. Yönelme Durumunu Yöneten Edatlar (Ör: Ait, dair, doğru, göre, a kadar, dek, değin, karşı, karşın, özgü, has, rağmen, yönelik). (Ör: Ona dair, ona ait, bana göre, sabaha kadar çalıştık, o güne dek/değın gerçeği anlamamıştım, bu yemek o yöreye has/özgü, soğuğa rağmen gezdik, sınava yönelik çalışıyorum).

Ör: Evden pazara kadar kaç metredir? (Et.12, s.87).

Yönelme durumu edatları ile ilgili toplam (s.87-88, f 14) örneğe rastlanmıştır.

2.5.6. -DAn beri,-DIr (Ör: Dünden beri uykusuzum, üç gündür aramıyorsun).

Ör: Kız yarım saatten beri telefonla konuşuyor, kız yarım saattir telefonla konuşuyor (Et.9, s.151).

-DAn beri,-DIr ile ilgili toplam (s.151-152, f 17) örneğe rastlanmıştır.

YHY edatlardan en çok -mADAn önce, -DIktan sonra (f 16); en az yönelme durumunu yöneten edatlar (f 6) konularını işlemiştir. Yalın durumu yöneten edatlar, çıkma durumunu yöneten edatlar, belirtme durumunu yöneten edatlar, -DAn beri, -DIr konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 30:

2.5.2. Yönelme Durumunu Yöneten Edatlar (Ör: Ait, dair, doğru, göre, a kadar, dek, değin, karşı, karşın, özgü, has, rağmen, yönelik). (Ör: Ona dair, ona ait, bana göre, sabaha kadar çalıştık, o güne dek/değın gerçeği anlamamıştım, bu yemek o yöreye has/özgü, soğuğa rağmen gezdik, sınava yönelik çalışıyorum).

Ör: Ama ikiye kadar konser yok (Et.27, s.30).

Yönelme durumunu yöneten edatlar ile ilgili toplam (s.30-33, f 6) örneğe rastlanmıştır.

2.5.5. -mAdAn önce,-DıktAn sonra (Ör: Gelmeden önce ara, gittikten sonra aramadı).

Ör: Uyandıktan sonra, yatmadan önce (Et.29, s.31).

-mAdAn önce, -DıktAn sonra ile ilgili toplam (s.31-32, f 16) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında sözcük türleri konusunda edatlarla ilgili yönelme durumunu yöneten edatlar konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. -mAdAn önce, -DıktAn sonra edatına öğretim etkinliklerinde İÜY ve YHY yer verirken; YİY hiç yer vermemiştir. -DAn beri, -Dİr konusuna ise İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde yer verirken; YHY hiç yer vermemiştir. Yalın durumu yöneten edatlar, çıkma durumunu yöneten edatlar, belirtme durumunu yöneten edatlar konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir.

Yalın durumu yöneten edatlar konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Yalın durumu yöneten edatlardan “gibi” benzerlik, “kadar” karşılaştırma anlamı katar. Bu yapıların öğretilmesi üst düzey bilişsel beceri gerektirmektedir. Bu yapıya A1 düzeyinde öğretim etkinliklerinde yer verilmemiş olması yayınevlerinin bu konuda tutarlı olduklarını göstermektedir. Yönelme durumunu yöneten edatlar konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiş ve üç yayınevi de bu dil bilgisi yapısından -A kadar edatına öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Basit zamanların öğretilmeye başladığı düzey olan A1’de bu yapının öğretilmesi gerekli olabilir. Üç yayınevinin de öğretim etkinliklerinde temel düzeyde bu konuya yer vermiş olmaları birbirleriyle tutarlı olduklarını göstermektedir. -mAdAn önce ve -DıktAn sonra edatlarına

İÜY ve YHY öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Şimdiki ve belirli geçmiş zaman ile kurulan cümlelerde sıklıkla öğrencilerin bu eki kullanmaları gerektiğinden ve temel düzeyde şimdiki ve belirli geçmiş zamanın öğretiminin yapıldığından bu ekin öğretilmesi gerektiği söylenebilir. Zaman zarfları ve eylemleri bu düzeyde kullanabilen öğrenci eylemler ile zaman zarflarını birleştirerek zaman zarflarını oluşturabilirler. -DAn beri ve -Dir edatına İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Şimdiki zaman öğretimi yapıldıktan sonra bu yapının da öğretimi yapılabilir. Üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki sözcük türleri konusunda edatların öğretim etkinliklerindeki sıklığı ve niteliği ile ilgili bir tutarlığın olduğu söylenebilir.

İÜY ve YİY bağlaçlardan ekleyici, ayırt edici, zıtlık, sıralama bildiren, açıklama bildiren, örnekleme, varsayım bildiren, sebep+sonuç ilişkisi bildiren, sonuç+sebep ilişkisi kuran bağlaçlar konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

YHY bağlaçlardan sonuç+sebep ilişkisi kuran bağlaçlar (f 6) konusunu işlemiştir. Ekleyici, ayırt edici, zıtlık, sıralama bildiren, açıklama bildiren, örnekleme, varsayım bildiren, sebep+sonuç ilişkisi bildiren, sonuç+sebep ilişkisi kuran bağlaçlar konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 31:

2.6.10. Sonuç + Sebep İlişkisi Kuran (Ör: Onu bulamadım. Çünkü/nitekim ben oraya ulaştığımda o yola çıkmıştı bile).

Ör: Çünkü aç değilim (Et.10, s23).

Sonuç + sebep ilişkisi kuran bağlaçlar ile ilgili toplam (s.23-24, f 6) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında sözcük türleri konusundan bağlaçlara İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde hiç yer vermezken YHY sadece sonuç+sebep ilişkisi kuran bağlaçlara öğretim etkinliklerinde yer vermiştir.

Ekleyici bağlaçlar temel düzeyde öğretilebilecek bağlaçlardandır. Çünkü ekleyici bağlaçlar iki ismi de birbirine bağlayabilir iki cümleyi de ve öğrenim sürecinde üst düzey bir bilişsel süreç gerekmemektedir. Yayınevleri bu konunun öğretimi için ayrı bir

etkinlik tasarlamaktansa bunları metinler içerisinde kullanmayı tercih etmişlerdir. Yani doğrudan değil dolaylı öğretimi benimsemişlerdir. Bu durum, ayırt edici, zıtlık bağlaçları için de geçerlidir. Açıklama ve örnekleme gerektiren bağlaçların kullanımı Bloom Taksonomisi'ne göre yorumlama gerektirir ve kavrama düzeyindedir. A1 düzeyinde henüz temel kavramları öğrenen bireyin yorum yapabilmesi için öncesinde bilgi düzeyinde bazı kavramları öğrenmesi gerekmektedir. Yayınlarının bağlaçlar konusuna öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiş olmaları sadece YHY'nin sonuç+sebepliliği ilişkisi kuran bağlaçlara öğretim etkinliklerinde yer vermiş olması üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki sözcük türleri konusunda bağlaçların öğretim etkinliklerindeki sıklığı ve niteliği ile ilgili bir tutarlığın olmadığını göstermektedir.

İÜY, YİY ve YHY sözcük türlerinden ünlemler konusunun öğretimine hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında sözcük türlerinden ünlemlere üç yayınevinin de öğretim etkinliklerinde yer verilmemiştir.

Acı, üzüntü, korku, sevinç ve şaşma gibi aniden ortaya çıkabilen duyguları ifade eden kelimelerden olan ünlemler bağlam içerisinde anlam kazanan yapılardır. Bu yüzden bu dil bilgisi yapısı için ayrı bir öğretim etkinliği tasarlanmasındansa bunların metinler içerisinde bağlam içerisinde anlaşılmasının sağlanması gerekebilir. Üç yayınevinin de bu konuya öğretim etkinliklerinde yer vermeyip metinlerde bu yapıyı kullanmaları bu düşüncüyü destekler niteliktedir. Üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki sözcük türleri konusunda ünlemlere öğretim etkinliklerinde yer verilmemiş olması yayınevleri arasında bu konuda bir tutarlığın olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.7. A2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen sözcük türleri konusu

2. Sözcük Türleri		Sözcük Türlerine İlişkin Konular	İstanbul Üniv.	Yedi İklim	Yeni Hitit
2.1. İsimler	1	Birleşik isimler (Ör: Yerelması, cumartesi, hanımeli)			
	2	Belirtme durumu -(y)I			
	3	Bulunma durumu (-DA)			
	4	Ayrılma durumu (-DAn)			
	5	Yönelme durumu -(y)A			
	6	İyelik ekleri			
	7	Çokluk eki (-lAr, Ör: Kızlar)			
	8	Belirtili isim tamlaması			
	9	Belirtisiz isim tamlaması			
	10	Zincirleme isim tamlaması			
2.2. Sıfatlar	1	Basit sıfatlar (Ör: Kırmızı gül)			
	2	Birleşik sıfatlar (Kısa boylu adam)	28		
	3	Türemiş sıfatlar (Kiralık ev)	15		
	4	Sıfatlarda sıralanış			
	5	Karşılaştırma (daha+sıfat) en üstünlük (Ör: En güzel)			
	6	İşaret sıfatları (Ör: Bu paket)			
	7	Asıl sayı, sıra sayı sıfatları (Ör: Bir, birinci)			
	8	Üleştirme sayı sıfatları (Ör: Birer, ikişer)			
	9	Kesir sayı sıfatları (Ör: Onda bir)			
	10	Topluluk sayı sıfatları (Ör: İkiz)			
	11	Belgisiz sıfatlar (Ör: başka, öbür)			
	12	Soru sıfatları (Ör: hangi, kaç, kaçar)			
	13	Sıfat yapan -ki (Ör: Bugünkü gazete, buradaki oteller)			
	14	Pekiştirme (Ör: Güzel mi güzel, sapsarı, simsiyah)	55	18	
2.3. Zamirler	1	Kişi zamirleri (Ben, sen, o, biz, siz, onlar)			
	2	Kişi ekleri			
	3	-CA (Ör: Bence, sence)		7	9
	4	İle (Ör: Benimle, Seninle)			
	5	İşaret zamirleri (Ör: Bu, şu, o)			
	6	Dönüşlülük zamiri (Kendi)			

	7	İşteşlik zamiri (Birbiri)			
	8	Soru zamirleri (Ör: Kim, ne, neden)			
	9	Belgisiz zamirler (Ör: Bazısı, kimisi, hepsi)			
2.4. Zarflar	1	Yer-yön zarfları (Ör: Üst, ön, iç, orta, içeri, yukarı, ileri)			
	2	Zaman zarfları (Ör: Öğleyin, salı akşamı, önce, sonra)		72	
	3	Durum zarfları (Ör: Böyle, şöyle, öyle)			
	4	Soru zarfları (Ör: Neden, niçin, niye, ne diye)		11	
	5	Sebep zarfları (Ör: Açlıktan, onun için, senin yüzünden)		17	
	6	Olasılık, tahmin bildiren zarflar (Ör: Belki, galiba, herhâlde)	2	9	
2.5. Edatlar	1	Yalın durumu yöneten edatlar	37	26	86
	2	Yönelme durumunu yöneten edatlar			
	3	Çıkma durumunu yöneten edatlar			
	4	Belirtme durumunu yöneten edatlar			
	5	-mAdAn önce,-DIktAn sonra		21	
	6	-DAn beri,-Dir			
2.6. Bağlaçlar	1	Ekleyici (Ör: Gökçen büroya girdi ve Seda'nın masasına oturdu)			
	2	Ayırt edici	7	3	3
	3	Zıtlık			
	4	Sıralama bildiren			3
	5	Açıklama bildiren	10	5	
	6	Örnekleme			
	7	Varsayım bildiren			
	8	Sebep+sonuç ilişkisi bildiren			
	9	Sonuç+sebep ilişkisi kuran	4		7
2.7. Ünlemler	1	Hitap, teşvik, gayretlendirme, üzüntü, şaşkınlık, rahatlama, sevinç, coşku, heyecan, alay, katılma, kuşku			
Toplam			158	189	108

Tablo 4.7.'de dil bilgisi konularından sözcük türlerinin üç yaynevine göre A2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenme sıklıkları verilmiştir. Buna göre;

İÜY, YİY ve YHY öğretim etkinliklerinde sözcük türlerinden isimler konusunda birleşik isimler, belirtme durumu, bulunma durumu, ayrılma durumu, yönelme durumu, iyelik ekleri, çokluk eki, belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması, zincirleme isim tamlamasının öğretimine hiç yer vermemiştir.

Yukarıdaki bulgular incelendiğinde üç yayınevinin de A2 düzeyi için hazırlanmış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki sözcük türleri konusunda isimlere öğretim etkinliklerinde üç yayınevinin de yer vermemiş olması bu konunun A1 düzeyinde öğretilmesi gerektiğinden kaynaklanabilir. Üç yayınevinin A1 düzeyindeki öğretim etkinliklerinde sözcük türlerinin A1 düzeyinde verilmiş olması da bunu destekler niteliktedir. Durum ekleri, iyelik ekleri, çokluk eki, isim tamlamaları konusu A1 düzeyinde öğretilmiş; A2 düzeyinde bu sözcük türlerinin öğretimi için ayrı bir öğretim etkinliği tasarlanmamış, metinler içerisinde kullanımları verilmiştir. Bu verilerden hareketle bu konuların A1 düzeyinde öğretilmeleri gerektiği konusunda yayınevlerinin aynı görüşte olduklarını söyleyebiliriz.

YİY öğretim etkinliklerinde sözcük türlerinden sıfatlarla ilgili olarak pekiştirme (f 18) konusunu işlemiştir. Basit sıfatlar, birleşik sıfatlar, türemiş sıfatlar karşılaştırma (daha+sıfat) en üstünlük, işaret sıfatları, asıl sayı, sıra sayı sıfatları üleştirme sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları topluluk sayı sıfatları, belgisiz sıfatlar, soru sıfatları, sıfat yapan –ki, sıfatlarda sıralanış konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 32:

2.2.14.Pekiştirme (Ör: Güzel mi güzel, sapsarı, simsiyah).

Ör: Azra Akın güzel mi güzel bir kadın (Et.3, s.32).

Pekiştirme sıfatları ile ilgili toplam (s.32, f 18) örneğe rastlanmıştır.

İÜY öğretim etkinliklerinde sözcük türlerinden sıfatlarla ilgili olarak en çok pekiştirme (f 55); en az birleşik sıfatlar (f 28), türemiş sıfatlar (f 15) konusunu işlemiştir. Basit sıfatlar, sıfatlarda sıralanış, karşılaştırma (daha+sıfat), en üstünlük, işaret sıfatları, asıl sayı, sıra sayı sıfatları üleştirme sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları, topluluk sayı sıfatları, belgisiz sıfatlar, soru sıfatları, sıfat yapan -ki, konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 33:

2.2.2. Birleşik Sıfatlar (Ör: Kısa boylu adam).

Ör: Siyah dalgalı saçlı, yeşil gözlü, orta boylu, beyaz tenli, sevimli bir kızım (s.16).

Birleşik sıfatlar ile ilgili toplam (s.16-18, f 28) örneğe rastlanmıştır.

2.2.3. Türemiş Sıfatlar (Ör: Kiralık ev).

Ör: Annem kıymalı böreği çok seviyor (Et.7, s.19).

Türemiş sıfatlar ile ilgili toplam (s.19-21, f 15) örneğe rastlanmıştır.

2.2.14. Pekiştirme (Ör: Güzel mi güzel, sapsarı, simsiyah).

Ör: Cadının kıpkırmızı ve kocaman sihirli elmasını yemiş (Et.1, s.56).

Pekiştirme ile ilgili toplam (s.56-76, f 55) örneğe rastlanmıştır.

YHY öğretim etkinliklerinde sözcük türlerinden sıfatlarla ilgili olarak basit sıfatlar, birleşik sıfatlar, türemiş sıfatlar, karşılaştırma (daha+sıfat), en üstünlük, işaret sıfatları, asıl sayı, sıra sayı sıfatları, üleştirme sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları, topluluk sayı sıfatları, belgisiz sıfatlar, soru sıfatları, pekiştirme, sıfat yapan -ki, sıfatlarda sıralanış konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında sözcük türlerinden sıfatlarla ilgili olarak sadece İÜY'nin birleşik sıfatlar, türemiş sıfatlar ve pekiştirme konusuna; YİY'nin ise sadece pekiştirme konusuna öğretim etkinliklerinde yer verdiği görülmektedir. Basit sıfatlar, sıfatlarda sıralanış, karşılaştırma ve üstünlük sıfatları, işaret sıfatları, asıl sayı, sıra sayı sıfatları, üleştirme sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları, topluluk sayı sıfatları, belgisiz sıfatlar, soru sıfatları, sıfat yapan -ki konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir.

Pekiştirme sıfatlarının A2 düzeyinde iki yayınevinin öğretim etkinliklerinde geçtiği görülmektedir. Bu da pekiştirme konusunun öğretiminin A2 düzeyinde öğretilmesi gerektiği konusunda İÜY ve YİY'nin hemfikir olduğunu gösterir. İÜY ve YİY'nin bu konulara öğretim etkinliklerinde yer verme sıklıkları incelendiğinde bu konuda öğretim etkinliklerinin sıklığı ve niteliği ile ilgili bir tutarlığın olmadığı görülmektedir. Her yayınevi kendine göre bir öğretim anlayışı benimsemiştir. Karşılaştırma, üstünlük sıfatı, asıl sayı, sıra sayı sıfatları, soru sıfatları ve sıfat yapan -ki konusuna üç yayınevinin de

A1 düzeyinde öğretim etkinliklerinde yer vermiş olması bu konuların A1 düzeyinde öğretilmesi konusunda yayınevlerinin aynı görüşte olduğunu gösterir. A1 düzeyinde öğretilmiş olan bu konulara A2 düzeyinde öğretim etkinliklerinde yer verilmemiş, bu yapılar metinler içerisinde kullanılarak konunun pekiştirilmesi sağlanmıştır.

Sıfatlarda sıralanış konusuna da hiçbir yayınevi öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Evrensel sıfat dizilim kuralları olmakla beraber sıfatların dillere özgü diziliş sınırlılıkları da bulunmaktadır. A1 düzeyinde bu konuya öğretim etkinliklerinde yer verilmediği gibi A2 düzeyinde de yer verilmemesi yayınevlerinin temel düzeyde bu konunun öğretilmesi gerekmediği konusunda aynı görüşte olduklarını gösterir.

YİY öğretim etkinliklerinde sözcük türlerinden zamirlerle ilgili olarak -CA eki (f 7) konusunu işlemiştir. Kişi zamirleri, kişi ekleri, zamir çekiminde kullanılan ile (ör: benimle, seninle), işaret zamirleri, dönüşlülük zamiri, işteşlik zamiri, soru zamirleri, belgisiz zamirler konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 34:

2.3.3. -CA (Ör: Bence, sence).

Ör: Bence en sevimli hayvan tavşan (Et.3, s.63).

-CA (Ör: Bence, sence) ile ilgili toplam (s.63, f 7) örneğe rastlanmıştır.

İÜY öğretim etkinliklerinde sözcük türlerinden zamirlerle ilgili olarak kişi zamirleri, kişi ekleri, -CA, zamir çekiminde kullanılan ile (ör: benimle, seninle), işaret zamirleri dönüşlülük zamiri, işteşlik zamiri, soru zamirleri, belgisiz zamirler konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

YHY öğretim etkinliklerinde sözcük türlerinden zamirlerle ilgili olarak -CA (f 9) konusunu işlemiştir. Kişi zamirleri, kişi ekleri, zamir çekiminde kullanılan ile (ör: benimle, seninle), işaret zamirleri, dönüşlülük zamiri, işteşlik zamiri, soru zamirleri, belgisiz zamirler konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 35:

2.3.3. -CA (Ör: Bence, sence).

Ör: Bence (Et.33, s.91).

-CA (Ör: Bence, sence) ile ilgili toplam (s.91-93, f 9) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında sözcük türlerinden zamirlerle ilgili olarak kişi zamirleri, kişi ekleri, zamir çekiminde kullanılan ile (benimle, seninle), işaret zamirleri, dönüşlülük zamiri, işteşlik zamiri, soru zamiri, belgisiz zamirler konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. -CA (bence sence) konusuna sadece YİY ve YHY yer vermiştir. İÜY öğretim etkinliklerinde bu konuya hiç yer vermemiştir.

Dil öğrenmeye yeni başlayan bireyin ilk öğreneceği kavramlardan biri de kişi zamirleri ve ekleridir. Bireyin kendini tanıtmada, basit bir diyalog oluşturmasında, herhangi bir eylemi çekimlemesinde kişi zamirlerini ve eklerini kullanması gerekecektir. Öğretim etkinliklerine bakıldığında üç yayınevi de bu konuya yer vermemiştir. İşaret zamirleri ve soru zamirlerinin öğretime üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Anlamlılık ilkesine göre ilk olarak öğrencinin gerçek hayatta işine yarayacak bilgilerin öğretilmesi gerekmektedir. İşaret zamirleri ve soru zamirleri günlük hayatta öğrencinin sıkça kullanması gereken dil bilgisi yapılarıdır. Bu açıdan A1 düzeyinde dil öğretiminde gösterilmesi gerekmektedir. Zamir çekiminde kullanılan “ile” nin öğretime hiçbir yayınevi öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Edat ve bağlaç olarak kullanılabilen “ile” ve kişi zamirlerinin birleşiminden oluşan bu dil bilgisi yapısının öğretime ayrı olarak yer vermektense bu yapı edatlar ya da bağlaçlar konusunda ele alınabilir. Bu konu için ayrı bir öğretim etkinliği tasarlanması gerekmektedir. İşteşlik zamirine üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bir işin birden fazla kişi tarafından beraber ya da karşılıklı yapıldığını anlatan işteşlik eylemi ile birlikte öğretilmesi gereken işteşlik zamirine üç yayınevinin de öğretim etkinliklerinde yer vermemiş olması temel düzeyde dil öğrenen biri için bu yapının daha basit yapıların öğretime kıyasla karmaşık olmasından kaynaklanmaktadır. Öğretim ilkelerindeki basitten zora ilkesi göz önünde bulundurulduğunda ilk eylemlerin yalın durumları, daha sonra basit zamanlı kullanımları verilir. İşteş zamir kullanımı da aynı dil bilgisi kavram alanı içerisinde olduğu işteşlik çatısı altında öğretilirse hem kavramsallaştırılması daha kolay

olacak hem de öğrenci bu yapının öğrenilmesi için gerekli temel bilgi donanımına sahip olmuş olacaktır. Dönüşlülük zamiri için de aynı durum geçerlidir. Belgisiz zamirler konusuna da üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Belgisiz zamirler konusu A2 düzeyinde öğretiler. Zamirlerin öğretim etkinliklerindeki sıklığı ve niteliği ile ilgili YİY ve YHY arasında bir tutarlık olduğu söylenebilir.

YİY öğretim etkinliklerinde sözcük türlerinden zarflarla ilgili olarak en çok zaman zarfları (f 72); en az sebep zarfları (f 17), soru zarfları (f 11), olasılık, tahmin bildiren zarflar (f 9) konularını işlemiştir. Yer-yön zarfları, durum zarfları, konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 36:

2.4.2. Zaman Zarfları (Ör: Öğleyin, salı akşamı, önce, sonra).

Ör: Kahvaltıdan önce elini yüzünü yıkadı (Et.1,s.10).

Zaman zarfları ile ilgili toplam (s.10-12, f 72) örneğe rastlanmıştır.

2.4.4.Soru Zarfları (Ör: Neden, niçin, niye, ne diye).

Ör: Sen niçin Türkçe öğrenmek istiyorsun? (Et.8, s.35).

Soru zarfları ile ilgili toplam (s.35, f 11) örneğe rastlanmıştır.

2.4.5. Sebep Zarfları (Ör: Açlıktan, onun için, senin yüzünden).

Ör: Bu yüzden evde köpek beslemeyiz (Et.3, s.57).

Sebep zarfları ile ilgili toplam (s.57, f 17) örneğe rastlanmıştır.

2.4.6. Olasılık, Tahmin Bildiren Zarflar (Ör: Belki, galiba, herhâlde).

Ör: Belki gelirim (Et.11, s.61).

Olasılık tahmin bildiren zarflar ile ilgili toplam (s.61, f 9) örneğe rastlanmıştır.

İÜY öğretim etkinliklerinde olasılık, tahmin bildiren zarflar (f 2) konusunu işlemiştir. Sözcük türleri ile ilgili zarflar konusundan yer-yön zarfları, zaman zarfları, durum zarfları, soru zarfları, sebep zarfları, konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 37:

2.4.6. Olasılık, Tahmin Bildiren Zarflar (Ör: Belki, galiba, herhâlde).

Ör: Bu yaz belki Kemer'e belki Kaş'a giderim (Et.28.s.115).

Olasılık tahmin bildiren zarflar ile ilgili toplam (s.115, f 2) örneğe rastlanmıştır.

YHY öğretim etkinliklerinde sözcük türlerinden zarflarla ilgili olarak yer-yön zarfları, zaman zarfları, durum zarfları, soru zarfları, sebep zarfları, olasılık, tahmin bildiren zarflar konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında yer-yön zarfları konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Zaman zarfları konusuna YİY yer verirken YHY ve İÜY yer vermemiştir. Durum zarfları konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Soru zarfları, sebep zarfları, olasılık tahmin bildiren zarflara YİY öğretim etkinliklerinde yer verirken YHY ve İÜY yer vermemiştir.

Yer yön zarflarının öğretimine hiçbir yayınevi yer vermemiştir. Yer-yön tarifi konusunda yer yön zarfları yönelme durum ekleriyle beraber ya da belirtili isim tamlaması kurularak metinlerde geçmiştir. Yer yön zarfları konusunun A2 düzeyinde öğretimi yapılabilir. Zaman zarfları konusuna öğretim etkinliklerinde sadece YİY'nin yer verip diğer iki yayınevinin yer vermemiş olması yayınevlerinin zaman zarflarının A2 düzeyinde öğretilmesi gerektiği konusunda hemfikir olmadıklarını gösterir. A2 düzeyinde basit zamanların bilindiği kabul edilirse zaman zarflarının da öğretilmesinin uygun olduğu söylenebilir. Özellikle geniş ve belirli geçmiş zaman öğretildikten sonra zaman zarflarının bilinmesi gerekecektir. Durum zarfları konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. “Böyle, öyle, şöyle” kendinden önceki veya sonraki cümleye gönderimde bulunan yapılarıdır. İşaret zamiri ya da kişi zamiri ile gönderimde bulunulduğunda gönderim yapılan ögenin tespiti daha kolayken “böyle, öyle, şöyle” bir tek yapıya değil de cümleye gönderimde bulunacağından dil öğrenen bireyin bütün cümleyi anlaması gerekecektir. Üç yayınevinin de öğretim etkinliklerinde temel düzeyde bu konuya yer vermemiş olmaları birbirleriyle tutarlı olduklarını göstermektedir. Sebep zarfları konusuna YİY öğretim etkinliklerinde yer verirken YHY ve İÜY yer vermemiştir. Sebep zarfları bir yorum gerektirir ve yorumlama gerektiren bilgiler Bloom Taksonomisi'ne göre kavrama düzeyindedir. Temel düzeyde henüz bilgi düzeyinde olan öğrencilerin kavrama düzeyinde kullanacakları bir yapı zorlanmalarına neden olabilir. Çünkü bir bilginin öğrenilmesinde hazırbulunuşluk düzeyi önemlidir. Bilişsel olarak hazır olmayan öğrenci bir kavramı, yapıyı öğrenmekte zorlanabilir. Bu sebep-

ten bu konunun öğretimi diğer düzeylere bırakılabilir. Soru zarfları konusuna YİY öğretim etkinliklerinde yer vermişken YHY ve İÜY bu konunun öğretimine öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Diğer yayınevlerinin bu konuya öğretim etkinliklerinde yer vermemiş olmaları bu yapının ayrı olarak öğretilmesindenense metinlerde ya da başka bir dil bilgisi yapısının öğretilmesi sırasında verilebileceğini gösterebilir. Olasılık, tahmin bildiren zarflar konusuna YİY ve İÜY yer vermişken YHY yer vermemiştir. Olasılık tahmin bildiren zarflar genellikle yeterlik eki ya da geniş zaman ile birlikte kullanılmaktadır. O yüzden bu dil bilgisi yapısının ayrı bir öğretim etkinliğinde geçmesindenense yeterlik eki ile beraber anlatılması ya da A2 düzeyinde geniş zamanla birlikte verilmesi öğretimde bir bütünlük sağlayabilir. A2 düzeyi üç yayınevinin de hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki sözcük türleri konusunda zarfların öğretim etkinliklerindeki sıklığı ve niteliği ile ilgili bir tutarlık olmadığı söylenebilir.

YİY öğretim etkinliklerinde edatlar ile ilgili olarak yalın durumu yöneten edatlar (f 26), -mAdAn önce, -DIktAn sonra (f 21) konusunu işlemiştir. Yönelme durumunu yöneten edatlar, çıkma durumunu yöneten, belirtme durumunu yöneten, -Dir edatlarının kullanımına ise öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 38:

2.5.1. Yalın Durumu Yöneten Edatlar (Ör: İçin, ile, gibi, kadar) (Ör: Sinemaya Elif ile gittim, Ayşe gibi olmak isterdim, taş kadar ağır).

Ör: Karıncalar tüy gibi hafif (Et.10, s.36).

Yalın durumu yöneten edalar ile ilgili toplam (s.36-37, f 26) örneğe rastlanmıştır.

2.5.5. -mAdAn önce,-DIktAn sonra (Ör: Gelmeden önce ara, gittikten sonra aramadı).

Ör: Semih sabah evden çıkıktan sonra ne yaptı? (Et.2 s.11).

-mAdAn önce,-DIktAn sonra ile ilgili toplam (s.11-12, f 21) örneğe rastlanmıştır.

İÜY öğretim etkinliklerinde edatlar ile ilgili olarak yalın durumu yöneten edatlar (f 37) konusunu işlemiştir. Yönelme durumunu yöneten edatlar, çıkma durumunu yöne-

ten, belirtme durumunu yöneten, -mAdAn önce, -DIktAn sonra, -DIr edatlarının kullanımına ise öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 39:

2.5.1. Yalın Durumu Yöneten Edatlar (Ör: İçin, ile, gibi, kadar) (Ör: Sinemaya Elif ile gittim, Ayşe gibi olmak isterdim, taş kadar ağır).

Ör: Pamuk gibi yumuşak bir yastık alacağım (Et.4, s.46).

Yalın durumu yöneten edatlar ile ilgili toplam (s.46-49, f 37) örneğe rastlanmıştır.

YHY öğretim etkinliklerinde edatlar ile ilgili olarak yalın durumu yöneten edatlar (f 86) konusunu işlemiştir. Yönelme durumunu yöneten, çıkma durumunu yöneten, belirtme durumunu yöneten, -mAdAn önce,-DIktAn sonra -DAn beri, -DIr edatlarının kullanımına ise öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 40:

2.5.1. Yalın Durumu Yöneten Edatlar (Ör: İçin, ile, gibi, kadar) (Ör: Sinemaya Elif ile gittim, Ayşe gibi olmak isterdim, taş kadar ağır).

Ör: Kar gibi beyaz (Et.19, s.86).

Yalın durumu yöneten edatlar ile ilgili toplam (s.86-99, f 86) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında edatlarla ilgili yalın durumu yöneten edatlar konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. -mAdAn önce, -DIktAn sonra edatına öğretim etkinliklerinde İÜY yer verirken; YİY ve YHY hiç yer vermemiştir. -DAn beri, -DIr konusuna ise üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Yönelme durumunu yöneten edatlar, çıkma durumunu yöneten edatlar, belirtme durumunu yöneten edatlar konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir.

Yalın durumu yöneten edatlar konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Yalın durumu yöneten edatlardan “gibi” benzerlik, “kadar” karşılaştırma anlamı katar. Bu yapıların öğretilmesi için öncesinde birtakım dil bilgisi konularının öğrenilmiş olması, öğrencinin dille ve dilin bazı kurallarıyla tanışmış olması gerekmektedir. A1 düzeyinde hedef dile dair temel düzeyde bilgiler öğretildikten sonra A2 düzeyinde bu dil bilgisi konusu öğretilabilir. Bu yapıya A2 düzeyinde öğretim etkinliklerinde yer verilmiş olması yayınevlerinin bu konuda tutarlı olduklarını göstermektedir. Yalnız öğretim etkinliklerinin sıklıkları ve nitelikleri konusunda bir tutarlık yoktur. Yönelme durumunu yöneten edatlar konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Basit zamanların öğretilmeye başladığı düzey olan A1’de bu yapının öğretilmesi gerekli olabilir. Üç yayınevinin de öğretim etkinliklerinde temel düzeyde bu konuya yer vermemiş olmaları birbirleriyle tutarlı olduklarını göstermektedir. -mAdAn önce ve -DIktAn sonra edatlarına sadece YİY öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Şimdiki ve belirli geçmiş zaman ile kurulan cümlelerde sıklıkla öğrencilerin bu eki kullanmaları gerektiğinden ve temel düzeyde şimdiki ve belirli geçmiş zamanın öğretiminin yapıldığından bu ekin öğretilmesi gerektiği söylenebilir. -DAn beri ve -DIr edatına üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Şimdiki zaman öğretimi yapıldıktan sonra bu yapının da öğretimi yapılabilir. Bu yüzden bu dil bilgisi yapısının A2 düzeyinde değil de A1 düzeyinde öğretilmesi daha uygun olabilir. Üç yayınevinin de hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında edatların öğretim etkinliklerindeki sıklığı ve niteliği ile ilgili bir tutarlığın olmadığı söylenebilir.

YİY öğretim etkinliklerinde bağlaçlar ile ilgili olarak sıralama bildiren (f 5), ayırt edici (f 3) bağlaçlar konusunu işlemiştir. Ekleyici, zıtlık, açıklama bildiren, örnek-leme, varsayım bildiren, sebep+ sonuç ilişkisi bildiren, sonuç+sebeup ilişkisi kuran bağlaçların öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 41:

2.6.2. Ayırt edici (Ör: Hayri ben gelene kadar ya kolileri taşısın ya da bahçe duvarını boyasın).

Ör: Ya sağdakini ya soldakini seç (Et.6, s.64).

Ayırt edici bağlaçlar ile ilgili toplam (s.64, f 3) örneğe rastlanmıştır.

2.6.4. Sıralama Bildiren (Ör: Hem elma soyuyor hem de televizyon izliyor).

Ör: Murat hem çay içiyor hem gazete okuyor (Et.7, s.64).

Sıralama bildiren bağlaçlar ile ilgili toplam (s.64, f 5) örneğe rastlanmıştır.

2.6.10. Sonuç + Sebep İlişkisi Kuran (Ör: Onu bulamadım. Çünkü/nitekim ben oraya ulaştığımda o yola çıkmıştı bile).

Ör: Aylinler geçen hafta bize gelmediler çünkü oğlu Japonya'ya gitti (Et.6.s.29).

Sonuç+ sebep ilişkisi kuran bağlaçlar ile ilgili toplam (s.29, f 4) örneğe rastlanmıştır.

İÜY öğretim etkinliklerinde bağlaçlar ile ilgili olarak ayırt edici bağlaçlar (f 7), sıralama bildiren bağlaçlar (f 10) konularını işlemiştir. Ekleyici, zıtlık, örnekleme, varsayım bildiren, sebep+sonuç ilişkisi bildiren bağlaçların öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 42:

2.6.2. Ayırt edici (Ör: Hayri ben gelene kadar ya kolileri taşısın ya da bahçe duvarını boyasın).

Ör: Yanımda çok fazla para yok. Ya kırmızı ya siyah ayakkabıyı alacağım (Et.6, s.62).

Ayırt edici bağlaçlar ile ilgili toplam (s.62-65, f 7) örneğe rastlanmıştır.

2.6.4. Sıralama Bildiren (Ör: Hem elma soyuyor hem de televizyon izliyor).

Ör: Hem hava çok soğuk üşüyorum diyorsun hem incecik giyiniyorsun (Et.6, s.62).

Sıralama bildiren bağlaçlar ile ilgili toplam (s.62-66, f 10) örneğe rastlanmıştır.

YHY öğretim etkinliklerinde bağlaçlar ile ilgili olarak sonuç+sebep ilişkisi kuran (f 7), açıklama bildiren (f 3), sıralama bildiren (f 3) bağlaçlar konusunu işlemiştir. Ekleyici, ayırt edici, zıtlık, örnekleme, varsayım bildiren, sebep+ sonuç ilişkisi bildiren bağlaçların öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 43:

2.6.2. Ayırt edici (Ör: Hayri ben gelene kadar ya kolileri taşısın ya da bahçe duvarını boyasın).

Ör: Ya o ya ben! Kararını ver! (Et.28, s.115).

Ayırt edici bağlaçlar ile ilgili toplam (s.115, f 3) örneğe rastlanmıştır.

2.6.4. Sıralama Bildiren (Ör: Hem elma soyuyor hem de televizyon izliyor).

Ör: Seni anlamıyorum hem “Diyetteyim.” Diyorsun hem pasta yiyorsun (Et.28, s.115).

Sıralama bildiren bağlaçlar ile ilgili toplam (s.115-117, f 3) örneğe rastlanmıştır.

2.6.10. Sonuç + Sebep İlişkisi Kuran (Ör: Onu bulamadım. Çünkü/nitekim ben oraya ulaştığımda o yola çıkmıştı bile).

Ör: Sana yardım edemem çünkü ders çalışacağım (Et.24, s.149).

Sonuç+sebep ilişkisi kuran bağlaçlar ile ilgili toplam (s.149-150, f 7) örneğe rastlanmıştır

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında bağlaçlar konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Ekleyici, zıtlık, örnekleme, varsayım bildiren, sebep+sonuç ilişkisi kuran bağlaçlar konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Ayırt edici bağlaçlara üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer verirken sıralama bildiren bağlaçlara sadece YHY; açıklama bildiren bağlaçlara İÜY ve YİY; sonuç+sebep ilişkisi kuran bağlaçlara İÜY ve YHY öğretim etkinliklerinde yer vermiştir.

Ekleyici bağlaçlar temel düzeyde öğretilebilecek bağlaçlardandır. Çünkü ekleyici bağlaçlar iki ismi de birbirine bağlayabilir iki cümleyi de ve öğrenilmesi sürecinde üst düzey bir bilişsel süreç gerekmektedir. Yayınevleri bu konunun öğretimi için ayrı bir etkinlik tasarlamaktansa bunları metinler içerisinde kullanmayı tercih etmişlerdir. Yani doğrudan değil dolaylı öğretimi benimsemişlerdir. Bu durum, zıtlık bağlaçları için de geçerlidir. Ayırt edici bağlaçlara üç yayınevinin de öğretim etkinliklerinde yer vermiş olması bu konunun A2 düzeyinde öğretilmesi konusunda yayınevlerinin hemfikir olduklarını gösterebilir. Açıklama ve örnekleme gerektiren bağlaçların kullanımı Bloom Taksonomisi'ne göre yorumlama gerektirir ve kavrama düzeyindedir. A1 düzeyinde öğrenciler temel kavramları öğrenmiş olacağından bireyin yorum yapabilmesi için de

öncesinde bilgi düzeyinde bazı kavramları öğrenmesi gerektiğinden bu konunun öğretimi A2 düzeyinden itibaren yapılabilir. Sonuç+sebeup ilişkisi kuran bağlaçlara İÜY ve YHY öğretim etkinliklerinde yer vermişken sebep+sonuç ilişkisi bildiren bağlaçlara üç yayınevi de yer vermemiştir. Üç yayınevinin de hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında bağlaçların öğretim etkinliklerindeki sıklığı ve niteliği ile ilgili bir tutarlığın olmadığını söyleyebiliriz.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında ünlemler konusuna üç yayınevinin de öğretim etkinliklerinde yer verilmemiştir.

Acı, üzüntü, korku, sevinç ve şaşma gibi aniden ortaya çıkabilen duyguları ifade eden kelimelerden olan ünlemler bağlam içerisinde anlam kazanan yapılardır. Bu yüzden bu dil bilgisi yapısı için ayrı bir öğretim etkinliği tasarlanmasındansa bunların metinler içerisinde bağlamdan anlaşılmasının sağlanması gerekebilir. Üç yayınevinin de bu konuya öğretim etkinliklerinde yer vermeyip metinlerde bu yapıyı kullanmaları bu düşüncüyü destekler niteliktedir. Üç yayınevinin de A2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında ünlemler konusuna öğretim etkinliklerinde yer verilmemiş olması yayınevleri arasında bu konuda bir tutarlığın olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.8. B1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen sözcük türleri konusu

2. Sözcük Türleri		Sözcük Türlerine İlişkin Konular	İstanbul Üniv.	Yedi İklim	Yeni Hitit
2.1. İsimler	1	Birleşik isimler (Ör: Yerelması, cumartesi, hanımelili).			
	2	Belirtme durumu -(y)I			
	3	Bulunma durumu (-DA)			
	4	Ayrılma durumu -(DAn)			
	5	Yönelme durumu -(y)A			
	6	İyelik ekleri			
	7	Çokluk eki (-lAr, Ör: Kızlar)			
	8	Belirtili isim tamlaması			
	9	Belirtisiz isim tamlaması			
	10	Zincirleme isim tamlaması			
	1	Basit sıfatlar (Ör: Kırmızı gül)			
	2	Birleşik sıfatlar (Kısa boylu adam)			
	3	Türemiş sıfatlar (Kiralık ev)			

2.2. Sıfatlar	4	Sıfatlarda sıralanış				
	5	Karşılaştırma (daha+sıfat) en üstünlük (Ör: En güzel)				
	6	İşaret sıfatları (Ör: Bu paket)				
	7	Asıl sayı, sıra sayı sıfatları (Ör: Bir, birinci)				
	8	Üleştirme sayı sıfatları (Ör: Birer, ikişer)				
	9	Kesir sayı sıfatları (Ör: Onda bir)				
	10	Topluluk sayı sıfatları (Ör: İkiz)				
	11	Belgisiz sıfatlar (Ör: başka, öbür)				
	12	Soru sıfatları (Ör: hangi, kaç, kaçar)				
	13	Sıfat yapan -ki (Ör: Bugünkü gazete, buradaki oteller)				
	14	Pekiştirme (Ör: Güzel mi güzel, sapsarı, simsiyah)				
	2.3. Zamirler	1	Kişi zamirleri (Ben, sen, o, biz, siz, onlar)			
		2	Kişi ekleri			
		3	-CA (Ör: Bence, sence)			
4		İle (Ör: Benimle, Seninle)				
5		İşaret zamirleri (Ör: Bu, şu, o)				
6		Dönüşlülük zamiri (Kendi)		22	41	
7		İşteşlik zamiri (Birbiri)		16	18	
8		Soru zamirleri (Ör: Kim, ne, neden)				
9		Belgisiz zamirler (Ör: Bazısı, kimisi, hepsi)				
2.4. Zarflar	1	Yer-yön zarfları (Ör: Üst, ön, iç, orta, içeri, yukarı, ileri)				
	2	Zaman zarfları (Ör: Öğleyin, salı akşamı, önce, sonra)				
	3	Durum zarfları (Ör: Böyle, şöyle, öyle)				
	4	Soru zarfları (Ör: Neden, niçin, niye, ne diye)				
	5	Sebep zarfları (Ör: Açlıktan, onun için, senin yüzünden)			54	
	6	Olasılık, tahmin bildiren zarflar (Ör: Belki, galiba, herhâlde)				
2.5. Edatlar	1	Yalın durumu yöneten edatlar				
	2	Yönelme durumunu yöneten edatlar	14		46	
	3	Çıkma durumunu yöneten edatlar			17	
	4	Belirtme durumunu yöneten edatlar				
	5	-mAdAn önce,-DIktAn sonra				

	6	-DAn beri,-Dlr	12	28	73
2.6. Bağlaçlar	1	Ekleyici (Ör: Gökçen büroya girdi ve Seda'nın masasına oturdu)			
	2	Ayırt edici			
	3	Zıtlık			
	4	Sıralama bildiren			
	5	Açıklama bildiren			
	6	Örnekleme			
	7	Varsayım bildiren			
	8	Sebep+sonuç ilişkisi bildiren			13
	9	Sonuç+sebep ilişkisi kuran			
2.7. Ünlemler	1	Hitap, teşvik, gayretlendirme, üzüntü, şaşkınlık, rahatlama, sevinç, coşku, heyecan, alay, katılma, kuşku			
Toplam			26	66	262

Tablo 4.8.'de dil bilgisi konularından sözcük türleri konusunun üç yayınevine göre B1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenme sıklıkları verilmiştir. Buna göre;

YHY, YİY ve İÜY öğretim etkinliklerinde sözcük türlerinden isimlerle ilgili olarak birleşik isimler, belirtme durumu, bulunma durumu, ayrılma durumu, yönelme durumu, iyelik ekleri, çokluk eki, belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması, zincirleme isim tamlaması konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

Yukarıdaki bulgular incelendiğinde üç yayınevinin de B1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki sözcük türleri konusunda isimlere öğretim etkinliklerinde üç yayınevinin de yer vermemiş olması bu konunun A1 düzeyinde öğretilmesi gerektiğinden kaynaklanabilir. Üç yayınevinin A1 düzeyindeki öğretim etkinliklerinde sözcük türlerinin A1 düzeyinde verilmiş olması da bunu destekler niteliktedir. Durum ekleri, iyelik ekleri, çokluk eki, isim tamlamaları konusu A1 düzeyinde öğretilmiş, B1 düzeyinde bu sözcük türlerinin öğretimi için ayrı bir öğretim etkinliği tasarlanmamış, metinler içerisinde kullanımları verilmiştir. Bu verilerden hareketle bu konuların B1 düzeyinde öğretilmesi gerekmediği konusunda yayınevlerinin aynı görüşte oldukları söylenebilir.

YHY, YİY ve İÜY öğretim etkinliklerinde sözcük türlerinden sıfatlarla ilgili olarak basit sıfatlar, birleşik sıfatlar, türemiş sıfatlar karşılaştırma (daha+sıfat) en üstünlük,

işaret sıfatları, asıl sayı, sıra sayı sıfatları üleştirme sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları topluluk sayı sıfatları, belgisiz sıfatlar, soru sıfatları, pekiştirme, sıfat yapan -ki, sıfatlarda sıralanış konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

Pekiştirme sıfatlarının B1 düzeyinde öğretim etkinliklerinde geçmemiş olması yayınevlerinin pekiştirme konusunun öğretiminin B1 düzeyinde öğretilmesi gerekmediği konusunda hemfikir olduğunu gösterir. Karşılaştırma, üstünlük sıfatı, asıl sayı, sıra sayı sıfatları, soru sıfatları ve sıfat yapan -ki konusuna üç yayınevinin de A1 düzeyinde öğretim etkinliklerinde yer vermiş olması bu konuların A1 düzeyinde öğretilmesi konusunda yayınevlerinin aynı görüşte olduğunu gösterir. Sıfatlar konusuna B1 düzeyinde öğretim etkinliklerinde yer verilmemiş, metinler içerisinde bu yapılar kullanılarak konunun pekiştirilmesi sağlanmıştır. Eğer bir dil bilgisi konusunun öğretimi belirli bir düzeyde yapılmışsa diğer düzeylerde sadece bu konunun pekiştirilmesi amacıyla öğretim etkinliklerinde ya da metinlerde bu konu yer almaktadır. Sıfatlar için de aynı durum geçerlidir.

Sıfatlarda sıralanış konusuna da hiçbir yayınevi öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Evrensel sıfat dizilim kuralları olmakla beraber sıfatların dillere özgü diziliş sınırlılıkları da bulunmaktadır. Temel düzeyde de B1 düzeyinde de bu konuya yer verilmemiş olması yayınevlerinin bu konunun öğretilmemesi gerektiği konusunda hemfikir olduklarını gösterebilir.

YHY öğretim etkinliklerinde sözcük türlerinden zamirlerle ilgili olarak en çok dönüşlülük zamiri (f 41); en az işteşlik zamiri (f 18) konularını işlemiştir. Kişi zamirleri, kişi ekleri, -CA, zamir çekiminde kullanılan ile (ör: benimle, seninle), işaret zamirleri, işteşlik zamiri, soru zamirleri, belgisiz zamirler konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 44:

2.3.6. Dönüşlülük Zamiri (Ör: Kendi).

Ör: İktidarın felsefesi kendini savunmasıdır (Et.5, s.20).

Dönüşlülük zamiri ile ilgili toplam (s.20-38, f 41) örneğe rastlanmıştır.

2.3.7. İşteşlik Zamiri (Ör: Birbiri).

Ör: Siz birbirinizi tanıyor musunuz? (Et.4, s.19).

İşteşlik zamiri ile ilgili toplam (s.19-28, f 18) örneğe rastlanmıştır.

YİY öğretim etkinliklerinde sözcük türlerinden zamirlerle ilgili olarak en çok dönüşlülük zamiri (f 22); en az işteşlik zamiri (f 16) konularını işlemiştir. Kişi zamirleri, kişi ekleri, -CA, zamir çekiminde kullanılan ile (ör: benimle, seninle), işaret zamirleri, işteşlik zamiri, soru zamirleri, belgisiz zamirler konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 45:

2.3.6. Dönüşlülük Zamiri (Ör: Kendi).

Ör: Kendime kahve yaptım (Et.2, s.102).

Dönüşlülük zamiri ile ilgili toplam (s.109-118, f 22) örneğe rastlanmıştır.

2.3.7. İşteşlik Zamiri (Ör: Birbiri).

Ör: Yılbaşında Ayşe'yle birbirimize hediye verdik (Et.7, s.30).

İşteşlik zamiri ile ilgili toplam (s.19-35, f 16) örneğe rastlanmıştır.

İÜY öğretim etkinliklerinde zamirlerle ilgili sözcük türleri konusundan kişi zamirleri, kişi ekleri, -CA, zamir çekiminde kullanılan ile (ör: benimle, seninle), işaret zamirleri, dönüşlülük zamiri, işteşlik zamiri, soru zamirleri, belgisiz zamirler konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki sözcük türleri konusundan zamirlerin öğretimine İÜY öğretim etkinliklerinde yer vermemiş, YİY ve YHY yer vermiştir. Sözcük türleri ile ilgili zamirler konusundan kişi zamirleri, kişi ekleri, zamir çekiminde kullanılan ile (benimle, seninle) işaret zamirleri, soru zamiri, belgisiz zamirler, -CA (bence sence) konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Dönüşlülük zamiri, işteşlik zamiri konusuna sadece YİY ve YHY yer vermiş; İÜY öğretim etkinliklerinde bu konuya hiç yer vermemiştir.

Dil öğrenmeye yeni başlayan bireyin ilk öğreneceği kavramlardan biri de kişi zamirleri ve ekleridir. Bireyin kendini tanıtmada, basit bir diyalog oluşturmasında ve herhangi bir eylemi çekimlemesinde kişi zamirlerini ve eklerini kullanması gerekecektir. Öğretim etkinliklerine baktığımızda üç yayınevi de bu konuya yer vermemiştir. İşaret zamirleri ve soru zamirlerinin öğretimine üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Anlamlılık ilkesine göre ilk olarak öğrencinin gerçek hayatta işine yaraya-

cak bilgilerin öğretilmesi gerekmektedir. İşaret zamirleri ve soru zamirleri günlük hayatta öğrencinin sıkça kullanması gereken dil bilgisi yapılarıdır. Bu açıdan A1 düzeyinde bu dil bilgisi konusunun öğretimi daha doğru olabilir. Zamir çekiminde kullanılan ile (benimle seninle) edatının öğretimine hiçbir yayınevi öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Edat ve bağlaç olarak kullanılabilen “ile” ve kişi zamirlerinin birleşiminden oluşan bu dil bilgisi yapısının öğretimine ayrı olarak yer vermektense edatlar ya da bağlaçlar konusu anlatılırken bir örnek verilebilir. Bu konu için ayrı bir öğretim etkinliği tasarlanması gerekmemektedir. Bu konulara üç yayınevinin de yer vermemiş olması bu zamirlerin B1 düzeyinde değil temel düzeyde öğretilmesi gerektiğinden olabilir. İşteşlik zamirine sadece YHY ve YİY öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Bir işin birden fazla kişi tarafından beraber ya da karşılıklı yapıldığını anlatan işteşlik eylemi ile birlikte öğretilmesi gereken işteşlik zamiri B1 düzeyinden itibaren öğretilir. Öğretim ilkelerindeki basitten zora ilkesi göz önünde bulundurulduğunda ilk eylemlerin yalın durumları, daha sonra basit zamanlı kullanımları verilir. İşteş zamir kullanımı da aynı dil bilgisi kavram alanı içerisinde olduğu işteşlik çatısı altında öğretilirse hem kavramsallaştırılması daha kolay olacak hem de öğrenci bu yapının öğrenilmesi için gerekli temel bilgi donanımına sahip olmuş olacaktır. Dönüşlülük zamiri için de aynı durum geçerlidir. Belgisiz zamirler konusuna da üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Belgisiz zamirler konusu A2 düzeyinde öğretilir. -CA (bence, sence) konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. YİY ve YHY'nin öğretim etkinliklerinde zamirler konusuna yer verip diğer iki yayınevinin yer vermemiş olması yayınevlerinin öğretim etkinliklerinin sıklık ve niteliğinin birbiriyle tutarlı olmadığını göstermektedir.

YİY ve İÜY zarflar konusundan yer-yön zarfları, zaman zarfları, durum zarfları, soru zarfları, sebep zarfları, olasılık, tahmin bildiren zarflar konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

YHY zarflar konusundan sebep zarfları (f 54) konusunu işlemiştir. Yer-yön zarfları, zaman zarfları, durum zarfları, soru zarfları, olasılık, tahmin bildiren zarflar konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 46:

2.4.5. Sebep Zarfları (Ör: Açlıktan, onun için, senin yüzünden).

Ör: Ali, Zeynep'ten pek hoşlanmadığı için Zeynep'i sinemaya davet etmedik (Et.2, s.127).

Sebep zarfları ile toplam (s.100-127, f 54) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında sözcük türleri ile ilgili zarflar konusuna sadece YHY öğretim etkinliklerinde yer vermiştir.

Yer yön zarfları, zaman zarfları konusunun A2 düzeyinde öğretimi yapılabilir. Bu yüzden B1 düzeyi öğretim etkinliklerinde yer verilmemiş olabilir. Durum zarfları konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. “Böyle, öyle, şöyle” kendinden önceki veya sonraki cümleye gönderimde bulunan yapılardır. İşaret zamiri ya da kişi zamiri ile gönderimde bulunulduğunda gönderim yapılan ögenin tespiti daha kolayken böyle, öyle, şöyle bir tek yapıya değil de eksilteli cümleye gönderimde bulunacağından dil öğrenen bireyin eksiltme yapılmış olan ögeyi yani bütün cümleyi anlaması gerekecektir. B1 düzeyinde bir kişi eksiltme yapılmış olan ögeyi tespit edebilecek bilgi donanımına sahiptir. Bu yüzden durum zarfları konusunun öğretimi B1 düzeyinden itibaren yapılabilir. Sebep zarfları konusuna YHY öğretim etkinliklerinde yer verirken YİY ve İÜY yer vermemiştir. Sebep zarfları bir yorum gerektirir ve yorumlama gerektiren bilgiler Bloom Taksonomisi'ne göre kavrama düzeyindedir. Bir bilginin öğrenilmesinde hazırbulunuşluk düzeyi önemlidir ve B1 düzeyinde öğrenciler sebep zarfları konusunu anlayacak temel bilgi düzeyi açısından hazırbulunuşluğa hazır olabilirler. Bu sebepten bu konunun öğretimi B1 düzeyinden itibaren yapılabilir. Soru zarfları konusuna öğretim etkinliklerinde yer verilmemiş olması bu yapının ayrı olarak öğretilmesinden önce metinlerde ya da başka bir dil bilgisi yapısının öğretilmesiyle beraber verilebileceğini gösterebilir. Olasılık tahmin bildiren zarflar genellikle yeterlik eki ya da geniş zaman ile birlikte kullanılmaktadır. Bu yüzden bu dil bilgisi yapısının ayrı bir öğretim etkinliğinde geçmesinden önce yeterlik eki ile beraber anlatılması ya da A2 düzeyinde geniş zamanla birlikte öğretilmesi öğretimde bir bütünlük sağlayabilir. Bu yüzden yayınevleri B1 düzeyi öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermemiş olabilir. Üç yayınevinin de B1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında zarfların

öğretim etkinliklerinde yer almaması bu düzeyde öğretilmemesi gerektiği konusunda yayınevlerinin hemfikir olduklarını gösterebilir.

YHY edatlar konusundan öğretim etkinliklerinde -DAn beri, -Dİr (f 73), yönelme durumunu yöneten edatlar (f 46), çıkma durumunu yöneten edatlar (f 17) konularını işlemiştir. Yalın durumu yöneten edatlar, belirtme durumunu yöneten, -mAdAn önce,-DİktAn sonra edatları konularına öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 47:

2.5.2. Yönelme Durumunu Yöneten Edatlar (Ör: Ait, dair, doğru, göre, a kadar, dek, değin, karşı, karşın, özgü, has, rağmen, yönelik). (Ör: Ona dair, ona ait, bana göre, sabaha kadar çalıştık, o güne dek/değın gerçeği anlamamıştım, bu yemek o yöreye has/özgü, soğuğa rağmen gezdik, sınava yönelik çalışıyorum).

Ör: Yağmura rağmen futbol oynadık (Et.100, s. 148).

Yönelme durumunu yöneten edatlar ilgili toplam (s.100-107, f 46) örneğe rastlanmıştır.

2.5.3. Çıkma Durumunu Yöneten Edatlar (Ör: Başka, beri, bu yana, dolayı, itibaren, önce, evvel, ötürü, sonra, yana). (Ör: Senden başka kimse gelmedi, o günden bu yana/beri görüşmedik).

Ör: Dünkü tartışmamızdan dolayı onunla aramız açıldı (Et.12, s.132).

Çıkma durumunu yöneten edatlar ile ilgili toplam (s.132-145, f 17) örneğe rastlanmıştır.

2.5.6. -DAn beri,-Dİr (Ör: Dünden beri uykusuzum, üç gündür aramıyorsun).

Ör: Annem bize çocukluğumuzdan beri masallar anlatır (Et.4, s.44).

-DAn beri,-Dİr ile ilgili toplam (s.44-68, f 73) örneğe rastlanmıştır.

YİY edatlar konusundan öğretim etkinliklerinde -DAn beri,-Dİr edatları (f 28) konusunu işlemiştir. Yalın durumu yöneten edatlar, yönelme durumunu yöneten edatlar, çıkma durumunu yöneten edatlar, belirtme durumunu yöneten, -mAdAn önce,-DİktAn sonra konularına öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 48:

2.5.6. -DAn beri,-Dİr (Ör: Dünden beri uykusuzum, üç gündür aramıyorsun).

Ör: Yazdan beri bir damla yağmur yağmadı (Et.4, s.71).

-DAn beri,-Dİr ile ilgili toplam (s.71-78, f 28) örneğe rastlanmıştır.

İÜY edatlar konusundan öğretim etkinliklerinde en çok; yönelme durumunu yöneten edatlar (f 14), DAn beri,-Dİr (f 12) konularını işlemiştir. Yalın durumu yöneten edatlar, çıkma durumunu yöneten edatlar, belirtme durumunu yöneten, -mAdAn önce, -DİktAn sonra konularına öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 49:

2.5.2. Yönelme Durumunu Yöneten Edatlar (Ör: Ait, dair, doğru, göre, a kadar, dek, değin, karşı, karşın, özgü, has, rağmen, yönelik). (Ör: Ona dair, ona ait, bana göre, sabaha kadar çalıştık, o güne dek/değin gerçeği anlamamıştım, bu yemek o yöreye has/özgü, soğuğa rağmen gezdik, sınava yönelik çalışıyorum).

Ör: Tüm zorluklara rağmen hayalinin peşinden koşmalısın (Et.10, s.63).

Yönelme durumunu yöneten edatlar ile ilgili toplam (s.63, f 14) örneğe rastlanmıştır.

2.5.6. -DAn beri,-Dİr (Ör: Dünden beri uykusuzum, üç gündür aramıyorsun).

Ör: Evlendiğinden beri onu görmedim (Et.4, s.96).

-DAn beri,-Dİr ile ilgili toplam (s.80-96, f 12) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında sözcük türleri ile ilgili edatlar konusundan yönelme durumunu yöneten edatlar konusuna İÜY ve YHY yer verirken YİY yer vermemiştir. Yalın durumu yöneten edatlar, belirtme durumunu yöneten edatlar ve -mAdAn önce, -DİktAn sonra konusuna öğretim etkinliklerinde üç yayınevi de yer vermezken çıkma durumunu yöneten edatlara sadece YHY yer vermiş, -DAn beri, -Dİr konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir.

Yalın durumu yöneten edatlardan “gibi” benzerlik, “kadar” karşılaştırma anlamı katar. Bu yapıların öğretilmesi için öncesinde birtakım dil bilgisi konularının öğrenilmiş olması, öğrencinin dille ve dilin bazı kurallarıyla tanışmış olması gerekmektedir. Bu yapının A2 düzeyinde öğretimi yapılabilir. B1 düzeyinde öğretim etkinliklerinde bu konuya yer verilmemiş olması bu konunun A2 düzeyinde öğretilmesi gerektiğinden olabilir. -mAdAn önce ve -DIktAn sonra edatlarına üç yayınevinin de öğretim etkinliklerinde yer vermemiş olmaları şimdiki ve belirli geçmiş zaman ile kurulan cümlelerde sıklıkla öğrencilerin bu eki kullanmaları gerektiğinden ve temel düzeyde şimdiki ve belirli geçmiş zamanın öğretiminin yapıldığından bu ekin orta düzeyden önce öğretilmesinin daha işlevsel olacağından olabilir. -DAn beri ve -DIr edatına üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Şimdiki zaman öğretimi yapıldıktan sonra bu yapının da öğretimi yapılabilir. Bu yüzden bu dil bilgisi yapısının B1 düzeyinde değil de A1 düzeyinde öğretilmesi daha uygun olabilir. Üç yayınevinin de hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında edatların öğretim etkinliklerindeki sıklığı ve niteliği ile ilgili bir tutarlığın olmadığı söylenebilir.

YİY ve İÜY bağlaçlar konusundan öğretim etkinliklerinde ekleyici, ayırt edici, zıtlık, sıralama bildiren, açıklama bildiren, örnekleme, varsayım bildiren, sebep+ sonuç ilişkisi bildiren, sonuç+sebep ilişkisi kuran bağlaçların öğretimine hiç yer vermemiştir

YHY bağlaçlar konusundan öğretim etkinliklerinde sebep+sonuç ilişkisi bildiren (f 13) konusunu işlemiştir. Ekleyici, ayırt edici, zıtlık, sıralama bildiren, açıklama bildiren, örnekleme, sonuç+sebep ilişkisi kuran bağlaçların öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 50:

2.6.9. Sebep + Sonuç İlişkisi Bildiren (Ör: Sen geleceksin diye zeytinyağlı dolma yaptım).

Ör: Akşam arkadaşlarım gelir diye yemek hazırladım (Et.12, s.132).

Sebep+sonuç ilişkisi bildiren bağlaçlar ile ilgili toplam (s.132-145, f 13) örneğe rastlanmıştır.

Ekleyici bağlaçlar temel düzeyde öğretilebilecek bağlaçlardır. Çünkü ekleyici bağlaçlar iki ismi de birbirine bağlayabilir iki cümleyi de ve öğrenilmesi sürecinde üst düzey bir bilişsel süreç gerekmemektedir. Bu yüzden B1 düzeyinde tekrar bu konunun öğretimi yapılmamış; yayınevleri bu konunun öğretimi için ayrı bir etkinlik tasarlamaktansa metinler içerisinde kullanmayı tercih etmişlerdir. Yani doğrudan değil dolaylı öğretimi benimsemişlerdir. Bu durum, zıtlık bağlaçları için de geçerlidir. Ayırt edici, zıtlık, sıralama bildiren, açıklama, örnekleme, varsayım bildiren, sonuç+sebeplilişkisi kuran bağlaçlara üç yayınevinin de öğretim etkinliklerinde yer vermemiş, sebep+sonuç ilişkisi kuran bağlaçlara YHY yer vermiştir. Bağlaçların B1 düzeyinde öğretilip öğretilmemesi gerektiği konusunda yayınevleri farklı görüşlerdir denilebilir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında ünlemler konusuna üç yayınevinin de öğretim etkinliklerinde yer verilmemiştir.

Acı, üzüntü, korku, sevinç ve şaşma gibi aniden ortaya çıkabilen duyguları ifade eden kelimelerden olan ünlemler bağlam içerisinde anlam kazanan yapılardır. Bu yüzden bu dil bilgisi yapısı için ayrı bir öğretim etkinliği tasarlanmasındansa metinler içerisinde bağlamdan anlaşılmasının sağlanması gerekebilir. Üç yayınevinin de bu konuya öğretim etkinliklerinde yer vermeyip metinlerde bu yapıyı kullanmaları bu düşüncüyü destekler niteliktedir. B1 düzeyi üç yayınevinin de hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında ünlemlere öğretim etkinliklerinde yer verilmemiş olması yayınevleri arasında bu konuda bir tutarlığın olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.9. B2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen sözcük türleri konusu

2. Sözcük Türleri		Sözcük Türlerine İlişkin Konular	İstanbul Üniv.	Yedi İklim	Yeni Hitit
2.1. İsimler	1	Birleşik isimler (Ör: Yerelması, cumartesi, hanımeli)			
	2	Belirtme durumu -(y)I			
	3	Bulunma durumu (-DA)			
	4	Ayrılma durumu (-DAn)			
	5	Yönelme durumu -(y)A			
	6	İyelik ekleri			
	7	Çokluk eki (-IAr, Ör: Kızlar)			
	8	Belirtili isim tamlaması			
	9	Belirtisiz isim tamlaması			
	10	Zincirleme isim tamlaması			
2.2. Sıfatlar	1	Basit sıfatlar (Ör: Kırmızı gül)			
	2	Birleşik sıfatlar (Kısa boylu adam)			
	3	Türemiş sıfatlar (Kiralık ev)			
	4	Sıfatlarda sıralanış			
	5	Karşılaştırma (daha+sıfat) en üstünlük (Ör: En güzel)			
	6	İşaret sıfatları (Ör: Bu paket)			
	7	Asıl sayı, sıra sayı sıfatları (Ör: Bir, birinci)			
	8	Üleştirme sayı sıfatları (Ör: Birer, ikişer)			
	9	Kesir sayı sıfatları (Ör: Onda bir)			
	10	Topluluk sayı sıfatları (Ör: İkiz)			
	11	Belgisiz sıfatlar (Ör: başka, öbür)			
	12	Soru sıfatları (Ör: hangi, kaç, kaçar)			
	13	Sıfat yapan -ki (Ör: Bugünkü gazete, buradaki oteller)			
	14	Pekiştirme (Ör: Güzel mi güzel, sapsarı, sim-siyah)			
2.3. Zamirler	1	Kişi zamirleri (Ben, sen, o, biz, siz, onlar)			
	2	Kişi ekleri			
	3	-CA (Ör: Bence, sence)			
	4	İle (Ör: Benimle, Seninle)			
	5	İşaret zamirleri (Ör: Bu, şu, o)			

	6	Dönüştürme zamiri (Kendi)	15		
	7	İsteşlik zamiri (Birbiri)			
	8	Soru zamirleri (Ör: Kim, ne, neden)			
	9	Belgisiz zamirler (Ör: Bazısı, kimisi, hepsi)			
2.4. Zarflar	1	Yer-yön zarfları (Ör: Üst, ön, iç, orta, içeri, yukarı, ileri)			
	2	Zaman zarfları (Ör: Öğleyin, salı akşamı, önce, sonra)			
	3	Durum zarfları (Ör: Böyle, şöyle, öyle)			
	4	Soru zarfları (Ör: Neden, niçin, niye, ne diye)			
	5	Sebeup zarfları (Ör: Açlıktan, onun için, senin yüzünden)			
	6	Olasılık, tahmin bildiren zarflar (Ör: Belki, galiba, herhâlde)			
2.5. Edatlar	1	Yalın durumu yöneten edatlar			96
	2	Yönelme durumunu yöneten edatlar	36	28	6
	3	Çıkma durumunu yöneten edatlar	6		
	4	Belirtme durumunu yöneten edatlar			
	5	-mAdAn önce,-DiktAn sonra			
	6	-DAn beri,-Dir			
2.6. Bağlaçlar	1	Ekleyici (Ör: Gökçen büroya girdi ve Seda'nın masasına oturdu)			
	2	Ayırt edici			
	3	Zıtlık	70		
	4	Sıralama bildiren			
	5	Açıklama bildiren			2
	6	Örnekleme			
	7	Varsayım bildiren			2
	8	Sebeup+sonuç ilişkisi bildiren			
	9	Sonuç+sebeup ilişkisi kuran			
2.7. Ünlemler	1	Hitap, teşvik, gayretlendirme, üzüntü, şaşkınlık, rahatlama, sevinç, coşku, heyecan, alay, katılma, kuşku			
Toplam			127	28	106

Tablo 4.9.'da dil bilgisi konularından sözcük türleri konusunun üç yayınevine göre B2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işleme sıklıkları verilmiştir. Buna göre;

İÜY, YHY ve YİY isimlerle ilgili sözcük türleri konusundan birleşik isimler, belirtme durumu, bulunma durumu, ayrılma durumu, yönelme durumu, iyelik ekleri, çokluk eki, belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması, zincirleme isim tamlaması konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

Yukarıdaki bulgular incelendiğinde üç yayınevinin de B2 düzeyi için hazırlanmış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki sözcük türleri konusunda isimlere öğretim etkinliklerinde üç yayınevinin de yer vermemiş olması bu konunun A1 düzeyinde öğretilmesi gerektiğinden kaynaklanabilir. Üç yayınevinin öğretim etkinliklerinde sözcük türlerinin A1 düzeyinde verilmiş olması da bunu destekler niteliktedir. Durum ekleri, iyelik ekleri, çokluk eki, isim tamlamaları konusu A1 düzeyinde öğretilmiş, B2 düzeyinde bu sözcük türlerinin öğretimi için ayrı bir öğretim etkinliği tasarlanmamış, metinler içerisinde kullanımları verilmiştir. Bu verilerden hareketle bu konuların B2 düzeyinde öğretilmesi gerekmediği konusunda yayınevlerinin aynı görüşte olduklarını söyleyebiliriz.

İÜY, YHY ve YİY sıfat konusundan basit sıfatlar, birleşik sıfatlar, türemiş sıfatlar karşılaştırma (daha+sıfat), en üstünlük, işaret sıfatları, asıl sayı, sıra sayı sıfatları üleştirme sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları topluluk sayı sıfatları, belgisiz sıfatlar, soru sıfatları, pekiştirme, sıfat yapan -ki, sıfatlarda sıralanmış konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B2 düzeyi için hazırlanmış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında sıfatlar konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir.

Pekiştirme sıfatlarının B2 düzeyinde öğretim etkinliklerinde geçmemiş olması yayınevlerinin pekiştirme konusunun öğretiminde B2 düzeyinde öğretilmesi gerekmediği konusunda hemfikir olduğunu gösterir. Karşılaştırma, üstünlük sıfatı, asıl sayı, sıra sayı sıfatları, soru sıfatları ve sıfat yapan -ki konusuna üç yayınevinin de A1 düzeyinde öğretim etkinliklerinde yer vermiş olması bu konuların A1 düzeyinde öğretilmesi konusunda yayınevlerinin aynı görüşte olduğunu gösterir. Sıfatlar konusuna B2 düzeyinde

öğretim etkinliklerinde yer verilmemiş, metinler içerisinde bu yapılar kullanılarak konunun pekiştirilmesi sağlanmıştır. Eğer bir dil bilgisi konusunun öğretimi belirli bir düzeyde yapılmışsa diğer düzeylerde sadece bu konunun pekiştirilmesi amacıyla öğretim etkinliklerinde ya da metinlerde bu konu yer almaktadır. Sıfatlar için de aynı durum geçerlidir. Sıfatlarda sıralanış konusuna da hiçbir yayınevi öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Evrensel sıfat dizilim kuralları olmakla beraber sıfatların dillere özgü diziliş sınırlılıkları da bulunmaktadır. Temel düzeyde de B2’de de bu konuya yer verilmemiş olması yayınevlerinin bu konunun öğretilmemesi gerektiği konusunda hemfikir olduklarını gösterebilir.

İÜY zamirler konusundan dönüşlülük zamiri (f 15) konusunu işlemiştir. Kişi zamirleri, kişi ekleri, -CA, zamir çekiminde kullanılan ile (ör: benimle, seninle), işaret zamirleri, işteşlik zamiri, soru zamirleri, belgisiz zamirler konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 51:

2.3.6. Dönüşlülük Zamiri (Ör: Kendi).

Ör: Aysun saatlerdir ayna karşısında kendini süslüyor (Et.4, s.10).

Dönüşlülük zamiri ile ilgili toplam (s.10-20, f 15) örneğe rastlanmıştır.

YHY ve YİY zamirler konusundan kişi zamirleri, kişi ekleri, -CA, zamir çekiminde kullanılan ile (Ör: benimle, seninle), işaret zamirleri, dönüşlülük zamiri, işteşlik zamiri, soru zamirleri, belgisiz zamirler konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında zamirlerin öğretimine İÜY öğretim etkinliklerinde yer vermiş, YİY ve YHY yer vermemiştir. Zamirler konusundan kişi zamirleri, kişi ekleri, zamir çekiminde kullanılan ile (benimle, seninle), işaret zamirleri, soru zamiri, belgisiz zamirler, -CA (bence sence), işteşlik zamiri konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Dönüşlülük zamiri, konusuna sadece İÜY yer vermiş; YİY ve YHY öğretim etkinliklerinde bu konuya hiç yer vermemiştir.

Dil öğrenmeye yeni başlayan bireyin ilk öğreneceği kavramlardan biri de kişi zamirleri ve ekleridir. Bireyin kendini tanıtmada, basit bir diyalog oluşturmasında, herhangi bir eylemi çekimlemesinde kişi zamirlerini ve eklerini kullanması gerekecektir. Öğretim etkinliklerine baktığımızda üç yayınevi de bu konuya yer vermemiştir. İşaret zamirleri ve soru zamirlerinin öğretimine üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Anlamlılık ilkesine göre ilk olarak öğrencinin gerçek hayatta işine yarayacak bilgilerin öğretilmesi gerekmektedir. İşaret zamirleri ve soru zamirleri günlük hayatta öğrencinin sıkça kullanması gereken dil bilgisi yapılarıdır. Bu açıdan A1 düzeyinde dil öğretiminde gösterilmesi gerekmektedir. Zamir çekiminde kullanılan ile (benimle seninle) öğretimine hiçbir yayınevi öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Edat ve bağlaç olarak kullanılabilen “ile” ve kişi zamirlerinin birleşiminden oluşan bu dil bilgisi yapısının öğretimine ayrı olarak yer vermektense edatlar ya da bağlaçlar konusunda anlatılırken bir örnek verilebilir. Bu konu için ayrı bir öğretim etkinliği tasarlanması gerekmemektedir. Bu konulara üç yayınevinin de yer vermemiş olması bu zamirlerin B2 düzeyinde değil temel düzeyde öğretilmesi gerektiğinden olabilir. Bir işin birden fazla kişi tarafından beraber ya da karşılıklı yapıldığını anlatan işteşlik eylemi ile birlikte öğretilmesi gereken işteşlik zamiri B1 düzeyinden itibaren öğretilir. Öğretim ilkelindeki basitten zora ilkesi göz önünde bulundurulduğunda ilk olarak eylemlerin yalın durumları, daha sonra basit zamanlı kullanımları verilir. İşteş zamir kullanımı da aynı dil bilgisi kavram alanı içerisinde olduğu işteşlik çatısı altında öğretilirse hem kavramsallaştırılması daha kolay olacak hem de öğrenci bu yapının öğrenilmesi için gerekli temel bilgi donanımına sahip olmuş olacaktır. Dönüşlülük zamiri için de aynı durum geçerlidir. Belgisiz zamirler konusuna da üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Belgisiz zamirler konusu A2 düzeyinde öğretilir. -CA (bence, sence) konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. İÜY'nin öğretim etkinliklerinde zamirler konusuna yer verip YİY ve YHY'nin yer vermemiş olması yayınevlerinin öğretim etkinliklerinin sıklık ve niteliğinin birbiriyle tutarlı olmadığını göstermektedir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında zarflar konusuna sadece üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir.

Yer yön zarfları, zaman zarfları konusunun A2 düzeyinde öğretimi yapılabilir. Bu yüzden B2 düzeyi öğretim etkinliklerinde yer verilmemiş olabilir. Durum zarfları konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Böyle, öyle, şöyle kendinden önceki veya sonraki cümleye gönderimde bulunan yapılardır. İşaret zamiri ya da kişi zamiri ile gönderimde bulunulduğunda gönderim yapılan ögenin tespiti daha kolayken böyle, öyle, şöyle bir tek yapıya değil de eksilteli cümleye gönderimde bulunacağından dil öğrenen bireyin eksiltme yapılmış olan ögeyi yani bütün cümleyi anlaması gerekecektir. B1 düzeyinde bir kişi eksiltme yapılmış olan ögeyi tespit edebilecek bilgi donanımına sahiptir. Bu yüzden durum zarfları konusunun öğretimi B1 düzeyinden itibaren yapılabilir. Sebep zarfları bir yorum gerektirir ve yorumlama gerektiren bilgiler Bloom Taksonomisi'ne göre kavrama düzeyindedir. Bir bilginin öğrenilmesinde hazırbulunuşluk düzeyi önemlidir ve B1 düzeyinde öğrenciler sebep zarfları konusunu anlayacak temel bilgi düzeyi açısından hazırbulunuşluğa hazır olabilirler. Bu sebepten bu konunun öğretimi B1 düzeyinde de B2 düzeyinde de yapılabilir. Soru zarfları konusuna öğretim etkinliklerinde yer verilmemiş olması bu yapının ayrı olarak öğretilmesinden önce metinlerde ya da başka bir dil bilgisi yapısının öğretilmesiyle beraber verilebileceğini gösterebilir. Olasılık tahmin bildiren zarflar genellikle yeterlik eki ya da geniş zaman ile birlikte kullanılmaktadır. Bu yüzden bu dil bilgisi yapısının ayrı bir öğretim etkinliğinde geçmesinden önce yeterlik eki ile beraber anlatılması ya da A2 düzeyinde geniş zamanla birlikte öğretimi öğretimde bir bütünlük sağlayabilir. Bu yüzden yayınevleri B2 düzeyi öğretim etkinliklerinde bu konuya yer verilmemiş olabilir. Üç yayınevinin de B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında zarfların öğretim etkinliklerinde yer almaması konunun bu düzeyde öğretilmemesi gerektiği konusunda yayınevlerinin hemfikir olduklarını gösterebilir.

İÜY edatlar konusundan en çok yönelme durumunu yöneten edatlar (f 36); en az çıkma durumunu yöneten edatlar (f 6) konusunu işlemiştir. Yalın durumu yöneten, belirtme durumunu yöneten, -mAdAn önce,-DiktAn sonra -DAn beri,-Dİr yapılarının kullanımına ise öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 52:

2.5.2. Yönelme Durumunu Yöneten Edatlar (Ör: Ait, dair, doğru, göre, a kadar, dek, değin, karşı, karşın, özgü, has, rağmen, yönelik). (Ör: Ona dair, ona ait, bana göre, sabaha kadar çalıştık, o güne dek/değın gerçeği anlamamıştım, bu yemek o yöreye has/özgü, soğuğa rağmen gezdik, sınava yönelik çalışıyorum).

Ör: Sınavın bitene kadar seni okulun bahçesinde bekleyeceğim (Et.4, s.18).

Yönelme durumunu yöneten ile ilgili toplam (s.18-28, f 36) örneğe rastlanmıştır.

2.5.3. Çıkma Durumunu Yöneten Edatlar (Ör: Başka, beri, bu yana, dolayı, itibaren, önce, evvel, ötürü, sonra, yana). (Ör: Senden başka kimse gelmedi, o günden bu yana/beri görüşmedik).

Ör: Doğum günümde beni aramadığından dolayı onunla konuşmayacağım (s.50).

Çıkma durumunu yöneten edatlar ile ilgili toplam (s.50-55, f 6) örneğe rastlanmıştır.

YHY edatlar konusundan en çok yalın durumu yöneten edatlar (f 96); en az yönelme durumunu yöneten edatlar (f 6) konusunu işlemiştir. Çıkma durumunu yöneten, belirtme durumunu yöneten, -mAdAn önce, -DıktAn sonra -DAn beri,-Dİr yapılarının kullanımına ise öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 53:

2.5.1. Yalın Durumu Yöneten Edatlar (Ör: İçin, ile, gibi, kadar) (Ör: Sinemaya Elif ile gittim, Ayşe gibi olmak isterdim, taş kadar ağır).

Ör: Bunu unuttuğunda aldığın nefes kadar üşürsün (Et.16, s.25).

Yalın durumu yöneten edatlar ile ilgili toplam (s.25-75, f 96) örneğe rastlanmıştır.

2.5.2. Yönelme Durumunu Yöneten Edatlar (Ör: Ait, dair, doğru, göre, a kadar, dek, değin, karşı, karşın, özgü, has, rağmen, yönelik). (Ör: Ona dair, ona ait, bana göre, sabaha kadar çalıştık, o güne dek/değın gerçeği anlamamıştım, bu yemek o yöreye has/özgü, soğuğa rağmen gezdik, sınava yönelik çalışıyorum).

Ör: Bugünkü gazeteden öğrendiğime göre gelecek hafta yapılması planlanan konser iptal edilmiş (Et.4, s.67).

Yönelme durumunu yöneten edatlar ile ilgili toplam (s.67-87, f 6) örneğe rastlanmıştır.

YİY edatlar konusundan yönelme durumunu yöneten edatlar (f 28) konusunu işlemiştir. Yalın durumu yöneten, çıkma durumunu yöneten, belirtme durumunu yöneten, -mAdAn önce,-DIktAn sonra -DAn beri,-DIr edatlarının kullanımına ise öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 54:

2.5.2. Yönelme Durumunu Yöneten Edatlar (Ör: Ait, dair, doğru, göre, a kadar, dek, değin, karşı, karşın, özgü, has, rağmen, yönelik). (Ör: Ona dair, ona ait, bana göre, sabaha kadar çalıştık, o güne dek/değın gerçeği anlamamıştım, bu yemek o yöreye has/özgü, soğuğa rağmen gezdik, sınava yönelik çalışıyorum).

Ör: Sınava girene kadar heyecanlanmamıştı (Et.7.s.21).

Yönelme durumunu yöneten edatlar ile ilgili toplam (s.21-31, f 28) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında edatlar konusundan yönelme durumunu yöneten edatlar konusuna üç yayınevi de yer vermiştir. Yalın durumu yöneten edatlara sadece YHY yer verirken, belirtme durumunu yöneten edatlar ve -mAdAn önce, -DIktAn sonra, -DAn beri, -DIr konusuna öğretim etkinliklerinde üç yayınevi de yer vermemiştir. Çıkma durumunu yöneten edatlar konusuna sadece İÜY öğretim etkinliklerinde yer vermiştir.

Yalın durumu yöneten edatlardan “gibi” benzerlik, “kadar” karşılaştırma anlamı katar. Bu yapıların öğretilmesi için öncesinde birtakım dil bilgisi konularının öğrenilmiş olması, öğrencinin dille ve dilin bazı kurallarıyla tanışmış olması gerekmektedir. Bu yapının A2 düzeyinde öğretimi yapılabilir. B2 düzeyinde öğretim etkinliklerinde sadece YHY’nin bu konuya yer vermiş olması bu konunun A2 düzeyinde öğretilmesi gerektiğinden olabilir. -mAdAn önce ve -DIktAn sonra edatlarına üç yayınevinin de öğretim

etkinliklerinde yer vermemiş olmaları şimdiki ve belirli geçmiş zaman ile kurulan cümlelerde sıklıkla öğrencilerin bu eki kullanmaları gerektiğinden ve temel düzeyde şimdiki ve belirli geçmiş zamanın öğretiminin yapıldığından bu ekin orta düzeyden önce öğretilmesinin daha işlevsel olacağından olabilir. –DAn beri ve –Dİr edatına üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Şimdiki zaman öğretimi yapıldıktan sonra bu yapının da öğretimi yapılabilir. Bu yüzden bu dil bilgisi yapısının B2 düzeyinde değil de A1 düzeyinde öğretilmesi daha uygun olabilir. Çıkma durumunu yöneten edatlar konusuna İÜY ve YHY'nin öğretim etkinliklerinde yer verip YİY'nin yer vermemiş olmasından dolayı üç yayınevinin de hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında edatların öğretim etkinliklerindeki sıklığı ve niteliği ile ilgili bir tutarlığın olmadığı söylenebilir.

İÜY bağlaçlar konusundan öğretim etkinliklerinde zıtlık (f 70) konusunu işlemiştir. Ekleyici, ayırt edici, sıralama bildiren, açıklama bildiren, örnekleme, varsayım bildiren, sebep+ sonuç ilişkisi bildiren, sonuç+sebeup ilişkisi kuran bağlaçların öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 55:

2.6.3. Zıtlık Bildiren (Ör: Kamil çok çalıştı ama/fakat/lakin/maalesef başaramadı).

Ör: Arkadaşım İzmir'e gittiğini sanıyordu; meğerse Ankara'daymış (s.90).

Zıtlık bildiren bağlaçlar ile ilgili toplam (s.90-95, f 70) örneğe rastlanmıştır.

YHY bağlaçlar konusundan açıklama bildiren (f 2), varsayım bildiren (f 2) konularını işlemiştir. Ekleyici, ayırt edici, zıtlık, sıralama bildiren, örnekleme, sebep+ sonuç ilişkisi bildiren, sonuç+sebeup ilişkisi kuran bağlaçların öğretimine hiç yer vermemiştir Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 56:

2.6.6. Açıklama Bildiren (Ör: Bana bir sürü mazeret saydı. Yani/belli ki / demek ki/ meğer işi yapmaya gönlü yok).

Ör: Bizi bu saate kadar aramadı. Demek ki toplantısı hâlâ bitmedi (Et.16, s.63).

Açıklama bildiren bağlaçlar ile ilgili toplam (s.63, f 2) örneğe rastlanmıştır.

2.6.8. Varsayım Bildiren (Ör: Farz edelim ki/diyelim ki/tut ki eve döndü, tekrar bize alışabilecek mi?).

Ör: Diyelim ki dünyanın en zengin kadını sensin ne yaparsın? (s.63).

Varsayım bildiren bağlaçlar ile ilgili toplam (s.63, f 2) örneğe rastlanmıştır.

YİY bağlaçlar konusundan öğretim etkinliklerinde ekleyici, ayırt edici, zıtlık, sıralama bildiren, açıklama bildiren, örnekleme, varsayım bildiren, sebep+ sonuç ilişkisi bildiren, sonuç+sebep ilişkisi kuran bağlaçların öğretimine hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında İÜY ve YHY öğretim etkinliklerinde bağlaçlar konusuna öğretim etkinliklerinde yer vermiş; YİY yer vermemiştir. Ekleyici, ayırt edici, sıralama bildiren, örnekleme, sebep+ sonuç ilişkisi kuran, sonuç+sebep ilişkisi kuran bağlaçların öğretimine üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir.

Ekleyici bağlaçlar temel düzeyde öğretilebilecek bağlaçlardandır. Çünkü ekleyici bağlaçlar iki ismi de birbirine bağlayabilir iki cümleyi de ve öğrenilmesi sürecinde üst düzey bir bilişsel süreç gerekmektedir. Bu yüzden B2 düzeyinde tekrar bu konunun öğretimi yapılmamış; yayınevleri bu konunun öğretimi için ayrı bir etkinlik tasarlamaktansa metinler içerisinde kullanmayı tercih etmişlerdir. Yani doğrudan değil dolaylı öğretimi benimsemişlerdir. Bu durum, zıtlık bağlaçları için de geçerlidir. Zıtlık bağlaçlarının öğretiminde B2 düzeyinde de yapılmış olması birden çok zıtlık bağlacı olduğundan ve bir kısım zıtlık bağlacı temel düzeyde öğretilbilirken bir kısmının B2’de öğretilbileceğindedir. Ayırt edici, sıralama bildiren, örnekleme, sebep+sonuç ilişkisi kuran, sonuç+sebep ilişkisi kuran bağlaçlara üç yayınevinin de öğretim etkinliklerinde yer vermemiş olması bağlaçlar konusunun B2 düzeyinde değil de temel düzeyde öğretilmesi gerektiği konusunda hemfikir olduklarını gösterebilir.

YHY, İÜY ve YİY sözcük türlerinden ünlemler konusunun öğretimine hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında ünlemler konusuna üç yayınevinin de öğretim etkinliklerinde yer verilmemiştir.

Acı, üzüntü, korku, sevinç ve şaşma gibi aniden ortaya çıkabilen duyguları ifade eden kelimelerden olan ünlemler bağlam içerisinde anlam kazanan yapılardır. Bu yüzden bu dil bilgisi yapısı için ayrı bir öğretim etkinliği tasarlanmasındansa metinler içerisinde bağlamdan anlaşılmasının sağlanması gerekebilir. Üç yayınevinin de bu konuya öğretim etkinliklerinde yer vermeyip metinlerde bu yapıyı kullanmaları bu düşüncüyü destekler niteliktedir. Üç yayınevinin de B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında ünlemlere öğretim etkinliklerinde yer verilmemiş olması yayınevleri arasında bu konuda bir tutarlığın olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.10. C1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen sözcük türleri konusu

2. Sözcük Türleri		Sözcük Türlerine İlişkin Konular	İstanbul Üniv.	Yedi İklim	Yeni Hitit
2.1. İsimler	1	Birleşik isimler (Ör: Yerelması, cumartesi, hanımeli).			
	2	Belirtme durumu -(y)I			
	3	Bulunma durumu (-DA)			12
	4	Ayrılma durumu -(DAn)			14
	5	Yönelme durumu -(y)A			10
	6	İyelik ekleri			31
	7	Çokluk eki (-lAr, Ör: Kızlar)			
	8	Belirtili isim tamlaması			
	9	Belirtisiz isim tamlaması			
	10	Zincirleme isim tamlaması			
	1	Basit sıfatlar (Ör: Kırmızı gül)			
	2	Birleşik sıfatlar (Kısa boylu adam)			
	3	Türemiş sıfatlar (Kiralık ev)			
	4	Sıfatlarda sıralanış			22
	5	Karşılaştırma (daha+sıfat) en üstünlük (Ör: En güzel)			
	6	İşaret sıfatları (Ör: Bu paket)			
	7	Asıl sayı, sıra sayı sıfatları (Ör: Bir, birinci)			

2.2. Sıfatlar	8	Üleştirme sayı sıfatları (Ör: Birer, ikişer)			
	9	Kesir sayı sıfatları (Ör: Onda bir)			
	10	Topluluk sayı sıfatları (Ör: İkiz)			
	11	Belgisiz sıfatlar (Ör: başka, öbür)			
	12	Soru sıfatları (Ör: hangi, kaç, kaçar)			
	13	Sıfat yapan -ki (Ör: Bugünkü gazete, buradaki oteller)			
	14	Pekiştirme (Ör: Güzel mi güzel, sapsarı, simsiyah)			9
2.3. Zamirler	1	Kişi zamirleri (Ben, sen, o, biz, siz, onlar).			
	2	Kişi ekleri			
	3	-CA (Ör: Bence, sence)			
	4	İle (Ör: Benimle, Seninle)			
	5	İşaret zamirleri (Ör: Bu, şu, o)			
	6	Dönüşlülük zamiri (Kendi)			
	7	İşteşlik zamiri (Birbiri)			
	8	Soru zamirleri (Ör: Kim, ne, neden)			
	9	Belgisiz zamirler (Ör: Bazısı, kimisi, hepsi)			34
2.4. Zarflar	1	Yer-yön zarfları (Ör: Üst, ön, iç, orta, içeri, yukarı, ileri)			
	2	Zaman zarfları (Ör: Öğleyin, salı akşamı, önce, sonra)			13
	3	Durum zarfları (Ör: Böyle, şöyle, öyle)			
	4	Soru zarfları (Ör: Neden, niçin, niye, ne diye)			
	5	Sebep zarfları (Ör: Açlıktan, onun için, senin yüzünden)			54
	6	Olasılık, tahmin bildiren zarflar (Ör: Belki, galiba, herhâlde)			
2.5. Edatlar	1	Yalın durumu yöneten edatlar			
	2	Yönelme durumunu yöneten edatlar	27		
	3	Çıkma durumunu yöneten edatlar			
	4	Belirtme durumunu yöneten edatlar			
	5	-mAdAn önce,-DIktAn sonra			
	6	-DAn beri,-DIr			
	1	Ekleyici (Ör: Gökçen büroya girdi ve Se-da'nın masasına oturdu)			
	2	Ayırt edici			
	3	Zıtlık			13

2.6. Bağlaçlar	4	Sıralama bildiren			
	5	Açıklama bildiren			
	6	Örnekleme			
	7	Varsayım bildiren	4		
	8	Sebeþ+sonuç ilişkisi bildiren			
	9	Sonuç+sebeþ ilişkisi kuran	10		
2.7. Ünlemler	1	Hitap, teşvik, gayretlendirme, üzüntü, şaşkınlık, rahatlama, sevinç, coşku, heyecan, alay, katılma, kuşku			
Toplam			14		212

Tablo 4.10.'da dil bilgisi konularından sözcük türleri konusunun üç yayınevine göre C1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenme sıklıkları verilmiştir. Buna göre;

İÜY ve YİY isimlerle ilgili sözcük türleri konusundan birleşik isimler, belirtme durumu, bulunma durumu, ayrılma durumu, yönelme durumu, iyelik ekleri, çokluk eki, belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması, zincirleme isim tamlaması konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

YHY isimler konusundan en çok iyelik ekleri (f 31); en az bulunma durumu (f 14), belirtme durumu (f 12), yönelme durumu (f 10) konularına öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Birleşik isimler, çokluk eki, belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması, zincirleme isim tamlaması konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 57:

2.1.3.Bulunma Durumu (-DA).

Ör: Oğlum bisiklete binmeyi ilk denemede öğrendi (Et.2. s. 127).

Bulunma durumu ile ilgili toplam (s.127, f 12) örneğe rastlanmıştır.

2.1.4. Ayrılma Durumu (-DAn).

Ör: Bu kurabiyelerden kâr etmemiz için kilosunu en az 15 liradan satmamız gerek (Et.2.s. 127).

Ayrılma durumu ile ilgili toplam (s.127, f 14) örneğe rastlanmıştır.

2.1.5. Yönelme Durumu (-(y)A).

Ör: Sorunuz yoksa haftaya aynı saatte buluşmak üzere toplantıyı bitirebiliriz (Et.2. s. 127).

Yönelme durumu ile ilgili toplam (s.127, f 10) örneğe rastlanmıştır.

2.1.6. İyelik Ekleri

Ör: Hiçbirimiz senin bu şakaya bu kadar kızacağına düşünmemiştik (Et.8.s. 143).

İyelik ekleri ile ilgili toplam (s.143, f 31) örneğe rastlanmıştır.

Yukarıdaki bulgular incelendiğinde üç yayınevının C1 düzeyi için hazırlanmış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında isimlere öğretim etkinliklerinde İÜY ve YİY'nin yer vermeyip sadece YHY'nin yer vermiş olması bu konunun A1 düzeyinde öğretilmesi gerektiğinden kaynaklanabilir. YHY iyelik eklerinin belgisiz zamirlerle, durum eklerinin ise cümle içerisinde farklı kullanışlarını vermiştir. İÜY ve YİY'nin C1 düzeyi öğretim etkinliklerinde bu sözcük türlerinin öğretimi için ayrı bir öğretim etkinliği tasarlanmamış, metinler içerisinde kullanımları verilmiştir. Bu verilerden hareketle bu konuların C1 düzeyinde öğretilmesi gerekmediği konusunda yayınevlerinin farklı görüşte oldukları söylenebilir.

İÜY ve YİY sıfatlar konusundan basit sıfatlar, birleşik sıfatlar, türemiş sıfatlar karşılaştırma (daha+sıfat) en üstünlük, işaret sıfatları, asıl sayı, sıra sayı sıfatları üleştirme sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları topluluk sayı sıfatları, belgisiz sıfatlar, soru sıfatları, pekiştirme, sıfat yapan -ki, sıfatlarda sıralanış konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

YHY sıfatlar konusundan sıfatlarda sıralanış (f 22), pekiştirme (f 9) konularını işlemiştir. Basit sıfatlar, birleşik sıfatlar, türemiş sıfatlar karşılaştırma (daha+sıfat) en üstünlük, işaret sıfatları, asıl sayı, sıra sayı sıfatları üleştirme sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları topluluk sayı sıfatları, belgisiz sıfatlar, soru sıfatları, sıfat yapan -ki, konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 58:

2.2.4. Sıfatlarda Sıralanış

Ör: Siyah, deri, bağcıklı bir ayakkabı almak istiyorum (s.139).

Sıfatlarda sıralanış ile ilgili toplam (s.139, f 22) örneğe rastlanmıştır.

2.2.14.Pekiştirme (Ör: Güzel mi güzel, sapsarı, simsiyah).

Ör: İpek'in nişanlısı yakışıklı mı yakışıklı bir genç (Et.11.s.83).

Pekiştirme ile ilgili toplam (s.83, f 9) örneğe rastlanmıştır.

Pekiştirme sıfatlarının C1 düzeyinde öğretim etkinliklerinde geçmemiş olması yayınevlerinin pekiştirme konusunun öğretiminin C1 düzeyinde öğretilmesi gerekmediği konusunda hemfikir olduğunu gösterir. Karşılaştırma, üstünlük sıfatı, asıl sayı, sıra sayı sıfatları, soru sıfatları ve sıfat yapan –ki konusuna üç yayınevinin de A1 düzeyinde öğretim etkinliklerinde yer vermiş olması bu konuların A1 düzeyinde öğretilmesi konusunda yayınevlerinin aynı görüşte olduğunu gösterir. Sıfatlar konusuna (sıfatlarda sıralanmış hariç) C1 düzeyinde öğretim etkinliklerinde yer verilmemiş, metinler içerisinde bu yapılar kullanılarak konunun pekiştirilmesi sağlanmıştır. Eğer bir dil bilgisi konusunun öğretimi belirli bir düzeyde yapılmışsa diğer düzeylerde sadece bu konunun pekiştirilmesi amacıyla öğretim etkinliklerinde ya da metinlerde bu konu yer almaktadır. Sıfatlar için de aynı durum geçerlidir.

Evrensel sıfat dizilim kuralları olmakla beraber sıfatların dillere özgü diziliş sınırlılıkları da bulunmaktadır. İÜY ve YİY'nin C1 düzeyinde bu konuya yer vermemiş olması yayınevlerinin bu konunun bu düzeyde öğretilmemesi gerektiği konusunda YHY ile aynı görüşte olmadıklarını gösterebilir.

İÜY ve YİY zamirler konusundan kişi zamirleri, kişi ekleri, -CA, zamir çekiminde kullanılan ile (ör: benimle, seninle), işaret zamirleri dönüşlülük zamiri, işteşlik zamiri, soru zamirleri, belgisiz zamirler konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

YHY zamirler konusundan belgisiz zamirler (f 34) konusunu işlemiştir. Kişi zamirleri, kişi ekleri, -CA, zamir çekiminde kullanılan ile (ör: benimle, seninle), işaret zamirleri dönüşlülük zamiri, işteşlik zamiri, soru zamirleri, belgisiz zamirler konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 59:

2.3.9. Belgisiz Zamirler (Ör: Bazısı, bazıları, kimisi, kimileri, biri, birisi).

Ör: Müdürün odasına hep birden girmeyelim, birimiz girip konuşsun bence (Et.8.s.143).

Belgisiz zamirler ile toplam (s.143, f 34) örneğe rastlanmıştır.

C1 düzeyine ulaşmış bir öğrencinin zaten zamirler konusunu biliyor olması gerektiğinden zamirler konusu için C1 düzeyinde tekrar bir öğretim etkinliği tasarlamamış olabilir. C1 düzeyinde zamirler konusunun öğretilmesinin gerekmediği konusunda İÜY ve YİY'nin aynı görüşte oldukları söylenebilir.

İÜY ve YİY zarflarla ilgili sözcük türleri konusundan yer-yön zarfları, zaman zarfları, durum zarfları, soru zarfları, sebep zarfları, olasılık, tahmin bildiren zarflar konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

YHY zarflarla ilgili sözcük türleri konusundan sebep zarfları (f 54), zaman zarfları (f 13) konusunu işlemiştir. Yer-yön zarfları, durum zarfları, soru zarfları, olasılık, tahmin bildiren zarflar konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 60:

2.4.2. Zaman Zarfları (Ör: Öğleyin, Salı akşamı, önce, sonra).

Ör: Eski müdür o kadar disiplinliydi ki her gün mesainin başlamasından önce işe gelir, kimlerin işe geç kaldığına bakardı (Et.7.s.131).

Zaman zarfları ile toplam (s.100-127, f 13) örneğe rastlanmıştır.

2.4.5. Sebep Zarfları (Ör: Açlıktan, onun için, senin yüzünden).

Ör: Ali, Zeynep'ten pek hoşlanmadığı için Zeynep'i sinemaya davet etmedik (Et.2, s.127).

Sebep zarfları ile toplam (s.100-127, f 54) örneğe rastlanmıştır.

Sözcük türleri konusunun öğretimi temel düzeyden itibaren yapılabilir. Bu konuların orta düzeyden itibaren de öğretim etkinlikleriyle pekiştirilmesi sağlanabilir. Yüksek düzey olan C1'de ise sözcük türlerinden zarflar için ayrı bir öğretim etkinliği tasarlanmak yerine kullanılan metinlerden ve öğretim etkinliklerinden yararlanmak amaçlanmış olabilir. İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde C1 düzeyinde bu konuya yer vermemiş olabilecekleri düşünülmektedir.

İÜY edatlar konusundan yönelme durumunu yöneten edatlar (f 27) konusunu işlemiştir. Yalın durumu yöneten edatlar, çıkma durumunu yöneten, belirtme durumunu yöneten, -mAdAn önce, -DIktAn sonra, -DAn beri, -DIr yapılarının kullanımına ise öğre-

tim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 61:

2.5.2. Yönelme Durumunu Yöneten Edatlar (Ör: Ait, dair, doğru, göre, a kadar, dek, değin, karşı, karşın, özgü, has, rağmen, yönelik). (Ör: Ona dair, ona ait, bana göre, sabaha kadar çalıştık, o güne dek/değın gerçeği anlamamıştım, bu yemek o yöreye has/özgü, soğuğa rağmen gezdik, sınava yönelik çalışıyorum).

Ör: Sabaha kadar çalışacağına göre çok işi olmalı (Et.5, s.102).

Yönelme durumunu yöneten edatlar ile ilgili toplam (s.102-120, f 27) örneğe rastlanmıştır.

YİY ve YHY edatlar konusuna öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre C1 düzeyi öğretim etkinliklerinde İÜY sözcük türleri konusundan edatlar ile ilgili yönelme durumunu yöneten edatlar konusunu işlemiştir. Yalın durumu yöneten edatlar, çıkma durumunu yöneten, belirtme durumunu yöneten, -mAdAn önce,-DIktAn sonra, -DAn beri, -DIr yapılarının kullanımına ise öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. YİY ve YHY ise edatlar konusuna öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir.

Edatlar konusundan sadece yönelme durumunu yöneten edatlar konusuna öğretim etkinliklerinde yer verilmiştir. Diğer edatlara öğretim etkinliklerinde bu düzeyde yer verilmemiş olması bu dil bilgisi konularının diğer düzeylerde öğretiminde yapılmış olmasından kaynaklanabilir.

YHY bağlaçlar konusundan zıtlık bağlaçları (f 13) konusunu işlemiştir. Açıklama bildiren, varsayım bildiren, ekleyici, ayırt edici, sıralama bildiren, örnekleme, sebep+ sonuç ilişkisi bildiren, sonuç+sebebe ilişkisi kuran bağlaçların öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 62:

2.6.3. Zıtlık Bildiren (Ör: Kamil çok çalıştı ama/fakat/lakin/maalesef başaramadı).

Ör: Onların ne yapmaya çalıştığını anlamasına anlıyorum ama bir tatsızlık olmasın diye sesimi çıkarmıyorum (Et.11.s.120)

Zıtlık bildiren bağlaçlar ile toplam (s.120, f 13) örneğe rastlanmıştır.

İÜY bağlaçlar ile ilgili sözcük türleri konusundan sonuç+sebeup ilişkisi bildiren (f 10) bağlaçlar, varsayım bildiren bağlaçlar (f 4) konularını işlemiştir. Ekleyici, ayırt edici, zıtlık, sıralama bildiren, açıklama bildiren, örnekleme, sebep+sonuç ilişkisi kuran bağlaçların öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 63:

2.6.9. Sonuç + Sebeup İlişkisi Kuran (Ör: Onu bulamadım. Çünkü/nitekim ben oraya ulaştığımda o yola çıkmıştı bile).

Ör: Uçak bileti bulsaydı beni arardı; demek ki bilet bulamadı (Et.4, s.89).

Sonuç+sebeup ilişkisi kuran bağlaçlar ile ilgili toplam (s.89-95, f 10) örneğe rastlanmıştır.

2.6.7. Varsayım bildiren (Ör: Farz edelim ki/diyelim ki/tut ki eve döndü, tekrar bize alışabilecek mi?

Ör: Diyelim ki bu konuyu anlamamışsın (s.88).

Varsayım bildiren bağlaçlar ile ilgili toplam (s.88-89, f 4) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre YHY bağlaçlar konusundan zıtlık bağlaçları konusunu işlemiştir. Açıklama bildiren, varsayım bildiren bağlaçlar, ekleyici, ayırt edici, sıralama bildiren, örnekleme, sebep+sonuç ilişkisi bildiren, sonuç+sebeup ilişkisi kuran bağlaçların öğretimine hiç yer vermemiştir. İÜY bağlaçlar konusundan sonuç+sebeup ilişkisi ku-

ran bağlaçlar konusunu işlemiştir. YİY öğretim etkinliklerinde bağlaçlar konusuna hiç yer vermemiştir.

Bağlaçlar konusundan sadece zıtlık, varsayım bildiren bağlaçlar ve sonuç+sebeb ilişkisi kuran bağlaçlara öğretim etkinliklerinde yer verildiğini görülmektedir. Sözcük türlerinden olan bağlaçların öğretimine temel düzeyden itibaren başlanmaktadır. C1 düzeyinde bu konuya az da olsa yer verilmiş olması bağlaçlar konusunun öğretiminin her düzeyde yapılabileceğini göstermektedir.

YHY, İÜY ve YİY ünlemler konusunun öğretimine hiç yer vermemiştir.

Acı, üzüntü, korku, sevinç ve şaşma gibi aniden ortaya çıkabilen duyguları ifade eden kelimelerden olan ünlemler bağlam içerisinde anlam kazanan yapılardır. Bu yüzden bu dil bilgisi yapısı için ayrı bir öğretim etkinliği tasarlanmasındansa metinler içerisinde bağlamdan anlaşılmasının sağlanması gerekebilir. Üç yayınevinin de bu konuya öğretim etkinliklerinde yer vermeyip metinlerde bu yapıyı kullanmaları bu düşüncüyü destekler niteliktedir. Üç yayınevinin de C1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında ünlemlere öğretim etkinliklerinde yer verilmemiş olması yayınevleri arasında bu konuda bir tutarlığın olduğunu göstermektedir.

4.3. Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Tespit Edilen Cümle Bilgisi Konuları

Tablo 4.11. A1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen cümle bilgisi konusu

3. Cümle Bilgisi	Cümle Bilgisine İlişkin Konular	İstanbul Üniv.	Yedi İklim	Yeni Hitit
3.1. Basit Zamanlar	1 Şimdiki zaman (-Iyor)	203	86	147
	2 Belirli geçmiş zaman (-DI)		76	100
	3 Öğrenilen geçmiş zaman (-mIş)			
	4 Gelecek zaman (-AcAk)		63	
	5 Geniş zaman (-r,-Ar,-Ir)			
	6 Bilişsel şimdiki zaman (-mAktA)			9
	7 -mAk üzere (Ör: Yağmur yağmak üzeredir)			
	8 Olumsuzlaştırma(-mA, değil, yok) (Ör: Seni anlamıyor değilim)			
	1 Şimdiki zamanın hikâyesi (-Iyordu)			14
	2 Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi (-mIştl)			
	3 Gelecek zamanın hikâyesi (-EcEktİ)			

3.2. Birleşik Zamanlar	4	Geniş zamanın hikâyesi (-Erdİ)			
	5	Bilişsel şimdiki zamanın hikâyesi (-mAktAydİ)			
	6	Şimdiki zamanın rivâyeti ((-I)yormuş)			
	7	Öğrenilen geçmiş zamanın rivâyeti (-mİşmİş)			
	8	Gelecek zamanın rivâyeti ((-y)AcAkmİş)			
	9	Geniş zamanın rivâyeti (-(A/I)rmlİş,-mAzmİş)			
	10	Bilişsel şimdiki zamanın rivâyeti (-mAktAymİş)			
	1	-mİş olmak veya -mİş bulunmak			
3.3. Olmak ve Birleşik Yapılar	2	-(I)yor olmak			
	3	-(y)AcAk olmak			
	4	-(A/I)r/-mAz olmak			
	5	-mAktA olmak			
	1	Özne, yüklem			
3.4. Cümlelerin Ögeleri	2	Tümleç (Dolaylı tümleç, zarf tümleci)			
	3	Nesneler (Belirtili, belirtisiz)			
3.5. Dolaylı Anlatım Cümleleri	1	Soruların dolaylı anlatımı- (Ör: Gidip gitmeyeceğini sordu) Emir kipinin dolaylı anlatımı (Ör: Gelmesini söyledim) Yeterlik kipinin dolaylı anlatımı (Ör: Başarabileceğini söyledim)			
	2	...diye söyledi,diye cevapladı, diye sordu,...dedi			
Toplam			203	225	270

Tablo 4.1.'de dil bilgisi konularından cümle bilgisinin üç yayınevine göre A1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenme sıklıkları verilmiştir. Buna göre;

YHY öğretim etkinliklerinde basit zamanlardan en çok şimdiki zaman (f 147) ve belirli geçmiş zamanı (f 100); en az bilişsel şimdiki zamanı (f 9) işlemiştir. Basit zamanlardan öğrenilen geçmiş zaman, gelecek zaman, geniş zaman, -mAk üzere, olumsuzlaştırma konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 64:

3.1.1.Şimdiki Zaman (-Iyor).

Ör: Ahmet Moskova'da oturuyor (Et.8, s.22).

Şimdiki zaman ile ilgili toplam (s.22-33, f 147) örneğe rastlanmıştır.

3.1.2.Belirli Geçmiş Zaman (-DI).

Ör: Bir hafta önce arkadaşlarımla piknik yaptık (Et.2, s.45).

Belirli geçmiş zaman ile ilgili toplam (s.22-89, f 100) örneğe rastlanmıştır.

3.1.6. Bilişsel Şimdiki Zaman (-mAktA).

Ör: Olimpiyat oyunlarına dört yılda bir farklı ülkelerden binlerce sporcu katılmakta (Et.19, s.75).

Bilişsel şimdiki zaman ile ilgili toplam (s.75-78, f 9) örneğe rastlanmıştır.

YİY basit zamanlardan en çok şimdiki zaman (f 86), belirli geçmiş zamanı (f 76); en az gelecek zamanı (f 63) işlemiştir. Basit zamanlardan öğrenilen geçmiş zaman, geniş zaman, bilişsel şimdiki zaman, -mAk üzere, olumsuzlaştırma konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 65:

3.1.1.Şimdiki Zaman (-Iyor).

Ör: Adam ormanda koşuyor (Et.9, s.45).

Şimdiki zaman ile ilgili toplam (s.45-47, f 86) örneğe rastlanmıştır.

3.1.2.Belirli Geçmiş Zaman (-DI).

Ör: Annem dün pazardan meyve aldı (Et.4, s.58).

Belirli geçmiş zaman ile ilgili toplam (s.58-88, f 76) örneğe rastlanmıştır.

3.1.4.Gelecek Zaman (-AcAk).

Ör: Gelecek on yılda neler olacak? (Et.7, s.93).

Gelecek zaman ile ilgili toplam (s.93-103, f 63) örneğe rastlanmıştır.

İÜY basit zamanlardan şimdiki zaman (f 203) konusunu işlemiştir. Basit zamanlardan belirli geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, gelecek zaman, geniş zaman, bilişsel şimdiki zaman, -mAk üzere, olumsuzlaştırma konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 66:

3.1.1.Şimdiki Zaman (-Iyor).

Ör: O kahve seviyor mu? (Et.6, s.41).

Şimdiki zaman ile ilgili toplam (s.41, f 203) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında basit zamanlar konusundan şimdiki zamana A1 düzeyinde üç yayınevi de yer vermiştir. Belirli geçmiş zaman öğretimi YİY ve YHY görülürken İÜY hiç yer vermemiştir. Gelecek zaman öğretimi sadece YİY’de görülmektedir. Bilişsel şimdiki zamanın öğretimi de sadece YHY’de bulunmaktadır. Öğrenilen geçmiş zaman, geniş zaman, -mAk üzere ve olumsuzlaştırma konusunun öğretimine üç yayınevi de hiç yer vermemiştir.

Öğretim ilkelerinden yakından uzağa ilkesine göre öğretimin, öğrenciye en yakın fiziksel çevre, sosyal çevre ve zamandan başlanılarak düzenlenmesi öğrenmeyi daha kolay gerçekleştirecektir. Yakın zamandan uzak zamana da bu öğretim ilkesi kapsamına girmektedir. Şimdiki zamanın hem içinde bulunulan an ile ilgili yapılan eylemleri hem gelecek zamanı hem geçmiş hem de geniş zamanı karşılayan kullanımları mevcuttur. Bu açıdan bakıldığında şimdiki zamanın gelecek ve geniş zamandan önce öğretilmesi bu ilkeyi destekler niteliktedir. Bu nedenle A1 düzeyinde şimdiki zaman öğretimi yapmak öğretim ilkelerinden gerçek hayatta kullanılabilir olması ve gerçek hayatı kolaylaştırıcı nitelikte olmasından dolayı anlamlılık ilkesini de karşılar durumdadır. Belirli geçmiş zaman konusuna YİY ve YHY yer vermişken gelecek zaman konusuna sadece YİY yer vermiştir. A1 düzeyi, öğrencilerin yeni bir dilin kurallarıyla ilk kez karşılaştıkları düzey olmasından dolayı öğrenciye aynı anda birçok dil bilgisi yapısını öğretmek öğrencinin o dili kurallar bütünü olarak görmesine ve zorlandığı zamanlarda ilginin düşmesine neden olabilir. Bu nedenle temel düzeyde şimdiki zaman, belirli geçmiş zaman ve gelecek zaman öğretimi yerine belirli geçmiş zaman ve birçok cümlede gelecek zaman yerine de kullanılacak olan şimdiki zamanın öğretimi yeterli olabilir. Üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında basit zamanların kullanımını konusunda yayınevleri arasında bir tutarlığın olmadığını göstermektedir.

YHY birleşik zamanlardan sadece şimdiki zamanın hikâyesini (f 14) işlemiştir. Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi, gelecek zamanın hikâyesi, geniş zamanın hikâyesi, bilişsel şimdiki zamanın hikâyesi, şimdiki zamanın rivayeti, öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti, gelecek zamanın rivayeti, geniş zamanın rivayeti, bilişsel şimdiki zamanın rivayeti konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 67:

3.2.1. Şimdiki Zamanın Hikâyesi (-Iyordu).

Ör: Birlikte çok eğleniyorduk (Et.22, s.52).

Şimdiki zamanın hikâyesi ile ilgili toplam (s.52-55, f 14) örneğe rastlanmıştır.

YİY ve İÜY birleşik zamanlardan şimdiki zamanın hikâyesi, öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi, gelecek zamanın hikâyesi, geniş zamanın hikâyesi, bilişsel şimdiki zamanın hikâyesi, şimdiki zamanın rivayeti, öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti, gelecek zamanın rivayeti, geniş zamanın rivayeti, bilişsel şimdiki zamanın rivayeti konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında birleşik zamanlar konusuna YİY ve İÜY öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. İÜY birleşik zamanlardan sadece şimdiki zamanın hikâyesi konusuna öğretim etkinliklerinde yer vermiştir.

Birleşik zamanların öğretimine İÜY de YİY de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. YHY de sadece şimdiki zamanın öğretimine öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Birleşik zamanlar iki zaman ekinin bir araya gelmesiyle oluşturulur ve öğrencinin bu dil bilgisi yapısını öğrenebilmesi için iki zamanı da biliyor olması gerekir. O yüzden temel düzeyde ilk olarak basit zamanların öğretimi daha sonrasında orta düzeyden itibaren birleşik zamanların öğretiminin yapılması daha işlevsel olabilir.

Üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında İÜY ve YİY'nin öğretim etkinliklerinde birleşik zamana yer vermemiş olmaları YHY'nin de sadece bir yerde birleşik zamanların öğretimine yer vermiş olması bu konuda birlik olduğunu gösterebilir.

YHY, YİY ve İÜY olmak ve birleşik yapılardan -mİş olmak veya -mİş bulunmak, -(I)yor olmak, -(y)AcAk olmak, -(A/I)r/-mAz olmak, -mAktA olmak konusuna öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında cümle bilgisi konusundan olmak ve birleşik zamanlardan -mİş olmak veya -mİş bulunmak, -(I)yor olmak, -(y)AcAk olmak, -(A/I)r/-mAz olmak, -mAktA olmak konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiş-

tir. Temel düzeyde dil öğretiminde birleşik zamanlardan önce basit zamanların öğretilmesi gerekmektedir.

YHY, YİY, İÜY cümlelerin öğeleri konusundan özne, yüklem, tümleş ve nesnelere konusuna öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında cümlelerin öğeleri konusundan özne, yüklem, tümleş ve nesnelere konusuna öğretim etkinliklerinde üç yayınevi de yer vermemiştir. Fiilimsilerin ve durum eklerinin öğretimi yapılmış ama bunların öğretimi cümlelerin öğelerinin öğretimi amacıyla yapılmamıştır. Fiilimsiler fiilimsi başlığı altında durum ekleri de durum ekleri başlığı altında öğretilmiştir. Üç yayınevinin de öğretim etkinliklerinde cümlelerin öğeleri konusuna yer vermemiş olması bu konunun bu düzeyde öğretilmemesi konusunda birlik olduğunu göstermektedir.

YHY, YİY, İÜY dolaylı anlatım cümleleri konusundan soruların, emir kipinin, yeterlik kipinin dolaylı anlatımına ve dolaylı anlatım cümleleri konusundan ...diye söyledi, diye cevapladı, diye sordu,...dedi konusuna öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında dolaylı anlatım cümlelerine de üç yayınevi öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Soruların ve emir kipinin dolaylı anlatımında fiilimsi; yeterlik kipinin dolaylı anlatımında da yeterlik kipinin biliniyor olması gerekmektedir. Fiilimsiler ve yeterlik kipi genellikle temel düzeyde öğretilen konular olmadığından fiilimsi kullanmayı tam olarak bilmeyen bireyin bunu dolaylı anlatımlarda durum ekleri ile kullanmaları zor olacaktır. Eğitim basitten zora doğrudur. O yüzden önce basit yapılar daha sonra daha zor yapılar öğretilir. Üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında dolaylı anlatım cümlelerinin öğretim etkinliklerinde geçme sıklıkları ve nitelikleri bakımından tutarlık gösterdiği söylenebilir.

Tablo 4.12. A2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen cümle bilgisi konusu

3. Cümle Bilgisi	Cümle Bilgisine İlişkin Konular	İstanbul Üniv.	Yedi İklim	Yeni Hitit
1	Şimdiki zaman (-Iyor)			
2	Belirli geçmiş zaman (-DI)	102		

3.1. Basit Zamanlar	3	Öğrenilen geçmiş zaman (-mİş)	166	66	99
	4	Gelecek zaman (-AcAk)	201		133
	5	Geniş zaman (-r,-Ar,-Ir)	206	146	100
	6	Bilişsel şimdiki zaman (-mAktA)			
	7	-mAk üzere (Ör: Yağmur yağmak üzeredir)			
	8	Olumsuzlaştırma(-mA, değil, yok)(Ör: Seni anlamıyor değilim)			
3.2. Birleşik Zamanlar	1	Şimdiki zamanın hikâyesi (-Iyordu)			
	2	Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi (-mİştİ)			
	3	Gelecek zamanın hikâyesi (-EcEktİ)			69
	4	Geniş zamanın hikâyesi (-Erdİ)			21
	5	Bilişsel şimdiki zamanın hikâyesi (-mAktAydİ)			
	6	Şimdiki zamanın rivâyeti ((-I)yormuş)			25
	7	Öğrenilen geçmiş zamanın rivâyeti (-mİşmİş)			
	8	Gelecek zamanın rivâyeti ((-y)AcAkmİş)			22
	9	Geniş zamanın rivâyeti (-(A/I)rmlş,-mAzmİş)			33
	10	Bilişsel şimdiki zamanın rivâyeti (-mAktAymİş)			
3.3. Olmak ve Birleşik Yapılar	1	-mİş olmak veya -mİş bulunmak			
	2	-(I)yor olmak			
	3	-(y)AcAk olmak			
	4	-(A/I)r/-mAz olmak			
	5	-mAktA olmak			
3.4. Cümlelerin Ögeleri	1	Özne, yüklem			
	2	Tümleç (Dolaylı tümleç, zarf tümleci)			
	3	Nesneler (Belirtili, belirtisiz)			
3.5. Dolaylı Anlatım Cümleleri	1	Soruların dolaylı anlatımı- (Ör: Gidip gitmeyeceğini sordu) Emir kipinin dolaylı anlatımı (Ör: Gelmesini söyledim) Yeterlik kipinin dolaylı anlatımı (Ör: Başarabileceğini söyledim)		10	24
	2	...diye söyledi,diye cevapladı, diye sordu,...dedi	29	36	
Toplam			704	258	526

Tablo 4.12.'de dil bilgisi konularından cümle bilgisinin üç yayınevine göre A2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenme sıklıkları verilmiştir. Buna göre;

İÜY öğretim etkinliklerinde cümle bilgisi ile ilgili basit zamanlardan en çok geniş zaman (f 206), gelecek zaman (f 201), öğrenilen geçmiş zaman (f 166); en az belirli geçmiş zaman (f 102) konusunu işlemiştir. Şimdiki zaman, bilişsel şimdiki zaman, -mAk üzere, olumsuzlaştırma konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 68:

3.1.2. Belirli Geçmiş Zaman (-DI).

Ör: Ben İstanbul'a dün geldim (Et.4, s.25).

Belirli geçmiş zaman ile ilgili toplam (s.25-35, f 102) örneğe rastlanmıştır.

3.1.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman (-mİŞ).

Ör: Ayşe söyledi Berk geçen ay evlenmiş (Et.7, s.54).

Öğrenilen geçmiş zaman ile ilgili toplam (s.54-65, f 166) örneğe rastlanmıştır.

3.1.4. Gelecek Zaman (-AcAk).

Ör: Ayşe yarın arkadaşı ile buluşacak (Et.6, s.40).

Gelecek zaman ile ilgili toplam (s.40-50, f 201) örneğe rastlanmıştır.

3.1.5. Geniş Zaman (-r, -Ar, -Ir).

Ör: Hakan akşamları dışarı çıkar (Et.5, s.71).

Geniş zaman ile ilgili toplam (s.71-79, f 206) örneğe rastlanmıştır.

YHY öğretim etkinliklerinde cümle bilgisi ile ilgili basit zamanlardan gelecek zaman (f 133), geniş zaman (f 100), öğrenilen geçmiş zaman (f 99) konusunu işlemiştir. Şimdiki zaman, belirli geçmiş zaman, bilişsel şimdiki zaman, -mAk üzere, olumsuzlaştırma konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 69:

3.1.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman (-mİŞ).

Ör: Kilo almışsın (Et.3, s.92).

Öğrenilen geçmiş zaman ile ilgili toplam (s.92, f 99) örneğe rastlanmıştır.

3.1.4. Gelecek Zaman (-AcAk).

Ör: Yarın bütün gün evden çıkmayacağım (Et.3, s.81).

Gelecek zaman ile ilgili toplam (s.81, f 133) örneğe rastlanmıştır.

3.1.5. Geniş Zaman (-r, -Ar, -Ir).

Ör: Güneş doğudan doğar, batıdan batar (Et.3, s.105).

Geniş zaman ile ilgili toplam (s.105, f 100) örneğe rastlanmıştır.

YİY öğretim etkinliklerinde cümle bilgisi ile ilgili basit zamanlardan en çok geniş zaman (f 146); en az öğrenilen geçmiş zaman (f 66) konusunu işlemiştir. Şimdiki zaman, belirli geçmiş zaman, gelecek zaman, bilişsel şimdiki zaman, -mAç üzere, olumsuzlaştırma konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 70:

3.1.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman (-mİş).

Ör: Arda Turan 1987 yılında dünyaya gelmiş (Et.8, s.14).

Öğrenilen geçmiş zaman ile ilgili toplam (s.14-25, f 66) örneğe rastlanmıştır.

3.1.5. Geniş Zaman (-r, -Ar, -Ir).

Ör: Babam faturaları yatırır (Et.4, s.52).

Geniş zaman ile ilgili toplam (s.52-67, f 146) örneğe rastlanmıştır

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında basit zamanlarla ilgili cümle bilgisi konusundan şimdiki zaman öğretimine üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Belirli geçmiş zamana ise öğretim etkinliklerinde sadece İÜY yer vermiştir. YİY ve YHY belirli geçmiş zamana öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Öğrenilen geçmiş zaman öğretimine üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Gelecek zamana İÜY ve YHY öğretim etkinliklerinde yer verirken YİY hiç yer vermemiştir. Geniş zamana üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Bilişsel şimdiki zaman, -mAç üzere ve olumsuzlaştırma öğretimine üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir.

Öğretim ilkelerinden yakından uzağa ilkesine göre öğretimin, öğrenciye en yakın fiziksel çevre, sosyal çevre ve zamandan başlanılarak düzenlenmesi öğrenmeyi daha kolay gerçekleştirecektir. Yakın zamandan uzak zamana da bu öğretim ilkesi kapsamına

girmektedir. Şimdiki zamanın hem içinde bulunulan an ile ilgili yapılan eylemleri hem gelecek zamanı hem geçmiş hem de geniş zamanı karşılayan kullanımları mevcuttur. Bu açıdan bakıldığında şimdiki zamanın gelecek ve geniş zamandan önce öğretilmesi bu ilkeyi destekler niteliktedir. Bu nedenle A1 düzeyinde şimdiki zaman öğretimi yapmak öğretim ilkelerinden gerçek hayatta kullanılabilir olması ve gerçek hayatı kolaylaştırıcı nitelikte olmasından dolayı anlamlılık ilkesini de karşılar durumdadır. Bu yüzden şimdiki zamanın A2 değil de A1 düzeyinde öğretilmesi daha yararlı olabilir. Yayınlarının şimdiki zamana A2 düzeyinde yer vermeyip A1 düzeyinde yer vermiş olmaları şimdiki zamanın hangi düzeyde öğretilmesi gerektiği konusunda hemfikir olduklarını gösterir. Belirli geçmiş zaman konusu şimdiki zaman konusundan sonra anlatılabilir. YİY ve YHY belirli geçmiş zaman konusuna A1 düzeyinde öğretim etkinliklerinde yer vermişken İÜY A2 düzeyinde yer vermiştir. Yayınlarının belirli geçmiş zamanın öğretileceği düzey konusunda hemfikir olmadıkları söylenebilir. Gelecek zaman konusu şimdiki ve belirli geçmiş zaman konusundan sonra öğretilir. Şimdiki ve belirli geçmiş zamanın A1 düzeyinde öğretildiği düşünülürse gelecek zaman konusu A2 düzeyinde öğretilir. Üç yayınının de A2 düzeyi öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermiş olmaları bu düşüncüyü destekler niteliktedir. Üç yayınının de hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki cümle bilgisi konusunda basit zamanların kullanımı yayınları arasında bir tutarlığın olmadığını göstermektedir. -mAk üzere ve olumsuzlaştırma konusunun öğretimine üç yayınının de yer vermemiş olması bu konunun bu düzeyde öğretilmemesi gerektiği konusunda hemfikir olduklarını göstermektedir. A2 düzeyi üç yayınının de hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki cümle bilgisi konusunda basit zamanların kullanımı konusunda yayınları arasında bir tutarlığın olduğu söylenebilir. Öğretim etkinliklerinin sıklığı ve niteliği konusunda ise birlik olduğu söylenemez.

İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde cümle bilgisi ile ilgili birleşik zamanlardan şimdiki zamanın hikâyesi, öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi, gelecek zamanın hikâyesi, geniş zamanın hikâyesi, bilişsel şimdiki zamanın hikâyesi, şimdiki zamanın rivayeti, öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti, gelecek zamanın rivayeti, geniş zamanın rivayeti, bilişsel şimdiki zamanın rivayeti konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

YHY öğretim etkinliklerinde cümle bilgisi ile ilgili birleşik zamanlardan en çok gelecek zamanın hikâyesi (f 69); en az geniş zamanın rivayeti (f 33), şimdiki zamanın

rivayeti (f 25), gelecek zamanın rivayeti (f 22), geniş zamanın hikâyesi (f 21) konusunu işlemiştir. Şimdiki zamanın hikâyesi, öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi, bilişsel şimdiki zamanın hikâyesi, öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti, bilişsel şimdiki zamanın rivayeti konusunun öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 71:

3.2.3. Gelecek Zamanın Hikâyesi (EcEktİ).

Ör: Dün hastaneye gidecektin gittin mi? (Et.25, s.88).

Gelecek zamanın hikâyesi ile ilgili toplam (s.88-98, f 69) örneğe rastlanmıştır.

3.2.4. Geniş Zamanın Hikâyesi (-Erdİ).

Ör: Ormanda kamp yapardım (Et.23, s.113).

Geniş zamanın hikâyesi ile ilgili toplam (s.113-119, f 21) örneğe rastlanmıştır.

3.2.6. Şimdiki Zamanın Rivâyeti ((-I)yormuş).

Ör: Delikanlı artık fırtınalı havada ve karanlıkta yüzüyormuş (Et.9, s.95).

Şimdiki zamanın rivâyeti ile ilgili toplam (s.95-99, f 25) örneğe rastlanmıştır.

3.2.8. Gelecek Zamanın Rivâyeti ((-y)AcAkmİş).

Ör: Ders çalışacakmış (Et.11, s.96).

Gelecek zamanın rivayeti ile ilgili toplam (s.96-108, f 22) örneğe rastlanmıştır.

3.2.9. Geniş Zamanın Rivâyeti (-(A/I)rmlİş,-mAzmİş).

Ör: Babanne gençliğinde çamaşırları makinede yıkamazmış (Et.24, s.113).

Geniş zamanın rivâyeti ile ilgili toplam (s.113-126, f 33) örneğe rastlanmıştır.

YİY cümle bilgisi ile ilgili birleşik zamanlardan şimdiki zamanın hikâyesi, öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi, gelecek zamanın hikâyesi, geniş zamanın hikâyesi, bilişsel şimdiki zamanın hikâyesi, şimdiki zamanın rivayeti, öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti, gelecek zamanın rivayeti, geniş zamanın rivayeti, bilişsel şimdiki zamanın rivayeti konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında cümle bilgisi konusundan birleşik zamanlar konusuna YHY yer vermişken İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. YHY öğre-

tim etkinliklerinde gelecek zamanın hikâyesi, geniş zamanın hikâyesi, şimdiki zamanın rivayeti, gelecek zamanın rivayeti, geniş zamanın rivayeti konularına yer vermiştir.

Birleşik zamanlar iki zaman ekinin bir araya gelmesiyle oluşturulur ve öğrencinin bu dil bilgisi yapısını öğrenebilmesi için iki zamanı da biliyor olması gerekir. O yüzden temel düzeyde ilk olarak basit zamanların öğretimi, daha sonrasında orta düzeyden itibaren birleşik zamanların öğretiminin yapılması daha işlevsel olacaktır. İÜY ve YİY bu konuda hemfikirken YHY A2 düzeyinde birleşik zamanlara öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Birleşik zamanlar temel düzeyden ziyade orta düzeyden itibaren öğretilir. Birleşik zamanların A2 düzeyinde öğretilip öğretilmemesi konusunda üç yayınevinin farklı görüşte olduğu söylenebilir.

İÜY, YHY ve YİY öğretim etkinliklerinde cümle bilgisi ile ilgili, olmak ve birleşik yapılardan: -miş olmak veya -miş bulunmak, -(I)yor olmak, -(y)AcAk olmak, -(A/I)r/-mAz olmak, -mAktA olmak konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında cümle bilgisi konularından: olmak ve birleşik yapılardan: -miş olmak veya -miş bulunmak, -(I)yor olmak, -(y)AcAk olmak, -(A/I)r/-mAz olmak, -mAktA olmak konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Temel düzeyde dil öğretiminde birleşik zamanlardan önce basit zamanların öğretilmesi gerekmektedir. Olmak ve birleşik yapıların A2 düzeyinde öğretilmemesi gerektiği konusunda üç yayınevinin hemfikir oldukları söylenebilir.

İÜY, YHY ve YİY cümlenin ögeleri ile ilgili cümle bilgisi konusundan özne, yüklem, tümleç, nesnelere konusuna öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında cümlenin ögelerinden özne, yüklem, tümleç ve nesnelere konusuna öğretim etkinliklerinde yer verilmemiştir. Fiilimsilerin ve durum eklerinin öğretimi yapılmış ama bunların öğretimi cümlenin ögelerinin öğretimi amacıyla yapılmamıştır. Fiilimsiler fiilimsi başlığı altında, durum ekleri de durum ekleri başlığı altında öğretilmiştir. Üç yayınevinin de öğretim etkinliklerinde cümlenin ögeleri konusuna yer vermemiş olması bu konunun A2 düzeyinde öğretilmemesi konusunda birlik olduğunu göstermektedir.

İÜY öğretim etkinliklerinde dolaylı anlatım cümleleri ile ilgili ...diye söyledi, diye cevapladı, diye sordu,... dedi (f 29) konusunu işlemiştir. Soruların, emir kipinin, yeterlik kipinin dolaylı anlatımına yönelik öğretime hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 72:

3.5.2. diye söyledi,diye cevapladı,diye sordu,...dedi

Ör: Nasreddin Hoca “Merhaba komşu. Nasılsın, iyi misin? diye sormuş (s.60).

diye söyledi, diye cevapladı, diye sordu,...dedi ile ilgili toplam (s.60-66, f 29) örneğe rastlanmıştır.

YHY öğretim etkinliklerinde dolaylı anlatım cümleleri ile ilgili cümle bilgisi konusundan soruların, emir kipinin, yeterlik kipinin dolaylı anlatımı (f 24) konusunu işlemiştir. ...Diye söyledi, diye cevapladı, diye sordu... konusunun öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 73:

3.5.1. Soruların dolaylı anlatımı (Ör: Gidip gitmeyeceğini sordu). Emir kipinin dolaylı anlatımı (Ör: Gelmesini söyledim). Yeterlik kipinin dolaylı anlatımı (Ör: Başarabileceğini söyledim).

Ör: Trafik polisi çocuklara trafik kurallarına uymalarını söylüyor (Et.20, s.124).

Soruların, emir kipinin, yeterlik kipinin dolaylı anlatımı ile ilgili toplam (s.124-128 f 24) örneğe rastlanmıştır.

YİY öğretim etkinliklerinde dolaylı anlatım cümleleri ile ilgili ...diye söyledi, diye cevapladı, diye sordu,... dedi (f 36); soruların, emir kipinin, yeterlik kipinin dolaylı anlatımı (f 10) konularını işlemiştir.

Örnek Bulgular 74:

3.5.1. Soruların dolaylı anlatımı- (Ör: Gidip gitmeyeceğini sordu). Emir kipinin dolaylı anlatımı (Ör: Gelmesini söyledim). Yeterlik kipinin dolaylı anlatımı (Ör: Başarabileceğini söyledim).

Ör: Öğretmen bana ödevimi yapmamı söyledi (Et.4, s.85).

Soruların, emir kipinin, yeterlik kipinin dolaylı anlatımı ile ilgili toplam (s.85-87, f 10) örneğe rastlanmıştır.

3.5.2. diye söyledi,diye cevapladı,diye sordu,...dedi

Ör: Annesi, Oğuz'a "Yemeğini bitir." dedi (Et.4, s.85).

Diye söyledi,diye cevapladı,diye sordu,...dedi ile ilgili toplam (s.85-89, f 36) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında dolaylı anlatım cümlelerine üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. YİY ve YHY soruların, emir kipinin ve yeterlik kipinin dolaylı anlatımına etkinliklerinde yer verirken İÜY yer vermemiş; ...diye söyledi, ...diye cevapladı, diye sordu,... dedi ile kurulan dolaylı anlatım cümlelerine İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde yer vermiştir.

Soruların ve emir kipinin dolaylı anlatımında fiilimsinin; yeterlik kipinin dolaylı anlatımında da yeterlik kipinin biliniyor olması gerekmektedir. Fiilimsiler ve yeterlik kipi genellikle temel düzeyde öğretilen konular olmadığından fiilimsi kullanmayı tam olarak bilmeyen bireyin bunu dolaylı anlatımlarda durum ekleri ile kullanmaları zor olacaktır. Eğitim basitten zora doğrudur. Bu yüzden önce basit yapılar daha sonra daha zor yapılar öğretilir. Üç yayınevinin de A2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında dolaylı anlatım cümlelerinin öğretim etkinliklerinde geçme sıklıkları ve nitelikleri bakımından tutarlık gösterdiği söylenebilir.

Tablo 4.13. B1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen cümle bilgisi konusu

3. Cümle Bilgisi	Cümle Bilgisine İlişkin Konular	İstanbul Üniv.	Yedi İklim	Yeni Hitit
3.1. Basit Zamanlar	1 Şimdiki zaman (-Iyor)			
	2 Belirli geçmiş zaman (-DI)			
	3 Öğrenilen geçmiş zaman (-mİş)			
	4 Gelecek zaman (-AcAk)			
	5 Geniş zaman (-r,-Ar,-Ir)			
	6 Bilişsel şimdiki zaman (-mAktA)			

	7	-mAk üzere (Ör: Yağmur yağmak üzeredir)		
	8	Olumsuzlaştırma(-mA, değil, yok) (Ör: Seni anlamıyor değilim)		
3.2. Birleşik Zamanlar	1	Şimdiki zamanın hikâyesi (-Iyordu)	72	17
	2	Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi (-mİştİ)		
	3	Gelecek zamanın hikâyesi (-EcEktİ)		
	4	Geniş zamanın hikâyesi (-Erdİ)		
	5	Bilişsel şimdiki zamanın hikâyesi (-mAktAydİ)		
	6	Şimdiki zamanın rivâyeti ((-I)yormuş).		
	7	Öğrenilen geçmiş zamanın rivâyeti (-mİşmİş)		
	8	Gelecek zamanın rivâyeti ((-y)AcAkmlş)		
	9	Geniş zamanın rivâyeti (-(A/I)rmlş,-mAzmİş)		
	10	Bilişsel şimdiki zamanın rivâyeti (-mAktAymİş)		
3.3. Olmak ve Birleşik Yapılar	1	-mİş olmak veya -mİş bulunmak		6
	2	-(I)yor olmak		
	3	-(y)AcAk olmak		10
	4	-(A/I)r/-mAz olmak		
	5	-mAktA olmak		8
3.4. Cümle- nin Öğeleri	1	Özne, yüklem		
	2	Tümleç (Dolaylı tümleç, zarf tümleci).		
	3	Nesneler (Belirtili, belirtisiz).		
3.5. Dolaylı Anlatım Cümleleri	1	Soruların dolaylı anlatımı, emir kipinin dolaylı anlatımı, yeterlik kipinin dolaylı anlatımı	28	65
	2	...diye söyledi,diye cevapladı, diye sordu,...dedi	21	68
Toplam			93	17
				157

Tablo 4.13.'te dil bilgisi konularından cümle bilgisi konusunun üç yayınevine göre B1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenme sıklıkları verilmiştir. Buna göre;

İÜY, YİY ve YHY basit zamanlar konusundan şimdiki zaman, belirli geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, gelecek zaman, geniş zaman, bilişsel şimdiki zaman, -mAk üzere, olumsuzlaştırma (-mA, değil, yok) konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

Öğretim ilkelerinden yakından uzağa ilkesine göre öğretimin, öğrenciye en yakın fiziksel çevre, sosyal çevre ve zamandan başlanılarak düzenlenmesi öğrenmeyi daha

kolay gerçekleştirecektir. Yakın zamandan uzak zamana da bu öğretim ilkesi kapsamına girmektedir. Şimdiki zamanın hem içinde bulunan an ile ilgili yapılan eylemleri hem gelecek zamanı hem geçmiş hem de geniş zamanı karşılayan kullanımları mevcuttur. Bu açıdan bakıldığında şimdiki zamanın gelecek ve geniş zamandan önce öğretilmesi bu ilkeyi destekler niteliktedir. Bu nedenle A1 düzeyinde şimdiki zaman öğretimi yapmak öğretim ilkelerinden gerçek hayatta kullanılabilir olması ve gerçek hayatı kolaylaştırıcı nitelikte olmasından dolayı anlamlılık ilkesini de karşılar durumdadır. Bu yüzden şimdiki zamanın B1 değil de A1 düzeyinde öğretilmesi daha yararlı olabilir. Yayınlarının şimdiki zamana B1 düzeyinde yer vermeyip A1 düzeyinde yer vermiş olmaları şimdiki zamanın hangi düzeyde öğretilmesi gerektiği konusunda hemfikir olduklarını gösterir. Belirli geçmiş zaman konusu şimdiki zaman konusundan sonra anlatılabilir. YİY ve YHY belirli geçmiş zaman konusuna A1 düzeyinde öğretim etkinliklerinde yer vermişken İÜY A2 düzeyinde yer vermiştir. Yayınlarının belirli geçmiş zamanın öğretileceği düzey konusunda hemfikir olmadıklarını söyleyebiliriz. Gelecek zaman konusu şimdiki ve belirli geçmiş zaman konusundan sonra öğretilir. Şimdiki ve belirli geçmiş zamanın A1 düzeyinde öğretildiğini düşünürsek gelecek zaman konusu A2 düzeyinde öğretilir. Üç yayınının de hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında basit zamanların kullanımı yayınları arasında bir tutarlığın olduğunu göstermektedir. -mAk üzere ve olumsuzlaştırma konusunun öğretimine üç yayınının de yer vermemiş olması bu konunun bu düzeyde öğretilmemesi gerektiği konusunda hemfikir olduklarını göstermektedir. Üç yayınının de B1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki cümle bilgisi konusunda basit zamanlara öğretim etkinliklerinde yer verilmemiş olması yayınları arasında bir tutarlık olduğunu gösterebilir.

İÜY öğretim etkinliklerinde birleşik zamanlardan şimdiki zamanın hikâyesi (f 72) konusunu işlemiştir. Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi, gelecek zamanın hikâyesi, geniş zamanın hikâyesi, bilişsel şimdiki zamanın hikâyesi, şimdiki zamanın rivayeti, öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti, gelecek zamanın rivayeti, geniş zamanın rivayeti, bilişsel şimdiki zamanın rivayeti konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 75:

3.2.1. Şimdiki Zamanın Hikâyesi (-Iyordu).

Ör: Önceden gök gürültüsünden çok korkuyordum (Et.4, s.14).

Şimdiki zamanın hikâyesi ilgili toplam (s.4-44, f 72) örneğe rastlanmıştır.

YİY öğretim etkinliklerinde birleşik zamanlardan şimdiki zamanın hikâyesi (f 17) konusunu işlemiştir. Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi, gelecek zamanın hikâyesi, geniş zamanın hikâyesi, bilişsel şimdiki zamanın hikâyesi, şimdiki zamanın rivayeti, öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti, gelecek zamanın rivayeti, geniş zamanın rivayeti, bilişsel şimdiki zamanın rivayeti konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 76:

3.2.1. Şimdiki Zamanın Hikâyesi (-Iyordu).

Ör: Çocuğum küçükken çok yaramazlık yapıyordu (Et.5, s.18).

Şimdiki zamanın hikâyesi ilgili toplam (s.18, f 17) örneğe rastlanmıştır.

YHY öğretim etkinliklerinde birleşik zamanlardan şimdiki zamanın hikâyesi, öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi, gelecek zamanın hikâyesi, geniş zamanın hikâyesi, bilişsel şimdiki zamanın hikâyesi, şimdiki zamanın rivayeti, öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti, gelecek zamanın rivayeti, geniş zamanın rivayeti, bilişsel şimdiki zamanın rivayeti konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında birleşik zamanlar konusuna İÜY ve YİY yer vermişken YHY öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. İÜY ve YİY birleşik zamanlardan şimdiki zamanın hikâyesi konusuna öğretim etkinliklerinde yer vermiştir.

Birleşik zamanlar iki zaman ekinin bir araya gelmesiyle oluşturulur ve öğrencinin bu dil bilgisi yapısını öğrenebilmesi için iki zamanı da biliyor olması gerekir. Bu yüzden temel düzeyde ilk olarak basit zamanların öğretimi daha sonrasında orta düzeyden itibaren birleşik zamanların öğretiminin yapılması daha işlevsel olacaktır. İÜY ve YİY bu konuda hemfikirken YHY, B1 düzeyinde birleşik zamanlara öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Birleşik zamanlar B1 düzeyinden itibaren öğretilir. B1 düzeyi öğretim etkinliklerinde birleşik zamanlara yeteri kadar yer verilmediği söylenebilir.

İÜY, YİY olmak ve birleşik yapılardan -miş olmak veya -miş bulunmak, -(I)yor olmak, -(y)AcAk olmak, -(A/I)r/-mAz olmak, -mAktA olmak konularına öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir.

YHY öğretim etkinliklerinde cümle bilgisi ile ilgili, olmak ve birleşik yapılardan -(y)AcAk olmak (f 10), -mAktA olmak (f 8) -mİş olmak veya -mİş bulunmak (f 6) konusunu işlemiştir. -(I)yor olmak, -(A/I)r/-mAz olmak, -mAktA olmak konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 77:

3.3.1. -mİş Olmak veya -mİş bulunmak

Ör: Başvurusunu daha önce internette yapmış olan adaylara öncelik tanınacaktır (Et.2, s.91).

-mİş olmak veya -mİş bulunmak ile ilgili toplam (s.91, f 6) örneğe rastlanmıştır.

3.3.3. -(y)AcAk olmak

Ör: Yarın başlayacak ve on gün sürecek olan sempozyum, çocuk hastalıkları hakkında (Et.2, s.91).

-(y)AcAk olmak ile ilgili toplam (s.91, f 10) örneğe rastlanmıştır.

3.3.5. -mAktA olmak

Ör: Şu anda müdürün odasında devam etmekte olan toplantı yeni projenin detayları hakkında (Et.3, s.91).

-mAktA olmak ile ilgili toplam (s.91, f 8) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında olmak ve birleşik yapılardan -miş olmak veya -miş bulunmak, -(I)yor olmak, -(y)AcAk olmak, -(A/I)r/-mAz olmak, -mAktA olmak konusuna İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde yer vermezken YHY -mİş olmak veya -mİş bulunmak, -(y)AcAk olmak, -mAktA olmak konularına öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. B1 düzeyinde olmak ve birleşik yapıların öğretilmemesi konusunda yayınevlerinin hemfikir olmadıkları söylenebilir. Olmak ve birleşik yapıların kullanımının basit zamanların ve birleşik zamanların kullanımı kadar yazma ve konuşma dilinde sık kullanımı olmadığı söylenebilir. Bu yüzden B1 düzeyinde olmak ve birleşik yapıların öğre-

timinden önce birleşik zamanlar öğretilir. İÜY ve YİY'nin B1 düzeyinde bu konuya yer vermemesi bu düşünceyi destekler niteliktedir.

İÜY, YHY ve YİY cümlelerinin öğeleri konusundan özne, yüklem, tümleş, nesnelere konusuna öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B1 düzeyi için hazırlanmış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında cümlelerin öğeleri konusundan özne, yüklem, tümleş ve nesnelere konusuna öğretim etkinliklerinde üç yayınevi de yer vermemiştir. Üç yayınevinin de öğretim etkinliklerinde cümlelerin öğeleri konusuna yer vermemiş olması bu konunun B1 düzeyinde öğretilmemesi konusunda birlik olduğunu göstermektedir. Fii- limsiler, tamlamalar, sıfatlar, zarflar, isimler cümlelerde geçebilir. Sözcük türlerinin ve tamlamaların öğretimi de yapılabilir ama yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öğrencilere teorik bilgiler vermektense kullanılan dil bilgisi yapısının işlevi sezdirilip öğrenenin kullanması sağlanabilir. Öğrenci örneğin ; “Annem pazara gitti” cümlesinde ‘annem’ in özne; ‘pazara’ nın dolaylı tümleş; gittinin de yüklem olduğunu bilmeyecek ama cümle içinde kullanabilecektir. Bu yüzden yayınevleri de bu konunun öğretimine yer vermemiş olabilirler.

İÜY öğretim etkinliklerinde dolaylı anlatım cümleleri konusundan soruların dolaylı anlatımı, emir kipinin dolaylı anlatımı, yeterlik kipinin dolaylı anlatımı (f 28), ...diye söyledi, diye cevapladı, diye sordu,...dedi (f 21) konularını işlemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 78:

3.5.1. Soruların dolaylı anlatımı- (Ör: Gidip gitmeyeceğini sordu). Emir kipinin dolaylı anlatımı (Ör: Gelmesini söyledim). Yeterlik kipinin dolaylı anlatımı (Ör: Başarabileceğini söyledim).

Ör: Uzmanlar “sağlıklı yaşamak için günde 2 litre su için.” diyor (Et.5, s.34).

Soruların, emir kipinin, yeterlik kipinin dolaylı anlamı ile ilgili toplam (s.34-44, f 28) örneğe rastlanmıştır.

3.5.2. diye söyledi,diye cevapladı,diye sordu,...dedi

Ör: Komşum benden çocuğumun çok gürültü yapmamasını rica etti (Et.6, s.34).

...diye söyledi, diye cevapladı, diye sordu...dedi ile ilgili toplam (s.34-44, f 21) örneğe rastlanmıştır.

YHY öğretim etkinliklerinde dolaylı anlatım cümleleri konusundan ... diye söyledi, diye cevapladı, diye sordu,... dedi (f 68) soruların, emir kipinin ve yeterlik kipinin dolaylı anlatımı (f 65), konusunu işlemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 79:

3.5.1. Soruların dolaylı anlatımı (Ör: Gidip gitmeyeceğini sordu). Emir kipinin dolaylı anlatımı (Ör: Gelmesini söyledim). Yeterlik kipinin dolaylı anlatımı (Ör: Başarabileceğini söyledim).

Ör: Ayşe bana kara kedinin uğursuz olduğuna inanıp inanmadığımı sordu (Et.8, s.119).

Soruların, emir kipinin yeterlik kipinin dolaylı anlatımı ile ilgili toplam (s.119-129, f 65) örneğe rastlanmıştır.

3.5.2. diye söyledi,diye cevapladı,diye sordu,...dedi

Ör: Ayşe bana “Kara kedinin uğursuz olduğuna inanıyor musun?” diye sordu (Et.8, s.119).

diye söyledi,diye cevapladı,diye sordu,...dedi ile ilgili toplam (s.119-145, f 68) örneğe rastlanmıştır.

YİY öğretim etkinliklerinde dolaylı anlatım cümleleri konusundan soruların dolaylı anlatımı, emir kipinin dolaylı anlatımı, yeterlik kipinin dolaylı anlatımı, ...diye söyledi, diye cevapladı, diye sordu,...dedi konularının öğretimine yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında ...diye cevapladı, diye sordu,... dedi ile kurulan dolaylı anlatım cümlelerine İÜY ve YHY öğretim etkinliklerinde yer vermişken YİY yer vermemiştir.

Soruların ve emir kipinin dolaylı anlatımında fiilimsi; yeterlik kipinin dolaylı anlatımında da yeterlik kipinin biliniyor olması gerekmektedir. Fiilimsiler ve yeterlik kipi genellikle temel düzeyde öğretilen konular olmadığından fiilimsi kullanmayı tam olarak

bilmeyen bireyin bunu dolaylı anlatımlarda durum ekleri ile kullanmaları zor olacaktır. Eğitim basitten zora doğrudur. O yüzden önce basit yapılar daha sonra daha zor yapılar öğretilir. Temel düzeyde ...diye cevapladı, diye sordu,... dedi ile kurulan dolaylı anlatım cümlelerine yer verilebilir ama soruların, emir kipinin, yeterlik kipinin dolaylı anlatımına B1 düzeyinden itibaren başlamak daha işlevsel olabilir. Türkçe öğretimi ders kitaplarında dolaylı anlatım cümlelerinin öğretim etkinliklerinde geçme sıklıkları ve nitelikleri bakımından tutarlık olmadığı söylenebilir.

Tablo 4.14. B2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen cümle bilgisi konusu

3. Cümle Bilgisi	Cümle Bilgisine İlişkin Konular	İstanbul Üniv.	Yedi İklim	Yeni Hitit
3.1. Basit Zamanlar	1 Şimdiki zaman (-Iyor)			
	2 Belirli geçmiş zaman (-DI)			
	3 Öğrenilen geçmiş zaman (-mİş)			
	4 Gelecek zaman (-AcAk)			
	5 Geniş zaman (-r,-Ar,-Ir)			
	6 Bilişsel şimdiki zaman (-mAktA)			
	7 -mAk üzere (Ör: Yağmur yağmak üzeredir)			
	8 Olumsuzlaştırma(-mA, değil, yok)			27
3.2. Birleşik Zamanlar	1 Şimdiki zamanın hikâyesi (-Iyordu)		14	31
	2 Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi (-mİştI)		12	8
	3 Gelecek zamanın hikâyesi (-EcEktİ)		16	8
	4 Geniş zamanın hikâyesi (-Erdİ)		21	28
	5 Bilişsel şimdiki zamanın hikâyesi (-mAktAydI)			
	6 Şimdiki zamanın rivâyeti ((-I)yormuş)		2	7
	7 Öğrenilen geçmiş zamanın rivâyeti (-mİşmİş)			
	8 Gelecek zamanın rivâyeti ((-y)AcAkmİş)		1	6
	9 Geniş zamanın rivâyeti (-(A/I)rmlş,-mAzmİş)		19	11
	10 Bilişsel şimdiki zamanın rivâyeti (-mAktAymİş)			
3.3. Olmak ve Birleşik Yapılar	1 -mİş olmak veya -mİş bulunmak			8
	2 -(I)yor olmak			5
	3 -(y)AcAk olmak			4
	4 -(A/I)r/-mAzm olmak			7
	5 -mAktA olmak			
1	Özne, yüklem			

3.4. Cümlenin	2	Tümleç (Dolaylı tümleç, zarf tümleci)		
Ögeleri	3	Nesneler (Belirtili, belirtisiz)		
3.5. Dolaylı	1	Soruların dolaylı anlatımı, emir kipinin dolaylı anlatımı, yeterlik kipinin dolaylı anlatımı	74	70
Anlatım	2	...diye söyledi, diye cevapladı, diye sordu, ...dedi	68	52
Cümleleri				
Toplam			142	207
				150

Tablo 4.14.'te dil bilgisi konularından cümle bilgisinin üç yayınevine göre B2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenme sıklıkları verilmiştir. Buna göre;

İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde basit zamanlar konusundan şimdiki zaman, belirli geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, gelecek zaman, geniş zaman, bilişsel şimdiki zaman, -mAk üzere, olumsuzlaştırma (-mA, değil, yok) konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

YHY basit zamanlar ile ilgili cümle bilgisi konusundan olumsuzlaştırma (-mA, değil, yok) (f 27) konusunu işlemiştir. Şimdiki zaman, belirli geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, gelecek zaman, geniş zaman, bilişsel şimdiki zaman, -mAk üzere konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 80:

3.1.8. Olumsuzlaştırma (-mA, değil, yok) (Ör: Seni anlamıyor değilim).

Ör: Onun bu hatasını alttan alacak değilim (Et.21.s.75).

Olumsuzlaştırma ile ilgili toplam (s.75-85, f 27) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında basit zamanlar konusuna İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde yer vermezken YHY olumsuzlaştırma (-mA, değil, yok) konusuna yer vermiştir.

Öğretim ilkelerinden yakından uzağa ilkesine göre öğretimin, öğrenciye en yakın fiziksel çevre, sosyal çevre ve zamandan başlanılarak düzenlenmesi öğrenmeyi daha kolay gerçekleştirecektir. Yakın zamandan uzak zamana da bu öğretim ilkesinin kapsamına girmektedir. Şimdiki zamanın hem içinde bulunan an ile ilgili yapılan eylemleri

hem gelecek zamanı hem geçmiş hem de geniş zamanı karşılayan kullanımları mevcuttur. Bu açıdan bakıldığında şimdiki zamanın gelecek ve geniş zamandan önce öğretilmesi bu ilkeyi destekler niteliktedir. Bu nedenle A1 düzeyinde şimdiki zaman öğretimi yapmak öğretim ilkelerinden gerçek hayatta kullanılabilir olması ve gerçek hayatı kolaylaştırıcı nitelikte olmasından dolayı anlamlılık ilkesini de karşılar durumdadır. Bu yüzden şimdiki zamanın A2 değil de A1 düzeyinde öğretilmesi daha yararlı olabilir. Yayınlarının şimdiki zamana B2 düzeyinde yer vermeyip A1 düzeyinde yer vermiş olmaları şimdiki zamanın hangi düzeyde öğretilmesi gerektiği konusunda hemfikir olduklarını gösterir. Belirli geçmiş zaman konusu şimdiki zaman konusundan sonra anlatılabilir. YİY ve YHY belirli geçmiş zaman konusuna A1 düzeyinde öğretim etkinliklerinde yer vermişken İÜY A2 düzeyinde yer vermiştir. Yayınlarının belirli geçmiş zamanın öğretileceği düzey konusunda hemfikir olmadıklarını söyleyebiliriz. Gelecek zaman konusu şimdiki ve belirli geçmiş zaman konusundan sonra öğretilbilir. Şimdiki ve belirli geçmiş zamanın A1 düzeyinde öğretildiğini düşünürsek gelecek zaman konusu A2 düzeyinde öğretilbilir. Üç yayınının de A2 düzeyi öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermiş olmaları bu düşüncüyü destekler niteliktedir. Üç yayınının de hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında basit zamanlar konusunda yayınları arasında bir tutarlığın olduğunu göstermektedir. -mAk üzere ve olumsuzlaştırma konusunun öğretimine sadece YHY'nin yer vermiş olması bu konunun bu düzeyde öğretilmesi gerektiği konusunda yayınlarının hemfikir olmadıklarını göstermektedir.

İÜY öğretim etkinliklerinde birleşik zamanlardan şimdiki zamanın hikâyesi, öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi, gelecek zamanın hikâyesi, geniş zamanın hikâyesi, bilişsel şimdiki zamanın hikâyesi, şimdiki zamanın rivayeti, öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti, gelecek zamanın rivayeti, geniş zamanın rivayeti, bilişsel şimdiki zamanın rivayeti konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

YHY birleşik zamanlar konusundan en çok şimdiki zamanın hikâyesi (f 31), geniş zamanın hikâyesi (f 28); en az geniş zamanın rivayeti (f 11), gelecek zamanın hikâyesi (f 8), şimdiki zamanın rivayeti (f 7), öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi (f 8), gelecek zamanın rivayeti (f 8) konularını işlemiştir. Öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti, bilişsel şimdiki zamanın hikâyesi ve bilişsel şimdiki zamanın rivayeti konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 81:

3.2.1. Şimdiki Zamanın Hikâyesi (-Iyordu).

Ör: Seni gördüğüme çok şaşırırım burada olacağını bilmiyordum (Et.2, s.7).

Şimdiki zamanın hikâyesi ile ilgili toplam (s.7-30, f 31) örneğe rastlanmıştır.

3.2.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi (-mİştİ).

Ör: Türkiye'ye gelmeden önce biraz Türkçe öğrenmiştim (s.18).

Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi ile ilgili toplam (s.18, f 8) örneğe rastlanmıştır.

3.2.3. Gelecek Zamanın Hikâyesi (EcEktİ).

Ör: Biraz yavaş git. Az kalsın öndeki arabaya çarpacaktın (Et.2, s.7).

Gelecek zamanın hikâyesi ile ilgili toplam (s.7, f 8) örneğe rastlanmıştır.

3.2.4. Geniş Zamanın Hikâyesi (-Erdİ).

Ör: Biz üniversitedeyken her hafta sonu sinemaya giderdik. Siz de gider miydiniz? (Et.2.s.9).

Geniş zamanın hikâyesi ile ilgili toplam (s.9-13, f 28) örneğe rastlanmıştır.

3.2.6. Şimdiki Zamanın Rivâyeti ((-I)yormuş).

Ör: Gazetelerde çarşaf çarşaf haberleri çıktı. Meğer o meşhur barın altında kumarhane işletiyormuş (Et.10.s.12).

Şimdiki zamanın rivâyeti ile ilgili toplam (s.12-15, f 7) örneğe rastlanmıştır.

3.2.8. Gelecek Zamanın Rivâyeti ((-y)AcAkmİş).

Ör: Ne kadar doğru bilmiyorum ama söylentilere göre yakında boşanacaklarmış (Et.10, s.12).

Gelecek zamanın rivâyeti ile ilgili toplam (s.12-14, f 6) örneğe rastlanmıştır.

3.2.9. Geniş Zamanın Rivâyeti (-(A/I)rmİş,-mAzmİş).

Ör: Metin herkese, düşmüşlere, hasta çocuklara, saflara elinden gelen her yardımcı yaparmış (Et.11, s.12).

Geniş zamanın rivâyeti ile ilgili toplam (s.12-18, f 11) örneğe rastlanmıştır.

YİY öğretim etkinliklerinde birleşik zamanlardan en çok geniş zamanın hikâyesi (f 21), geniş zamanın rivayeti (f 19), gelecek zamanın hikâyesi (f 16), şimdiki zamanın hikâyesi (f 14), öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi (f 12); en az öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti (f 2), gelecek zamanın rivayeti (f 1) konusunu işlemiştir. Bilişsel şimdiki

zamanın hikâyesi, öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti, bilişsel şimdiki zamanın rivayeti konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 82:

3.2.1. Şimdiki Zamanın Hikâyesi (-Iyordu).

Ör: Sen geldiğin zaman kitap okuyordum (Et.5, s.13).

Şimdiki zamanın hikâyesi ile ilgili toplam (s.13-19, f 14) örneğe rastlanmıştır.

3.2.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi (-mİştİ).

Ör: Kitabı sana vermiştim (Et.5, s.13).

Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi ile ilgili toplam (s.13-19, f 12) örneğe rastlanmıştır.

3.2.3. Gelecek Zamanın Hikâyesi (EcEktİ).

Ör: Şoför bu durakta duracaktı ama durmadı (Et.5, s.13).

Gelecek zamanın hikâyesi ile ilgili toplam (s.13-19, f 16) örneğe rastlanmıştır.

3.2.4. Geniş Zamanın Hikâyesi (-Erdİ).

Ör: Geçen yıl sinemaya her hafta giderdim (Et.5, s.13).

Şimdiki zamanın hikâyesi ile ilgili toplam (s.13-19, f 21) örneğe rastlanmıştır.

3.2.6. Şimdiki Zamanın Rivâyeti ((-I)yormuş).

Ör: Günde altı saat ders çalışıyormuş (Et.4, s.51).

Şimdiki zamanın rivayeti ile ilgili toplam (s.51, f 2) örneğe rastlanmıştır.

3.2.8. Gelecek Zamanın Rivâyeti ((-y)AcAkmİş).

Ör: Önümüzdeki ay ülkesine dönecekmiş (Et.4, s.51).

Gelecek zamanın rivayeti ile ilgili toplam (s.51, f 1) örneğe rastlanmıştır.

3.2.9. Geniş Zamanın Rivâyeti (-(A/I)rmİş,-mAzmİş).

Ör: Her gün yirmi bardak çay içermiş (Et.4, s.51).

Geniş zamanın rivayeti ile ilgili toplam (s.51-52, f 19) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında birleşik zamanlar konusuna YİY ve YHY yer vermişken İÜY öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. YİY öğretim etkinliklerinde; şimdiki zamanın hikâyesi, öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi, gelecek zamanın hikâyesi, geniş

zamanın hikâyesi, şimdiki zamanın rivayeti, öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti, gelecek zamanın rivayeti, geniş zamanın rivayeti; YHY şimdiki zamanın hikâyesi, öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi, gelecek zamanın hikâyesi, geniş zamanın hikâyesi, şimdiki zamanın rivayeti, gelecek zamanın rivayeti, geniş zamanın rivayeti konularına yer vermiştir.

Birleşik zamanlar iki zaman ekinin bir araya gelmesiyle oluşturulur ve öğrencinin bu dil bilgisi yapısını öğrenebilmesi için iki zamanı da biliyor olması gerekir. Bu yüzden temel düzeyde ilk olarak basit zamanların öğretimi daha sonrasında orta düzeyden itibaren birleşik zamanların öğretiminin yapılması daha işlevsel olacaktır. Birleşik zamanlar B1 düzeyinden itibaren öğretilir.

İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde cümle bilgisi ile ilgili, olmak ve birleşik yapılarından: -mİş olmak veya -mİş bulunmak, -(I)yor olmak, -(y)AcAk olmak, -(A/I)r/-mAz olmak, konusuna hiç yer vermemiştir.

YHY olmak ve birleşik yapılar konusundan en çok -mİş olmak veya -mİş bulunmak (f 8), -(A/I)r/-mAz olmak (f 7); en az -(I)yor olmak (f 5), -(y)AcAk olmak (f 4) konularını işlemiştir. -mAktA olmak konusunun öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 83:

3.3.1. -mİş olmak veya -mİş bulunmak

Ör: Önümüzdeki yıl bu ay üniversiteden mezun olmuş olacağım (Et.2, s.31).

-mİş olmak veya -mİş bulunmak ile ilgili toplam (s.31-32, f 8) örneğe rastlanmıştır.

3.3.2. -(I)yor olmak

Ör: Yarın bu saatlerde havaalanında seni bekliyor olacağım (Et.2, s.31).

-(I)yor olmak ile ilgili toplam (s.31, f 5) örneğe rastlanmıştır.

3.3.3. -(y)AcAk olmak

Ör: Ona arkasından seslenecek oldum ama beni dinlemeyeceğini düşünüp vazgeçtim (Et.2, s.31).

-(y)AcAk olmak ile ilgili toplam (s.31, f 4) örneğe rastlanmıştır.

3.3.4. -(A/I)r/-mAz olmak

Ör: O filmi seyrettiğimden beri evde yalnız kalmaya korkar oldum (Et.2, s.31).

-(A/I)r/-mAz olmak ile ilgili toplam (s.31-32, f 7) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında olmak ve birleşik yapılardan:-mIş olmak veya -mIş bulunmak, -(y)AcAk olmak, -mAktA olmak, -(I)yor olmak, -(A/I)r/-mAz olmak konusuna İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde yer vermemiş, YHY yer vermiştir. B2 düzeyinde olmak ve birleşik yapıların öğretilmesi gerektiği konusunda yayınevlerinin hemfikir olmadıklarını söyleyebiliriz.

İÜY, YİY ve YHY cümlelerin öğeleri konusundan özne, yüklem, tümleç ve nesnelere konusuna öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında cümlelerin öğeleri konusundan özne, yüklem, tümleç ve nesnelere konusuna öğretim etkinliklerinde üç yayınevi de yer vermemiştir. Üç yayınevinin de öğretim etkinliklerinde cümlelerin öğeleri konusuna yer vermemiş olması bu konunun B2 düzeyinde öğretilmemesi konusunda birlik olduğunu göstermektedir. Fii- limsiler, tamlamalar, sıfatlar, zarflar, isimler cümlelerde geçebilir. Sözcük türlerinin ve tamlamaların öğretimi de yapılabilir ama yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öğrencilere teorik bilgiler vermektense kullanılan dil bilgisi yapısının işlevi sezdirilip öğrencinin kullanması sağlanabilir. Öğrenci örneğin ; “ Annem pazara gitti” cümlesinde ‘an- nem’ in özne; ‘pazara’ nın dolaylı tümleç; gittinin de yüklem olduğunu bilmeyecek ama cümle içinde kullanabilecektir. Bu yüzden yayınevleri de bu konunun öğretimine yer vermemiş olabilirler.

İÜY öğretim etkinliklerinde dolaylı anlatım cümleleri konusundan soruların, emir kipinin ve yeterlik kipinin dolaylı anlatımı (f 74), ... diye söyledi, diye cevapladı, diye sordu,... dedi (f 68) konusunu işlemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 84:

3.5.1. Soruların dolaylı anlatımı- (Ör: Gidip gitmeyeceğini sordu). Emir kipinin dolaylı anlatımı (Ör: Gelmelerini söyledim). Yeterlik kipinin dolaylı anlatımı (Ör: Başarabileceğini söyledim).

Ör: Ben Selin’e bu keki onun yapıp yapmadığını sordum (Et.5, s.80).

Soruların, emir kipinin, yeterlik kipinin dolaylı anlatımı ile ilgili toplam (s.80-91, f 74) örneğe rastlanmıştır.

3.5.2. diye söyledi,diye cevapladı,diye sordu,...dedi

Ör: Öğretmen bana “Ödevini yaptın mı?” diye sordu (Et.4, s.79).

diye söyledi,diye cevapladı,diye sordu,...dedi ile ilgili toplam (s.79-91, f 68) örneğe rastlanmıştır.

YİY öğretim etkinliklerinde dolaylı anlatım cümleleri konusundan soruların, emir kipinin ve yeterlik kipinin dolaylı anlatımı (f 70), ... diye söyledi, diye cevapladı, diye sordu,... dedi (f 52) konusunu işlemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 85:

3.5.1. Soruların dolaylı anlatımı- (Ör: Gidip gitmeyeceğini sordu). Emir kipinin dolaylı anlatımı (Ör: Gelmelerini söyledim). Yeterlik kipinin dolaylı anlatımı (Ör: Başarabileceğini söyledim).

Ör: Kuyumcu, zengin adama siparişinin hazır olduğunu söyledi (Et.2, s.59).

Soruların, emir kipinin yeterlik kipinin dolaylı anlatımı ile ilgili toplam (s.59-91, f 70) örneğe rastlanmıştır.

3.5.2. diye söyledi,diye cevapladı,diye sordu,...dedi

Ör: Kuyumcu, zengin adama, “Siparişiniz hazır” dedi (Et.2, s.59).

diye söyledi,diye cevapladı,diye sordu,...dedi ile ilgili toplam (s.59-9, f 52) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevının B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında dolaylı anlatım cümlelerine İÜY ve YİY yer verirken YHY yer vermemiştir.

Soruların ve emir kipinin dolaylı anlatımında fiilimsi; yeterlik kipinin dolaylı anlatımında da yeterlik kipinin biliniyor olması gerekmektedir. Fiilimsiler ve yeterlik kipi genellikle temel düzeyde öğretilen konular olmadığından fiilimsi kullanmayı tam olarak bilmeyen bireyin bunu dolaylı anlatımlarda durum ekleri ile kullanmaları zor olacaktır. Eğitim basitten zora doğrudur. Bu yüzden önce basit yapılar, daha sonra daha zor yapı-

lar öğretilir. Temel düzeyde ...diye cevapladı, diye sordu,... dedi ile kurulan dolaylı anlatım cümlelerine yer verilebilir ama soruların, emir kipinin, yeterlik kipinin dolaylı anlatımına B1 düzeyinden itibaren başlamak daha işlevsel olabilir. Türkçe öğretimi ders kitaplarında dolaylı anlatım cümlelerinin öğretim etkinliklerinde geçme sıklıkları ve nitelikleri bakımından tutarlık olmadığı söylenebilir.

Tablo 4.15. C1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen cümle bilgisi konusu

3. Cümle Bilgisi	Cümle Bilgisine İlişkin Konular	İstanbul Üniv.	Yedi İklim	Yeni Hitit
3.1. Basit Zamanlar	1 Şimdiki zaman (-Iyor).			
	2 Belirli geçmiş zaman (-DI).			
	3 Öğrenilen geçmiş zaman (-mİş).			
	4 Gelecek zaman (-AcAk).			
	5 Geniş zaman (-r,-Ar,-Ir).			
	6 Bilişsel şimdiki zaman (-mAktA).			14
	7 -mAk üzere (Ör: Yağmur yağmak üzeredir).			
	8 Olumsuzlaştırma(-mA, değil, yok) (Ör: Seni anlamıyor değilim).			
3.2. Birleşik Zamanlar	1 Şimdiki zamanın hikâyesi (-Iyordu)	67		
	2 Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi (-mİştI)	71		
	3 Gelecek zamanın hikâyesi (-EcEktİ)	59		
	4 Geniş zamanın hikâyesi (-Erdİ)	50		
	5 Bilişsel şimdiki zamanın hikâyesi (-mAktAydI)			
	6 Şimdiki zamanın rivâyeti ((-I)yormuş)	45		
	7 Öğrenilen geçmiş zamanın rivâyeti (-mİşmİş)	17		
	8 Gelecek zamanın rivâyeti ((-y)AcAkmİş)	55		
	9 Geniş zamanın rivâyeti (- (A/I)r mİş,-mAzmİş)	46		
	10 Bilişsel şimdiki zamanın rivâyeti (-mAktAymİş)			
3.3. Olmak ve Birleşik Yapılar	1 -mİş olmak veya -mİş bulunmak	12		
	2 -(I)yor olmak	14		
	3 -(y)AcAk olmak	9		
	4 -(A/I)r/-mAz olmak	14		
	5 -mAktA olmak			6
3.4. Cümlenin Öğeleri	1 Özne, yüklem			
	2 Tümleç (Dolaylı tümleç, zarf tümleci)			
	3 Nesnelere (Belirtili, belirtisiz)			

3.5. Dolaylı Anlatım Cümleleri	1	Soruların dolaylı anlatımı- (Ör: Gidip gitmeyeceğini sordu) Emir kipinin dolaylı anlatımı (Ör: Gelmesini söyledim) Yeterlik kipinin dolaylı anlatımı (Ör: Başarabileceğini söyledim)		
	2	...diye söyledi, diye cevapladı, diye sordu, ...dedi		
Toplam			459	20

Tablo 4.15.'te dil bilgisi konularından cümle bilgisi konusunun üç yayınevine göre C1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenme sıklıkları verilmiştir. Buna göre;

Metinlerde geçmesine rağmen YİY cümle bilgisine öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir.

İÜY basit zamanlar konusundan şimdiki zaman, belirli geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, gelecek zaman, geniş zaman, bilişsel şimdiki zaman, -mAk üzere, olumsuzlaştırma (-mA, değil, yok) konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre basit zamanlara C1 düzeyi öğretim etkinliklerinde YİY ve İÜY hiç yer vermezken YHY olumsuzlaştırma bilişsel şimdiki zaman (f 14) konusunu işlemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 86:

3.1.6. Bilişsel Şimdiki Zaman (-mAktA).

Ör: Güzellik salonumuzdaki tüm lazer işlemleri eğitimli uzmanlar tarafından uygulanmaktadır (Et.5.s.92). (f 14).

Basit zamanlar konusu temel düzeyde öğretildiğinden İÜY ve YİY C1 düzeyinde öğretilmesine yer verilmemiş ancak metinlerde kullanılıp konunun hatırlatılması, pekiştirilmesi düşünülmüş olabilir.

İÜY birleşik zamanlar konusundan en çok öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi (f 71), şimdiki zamanın hikâyesi (f 67), gelecek zamanın hikâyesi (f 59), gelecek zamanın rivayeti (f 55), geniş zamanın hikâyesi (f 50), geniş zamanın rivayeti (f 46), şimdiki zamanın rivayeti (f 45); en az öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti (f 17) konularını işle-

miştir. Bilişsel şimdiki zamanın hikâyesi ve bilişsel şimdiki zamanın rivayeti konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 87:

3.2.1. Şimdiki Zamanın Hikâyesi (-Iyordu).

Ör: Sibel Rusya'ya gittiğinde hiç Rusça bilmiyordu (Et.5, s.13).

Şimdiki zamanın hikâyesi ile ilgili toplam (s.13-56, f 67) örneğe rastlanmıştır.

3.2.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi (-mİştİ).

Ör: Sınavım çok kötü geçti ama üzgün değilim, zaten çalışmamıştım (Et.5, s.24).

Öğrenilen geçmiş zaman ile ilgili toplam (s.24-80, f 71) örneğe rastlanmıştır.

3.2.3. Gelecek Zamanın Hikâyesi (EcEktİ).

Ör: Ünlü bir doktor olacaktım (Et.1, s.16).

Gelecek zamanın hikâyesi ile ilgili toplam (s.16-46, f 59) örneğe rastlanmıştır.

3.2.4. Geniş Zamanın Hikâyesi (-Erdİ).

Ör: Sen üniversitedeyken futbol oynar mıydın? (Et.6, s.13).

Geniş zamanın hikâyesi ile ilgili toplam (s.13-56, f 50) örneğe rastlanmıştır.

3.2.6. Şimdiki Zamanın Rivâyeti ((-I) yormuş).

Ör: Haberlerde dinledim, bundan sonraki iki gün yağmur bekleniyormuş (Et.7.s.34).

Şimdiki zamanın rivayeti ile ilgili toplam (s.34-65, f 45) örneğe rastlanmıştır.

3.2.7. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivâyeti (-mİşmİş).

Ör: Bu akşam yemeğe gelmeyeceğini söylemişmiş ancak ben hiç hatırlamıyorum (Et.4, s.43).

Öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti ile ilgili toplam (s.43-48, f 17) örneğe rastlanmıştır.

3.2.8. Gelecek Zamanın Rivâyeti ((-y)AcAkmİş).

Ör: Kardeşim aradı, yarın iş gezisine gidecekmiş (Et.8, s.40).

Gelecek zamanın rivayeti ile ilgili toplam (s.40-70, f 55) örneğe rastlanmıştır.

3.2.9. Geniş Zamanın Rivâyeti (-(A/I)rmİş,-mAzmİş).

Ör: Bir zamanlar uzak ülkelerin birinde güzel bir prenses yaşarmış (Et.9, s.35).

Geniş zamanın rivayeti ile ilgili toplam (s.35-45, f 46) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre öğretim etkinliklerinde birleşik zamanların öğretimine YİY ve YHY yer vermezken İÜY görece sıkça yer vermiştir. Birleşik zamanlardan bilişsel şimdiki zamanın hikâyesi ve rivayeti konularına hiçbir yayınevi öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir.

Tüm bu sonuçlardan hareketle denilebilir ki birleşik zamanlar konusunun öğretimi C1 düzeyinde de yapılabilir. İÜY'nin öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermiş olması İÜY'nin diğer yayınevleriyle birleşik zamanların öğretimi konusunda farklı görüşte olduğunu gösterir niteliktedir. Her yayınevi kendine göre bir öğretim anlayışı benimsemiştir.

İÜY olmak ve birleşik yapılar konusundan en çok -(I)yor olmak (f 14), -(A/I)r/-mAz olmak (f 14), -mİş olmak veya -mİş bulunmak (f 12); en az -(y)AcAk olmak (f 9) konularını işlemiştir. -mAktA olmak konusunun öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 88:

3.3.1. -mİş olmak veya -mİş bulunmak

Ör: 3 ay sonra kursumuz bitmiş olacak (Et.4, s.67).

-mİş olmak veya -mİş bulunmak ile ilgili toplam (s.67-70, f 12) örneğe rastlanmıştır.

3.3.2. -(I)yor olmak

Ör: Gelecek yıl yüksek lisans yapmak için İngiltere'de yaşıyor olacağım (Et.4,s.67).

-(I)yor olmak ile ilgili toplam (s.67-72, f 14) örneğe rastlanmıştır.

3.3.3. -(y)AcAk olmak

Ör: Ne zaman tatile çıkmaya niyet edecek olsak mutlaka bir sıkıntı çıkıyor (Et.4.s.7).

-(y)AcAk olmak ile ilgili toplam (s.7-10, f 9) örneğe rastlanmıştır.

3.3.4. -(A/I)r/-mAz olmak

Ör: Seninle kalmaktan ben de senin gibi her şeye dikkat eder oldum (Et.4, s.67).

-(A/I)r -mAz olmak ile ilgili toplam (s.67-70, f 14) örneğe rastlanmıştır.

YHY olmak ve birleşik yapılar konusunda -mAktA olmak (f 6) konusunu işlemiştir. -mİş olmak veya -mİş bulunmak, -(A/I)r/-mAz olmak, -(I)yor olmak, -(y)AcAk olmak konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 89:

3.3.5. -mAktA olmak

Ör: Şu anda üzerinde çalışmakta olduğumuz internet sitesi çok yakında açılacak (Et.6.s.92).

-mAktA olmak ile ilgili toplam (s.92, f 6) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre olmak ve birleşik yapılar konusuna öğretim etkinliklerinde İÜY ve YHY yer verirken YİY yer vermemiştir.

Olmak ve birleşik yapıların kullanımının basit zamanların ve birleşik zamanların kullanımı kadar yazma ve konuşma dilinde sık kullanımı olmadığını söyleyebiliriz. Bu yüzden bu konuların temel ve orta düzeyden ziyade C1 düzeyinde öğretilmesi doğru olabilir. İki yayınevinin de bu düzeyde bu konunun öğretimine yer vermiş olmaları bu düşüncüyü destekler durumdadır.

İÜY, YHY ve YİY cümlelerin öğeleri konusundan özne, yüklem, tümleç ve nesnelere konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de C1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında cümlelerin öğeleri konusundan özne, yüklem, tümleç ve nesnelere konusuna öğretim etkinliklerinde üç yayınevi de yer vermemiştir. Üç yayınevinin de öğretim etkinliklerinde cümlelerin öğeleri konusuna yer vermemiş olması bu konunun C1 düzeyinde öğretilmemesi konusunda birlik olduğunu göstermektedir. Fii-limsiler, tamlamalar, sıfatlar, zarflar, isimler cümlelerde geçebilir. Sözcük türlerinin ve tamlamaların öğretimi de yapılabilir ama yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öğrencilere teorik bilgiler vermektense kullanılan dil bilgisinin işlevi sezdirilip öğrencinin ilgili yapıyı kullanması sağlanabilir. Öğrenci örneğin ; “ Annem pazara gitti” cümlesinde ‘annem’ in özne; ‘pazara’ nın dolaylı tümleç; gittinin de yüklem olduğunu bil-

meyecek ama cümle içinde kullanabilecektir. Bu yüzden yayınevleri de bu konunun öğretimine yer vermemiş olabilirler.

İÜY, YHY ve YİY dolaylı anlatım cümleleri ile ilgili cümle bilgisi konusundan soruların dolaylı anlatımı, emir kipinin dolaylı anlatımı, yeterlik kipinin dolaylı anlatımı ...diye söyledi, diye cevapladı, diye sordu,...dedi konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

C1 düzeyine gelmiş bir kişinin dolaylı anlatım cümlelerini biliyor olması gerekmektedir. Bu yüzden yayınevleri öğrenciler bu konuyu zaten bildiklerinden tekrar öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermemiştir.

4.4. Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Tespit Edilen Kip Konuları

Tablo 4.16. A1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen kipler konusu

4. Kipler	Kiplere İlişkin Konular	İstanbul Üniv.	Yedi İklim	Yeni Hitit
	1 Yeterlik eki, (-y)AbİL, Yetersizlik Eki (-y)AmA-			
4.1. Olasılık	2 Yapmama olasılığı Eki (-mAyAbi-l)			
Yeterlik	3 Yapamama olasılığı) (-y)AmAyAbil-			
	4 İzin, rica (-y)Abil +zaman eki+soru edatı+kişi eki	15		
4.2. Emir	1 Buyuru-emir Kipi (Ör: Gel, gelme)		8	31
4.3. İstek	1 İstek kipi (Ör: Geleyim, gidelim)			18
	1 Dilek kipi (Ör: Havalar bir ısınsa)			
4.4. Dilek	2 Gerçek dışı dilek (Ör: Keşke seni tanımamış olsaydım)			
	1 Gereklilik kipi (-mAlI) (Ör: Gitmeliyim)			
	2 Gereklilik kipi belirli geçmiş zaman (Ör: Gelmeliydim)			
4.5. Gereklilik	3 Gereklilik kipi rivayet geçmiş zaman (Gelmişim)			
	1 Geniş zamanın koşulu (Ör: Gelirse)			

4.6. Koşul Cümleleri	2	Şimdiki zamanın koşulu (Ör: Geliyorsa)			
	3	Gelecek zamanın koşulu (Ör: Gelecekse)			
	4	Belirli geçmiş zamanın koşulu (Ör: Geldiyse)			
	5	Öğrenilen geçmiş zamanın koşulu (Ör: Gelmişse)			
	6	Gereklilik kipinin koşulu (Ör: Gelmeliyse)			
	7	Adsıl koşul cümleleri (Ör: Hastaysam, vaktin varsa)			
	8	İdi+ise (Ör: Aç idiysen neden söylemedin?)			
	9	İmiş+ise (Ör: Partiye gelmeyecek imiş ise neden söz vermiş?)			
	10	Varsayımlı koşul cümleleri (Ör: Mesela zengin olsan ne yaparsın?, Cüzdanını bulsan sinemaya giderdik)			
	11	İkilemeler+sA (Bu konuyu bilse bilse Halit Hoca bilir)			
	12	Gerçek dışı koşul cümleleri (Ör: Gitmeseydin üzülmezdin)			
	Toplam			15	8

Tablo 4.16.'da dil bilgisi konularından kiplerin üç yayınevine göre A1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenme sıklıkları verilmiştir. Buna göre;

YHY ve YİY yeterlik eki, yapmama olasılığı, yapamama olasılığı, izin/rica konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

İÜY öğretim etkinliklerinde olasılık yeterlik kipiyle ilgili izin/rica (f 15) konusunu işlemiştir. Yeterlik eki, yapmama olasılığı, yapamama olasılığı konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 90:

4.1.4. İzin, rica (-y)Abil+zaman eki+kişi eki

Ör: İçeri girebilir miyim? (s.48).

İzin, rica (-y)Abil+zaman eki ile ilgili toplam (s.48, f 15) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında olasılık-yeterlik kipine YİY ve YHY öğretim etkinliklerinde yeterlik eki, yapmama olasılığı, yapamama olasılığı konusuna değinmezken; İÜY izin rica konusuna öğretim etkinliklerinde yer vermiştir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitapları incelendiğinde yeterlik kipi-nin A1 değil A2 düzeyinde öğretildiği görülmektedir. A1 düzeyinde öğrencilerin sözlü dilde daha sık kullanacağı yapılar öğretilmektedir. Temel düzeyde eğer bir dil bilgisi yapısını karşılayan daha basit yapılar varsa o yapının öğretimi tercih edilir. Örneğin; “Güzel yemek yapabilirim” yerine “Güzel yemek yapıyorum” denildiğinde de kişi güzel yemek yapabildiğini anlatabilir. YİY ve YHY’nin A1 düzeyinde olasılık yeterlik kipine öğretim etkinliklerinde yer vermemiş olmaları bunu açıklar nitelikte olup yayınevleri arasında bu konunun öğretimi konusunda birlik olduğunu gösterebilir.

YHY öğretim etkinliklerinde emir kipiyle ilgili buyuru-emir kipi (f 31) konusunu işlemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 91:

4.2.1 Buyuru-Emir Kipi (Ör: Gel, gelme).

Ör: Burcu’ya söyle ödevini hemen bitirsin (Et.2, s.57).

Buyuru-emir kipi ile ilgili toplam (s.57-59, f 31) örneğe rastlanmıştır.

YİY öğretim etkinliklerinde emir kipiyle ilgili buyuru-emir kipi (f 8) konusunu işlemiştir.

Örnek Bulgular 92:

4.2.1 Buyuru-Emir Kipi (Ör: Gel, gelme).

Ör: Lütfen tahtaya bakın (Et.6, s. 38).

Emir kipi ile ilgili toplam (s.38, f 8) örneğe rastlanmıştır.

İÜY emir kipiyle ilgili buyuru-emir kipi konusunu öğretim etkinliklerinde işlememiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında emir kipine YİY ve YHY öğretim etkinliklerinde yer vermiş, İÜY öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermemiştir. Üç yayınevinin bu konuları öğretim etkinliklerinde yer verme sıklıkları incelendiğinde bu konuda öğretim etkinliklerinin sıklığı ve niteliği ile ilgili bir tutarlığın olmadığı görülmektedir.

İkinci, üçüncü tekil ve çoğul şahıs zamirlerinde emir kipi kullanılırken birinci tekil ve çoğul şahıs zamirlerinde istek kipi kullanılmaktadır. Yazılı ve sözlü dilde emir kipinin öğrencilerin çokça karşılaşacakları yapılar olması emir kipinin istek kipinden önce öğretilbileceğini gösterebilir.

YHY kipler konusundan istek kipi (f 18) konusunu işlemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 93:

4.3.1. İstek Kipi (Ör: Geleyim, gidelim).

Ör: Çok yorulduk haydi biraz dinlenelim (Et.2, s.57).

İstek kipi ile ilgili toplam (s.57, f 18) örneğe rastlanmıştır.

YİY ve İÜY kipler konusundan istek kipine öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında istek kipine YHY öğretim etkinliklerinde yer vermiş, İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermemiştir. Üç yayınevinin bu konuları öğretim etkinliklerinde yer verme sıklıkları incelendiğinde bu konuda öğretim etkinliklerinin sıklığı ve niteliği ile ilgili bir tutarlığın olmadığı görülmektedir.

Emir kipi sözlü ve yazılı dilde öğrencilerin çokça karşılaşacakları yapı olduğu için istek kipinden önce öğretilbilir. YİY emir kipinin öğretimine etkinliklerinde yer vermiş ama istek kipinin öğretimine etkinliklerinde yer vermemesi bu düşüncüyü destekler niteliktedir.

YHY, İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde dilek kipi ve gerçek dışı dilek konusuna öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında üç yayınevi de dilek kipi konusuna öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Yayınevlerinin öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermemiş olmaları bu dil bilgisi yapısının bu düzeyde öğretilmemesi gerektiği konusunda hemfikir olduklarını gösterir. Dilek kipi konusunun Türkçede öncelikli olarak öğretilmesi gereken bir konu olmadığı söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında temel düzeyde öğretilmesinden orta düzeyden itibaren öğretilmesi daha uygun olabilir.

YHY, İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde gereklilik kipi, gereklilik kipi belirli geçmiş zaman, gereklilik kipi rivayet geçmiş zaman konusuna öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında gereklilik kipine öğretim etkinliklerinde yer verilmiştir.

Yayınevlerinin öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermemiş olmaları bu dil bilgisi yapısının bu düzeyde öğretilmemesi gerektiği konusunda hemfikir olduklarını gösterir. Bu kip, olması ve yapılması gereken şeyleri ifade eder. Gereklilik kipi eylemlere -malı, -meli ekleri getirilerek yapılır. Gereklilik kipinin bir dilin temel kurallarının öğrenildiği temel düzeydence orta düzeyden itibaren öğretilmesi daha uygun olabilir. Örneğin sayılar konusu başka bir yolla anlatılamaz. Ama gereklilik kipinin verdiği anlam başka bir dil bilgisi yapısı ile karşılanabilir. Örneğin ; “Okula gitmem gerek” veya “Bugün çok çalışacağım çünkü yarın sınavım var.” İlk örnek cümlede direkt gereklilik anlamı çıkarken ikinci örnek cümlede neden sonuç ilişkisinden bir gereklilik anlamı çıkarılabilir. Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere eğer bir dil bilgisi yapısı yerine öğrencinin bildiği kuralları uygulayabileceği daha kolay anlayabileceği bir başka dil bilgisi konusu varsa öncelik ihtiyaca karşılık vermesi sebebiyle basit olan yapıya verilir. Gereklilik kipi için de bu durum geçerli olduğundan temel düzeyden ziyade orta düzeyden itibaren verilmesi daha uygun olabilir. Üç yayınevinin bu konuya bu düzeyde yer vermemiş olmaları bu düşüncüyü destekler niteliktedir.

YHY, İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde geniş zamanın koşulu, şimdiki zamanın koşulu, gelecek zamanın koşulu, belirli geçmiş zamanın koşulu, öğrenilen geçmiş zamanın koşulu, gereklilik kipinin koşulu, adsız koşul cümleleri, idi+ise, imiş+ise, var-

sayımlı koşul cümleleri, ikilemeler +sA, gerçek dışı koşul cümlelerinin öğretimine hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında koşul kipine öğretim etkinliklerinde yer verilmemiştir.

Koşul cümlelerinin temel düzeyden ziyade orta düzeyden itibaren öğretimi daha uygun olabilir. Yayınevlerinin öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermemiş olmaları bu dil bilgisi yapısının bu düzeyde öğretilmemesi gerektiği konusunda hemfikir olduklarını gösterir.

Tablo 4.17. A2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen kipler konusu

4. Kipler	Kiplere İlişkin Konular	İstanbul Üniv	Yedi İklim	Yeni Hitit
4.1. Olasılık Yeterlik	1 Yeterlik eki, (-y)Abıl, Yetersizlik Eki (- (y)AmA-)	124	51	66
	2 Yapmama olasılığı Eki (-mAyAbi-l)	5	4	
	3 Yapamama olasılığı) (-y)AmAyAbil-)		4	
	4 İzin, rica (-y)Abil +zaman eki+soru edatı+kişi eki	38	9	
4.2. Emir	2 Buyuru-emir Kipi (Ör: Gel, gelme)	69		
4.3. İstek	1 İstek kipi (Ör: Geleyim, gidelim)	83		
4.4. Dilek	1 Dilek kipi (Ör: Havalar bir ısınsa).			
	2 Gerçek dışı dilek (Ör: Keşke seni tanımamış olsaydım)			
4.5. Gereklilik	1 Gereklilik kipi (-mAII) (Ör: Gitmeliyim)			
	2 Gereklilik kipi belirli geçmiş zaman (Ör: Gel- meliydim)			
	3 Gereklilik kipi rivayet geçmiş zaman (Gelme- liymişim)			
	1 Geniş zamanın koşulu (Ör: Gelirse)			
	2 Şimdiki zamanın koşulu (Ör: Geliyorsa)			
	3 Gelecek zamanın koşulu (Ör: Gelecekse)			
	4 Belirli geçmiş zamanın koşulu (Ör: Geldiyse)			

4.6. Koşul Cümleleri	5	Öğrenilen geçmiş zamanın koşulu (Ör: Gelmişse)				
	6	Gereklilik kipinin koşulu (Ör: Gelmeliyse)				
	7	Adsıl koşul cümleleri (Ör: Hastaysam, vaktin varsa)				
	8	İdi+ise (Ör: Aç idiysen neden söylemedin?)				
	9	İmiş+ise (Ör: Partiye gelmeyecek imiş ise neden söz vermiş?)				
	10	Varsayımlı koşul cümleleri (Ör: Mesela zengin olsan ne yaparsın?, Cüzdanını bulsan sinemaya giderdik)				
	11	İkilemeler+sA (Bu konuyu bilse bilse Halit Hoca bilir)				
	12	Gerçek dışı koşul cümleleri (Ör: Gitmeseydin üzülmezdin)				
	Toplam			319	68	66

Tablo 4.17.'de dil bilgisi konularından kiplerin üç yayınevine göre A2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenme sıklıkları verilmiştir. Buna göre;

İÜY öğretim etkinliklerinde olasılık yeterlik kipiyle ilgili en çok yeterlik eki (f 124); en az izin, rica (f 15), yapmama olasılığı (f 5) konusunu işlemiştir. Yapmama olasılığı konusunun öğretimine ise hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 94:

4.1.1. Yeterlik Eki, (-y)Abil, Yetersizlik Eki (-(y)AmA-).

Ör: Ali tenis oynayabilir mi? (Et.5, s.85).

Yeterlik eki, (-y)Abil, yetersizlik eki (-(y)AmA-) ile ilgili toplam (s.85-88, f 124) örneğe rastlanmıştır.

4.1.2. Yapmama Olasılığı Eki (-mAyAbil).

Ör: Bu akşam dışarı çıkmayabiliriz (s.84).

Yapmama Olasılığı Eki (-mAyAbil) ile ilgili toplam (s.84, f 5) örneğe rastlanmıştır.

4.1.4. İzin, rica (-y)Abil+zaman eki+kişi eki

Ör: İçeri girebilir miyim? (Et.3, s.87).

İzin, rica ile ilgili toplam (s.87-97, f 38) örneğe rastlanmıştır.

YHY öğretim etkinliklerinde olasılık yeterlik kipiyle ilgili yeterlik eki (f 66) konusunu işlemiştir. Yapmama olasılığı, yapamama olasılığı, izin, rica konusunun öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 95:

4.1.1. Yeterlik Eki, (-y)Abil, Yetersizlik Eki (-y)AmA-).

Ör: Kendi yemeğimizi yapabiliriz (Et.11, s.108).

Yeterlik eki, (-y)Abil, yetersizlik eki (-y)AmA-) ile ilgili toplam (s.108-121, f 66) örneğe rastlanmıştır.

YİY öğretim etkinliklerinde olasılık yeterlik kipiyle ilgili en çok yeterlik eki (f 51); en az izin, rica (f 9), yapmama olasılığı (f 4), yapamama olasılığı (f 4) konusunu işlemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 96:

4.1.1. Yeterlik Eki, (-y)Abil, Yetersizlik Eki (-y)AmA).

Ör: İnsan günlerce aç kalabilir ama susuz kalamaz (Et.7, s.117).

Yeterlik Eki, (-y)Abil, yetersizlik eki (-y)AmA-) ile ilgili toplam (s.117-143, f 51) örneğe rastlanmıştır.

4.1.2. Yapmama Olasılığı Eki (-mAyAbil).

Ör: Doğum gününe gelmeyebilirim (Et.5, s.118).

Yapmama olasılığı eki (-mAyAbil) ile ilgili toplam (s.118-123, f 4) örneğe rastlanmıştır.

4.1.3. Yapamama Olasılığı (-y)AmAyAbil).

Ör: Borç veremeyebilir (Et.9, s.118).

Yapamama olasılığı (-y)AmAyAbil) ile ilgili toplam (s.118-123, f 4) örneğe rastlanmıştır.

4.1.4. İzin, rica (-y)Abil+zaman eki+kişi eki

Ör: Affedersiniz bir kahve alabilir miyim? (Et.10, s.119).

İzin, rica eki ile ilgili toplam (s.119-123, f 9) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında kipler konusunda olasılık-yeterlik kipine üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Yapmama olasılığı konusuna İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde yer verirken yapmama olasılığı konusuna sadece YİY öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. İzin rica konusuna ise İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde yer vermiştir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitapları incelendiğinde yeterlik kipinin A2 düzeyinde öğretilmesi gerektiği konusunda yayınevlerinin hemfikir olduklarını, yeterlik kipinin öğretim etkinliklerindeki sıklığı ve niteliği ile ilgili bir tutarlığın olmadığını söyleyebiliriz.

YHY ve YİY buyuru-emir kipine öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir.

İÜY öğretim etkinliklerinde buyuru-emir kipi (f 69) konusunu işlemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 97:

4.2.1 Buyuru-Emir Kipi (Ör: Gel, gelme).

Ör: Partiye mutlaka Ayşe de gelsin (Et.9,s.10).

Buyuru- emir kipi ile ilgili toplam (s.10-25, 69) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında İÜY emir kipine öğretim etkinliklerinde yer verirken YİY ve YHY yer vermemiştir.

İkinci, üçüncü tekil ve çoğul şahıs zamirlerinde emir kipi kullanılırken birinci tekil ve çoğul şahıs zamirlerinde istek kipi kullanılmaktadır. İÜY'nin emir kipine öğretim etkinliklerinde A2 düzeyinde yer verip YİY ve YHY'nin yer vermemiş olması yayınevlerinin emir kipi konusunun hangi düzeyde öğretilmesi gerektiği konusunda hemfikir olmadıklarını gösterir.

İÜY öğretim etkinliklerinde istek kipi (f 83) konusunu işlemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 98:

4.3.1. İstek Kipi (Ör: Geleyim, gidelim).

Ör: Çok yorgunum ne yapayım? (Et.5, s.14).

İstek kipi ile ilgili toplam (s.14-59, f 83) örneğe rastlanmıştır.

YHY ve YİY istek kipine öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında istek kipi konusuna İÜY öğretim etkinliklerinde yer verirken YİY ve YHY öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir.

İÜY'nin istek kipine öğretim etkinliklerinde A2 düzeyinde yer verip YİY ve YHY'nin yer vermemiş olması yayınevlerinin istek kipi konusunun hangi düzeyde öğretilmesi gerektiği konusunda hemfikir olmadıklarını gösterir.

İÜY, YHY ve YİY dilek kipi ve gerçek dışı dilek kipine öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevi de A2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında dilek kipine öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir.

Yayınevlerinin öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermemiş olmaları bu dil bilgisi yapısının bu düzeyde öğretilmemesi gerektiği konusunda hemfikir olduklarını gösterir. Dilek kipi konusu Türkçede öncelikli olarak öğretilmesi gereken bir konu değildir. Bu açıdan bakıldığında konunun temel düzeyde öğretilmesinden orta düzeyden itibaren öğretilmesi daha uygun olabilir.

İÜY, YHY ve YİY öğretim etkinliklerinde gereklilik kipi, gereklilik kipi belirli geçmiş zaman, gereklilik kipi rivayet geçmiş zaman konusuna hiç yer vermemiştir.

Yayınevlerinin öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermemiş olmaları bu dil bilgisi yapısının bu düzeyde öğretilmemesi gerektiği konusunda hemfikir olduklarını gösterir. Bu kip, olması ve yapılması gereken şeyleri ifade eder. Gereklilik kipi eylemle-

re -malı, -meli ekleri getirilerek yapılır. Gereklilik kipinin bir dilin temel kurallarının öğrenildiği temel düzeydense orta düzeyden itibaren öğretilmesi daha uygun olabilir. Örneğin sayılar konusu başka bir konuyla anlatılamaz. Ama gereklilik kipinin verdiği anlam başka bir dil bilgisi yapısı ile karşılanabilir. Örneğin ; “Okula gitmem gerek” veya “Bugün çok çalışacağım çünkü yarın sınavım var.” İlk örnek cümlede direkt gereklilik anlamı çıkarken ikinci örnek cümlede neden sonuç ilişkisinden bir gereklilik anlamı çıkarılabilir. Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere eğer bir dil bilgisi yapısı yerine öğrencinin bildiği kuralları uygulayabileceği ve daha kolay anlayabileceği bir başka dil bilgisi konusu varsa öncelik ihtiyaca karşılık vermesi sebebiyle basit olan yapıya verilir. Gereklilik kipi için de bu durum geçerli olduğundan konunun temel düzeyden ziyade orta düzeyden itibaren verilmesi daha uygun olabilir. Üç yayınevinin bu konuya bu düzeyde yer vermemiş olmaları bu düşüncüyü destekler niteliktedir.

İÜY, YHY ve YİY geniş zamanın koşulu, şimdiki zamanın koşulu, gelecek zamanın koşulu, belirli geçmiş zamanın koşulu, öğrenilen geçmiş zamanın koşulu, gereklilik kipinin koşulu, adsıl koşul cümleleri, idi+ise, imiş+ise, varsayımlı koşul cümleleri, ikilemeler +sA, gerçek dışı koşul cümlelerinin öğretimine hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında koşul kipine öğretim etkinliklerinde yer verilmemiştir.

Koşul cümlelerinin temel düzeyden ziyade orta düzeyden itibaren öğretiminin daha uygun olduğu söylenebilir. Yayınevlerinin öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermemiş olmaları bu dil bilgisi yapısının bu düzeyde öğretilmemesi gerektiği konusunda hemfikir olduklarını gösterir.

Tablo 4.18. B1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen kipler konusu

4. Kipler	Kiplere İlişkin Konular	İstanbul Üniv	Yedi İklim	Yeni Hitit
4.1. Olasılık Yeterlik	1	Yeterlik eki, (-y)AbİL, Yetersizlik Eki (-y)AmA-).		
	2	Yapmama olasılığı Eki (-mAyAbi-l).		
	3	Yapamama olasılığı) (-y)AmAyAbil-).		
4.2. Emir	4	İzin, rica (-y)Abil +zaman eki+soru edatı+kişi eki		

	1	Buyuru-emir Kipi (Ör: Gel, gelme).			
4.3. İstek	1	İstek kipi (Ör: Geleyim, gidelim).			
	1	Dilek kipi (Ör: Havalar bir ısınsa).	59	20	34
4.4. Dilek	2	Gerçek dışı dilek (Ör: Keşke seni tanımamış olsaydım).	38	10	45
	1	Gereklilik kipi (-mAlI) (Ör: Gitmeliyim).	79	49	27
4.5. Gereklilik	2	Gereklilik kipi belirli geçmiş zaman (Ör: Gelmeliydim).	50		7
	3	Gereklilik kipi rivayet geçmiş zaman (Gelme-liymişim).			8
	1	Geniş zamanın koşulu (Ör: Gelirse).	16	16	7
	2	Şimdiki zamanın koşulu (Ör: Geliyorsa).	5	5	13
	3	Gelecek zamanın koşulu (Ör: Gelecekse).	3	9	3
	4	Belirli geçmiş zamanın koşulu (Ör: Geldiyse).	5	5	10
	5	Öğrenilen geçmiş zamanın koşulu (Ör: Gelmişse).	2	1	
	6	Gereklilik kipinin koşulu (Ör: Gelmeliyse).	10		
	7	Adsız koşul cümleleri (Ör: Hastaysam, vaktin varsa).		3	34
4.6. Koşul Cümleleri	8	İdi+ise (Ör: Aç idiyisen neden söylemedin?).			
	9	İmiş+ise (Ör: Partiye gelmeyecek imiş ise neden söz vermiş?).			
	10	Varsayımlı koşul cümleleri (Ör: Mesela zengin olsan ne yaparsın?, Cüzdanını bulsan sinemaya giderdik).	44		
	11	İkilemeler+sA (Bu konuyu bilse bilse Halit Hoca bilir).			
	12	Gerçek dışı koşul cümleleri (Ör: Gitmeseydin üzülmezdin).	12		
	Toplam		325	118	188

Tablo 4.18.'de dil bilgisi konularından kipler konusunun üç yayınevine göre B1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenme sıklıkları verilmiştir. Buna göre;

İÜY, YHY ve YİY olasılık yeterlikle ilgili kipler konusundan yeterlik eki, yap-mama olasılığı eki, yapamama, izin, rica konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında kipler konusunda olasılık-yeterlik kipine üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitapları incelendiğinde yeterlik kipi- nin A2 düzeyinde öğretilmesi gerektiği konusunda yayınevlerinin hemfikir oldukları söylenebilir. Temel düzeyde eğer bir dil bilgisi yapısını karşılayan daha basit yapılar varsa o yapının öğretimi tercih edilir. Örneğin; “Güzel yemek yapabilirim” yerine “Güzel yemek yapıyorum” denildiğinde de kişi güzel yemek yapabildiğini anlatabilir. Bu yüzden yeterlik kipi B1 düzeyinden itibaren de öğretilir. Üç yayınevinin de yeterlik kipi konusuna öğretim etkinliklerinde yer vermemiş olmaları yeterlik kipi- nin B1 düzeyinde öğretilmemesi gerektiği konusunda hemfikir olduklarını gösterir.

İÜY, YHY ve YİY emir kipi konusundan buyuru-emir kipine öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında üç yayınevi de emir kipine öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir.

İkinci, üçüncü tekil ve çoğul şahıs zamirlerinde emir kipi kullanılmaktadır. Bu kip hem dil bilimsel açıdan görece kolay anlaşılır olup hem de dil öğrenen bireyin sözlü ve yazılı dilde çokça kullanabileceği bir yapıdır. Bu yüzden emir kipi- nin öğretiminin B1 düzeyinden önce yapılması daha doğru olabilir. Üç yayınevinin de B1 düzeyi öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermemiş olmaları emir kipi- nin B1 düzeyinde öğretilmesi konusunda hemfikir olduklarını gösterir.

İÜY, YHY ve YİY istek kipine öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında istek kipi konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir.

Üç yayınevinin de öğretim etkinliklerinde istek kipine yer vermeyip metinlerde, diyaloglarda istek kipine yer vermiş olmaları bu konu için ayrı bir etkinlik tasarlamak- tansa dolaylı olarak öğretiminin yapılabileceğini gösterir.

İÜY öğretim etkinliklerinde dilek kipi (f 59) ve gerçek dışı dilek kipi (f 38) ko- nularını işlemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 99:4.4.1. Dilek Kipi (Ör: Havalarda bir ısınsa).

Ör: Keşke iş yerim evime yakın olsa (Et.4, s.70).

Birleşik sıfatlar ile ilgili toplam (s.70-90, f 59) örneğe rastlanmıştır.

4.4.2. Gerçek Dışı Dilek (Ör: Keşke seni tanımamış olsaydım).

Ör: Keşke internette bakarak araba almasaydım (Et.6, s.75).

Birleşik sıfatlar ile ilgili toplam (s.75-90, f 38) örneğe rastlanmıştır.

YHY öğretim etkinliklerinde dilek kipleri konusundan gerçek dışı dilek kipi (f 45), dilek kipi (f 34) konularını işlemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 100:4.4.1. Dilek Kipi (Ör: Havalarda bir ısınsa).

Ör: Keşke sen de bizimle tatile gelsen (Et.2, s.31).

Dilek kipi ile ilgili toplam (s.31-55, f 34) örneğe rastlanmıştır.

4.4.2. Gerçek Dışı Dilek (Ör: Keşke seni tanımamış olsaydım).

Ör: Keşke hiç büyümeseydik (Et.16, s.35).

Gerçek dışı dilek ile ilgili toplam (s.139-145, f 45) örneğe rastlanmıştır.

YİY öğretim etkinliklerinde dilek kipleri konusundan dilek kipi (f 20) gerçek dışı dilek kipi (f 10), konularını işlemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 101:4.4.1. Dilek Kipi (Ör: Havalarda bir ısınsa).

Ör: Keşke hayallerim gerçek olsa (Et.5, s.50).

Dilek kipi ile ilgili toplam (s.50-55, f 20) örneğe rastlanmıştır.

4.4.2. Gerçek Dışı Dilek (Ör: Keşke seni tanımamış olsaydım).

Ör: Keşke babamın sözünü dinleseydim (Et.5, s.50).

Gerçek dışı dilek kipi ile ilgili toplam (s.50-55, f 10) örneğe rastlanmıştır.

Eldedilen verilere göre üç yayınevinin de B1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde dilek kipine yer vermiştir. Bu konuya öğretim etkinliklerinde en çok İÜY yer vermişken en az YİY yer vermiştir.

Dilek kipi konusunun öğretimine B1 düzeyinden itibaren başlanabilir. Üç yayınevinin de B1 düzeyi öğretim etkinliklerinde dilek kipine yer vermiş olmaları bu düşüncüyü destekler niteliktedir. Bu konuya öğretim etkinliklerinde yer verme sıklıkları incelendiğinde öğretim etkinliklerinin sıklığı ve niteliği ile ilgili bir tutarlılığın olmadığı görülmektedir.

İÜY öğretim etkinliklerinde gereklilikle ilgili kipler konusundan en çok gereklilik kipi (f 79); en az gereklilik belirli geçmiş zaman (f 50) konularını işlemiştir. Gereklilik kipi rivayet geçmiş zaman konusuna öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 102:

4.5.1. Gereklilik Kipi (-mAll) (Ör: Gitmeliyim).

Ör: Raporlarımızı yarın sabaha kadar bitirmeliyiz (Et.4, s.41).

Gereklilik kipi ile ilgili toplam (s.41, f 79) örneğe rastlanmıştır.

4.5.2. Gereklilik Kipi Belirli Geçmiş Zaman (Ör: Gelmeliydim).

Ör: Sana söyledim, o kadar çok kola içmemeliydin (Et.4, s.48).

Gereklilik kipi belirli geçmiş zaman ile ilgili toplam (s.48, f 50) örneğe rastlanmıştır.

YHY öğretim etkinliklerinde gereklilikle ilgili kipler konusundan en çok gereklilik kipi (f 27); en az gereklilik kipi rivayet geçmiş zaman (f 8), gereklilik belirli geçmiş zaman (f 7) konularını işlemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 103:

4.5.1. Gereklilik Kipi (-mAll) (Ör: Gitmeliyim).

Ör: Çocuklar televizyon ve bilgisayara çok vakit ayırmamalı (Et.3,s.18).

Gereklilik kipi ile ilgili toplam (s.18-32, f 27) örneğe rastlanmıştır.

4.5.2. Gereklilik Kipi Belirli Geçmiş Zaman (Ör: Gelmeliydim).

Ör: Bu derse daha çok çalışmalıydım (s.8). (f 7).

Gereklilik kipi belirli geçmiş zaman ile ilgili toplam (s.8-28, f 7) örneğe rastlanmıştır.

4.5.3. Gereklilik Kipi Rivayet Geçmiş Zaman (Gelmeliymişim).

Ör: Bu derse daha çok çalışmalıymışım (s.8).

Gereklilik kipi rivayet geçmiş zaman ile ilgili toplam (s.8-10, f 8) örneğe rastlanmıştır.

YİY öğretim etkinliklerinde gereklilikle ilgili kipler konusundan gereklilik kipi (f 49) konusunu işlemiştir. Gereklilik belirli geçmiş zaman, gereklilik kipi rivayet geçmiş zaman konularının öğretimine yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 104:

4.5.1. Gereklilik Kipi (-malı) (Ör: Gitmeliyim).

Ör: Televizyonu kapattıktan sonra fişini çekmeliyiz (Et.8, s.87).

Gereklilik kipi ile ilgili toplam (s.87-97, f 49) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında üç yayınevi de gereklilik kipi konusuna öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Gereklilik kipine öğretim etkinliklerinde en çok İÜY yer verirken en az YHY yer vermiştir.

Yayınevlerinin öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermiş olmaları bu dil bilgisi yapısının bu düzeyde öğretilmesi gerektiği konusunda hemfikir olduklarını gösterir. Bu kip, olması ve yapılması gereken şeyleri ifade eder. Gereklilik kipi eylemlere -malı, -meli ekleri getirilerek yapılır. Gereklilik kipinin bir dilin temel kurallarının öğrenildiği temel düzeydense orta düzeyden itibaren öğretilmesi daha uygun olabilir. Dolayısıyla gereklilik kipi B1 düzeyinde verilebilir. Sayılar konusu başka bir konuyla anlatılamaz. Ama gereklilik kipinin verdiği anlam başka bir dil bilgisi yapısı ile karşılanabilir. Örneğin ; “Okula gitmem gerek” veya “Bugün çok çalışacağım çünkü yarın sınavım var.” İlk örnek cümlede direkt gereklilik anlamı çıkarken ikinci örnek cümlede neden sonuç ilişkisinden bir gereklilik anlamı çıkarılabilir. Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere eğer bir

dil bilgisi yapısı yerine öğrencinin bildiği kuralları uygulayabileceği, daha kolay anlayabileceği bir başka dil bilgisi konusu varsa öncelik ihtiyaca karşılık vermesi sebebiyle basit olan yapıya verilir. Gereklilik kipi için de bu durum geçerli olduğundan konunun temel düzeyden ziyade orta düzeyden itibaren verilmesi daha uygun olabilir. Üç yayınevinin bu konuya bu düzeyde yer vermiş olmaları bu düşüncüyü destekler niteliktedir. Bu konulara öğretim etkinliklerinde yer verme sıklıkları incelendiğinde bu konuda öğretim etkinliklerinin sıklığı ve niteliği ile ilgili bir tutarlılığın olmadığı görülmektedir.

İÜY koşul cümleleri konusundan en çok varsayımlı koşul cümleleri (f 44), geniş zamanın koşulu (f 16), gerçek dışı koşul cümleleri (f 12), gereklilik kipinin koşulu (f 10); en az şimdiki zamanın koşulu (f 5), belirli geçmiş zamanın koşulu (f 5), gelecek zamanın koşulu (f 3), öğrenilen geçmiş zamanın koşulu (f 2) konularını işlemiştir. Adsız koşul cümleleri, idi+ise, imiş+ise, ikilemeler + sA ve gerçek dışı koşul cümlelerinin öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 105:

4.6.1. Geniş Zamanın Koşulu (Ör: Gelirse).

Ör: Spor yaparsan kendini daha sağlıklı hissedersin (Et.4, s.78).

Geniş zamanın koşulu ile ilgili toplam (s.78-98, f 16) örneğe rastlanmıştır.

4.6.2. Şimdiki Zamanın Koşulu (Ör: Geliyorsa).

Ör: Bakırköy'e gidiyorsanız sizi arabayla bırakabilirim (Et.4, s.78).

Şimdiki zamanın koşulu ile ilgili toplam (s.78-80, f 5) örneğe rastlanmıştır.

4.6.3. Gelecek Zamanın Koşulu (Ör: Gelecekse).

Ör: Eğer, onunla buluşacaksan ben gelmeyeyim (s.78).

Gelecek zamanın koşulu ile ilgili toplam (s.78-80, f 3) örneğe rastlanmıştır.

4.6.4. Belirli Geçmiş Zamanın Koşulu (Ör: Geldiyse).

Ör: İşlerinizi bitirdiyeniz, yemeğe çıkabiliriz (Et.4, s.78).

Belirli geçmiş zamanın koşulu ile ilgili toplam (s.78-80, f 5) örneğe rastlanmıştır.

4.6.5. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Koşulu (Ör: Gelmişse).

Ör: O kitabı okumuşsa, bana anlatsın (s.76).

Öğrenilen geçmiş zamanın koşulu ile ilgili toplam (s.76-80, f 2) örneğe rastlanmıştır.

4.6.7. Adsıl Koşul Cümleleri (Ör: Hastaysam, vaktin varsa).

Ör: Yemek fazla tuzluysa içine biraz su ekle (Et.4, s.78).

Adsıl koşul cümleleri ile ilgili toplam (s.78-80, f 10) örneğe rastlanmıştır.

4.6.10. Varsayımlı Koşul Cümleleri (Ör: Mesela zengin olsan ne yaparsın?, Cüzdanını bulsan sinemaya giderdik).

Ör: Mesela annem gelse ve bana süt ısıtsa (s.68).

Varsayımlı koşul cümleleri ile ilgili toplam (s.68-88, f 44) örneğe rastlanmıştır.

4.6.12. Gerçek Dışı Koşul Cümleleri (Ör: Gitmeseydin üzülmezdin).

Ör: Arkadaşım ile konuşsaydım o otele gitmezdim (Et.6, s.75).

Gerçek dışı koşul cümleleri ile ilgili toplam (s.75-80, f 17) örneğe rastlanmıştır.

YHY koşul cümleleri konusundan en çok adsıl koşul cümleleri (f 34), şimdiki zamanın koşulu (f 13), belirli geçmiş zamanın koşulu (f 10); en az geniş zamanın koşulu (f 7), gelecek zamanın koşulu (f 3) konularını işlemiştir. İdi+ise, imiş+ise, ikilemeler + sA ve gerçek dışı koşul cümlelerinin öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 106:

4.6.1. Geniş Zamanın Koşulu (Ör: Gelirse).

Ör: Sürücüler trafik kurallarına uymazlarsa her gün yüzlerce kaza olur (Et.4, s.56).

Geniş zamanın koşulu ile ilgili toplam (s.56-58, f 7) örneğe rastlanmıştır.

4.6.2. Şimdiki Zamanın Koşulu (Ör: Geliyorsa).

Ör: Ayakkabı ayağımı sıkıyorsa eve gidip değiştir (Et.4, s.56).

Şimdiki zamanın koşulu ile ilgili toplam (s.56-58, f 13) örneğe rastlanmıştır.

4.6.3. Gelecek Zamanın Koşulu (Ör: Gelecekse).

Ör: Bizimle geleceksen hemen hazırlan (Et.4, s.56).

Gelecek zamanın koşulu ile ilgili toplam (s.56-58, f 3) örneğe rastlanmıştır.

4.6.4. Belirli Geçmiş Zamanın Koşulu (Ör: Geldiyse).

Ör: Hazırlandıysan çıkalım (Et.4, s.56).

Belirli geçmiş zamanın koşulu ile ilgili toplam (s.56-58, f 10) örneğe rastlanmıştır.

4.6.7. Adsıl Koşul Cümleleri (Ör: Hastaysam, vaktin varsa).

Ör: Eğer gençseniz kendinizi daha enerjik hissedersiniz (Et.4, s.56).

Adsıl koşul cümleleri ile ilgili toplam (s.56-58, f 34) örneğe rastlanmıştır.

YİY koşul cümleleri konusundan en çok geniş zamanın koşulu (f 16), gelecek zamanın koşulu (f 9), şimdiki zamanın koşulu (f 5), belirli geçmiş zamanın koşulu (f 5), öğrenilen geçmiş zamanın koşulu (f 1), adsıl koşul cümleleri (f 3) konularını işlemiştir. Gereklilik kipinin koşulu, İdi+ise, imiş+ise, varsayımlı koşul cümleleri, ikilemeler + SA ve gerçek dışı koşul cümlelerinin öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 107:

4.6.1. Geniş Zamanın Koşulu (Ör: Gelirse).

Ör: Eve gelirken manava uğradım (Et.7, s.13).

Geniş zamanın koşulu ile ilgili toplam (s.13-33, f 16) örneğe rastlanmıştır.

4.6.2. Şimdiki Zamanın Koşulu (Ör: Geliyorsa).

Ör: Eğer sağlığını düşünüyorsan spor yap (Et.2, s.58).

Şimdiki zamanın koşulu ile ilgili toplam (s.58-60, f 5) örneğe rastlanmıştır.

4.6.3. Gelecek Zamanın Koşulu (Ör: Gelecekse).

Ör: Denize gireceksek Antalya'ya gitmeliyiz (Et.6, s.60).

Gelecek zamanın koşulu ile ilgili toplam (s.60-62, f 9) örneğe rastlanmıştır.

4.6.4. Belirli Geçmiş Zamanın Koşulu (Ör: Geldiyse).

Ör: Bir hata yaptıysam özür dilerim (Et.2, s.58).

Belirli geçmiş zamanın koşulu ile ilgili toplam (s.56-58, f 5) örneğe rastlanmıştır.

4.6.5. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Koşulu (Ör: Gelmişse).

Ör: Eğer gerçekten böyle bir şey söylemişse ayıp etmiş (Et.2, s.58).

Öğrenilen geçmiş zamanın koşulu ile ilgili toplam (s.58, f 1) örneğe rastlanmıştır.

4.6.7. Adsıl Koşul Cümleleri (Ör: Hastaysam, vaktin varsa).

Ör: Hocam vaktiniz varsa biraz konuşabilir miyiz? (Et.2, s.58).

Adsıl koşul cümleleri ile ilgili toplam (s.58-61, f 3) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre öğretim etkinliklerinde üç yayınevinin de B1 düzeyi için hazırlanmış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında koşul kipine üç yayınevi de yer vermiştir. En çok İÜY öğretim etkinliklerinde bu konuya yer verirken en az YİY yer vermiştir.

Koşul cümlelerinin temel düzeyden ziyade orta düzeyden itibaren öğretiminin daha doğru olacağı söylenebilir. Bu yüzden B1 düzeyinde bu konunun öğretimi yapılabilir. Üç yayınevinin de öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermiş olmaları bu dil bilgisi konusunun bu düzeyde öğretilmesi gerektiği konusunda hemfikir olduklarını gösterir. Bu konuya öğretim etkinliklerinde yer verme sıklıkları incelendiğinde öğretim etkinliklerinin sıklığı ve niteliği ile ilgili bir tutarlığın olmadığı görülmektedir.

Tablo 4.19. B2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen kipler konusu

4. Kipler	Kiplere İlişkin Konular	İstanbul Üniv	Yedi İklim	Yeni Hitit
4.1. Olasılık	1 Yeterlik eki,(-y)AbİL, Yetersizlik Eki (-(-y)AmA-)			19
	2 Yapmama olasılığı Eki (-mAyAbi-l)			6
	3 Yapamama olasılığı) (-y)AmAyAbil-)			4
4.2. Emir	4 İzin, rica (-y)Abil +zaman eki+soru edatı+kişi eki			4
	1 Buyuru-emir Kipi (Ör: Gel, gelme)			
4.3. İstek	1 İstek kipi (Ör: Geleyim, gidelim)			
	1 Dilek kipi (Ör: Havalar bir ısınsa)			
4.4. Dilek	2 Gerçek dışı dilek (Ör: Keşke seni tanımamış olsaydım)			
	1 Gereklilik kipi (-mAlI) (Ör: Gitmeliyim)			
4.5. Gereklilik	2 Gereklilik kipi belirli geçmiş zaman (Ör: Gelmeliydim)			
	3 Gereklilik kipi rivayet geçmiş zaman (Gelme-liymişim)			
	1 Geniş zamanın koşulu (Ör: Gelirse)			8
	2 Şimdiki zamanın koşulu (Ör: Geliyorsa)			8
	3 Gelecek zamanın koşulu (Ör: Gelecekse)			7
	4 Belirli geçmiş zamanın koşulu (Ör: Geldiyse)			6

4.6. Koşul Cümleleri	5	Öğrenilen geçmiş zamanın koşulu (Ör: Gelmiş-se)	4
	6	Gereklilik kipinin koşulu (Ör: Gelmeliyse)	
	7	Adsıl koşul cümleleri (Ör: Hastaysam, vaktin varsa)	
	8	İdi+ise (Ör: Aç idiyisen neden söylemedin?)	
	9	İmiş+ise (Ör: Partiye gelmeyecek imiş ise neden söz vermiş?)	
	10	Varsayımlı koşul cümleleri (Ör: Mesela zengin olsan ne yaparsın?, Cüzdanını bulsan sinemaya giderdik)	
	11	İkilemeler+sA (Bu konuyu bilse bilse Halit Hoca bilir)	
	12	Gerçek dışı koşul cümleleri (Ör: Gitmeseydin üzülmezdin)	
	Toplam		66

Tablo 4.19.'da dil bilgisi konularından kiplerin üç yayınevine göre B2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenme sıklıkları verilmiştir. Buna göre metinlerde geçmesi-ne rağmen üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde kipler konusuna hiç yer vermemiştir.

İÜY ve YİY olasılık-yeterlik eki, yapmama olasılığı eki, yapamama, izin, rica konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

YHY olasılık yeterlikle ilgili kipler konusundan en çok yeterlik eki (f 19); en az yapmama olasılığı eki (f 6), yapamama olasılığı (f 4), izin, rica (f 4) konusunu işlemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 108:

4.1.1. Yeterlik Eki, (-y)Abİl, Yetersizlik Eki (-y)AmA).

Ör: Direksiyon çalışmalarımı hiç aksatmıyorum. Birkaç hafta içinde tek başıma trafiğe çıkabileceğim (Et.15, s.51).

Yeterlik eki, (-y)Abİl, Yetersizlik Eki (-y)AmA) ile ilgili toplam (s.51-54, f 19) örneğe rastlanmıştır.

4.1.2. Yapmama Olasılığı Eki (-mAyAbil).

Ör: Hava kapalı yarın da açmayabilir (Et.16, s.51).

Yapmama Olasılığı Eki (-mAyAbi-l) ile ilgili toplam (s.51-52, f 6) örneğe rastlanmıştır.

4.1.3. Yapamama Olasılığı (-y)AmAyAbil).

Ör: Bu yemeği yeni öğrendim. Bu akşam sizin için deneyeceğim ama ilk denemem olacağı için belki güzel yapamayabilirim (Et.16, s.51).

Yapamama Olasılığı Eki (-y)AmAyAbil) ile ilgili toplam (s.51-52, f 4) örneğe rastlanmıştır.

4.1.4. İzin, rica (-y)Abİl+zaman eki+kişi eki

Ör: İyi günler Serkan Bey’le görüşebilir miyim? (Et.15, s.51).

İzin, rica ile ilgili toplam (s.51-52, f 4) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında kipler konusunda olasılık-yeterlik kipine YHY öğretim etkinliklerinde yer vermiş, İÜY ve YİY yer vermemiştir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitapları incelendiğinde yeterlik kipinin A2 düzeyinde öğretilmesi gerektiği konusunda yayınevlerinin hemfikir olduklarını söyleyebiliriz. Temel düzeyde eğer bir dil bilgisi yapısını karşılayan daha basit yapılar varsa o yapının öğretimi tercih edilir. Örneğin; “Güzel yemek yapabilirim” yerine “Güzel yemek yapıyorum” denildiğinde de kişi güzel yemek yapabildiğini anlatabilir. Bu yüzden yeterlik kipi B2 düzeyinden itibaren de öğretilir. Ancak sadece YHY’nin yeterlik kipi konusuna öğretim etkinliklerinde yer vermiş olmaları yeterlik kipinin B2 düzeyine öğretilmemesi gerektiği konusunda hemfikir olduklarını gösterir.

İÜY, YİY ve YHY emir ile ilgili kipler konusundan buyuru-emir kipine öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında üç yayınevi de emir kipine öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir.

İkinci, üçüncü tekil ve çoğul şahıs zamirlerinde emir kipi kullanılmaktadır. Bu kip hem dil bilimsel açıdan görece kolay anlaşılır olup hem de dil öğrenen bireyin sözlü ve yazılı dilde çokça kullanabileceği bir yapıdır. Bu yüzden emir kipinin öğretiminin orta düzeyden önce yapılması daha doğru olabilir. Üç yayınevinin de B2 düzeyi öğretim

etkinliklerinde bu konuya yer vermemiş olmaları emir kipinin B2 düzeyinde öğretilmesi konusunda hemfikir olduklarını gösterir.

İÜY, YİY ve YHY kipler ile ilgili istek kipi konusundan istek kipine öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında istek kipi konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir.

Üç yayınevinin de öğretim etkinliklerinde istek kipine yer vermeyip metinlerde, diyaloglarda istek kipine yer vermiş olmaları bu konu için ayrı bir etkinlik tasarlamaktansa dolaylı olarak öğretiminin yapılabileceğini gösterir.

İÜY, YİY ve YHY öğretim etkinliklerinde dilek kipi ve gerçek dışı dilek konusuna öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında üç yayınevi de dilek kipiyle ilgili öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermemiştir. Yayınevlerinin öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermemiş olmaları bu dil bilgisi yapısının bu düzeyde öğretilmemesi gerektiği konusunda hemfikir olduklarını gösterir. Dilek kipi konusu Türkçede öncelikli olarak öğretilmesi gereken bir konu değildir. Bu açıdan baktığımızda temel düzeyde öğretilmesinden orta düzeyden itibaren öğretilmesi daha uygun olabilir. Üç yayınevinin de A1 düzeyinde bu konuya öğretim etkinliklerinde yer vermemiş olmaları da bu konuda hemfikir olduklarını gösterir.

İÜY, YİY ve YHY öğretim etkinliklerinde kipler konusundan gereklilik ile ilgili gereklilik kipi, gereklilik kipi belirli geçmiş zaman, gereklilik kipi rivayet geçmiş zaman konusuna öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında üç yayınevi de gereklilik kipiyle ilgili öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermemiştir.

Yayınevlerinin öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermemiş olmaları bu dil bilgisi yapısının bu düzeyde öğretilmemesi gerektiği konusunda hemfikir olduklarını gösterir. Bu kip, olması ve yapılması gereken şeyleri ifade eder. Gereklilik kipi eylemlere -malı, -meli ekleri getirilerek yapılır. Gereklilik kipinin bir dilin temel kurallarının öğrenildiği temel düzeydence orta düzeyden itibaren öğretilmesi daha uygun olabilir.

Örneğin sayılar konusu başka bir yolla anlatılamaz. Ama gereklilik kipinin verdiği anlam başka bir dil bilgisi yapısı ile karşılanabilir. Örneğin ; “Okula gitmem gerek” veya “Bugün çok çalışacağım çünkü yarın sınavım var.” İlk örnek cümlede direkt gereklilik anlamı çıkarken ikinci örnek cümlede neden sonuç ilişkisinden bir gereklilik anlamı çıkarılabilir. Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere eğer bir dil bilgisi yapısı yerine öğrencinin bildiği kuralları uygulayabileceği daha kolay anlayabileceği, bir başka dil bilgisi konusu varsa öncelik ihtiyaca karşılık vermesi sebebiyle basit olan yapıya verilir. Gereklilik kipi için de bu durum geçerli olduğundan bu konunun temel düzeyden ziyade orta düzeyden itibaren verilmesi daha uygun olabilir. Üç yayınevini bu konuya bu düzeyde yer vermemiş olmaları bu düşünceyi destekler niteliktedir.

İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde geniş zamanın koşulu, şimdiki zamanın koşulu, gelecek zamanın koşulu, belirli geçmiş zamanın koşulu, öğrenilen geçmiş zamanın koşulu, gereklilik kipinin koşulu, adsıl koşul cümleleri, idi+ise, imiş+ise, varsayımlı koşul cümleleri, ikilemeler +sA, gerçek dışı koşul cümlelerinin öğretimine hiç yer vermemiştir.

YHY koşul cümleleri konusundan en çok geniş zamanın koşulu (f 8), şimdiki zamanın koşulu (f 8), gelecek zamanın koşulu (f 7), belirli geçmiş zamanın koşulu (f 6), öğrenilen geçmiş zamanın koşulu (f 4) konularını işlemiştir. Gereklilik kipinin koşulu, adsıl koşul cümleleri, idi+ise, imiş+ise, varsayımlı koşul cümleleri, ikilemeler + sA ve gerçek dışı koşul cümlelerinin öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 109:

4.6.1. Geniş Zamanın Koşulu (Ör: Gelirse).

Ör: Size gönderdiğimiz kargo yarın elinize ulaşmazsa bize haber verin (Et.14, s.71).

Geniş zamanın koşulu ile ilgili toplam (s.71-72, f 8) örneğe rastlanmıştır.

4.6.2. Şimdiki Zamanın Koşulu (Ör: Geliyorsa).

Ör: Televizyonu seyretmiyorsanız kapatabilir misiniz? (Et.16, s.15).

Şimdiki zamanın koşulu ile ilgili toplam (s.15-17, f 8) örneğe rastlanmıştır.

4.6.3. Gelecek Zamanın Koşulu (Ör: Gelecekse).

Ör: Eğer geleceklerse hazırlık yapmam gerek (Et.16, s.15).

Gelecek zamanın koşulu ile ilgili toplam (s.15-20, f 7) örneğe rastlanmıştır.

4.6.4. Belirli Geçmiş Zamanın Koşulu (Ör: Geldiyse).

Ör: Bu kitabı okumadıysan okumanı tavsiye ederim (Et.16, s.15).

Belirli geçmiş zamanın koşulu ile ilgili toplam (s.15-20, f 6) örneğe rastlanmıştır.

4.6.5. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Koşulu (Ör: Gelmişse).

Ör: Eve varmışsa onun için hazırladığım sürprizi görmüştür (Et.16, s.15).

Öğrenilen geçmiş zamanın koşulu ile ilgili toplam (s.15-17, f 4) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevının B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında sadece YHY koşul kipine öğretim etkinliklerinde yer vermiştir.

Koşul cümlelerinin B1 düzeyinden itibaren öğretimi daha uygun olacaktır. Sadece YHY'nin öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermiş olması bu dil bilgisi yapısının bu düzeyde öğretilmemesi gerektiği konusunda yayınevlerinin hemfikir olmadıklarını gösterir.

Tablo 4.20. C1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen kipler konusu

4. Kipler	Kiplere İlişkin Konular	İstanbul Üniv	Yedi İklim	Yeni Hitit
	1 Yeterlik eki, (-y)Abİl, Yetersizlik Eki (-y)AmA-).			
4.1. Olasılık	2 Yapmama olasılığı Eki (-mAyAbi-l).			
Yeterlik	3 Yapamama olasılığı) (-y)AmAyAbil-).			
	4 İzin, rica (-y)Abil +zaman eki+soru edatı+kişi eki			
4.2. Emir	1 Buyuru-emir Kipi (Ör: Gel, gelme).			
4.3. İstek	1 İstek kipi (Ör: Geleyim, gidelim).			
	1 Dilek kipi (Ör: Havalar bir ısınsa).			
4.4. Dilek	2 Gerçek dışı dilek (Ör: Keşke seni tanımamış olsaydım).			
4.5. Gereklilik	1 Gereklilik kipi (-mAlI) (Ör: Gitmeliyim).			

4.6. Koşul Cümleleri	2	Gereklilik kipi belirli geçmiş zaman (Ör: Gelmeliydim).	3
	3	Gereklilik kipi rivayet geçmiş zaman (Gelmeliymişim).	17
	1	Geniş zamanın koşulu (Ör: Gelirse).	26
	2	Şimdiki zamanın koşulu (Ör: Geliyorsa).	22
	3	Gelecek zamanın koşulu (Ör: Gelecekse).	24
	4	Belirli geçmiş zamanın koşulu (Ör: Geldiyse).	13
	5	Öğrenilen geçmiş zamanın koşulu (Ör: Gelmişse).	15
	6	Gereklilik kipinin koşulu (Ör: Gelmeliyse).	
	7	Adsıl koşul cümleleri (Ör: Hastaysam, vaktin varsa).	
	8	İdi+ise (Ör: Aç idiysen neden söylemedin?).	
	9	İmiş+ise (Ör: Partiye gelmeyecek imiş ise neden söz vermiş?).	
	10	Varsayımlı koşul cümleleri (Ör: Mesela zengin olsan ne yaparsın?, Cüzdanını bulsan sinemaya giderdik).	
11	İkilemeler+sA (Bu konuyu bilse bilse Halit Hoca bilir).		
12	Gerçek dışı koşul cümleleri (Ör: Gitmeseydin üzülmezdin).		
Toplam		120	

Tablo 4.20.'de dil bilgisi konularından kipler konusunun üç yayınevine göre C1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenme sıklıkları verilmiştir. Buna göre;

İÜY ve YİY yeterlik eki, yapmama olasılığı eki, yapamama, izin, rica konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

YHY olasılık yeterlikle ilgili kipler konusundan en çok yeterlik eki (f 19); en az yapmama olasılığı eki (f 6), yapamama olasılığı (f 4), izin, rica (f 4) konusunu işlemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 110:

4.1.1. Yeterlik Eki, (-y)Abİl, Yetersizlik Eki (-(y)AmA).

Ör: Direksiyon çalışmalarımı hiç aksatmıyorum. Birkaç hafta içinde tek başıma trafiğe çıkabileceğim (Et.15, s.51).

Yeterlik eki, (-y)AbİL, Yetersizlik Eki (-y)AmA) ile ilgili toplam (s.51-54, f 19) örneğe rastlanmıştır.

4.1.2. Yapmama Olasılığı Eki (-mAyAbil).

Ör: Hava kapalı yarın da açmayabilir (Et.16, s.51).

Yapmama Olasılığı Eki (-mAyAbi-l) ile ilgili toplam (s.51-52, f 6) örneğe rastlanmıştır.

4.1.3. Yapamama Olasılığı (-y)AmAyAbil).

Ör: Bu yemeği yeni öğrendim. Bu akşam sizin için deneyeceğim ama ilk denemem olacağı için belki güzel yapamayabilirim (Et.16, s.51).

Yapamama Olasılığı Eki (-y)AmAyAbil) ile ilgili toplam (s.51-52, f 4) örneğe rastlanmıştır.

4.1.4. İzin, rica (-y)AbİL+zaman eki+kişi eki

Ör: İyi günler Serkan Bey'le görüşebilir miyim? (Et.15, s.51).

İzin, rica ile ilgili toplam (s.51-52, f 4) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de C1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında kipler konusunda olasılık-yeterlik kipine YHY öğretim etkinliklerinde yer verirken İÜY ve YİY yer vermemiştir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitapları incelendiğinde yeterlik kipi- nin A2 düzeyinde öğretilmesi gerektiği konusunda yayınevlerinin hemfikir olduklarını söyleyebiliriz. C1 düzeyine gelen bir öğrencinin yeterlik kipini biliyor olması gerekmektedir. Bu yüzden bu konunun öğretimi C1 düzeyinden önce yapılabilir.

İÜY, YİY ve YHY emir ile ilgili kipler konusundan buyuru-emir kipine öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de C1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında üç yayınevi de emir kipine öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir.

İkinci, üçüncü tekil ve çoğul şahıs zamirlerinde emir kipi kullanılmaktadır. Bu kip hem dil bilimsel açıdan görece kolay anlaşılır olup hem de dil öğrenen bireyin sözlü ve yazılı dilde çokça kullanabileceği bir yapıdır. Bu yüzden emir kipi- nin öğretiminin

orta düzeyden önce yapılması daha doğru olabilir. Üç yayınevinin de C1 düzeyi öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermemiş olmaları emir kipinin C1 düzeyinde öğretilmesi konusunda hemfikir olduklarını gösterir.

İÜY, YHY ve YİY istek kipine öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir.

Üç yayınevinin de öğretim etkinliklerinde istek kipine yer vermeyip metinlerde, diyaloglarda yer vermiş olmaları bu konu için ayrı bir etkinlik tasarlamaktansa öğretimin dolaylı olarak yapılabileceğini gösterir.

İÜY, YHY ve YİY dilek ile ilgili kipler konusundan dilek kipi ve gerçek dışı dilek kipine öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de C1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında üç yayınevi de dilek kipine öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Yayınevlerinin öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermemiş olmaları bu dil bilgisi yapısının bu düzeyde öğretilmemesi gerektiği konusunda hemfikir olduklarını gösterir. Dilek kipi konusu Türkçede öncelikli olarak öğretilmesi gereken bir konu değildir. Bu açıdan baktığımızda temel düzeyde öğretilmesinden orta düzeyden itibaren öğretilmesi daha uygun olabilir. Üç yayınevinin de C1 düzeyinde bu konuya öğretim etkinliklerinde yer vermemiş olmaları bu konuda hemfikir olduklarını gösterir.

İÜY gereklilik ile ilgili kipler konusundan en çok gereklilik kipi rivayet geçmiş zaman (f 17); en az gereklilik kipi belirli geçmiş zaman (f 3) konularını işlemiştir. Gereklilik kipine (-mAll) öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 111:

4.5.2. Gereklilik Kipi Belirli Geçmiş Zaman (Ör: Gelmeliydim).

Ör: Evden daha erken çıkmalıydık (Et.7, s.44).

Gereklilik kipi ile ilgili toplam (s.44, f 3) örneğe rastlanmıştır.

4.5.3. Gereklilik Kipi Rivayet Geçmiş Zaman (Gelmeliymişim).

Ör: Ben rahatsız değilim ama doktorum göre biraz daha dengeli beslenmeliymişim (Et.6, s.44).

Rivayet kipi geçmiş zaman ile ilgili toplam (s.44-52, f 17) örneğe rastlanmıştır.

YHY ve YİY gereklilik ile ilgili kipler konusundan gereklilik kipi, gereklilik kipi belirli geçmiş zaman, gereklilik kipi rivayet geçmiş zamana öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre öğretim etkinliklerinde üç yayınevının de C1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında İÜY bu konuya yer verirken YİY ve YHY yer vermemiştir.

Yayınevlerinden sadece İÜY'nin öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermiş olması bu dil bilgisi yapısının bu düzeyde öğretilmemesi gerektiği konusunda tam olarak hemfikir olmadıklarını gösterir. Bu kip, olması ve yapılması gereken şeyleri ifade eder. Gereklilik kipi eylemlere -malı, -meli ekleri getirilerek yapılır. Gereklilik kipinin bir dilin temel kurallarının öğrenildiği temel düzeyden ve bir dile ait belirli bir yetkinliğin kazanıldığı C1 düzeyinden ziyade orta düzeyden itibaren öğretilmesi daha uygun olabilir.

İÜY koşul cümleleri ile ilgili kipler konusundan en çok geniş zamanın koşulu (f 26), gelecek zamanın koşulu (f 24), şimdiki zamanın koşulu (f 22); en az öğrenilen geçmiş zamanın koşulu (f 15) ve belirli geçmiş zamanın koşulu (f 13) konularını işlemiştir. Gereklilik kipinin koşulu, adsıl koşul cümleleri, idi+ise, imiş+ise, varsayımlı koşul cümleleri, ikilemeler + sA ve gerçek dışı koşul cümlelerinin öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 112:

4.6.1. Geniş Zamanın Koşulu (Ör: Gelirse).

Ör: Olayla ilgili bir şey öğrenirse mutlaka bize haber verir (Et.4, s.52).

Geniş zamanın koşulu ile ilgili toplam (s.51-52, f 26) örneğe rastlanmıştır.

4.6.2. Şimdiki Zamanın Koşulu (Ör: Geliyorsa).

Ör: Eğer onunla evlenmek istiyorsan sen bilirsin ama ben bunu onaylamıyorum (Et.4, s.52).

Şimdiki zamanın koşulu ile ilgili toplam (s.51-52, f 22) örneğe rastlanmıştır.

4.6.3. Gelecek Zamanın Koşulu (Ör: Gelecekse).

Ör: Eğer bu konuda bir toplantı yapılacaksa bayilere şimdiden duyurunuz. (s.60).

Gelecek zamanın koşulu ile ilgili toplam (s.60-62, f 24) örneğe rastlanmıştır.

4.6.4. Belirli Geçmiş Zamanın Koşulu (Ör: Geldiyse).

Ör: Başıma ne geldiyse iyi niyetim yüzünden geldi (Et.3, s.57).

Belirli geçmiş zamanın koşulu ile ilgili toplam (s.51-57, f 13) örneğe rastlanmıştır.

4.6.5. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Koşulu (Ör: Gelmişse).

Ör: Buraları kim kirletmişse o temizlesin (Et.3, s.57).

Öğrenilen geçmiş zamanın koşulu ile ilgili toplam (s.51-57, f 15) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre öğretim etkinliklerinde koşul cümlelerine İÜY yer verirken YİY ve YHY yer vermemiştir.

Koşul cümlelerinin orta düzeyden itibaren öğretimi daha uygun olacaktır. C1 düzeyinde de bu konunun öğretimine sadece İÜY'nin yer vermiş olması bu konunun C1 düzeyinde öğretilbileceği konusunda yayınevlerinin hemfikir olmadıklarını gösterir.

4.5. Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Tespit Edilen Eylemler Konuları

Tablo 4.21. A1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen eylemler konusu

5. Eylemler	Eylemlere İlişkin Konular	İstanbul Üniv.	Yedi İklim	Yeni Hitit
5.1. Eylemde çatı	1 Etken eylem (Ayşe geldi, Mehmet yarın Ankara'ya gidecek)			
	2 Edilgen eylem (Ör: Kapı açıldı)			
	3 Ettirgen, oldurgan eylem (Ör: Saçını kestirdi, hepimizi güldürdü)			
	4 Dönüşlülük eylemi (Ör: İki saat süslendi)			
	5 İşteşlik eylemi (Ör: Öğretmenin sözleri üzerine bütün sınıf güldü)			
5.2. Fiilimsiler	1 İsim fiiller (-mA,-mAk,-Iş)	37		
	2 Sıfat fiiller (-mIş,-(y)AcAk,-(A/D)r/-mAz)			
	3 Sıfat fiiller (-(y)An,-DIk,-(y)AsI)			25
	4 Zarf fiiller (-(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip)			
	5 Zarf fiiller (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All, iken (-ken))			
	1 -(y)Ivermek (Ör: Uyanıvermiş)			

5.3.Kurallı Birleşik Eylemler	2	-(y)Adurmak,-(y)Ip durmak (Ör: Sen oyna- yadur, hep aynı şeyleri söyleyip durma)	
	3	-(y)Akalmak,-(y)Ip kalmak (Ör: Şaşakaldım, şaşıp kaldım)	
	4	-(y)Agelmek,-(y)Ip gitmek (Ör: Bu, öteden beri devam edegelmektedir, yaşamınız böyle sürüp gidiyor)	
	5	-(y)Ayazmak (Ör: Korkudan öleyazdım)	
	6	-mAyAgörmek (Ör: Benim hâlime düşmeye- görün)	
	7	-(y)Ip geçmek (Ör: Bugünkü gazeteyi oku- yup geçtim)	
	8	Zamansal Ek Eylem -idi (Ör: Ben idim, aktif değildim)	48
	9	Kanıtsal Ek Eylem -imiş (Ör: Ben imişim, çok çalışkanmışsın)	
	10	Var ve Yok (Bu işte yokum, varım)	
	11	-Dir eki (Ör: Türkiye'nin her yeri çok güzel- dir).	
	Toplam		37

Tablo 4.21.'de dil bilgisi konularından eylemlerin üç yayınevine göre A1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenme sıklıkları bulunmaktadır. Buna göre;

Sadece YHY ve İÜY'de A1 düzeyinde eylemler konusuna yer verilmiştir. YİY'de eylemlerle ilgili doğrudan dil bilgisi öğretimi çalışmasına rastlanmamıştır. Okuma metinlerinde eylemler olmasına rağmen bu konulara öğretim etkinliklerinde yer verilmemiştir. Buna göre;

YHY, İÜY ve YİY eylemlerle ilgili etken eylem, edilgen eylem, ettirgen, oldur-
gan eylem, dönüşlülük eylemi, işteşlik eylemi konularına öğretim etkinliklerinde hiç yer
vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu
Türkçe öğretimi ders kitaplarında üç yayınevi de eylemde çatı konusuna öğretim etkin-
liklerinde yer vermemiştir. Yayınevlerinin öğretim etkinliklerinde bu konuya yer ver-

memiş olmaları bu dil bilgisi yapısının bu düzeyde öğretilmemesi gerektiği konusunda hemfikir olduklarını gösterir.

Etken cümleler öznesi gerçek özne olan, bir cümlede işi yapan öznenin belli olduğu cümlelerdir. Herhangi bir basit zamanı öğrenen birey zaten etken eylemi kullanmış olacaktır. Bu yüzden etken eylemi öğretmek için başka bir etkinlik yapılması gerekmemektedir. Üç yayınevinin de bu konunun öğretimine yer vermemiş olmaları bunu destekler niteliktedir.

Edilgen eylemli bir cümlede işin kim tarafından yapıldığı belli değildir. Dili yeni öğrenen bireyin bir cümlede özneyi çıkarıp eksiltme yapabilmesi için önce basit düzeyde cümle oluşturabiliyor olması gerekmektedir. Bu yüzden temel düzeyde bu konunun verilmesinin işlevsel olmayacağı söylenebilir. Ettirgen ve oldurgan eylem öğretimi için de aynısı geçerlidir. Ettirgen eylemde bir işi başkasına yaptırma anlamı bulunmaktadır. Basit düzeyde cümle kurmayı yeni öğrenen bireyin bu yapıyı anlaması zor olacaktır. Üç yayınevinin de bu konunun öğretimine yer vermemiş olmaları bunu destekler niteliktedir.

Dönüşlülük eyleminde bir cümlede işi yapanla işten etkilenen aynı kişidir. Dönüşlülük eylemi öğretilirken önce dönüşlülük zamiri ile basit zamanlı bir cümle kurulabilir daha sonra dönüşlülük eylemi ile ilgili cümle kurup iki cümle arasındaki farkın anlaşılması sağlanabilir. Örneğin; “Ayşe aynanın karşısında kendini süsledi.” cümlesi ile “Ayşe ayna karşısında süslendi.” Bu örneklerde de görüldüğü üzere dönüşlülük eylemi öğrencinin kullanabilmesi için önce basit zamanı daha sonra ise dönüşlülük zamerini kullanması gerekmektedir. Bu durum, öğretimde basitten zora ilkesi ile ilgilidir. Bu yüzden bu dil bilgisi yapısının öğretilmesi daha sonraki düzeylere bırakılabilir. Üç yayınevinin de bu konunun öğretimine yer vermemiş olmaları bunu destekler niteliktedir.

İşteşlik eyleminde bir iş birden fazla kişi tarafından karşılıklı ya da birlikte yapılır. İşteşlik eylemi öğretilirken önce işteşlik zamiri ile basit zamanlı bir cümle kurulabilir daha sonra işteşlik eylemi ile ilgili cümle kurup iki cümle arasındaki farkın anlaşılması sağlanabilir. Örneğin; “Ali ve Ayşe birbirine bakıyor” cümlesi ile “Ali ve Ayşe bakışıyorlar.” Bu örneklerde de görüldüğü üzere işteşlik eylemini öğrencinin kullanabilmesi için önce basit zamanı daha sonra ise dönüşlülük zamerini kullanması gerekmektedir. Bu durum, öğretimde basitten zora ilkesi ile ilgilidir. Bu yüzden bu dil bilgisi

yapısının öğretilmesi daha sonraki düzeylere bırakılabilir. Üç yayınevinin de bu konunun öğretimine yer vermemiş olmaları bunu destekler niteliktedir.

YHY sıfat fiiller konusunda $(-y)An,-DIk,-(y)AsI$ (f 25) eklerini işlemiştir. YHY isim fiiller konusunda $(-mA,-mAk,-Iş)$; sıfat fiiller konusunda $(-mIş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz)$; zarf fiiller konusunda $(-y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip)$, $(-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All$, iken $(-ken))$ eklerine okuma metinlerinde yer vermesine rağmen öğretim etkinliklerinde bunlara hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 113:

5.2.3. Sıfat Fiiller $(-y)An,-DIk,-(y)AsI$.

Ör: İnternet yokken (Et.23, s.52).

Sıfat fiiller $(-y)An,-DIk,-(y)AsI$ ile ilgili toplam (s.52, f 25) örneğe rastlanmıştır.

İÜY isim fiiller konusunda $(-mA,-mAk,-Iş)$ (f 37) eklerini işlemiştir. Sıfat fiiller konusunda $(-y)An,-DIk,-(y)AsI)$, $(-mIş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz)$; zarf fiiller konusunda $(-y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip)$, $(-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All$, iken $(-ken))$ eklerine okuma metinlerinde yer vermesine rağmen öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 114:

5.2.1. İsim Fiiller $(-mA,-mAk,-Iş)$.

Ör: Seninle konuşmak istiyorum (s.47).

İsim fiiller $(-mA,-mAk,-Iş)$ eki ile ilgili toplam (s.47-48, f 37) örneğe rastlanmıştır.

YİY isim fiiller konusunda $(-mA,-mAk,-Iş)$; sıfat fiiller konusunda $(-y)An,-DIk,-(y)AsI)$, $(-mIş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz)$; zarf fiiller konusunda $(-y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip)$, $(-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All$, iken $(-ken))$ eklerine okuma metinlerinde yer vermesine rağmen öğretim etkinliklerinde bunlara hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında fiilimsiler konusuna İÜY ve YHY yer vermişken YİY yer vermemiştir. İÜY isim fiiller konusuna, YHY ise sıfat fiiller konusuna öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Bu da fiilimsilerin öğretimi konusunda yayınevleri arasında birlik olmadığını göstermektedir.

Eylemlerden türemelerine rağmen cümlelerde eylem görevi üstlenmeyip cümle içerisinde isim, sıfat, zarf gibi görevlerde bulunan kelimeler olan fiilimsiler A1 düzeyinde öğretildiğinde Türkçe eylemlerle yeni tanışan bireyler için karmaşık gelebilecektir. Sadece, isim fiil eklerinden olan -mAk eki A1 düzeyinde öğretilir. Buna sebep olarak da zaten eylemleri öğrenirken mastar ekli olarak öğrenen öğrenci aynı yapıyı farklı bir şekilde kullanabilecektir. Örneğin; “Yüzmek istiyorum” cümlesinde yüzmek eylemini öğrenci zaten öğrendiyse eylemi değiştirmeden şimdiki zamanla beraber kullanabilecektir. İÜY de isim fiillerden olan -mAk ekini öğretim etkinliklerinde işlemiştir. Sıfat fiiller ve zarf fiiller konusunun öğretiminde de henüz Türkçe sıfat, zarf ve fiil konusuyla yeni tanışan öğrencinin bu konuyu öğrenmesi karmaşık gelecektir. Birçok dilde fiilimsiler yerine iki cümle arasında bağlaç kullanılmakta ve Türkçedeki fiilimsilerin işlevi bu bağlaçlar aracılığıyla sağlanmaktadır.

YHY kurallı birleşik yapılardan zamansal ek eylem -idi (f 48) konusunu işlemiştir. -(y)Ivermek,-(y)Adurmak,-(y)Ipdurmak, -(y)Akalmak,-(y)Ip kalmak, -(y)Agelmek, -(y)Ip gitmek, -(y)Ayazmak, -mAyAgörmek, -(y)Ip geçmek, kanıtsal ek eylem -imiş, var ve yok, -DIr eki konularına öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 115:

5.3.8. Zamansal Ek Eylem -idi (Ör: Ben idim, aktif değildim).

Ör: Çocukken şişmandım (Et.1, s.50).

Zamansal ek eylem -idi ile ilgili toplam (s.50-, f 48) örneğe rastlanmıştır.

İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde kurallı birleşik eylemlerden -(y)Ivermek, -(y)Adurmak,-(y)Ip durmak, -(y)Akalmak,-(y)Ip kalmak, -(y)Agelmek,-(y)Ip gitmek,

-(y)Ayazmak , -mAyAgörmek , -(y)Ip geçmek, zamansal ek eylem, kanıtsal ek eylem -imiş, var ve yok, -Dİr eki konularına öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında YHY kurallı birleşik eylemlerden zamansal ek eylem -idi konusuna öğretim etkinliklerinde yer verirken İÜY ve YİY bu konuya öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Kurallı birleşik eylemlerden -(y)Ivermek, -(y)Adurmak, -(y)Ip durmak, -(y)Akalmak,-(y)Ip kalmak, -(y)Agelmek,-(y)Ip gitmek, -(y)Ayazmak , -mAyAgörmek , -(y)Ip geçmek Türkçe öğretimi ders kitaplarında temel düzeyde öğretilen bir konu değildir. A1 düzeyinde verilmemiş olması bu düzeyde öncelikle basit eylemlerin kullanılması gerektiğini, yani öğretim ilkelerindeki basitten zora ilkesini destekler niteliktedir. Zamansal ek eylem -idi belirli geçmiş zaman öğretilirken belirli geçmiş zamanla birlikte verilebilir. Aynı şekilde kanıtsal ek eylem -imiş de geçmiş zamanın rivayeti konusuyla birlikte öğretilir. -Dİr eki "imek" ek eyleminin şahıslara göre çekiminde kullanılan, ad cümlelerinde özne ile yüklem arasında yargı bağı kuran eklerden olup yükleme kesinlik, belirsizlik, ihtimâl gibi anlamlar katmaktadır. Bu ekin A1 düzeyinde öğretilmesi öğrencilerin dilin mantığını henüz kavramadıkları düzey olan temel düzeyde bütün eylemlerin sonuna -Dİr eklemelerine sebep olabilir. Bu yüzden önce basit ve temel dil bilgisi yapılarının öğretilmesi daha sonra öğrencilere eklendiği eyleme farklı anlamlar katan -Dİr ekinin öğretilmesi daha etkili ve anlaşılır bir öğretim sağlayabilir. Üç yayınevinin de bu konuya öğretim etkinliklerinde yer vermemiş olmaları bu düşüncüyü destekler niteliktedir.

Tablo 4.22. A2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen eylemler konusu

5. Eylemler	Eylemlere İlişkin Konular	İstanbul Üniv	Yedi İklim	Yeni Hitit
	1 Etken eylem (Ayşe geldi, Mehmet yarın Ankara'ya gidecek)			
	2 Edilgen eylem (Ör: Kapı açıldı)			
	3 Ettirgen, oldurgan eylem (Ör: Saçını kestirdi, hepimizi güldürdü)			
5.1.Eylemde çatı	4 Dönüşlülük eylemi (Ör: İki saat süslendi)			
	5 İşteşlik eylemi (Ör: Öğretmenin sözleri üzerine bütün sınıf gülüştü)			

5.2. Fiilimsiler	1	İsim fiiller (-mA,-mAk,-Iş)	133	172	
	2	Sıfat fiiller (-mIş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz)			
	3	Sıfat fiiller (-(y)An,-DIk,-(y)AsI)	21		
	4	Zarf fiiller (-(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip)	26	51	60
	5	Zarf fiiller (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All, iken (-ken))	16	22	26
5.3.Kurallı Birleşik Eylemler	1	-(y)Ivermek (Ör: Uyanıvermiş)			
	2	-(y)Adurmak,-(y)Ip durmak (Ör: Sen oynayadur, hep aynı şeyleri söyleyip durma)			
	3	-(y)Akalmak,-(y)Ip kalmak (Ör: Şaşakaldım, şaşıp kaldım)			
	4	-(y)Agelmek,-(y)Ip gitmek (Ör: Bu, öteden beri devam edegelmektedir, yaşamınız böyle sürüp gidiyor)			
	5	-(y)Ayazmak (Ör: Korkudan öleyazdım)			
	6	-mAyAgörmek (Ör: Benim hâlime düşmeyegörün)			
	7	-(y)Ip geçmek (Ör: Bugünkü gazeteyi okuyup geçtim)			
	8	Zamansal Ek Eylem -idi (Ör: Ben idim, aktif değilim)	103	5	
	9	Kanitsal Ek Eylem -imiş (Ör: Ben imişim, çok çalışkanmışsın).	57	6	21
	10	Var ve Yok (Bu işte yokum, varım).			
	11	-DIr eki (Ör: Türkiye'nin her yeri çok güzeldir).			
Toplam			404	238	279

Tablo 4.22.'de dil bilgisi konularından eylemler konusunun üç yayınevine göre A2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenme sıklıkları verilmiştir. Buna göre;

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında üç yayınevi de eylemde çatı konusuna öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Yayınevlerinin öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermeme olmaları bu dil bilgisi yapısının bu düzeyde öğretilmemesi gerektiği konusunda hemfikir olduklarını gösterir. Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A2 düzeyi için

hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında fiilimsiler konusuna öğretim etkinliklerinde yer verilmiştir.

İsim fiiller konusuna YİY ve YHY öğretim etkinliklerinde yer verirken İÜY yer vermemiştir. Sıfat fiillerden (-mİş,-(y)AcAk,-(A/D)r/-mAz) konusuna öğretim etkinliklerinde üç yayınevi de yer vermezken sıfat fiil ekleri (-(y)An,-Dİk,-(y)AsI) konusuna sadece YİY öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Zarf fiil ekleri konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir.

YİY fiilimsiler konusundan en çok isim fiiller ekleri (f 133), zarf fiil ekleri (-(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip) (f 51); en az sıfat fiil ekleri (-(y)An,-Dİk,-(y)AsI) (f 21) (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All, iken (-ken)) (f 22) konusunu işlemiştir. Sıfat fiil ekleri (-mİş,-(y)AcAk,-(A/D)r/-mAz), konusunun öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 116:

5.2.1. İsim Fiiller (-mA,-mAk,-İş).

Ör: Ülkemin her yerini gezmek, tanımak istiyorum (Et.4.s.74).

İsim fiiller (-mA,-mAk,-İş) ile ilgili toplam (s.74-94, f 133) örneğe rastlanmıştır.

5.2.3. Sıfat Fiiller (-(y)An,-Dİk,-(y)AsI).

Ör: Yağmurda oynayan çocuk ıslandı (Et.4.s.155).

Sıfat fiiller (-(y)An,-Dİk,-(y)AsI) ile ilgili toplam (s.154-155, f 21) örneğe rastlanmıştır.

5.2.4. Zarf Fiiller (-(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip).

Ör: Türkiye'yi geze geze tanıdım (Et.6.s.103).

Zarf fiiller (-(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip) ile ilgili toplam (s.103-, f 51) örneğe rastlanmıştır.

5.2.5. Zarf Fiiller (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All,iken (-ken)).

Ör: Meyveleri pişirmeden yeriz (Et.1.s.93).

Zarf Fiiller (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All,iken (-ken)) ile ilgili toplam (s.93-, f 22) örneğe rastlanmıştır.

YHY fiilimsiler konusundan en çok isim fiil ekleri (f 172); en az zarf fiil ekleri (-(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip) (f 60), (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All, iken (-ken)) (f 26) konusunu

işlemiştir. Sıfat fiil ekleri (-mİş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz), -(y)An,-Dİk,-(y)AsI konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 117:

5.2.1. İsim Fiiller (-mA,-mAk,-Iş).

Ör: Bazı ülkelerde, öğrencilerin üniversiteye girmeleri için sigara içmemeleri gerekiyormuş (Et.4, s.117).

İsim Fiiller (-mA,-mAk,-Iş) ile ilgili toplam (s.78-117, f 172) örneğe rastlanmıştır.

5.2.4. Zarf Fiiller -(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip).

Ör: Lütfen randevu alıp gelin (Et.5, s.129).

Zarf Fiiller -(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip ile ilgili toplam (s.84-129, f 60) örneğe rastlanmıştır.

5.2.5. Zarf Fiiller (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All, iken (-ken)).

Ör: Lütfen randevu almadan gelmeyin (Et.5.s.129).

Zarf Fiiller (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All, iken (-ken)) ile ilgili toplam (s.84-129, f 26) örneğe rastlanmıştır.

İÜY fiilimsiler konusundan en çok zarf fiil ekleri -(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip (f 26), (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All, iken (-ken)) (f 16) konusunu işlemiştir. İsim fiil ekleri, sıfat fiil ekleri (-mİş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz), -(y)An,-Dİk,-(y)AsI konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 118:

5.2.4. Zarf Fiiller -(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip).

Ör: Ben soğan alıp geleyim (Et.3, s.90).

Zarf fiiller -(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip ile ilgili toplam (s.90-94, f 26) örneğe rastlanmıştır.

5.2.5. Zarf Fiiller (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All, iken (-ken)).

Ör: Bana uğramadan İstanbul'dan ayrılmışlar (Et.5, s.91).

Zarf Fiiller (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All, iken (-ken)) ile ilgili toplam (s.91-96, f 16) örneğe rastlanmıştır.

Eylemlerden türemelerine rağmen cümlelerde eylem görevi üstlenmeyip cümle içerisinde isim, sıfat, zarf gibi görevlerde bulunan kelimeler olan fiilimsilerin öğretimi- ne A2 düzeyinden itibaren başlanabilir. A1 düzeyinde sözcük türlerinin öğretildiğini varsayarak isim, sıfat, zarf ve eylemleri, bunların işlevlerinin neler olduğunu bilen öğrenci fiilimsiler konusunu da kolay kavrayacaktır. Birçok dilde fiilimsiler yerine iki cümle arasında bağlaç kullanılmakta ve Türkçedeki fiilimsilerin işlevi bu bağlaçlar aracılığıyla sağlanmaktadır.

YİY kurallı birleşik eylemlerden kanıtsal ek eylem -imiş (f 6), zamansal ek eylem -idi (f 5) konusunu işlemiş; -(y)Ivermek, -(y)Adurmak, -(y)Ip durmak, (y)Akalmak, -(y)Ip kalmak, -(y)Agelmek, -(y)Ip gitmek, -(y)Ayazmak, mAyAgörmek, -(y)Ip geçmek, var ve yok -Dir eki konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 119:

5.3.8. Zamansal Ek Eylem -idi (Ör: Ben idim, aktif değildim).

Ör: Nuh'un Gemisi Ağrı Dağı'ndaydı (Et.4, s.18).

Zamansal ek eylem ile ilgili toplam (s.18-45, f 5) örneğe rastlanmıştır.

5.3.9. Kanıtsal Ek Eylem -imiş (Ör: Ben imişim, çok çalışkanmışsın).

Ör: Nuh'un Gemisi Ağrı Dağı'ndaymış (Et.4, s.18).

Kanıtsal ek eylem ile ilgili toplam (s.18-45, f 6) örneğe rastlanmıştır.

YHY kurallı birleşik eylemlerden kanıtsal ek eylem -imiş (f 21) konusunu işlemiş; -(y)Ivermek, -(y)Adurmak, -(y)Ip durmak, -(y)Akalmak, -(y)Ip kalmak, -(y)Agelmek, -(y)Ip gitmek, -(y)Ayazmak, mAyAgörmek, -(y)Ip geçmek, zamansal ek eylem -idi, var ve yok, -Dir eki konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 120:

5.3.9. Kanıtsal Ek Eylem -imiş (Ör: Ben imişim, çok çalışkanmışsın).

Ör: Film çok korkunçmuş (Et.5, s.94).

Kanıtsal ek eylem ile ilgili toplam (s.18-94, f 21) örneğe rastlanmıştır.

İÜY kurallı birleşik eylemlerden zamansal ek eylem -idi (f 103), kanıtsal ek eylem -imiş (f 57) konusunu işlemiş; -(y)Ivermek, -(y)Adurmak, -(y)İp durmak, -(y)Akalmak, -(y)İp kalmak, -(y)Agelmek, -(y)İp gitmek, -(y)Ayazmak, mAyAgörmek, -(y)İp geçmek, var ve yok -Dİr eki konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 121:

5.3.8. Zamansal Ek Eylem -idi (Ör: Ben idim, aktif değildim).

Ör: Geçen hafta çok yorgundum (Et.4, s.28).

Zamansal ek eylem ile ilgili toplam (s.28-58, f 103) örneğe rastlanmıştır.

5.3.9. Kanıtsal Ek Eylem -imiş (Ör: Ben imişim, çok çalışkanmışsın).

Ör: Yarın hava nasılmış? (Et.5, s.91).

Kanıtsal ek eylem ile ilgili toplam (s.91-99, f 57) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında İÜY ve YİY zamansal ek eylem (-idi) konusuna öğretim etkinliklerinde yer verirken YHY yer vermemiştir. Kanıtsal ek eylem (-imiş) konusuna ise üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir.

Belirli geçmiş zamanı, öğrenilen geçmiş zamanı öğrenmiş olan öğrenci zamansal ve kanıtsal ek eylemleri de kolayca anlayabilir. Belirli geçmiş zamanın A1'de; öğrenilen geçmiş zamanın ise A2'de öğretildiği düşünülürse zamansal ek eylem konusunun A1'de kanıtsal ek eylem konusunun A2'de öğretilmesi daha işlevsel ve anlaşılır olabilir. Kurallı birleşik eylemlerden -(y)Ivermek, -(y)Adurmak, -(y)İp durmak, -(y)Akalmak, -(y)İp kalmak, -(y)Agelmek, -(y)İp gitmek, -(y)Ayazmak, -mAyAgörmek, -(y)İp geçmek Türkçe öğretimi ders kitaplarında temel düzeyde öğretilen bir konu değildir. A2 düzeyinde verilmemiş olması bu düzeyde öncelikle basit eylemlerin kullanılması gerektiğini, yani öğretim ilkelerindeki basitten zora ilkesini destekler niteliktedir. Zamansal ek eylem (-idi), belirli geçmiş zaman öğretilirken belirli geçmiş zamanla birlikte verilebilir. Aynı şekilde kanıtsal ek eylem (-imiş) de geçmiş zamanın rivayeti konusuyla birlikte öğretilir. -Dİr eki "imek" ek eyleminin şahıslara göre çekiminde kullanılan, ad cümlelerinde özne ile yüklem arasında yargı bağı kuran eklerden olup yükleme kesinlik,

belirsizlik, ihtimâl gibi anlamlar katmaktadır. Bu ekin A1 düzeyinde öğretilmesi öğrencilerin dilin mantığını henüz kavramadıkları düzey olan temel düzeyde bütün eylemlerin sonuna -Dir eklemelerine sebep olabilir. O yüzden önce basit ve temel dil bilgisi yapılarının öğretilmesi, daha sonra öğrencilere eklendiği eyleme farklı anlamlar katan –Dir ekinin öğretilmesi daha etkili ve anlaşılır bir öğretim sağlayacaktır. Üç yayınevini de bu konuya öğretim etkinliklerinde yer vermemiş olmaları bu düşüncüyü destekler niteliktedir.

Tablo 4.23. B1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen eylemler konusu

5. Eylemler	Eylemlere İlişkin Konular	İstanbul Üniv	Yedi İklim	Yeni Hitit
5.1. Eylemde çatı	1 Etken eylem (Ayşe geldi, Mehmet yarın Ankara'ya gidecek)			
	2 Edilgen eylem (Ör: Kapı açıldı)		101	165
	3 Ettirgen, oldurgan eylem (Ör: Saçını kestirdi, hepimizi güldürdü)		20	138
	4 Dönüşlülük eylemi (Ör: İki saat süslendi)		16	23
	5 İşteşlik eylemi (Ör: Öğretmenin sözleri üzerine bütün sınıf gülüştü)	30	35	31
5.2. Fiilimsiler	1 İsim fiiller (-mA,-mAk,-Iş)	193	22	161
	2 Sıfat fiiller (-mİş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz)	24	24	57
	3 Sıfat fiiller (-(y)An,-DIk,-(y)AsI)	44	77	198
	4 Zarf fiiller (-(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip)	73		
	5 Zarf fiiller (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)AlI, iken (-ken))		89	73
5.3. Kurallı Birleşik Eylemler	1 -(y)Ivermek (Ör: Uyanıvermiş)			
	2 -(y)Adurmak,-(y)Ip durmak (Ör: Sen oynadur, hep aynı şeyleri söyleyip durma)			
	3 -(y)Akalmak,-(y)Ip kalmak (Ör: Şaşakaldım, şaşıp kaldım)			
	4 -(y)Agelmek,-(y)Ip gitmek (Ör: Bu, öteden beri devam edegelmektedir, yaşamınız böyle sürüp gidiyor)			
	5 -(y)Ayazmak (Ör: Korkudan öleyazdım)			
	6 -mAyAgörmek (Ör: Benim hâlime düşmeye-görün)			

7	-(y)Ip geçmek (Ör: Bugünkü gazeteyi okuyup geçtim)			
8	Zamansal Ek Eylem -idi (Ör: Ben idim, aktif değildim)			
9	Kanıtısal Ek Eylem -imiş (Ör: Ben imişim, çok çalışkanmışsın)			
10	Var ve Yok (Bu işte yokum, varım)			
11	-Dir eki (Ör: Türkiye'nin her yeri çok güzeldir)		42	
Toplam		364	426	846

Tablo 4.23.'te dil bilgisi konularından eylemler konusunun üç yayınevine göre B1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenme sıklıkları verilmiştir. Buna göre;

YİY öğretim etkinliklerinde eylemde çatı konusundan öğretim etkinliklerinde etken eyleme yer vermemiş; edilgen eylem (f 101), ettirgen, oldurgan eylem (f 20), dönüşlülük eylemi (f 16), işteşlik eylemi (f 35) konusunu işlemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 122:

5.1.2. Edilgen Eylem (Ör: Kapı açıldı).

Ör: Biberler ve domatesler küp küp doğranır (Et.7,s.115).

Edilgen eylem ile ilgili toplam (s.115-120, f 101) örneğe rastlanmıştır.

5.1.3. Ettirgen, Oldurgan Eylem (Ör: Saçını kestirdi, hepimizi güldürdü).

Ör: Diş hekimine dişlerimi çektirdim (Et.11, s.77).

Ettirgen oldurgan eylem ile ilgili toplam (s.77-90, f 20) örneğe rastlanmıştır.

5.1.4. Dönüşlülük Eylemi (Ör: İki saat süslendi).

Ör: Genç kadın süslendi (Et.4, s.94). (f 16).

Dönüşlülük eylemi ile ilgili toplam (s.94-100, f 16) örneğe rastlanmıştır.

5.1.5. İşteşlik Eylemi (Ör: Öğretmenin sözleri üzerine bütün sınıf gülüştü).

Ör: Kuşlar uçuyor (Et.5, s.35).

İşteşlik eylemi ile ilgili toplam (s.35-50, f 35) örneğe rastlanmıştır.

YHY öğretim etkinliklerinde eylemlerle ilgili eylemde çatı konusundan öğretim etkinliklerinde etken eyleme yer vermemiş; edilgen eylem (f 165), ettirgen, oldurgan

eylem (f 138), dönüşlülük eylemi (f 23), işteşlik eylemi (f 31) konusunu işlemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 123:

5.1.2. Edilgen Eylem (Ör: Kapı açıldı).

Ör: Bu mağazada her zaman kaliteli ayakkabılar atılır (Et.3, s.80).

Edilgen eylem ile ilgili toplam (s.30-80, f 165) örneğe rastlanmıştır.

5.1.3. Ettirgen, Oldurgan Eylem (Ör: Saçını kestirdi, hepimizi güldürdü).

Ör: Terzi, pantolonun paçalarını kısalttı (Et.9, s.71).

Ettirgen oldurgan eylem ile ilgili toplam (s.71-93, f 138) örneğe rastlanmıştır.

5.1.4. Dönüşlülük Eylemi (Ör: İki saat süslendi).

Ör: Ünlü futbolcu büyük yenilgiden sonra eve kapandı (Et.16, s.25).

Dönüşlülük eylemi ile ilgili toplam (s.25-35, f 23) örneğe rastlanmıştır.

5.1.5. İşteşlik Eylemi (Ör: Öğretmenin sözleri üzerine bütün sınıf güldü).

Ör: Bazı akşamlar işten sonra en yakın arkadaşlarımızla buluşup dertleşiriz (Et.21, s.27).

İşteşlik eylemi ile ilgili toplam (s.27-45, f 31) örneğe rastlanmıştır.

İÜY öğretim etkinliklerinden eylemde çatı konusundan etken eylem, edilgen eylem, ettirgen-oldurgan eylem, dönüşlülük eylemi, konularının öğretimine hiç yer vermemiş; işteşlik eylemi (f 30) konusunu işlemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 124:

5.1.5. İşteşlik Eylemi (Ör: Öğretmenin sözleri üzerine bütün sınıf güldü).

Ör: İki arkadaş önce bağrıştı sonra dövüştü (Et.6, s.86).

İşteşlik eylemi ile ilgili toplam (s.86-96, f 30) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevini de B1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında üç yayınevi de eylemde çatı konusuna öğretim etkinliklerinde yer vermiştir.

Yayınevlerinin öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermiş olmaları bu dil bilgisi yapısının bu düzeyde öğretilmesi gerektiği konusunda yayınevlerinin hemfikir olduklarını gösterir.

Etken cümleler öznesi gerçek özne olan, bir cümlede işi yapan öznenin belli olduğu cümlelerdir. Herhangi bir basit zamanı öğrenen birey zaten etken eylemi kullanmış olacaktır. Bu yüzden etken eylemi öğretmek için başka bir etkinlik yapılması gerekmemektedir. Üç yayınevinin de bu konunun öğretimine yer vermemiş olmaları bunu destekler niteliktedir.

Edilgen eylemli bir cümlede işin kim tarafından yapıldığı belli değildir. Dili yeni öğrenen bireyin bir cümlede özneyi çıkarıp eksiltme yapabilmesi için önce basit düzeyde cümle oluşturabiliyor olması gerekmektedir. Bu yüzden orta düzeyden itibaren bu konunun verilmesinin daha işlevsel olacağı söylenebilir. Ettirgen ve oldurgan eylem öğretimi için de aynı durum geçerlidir. Ettirgen eylemde bir işi başkasına yaptırma anlamı bulunmaktadır. Bu konunun anlaşılması için B1 düzeyinden itibaren bu konunun öğretimi yapılabilir.

Dönüşlülük eyleminde bir cümlede işi yapanla işten etkilenen aynı kişidir. Dönüşlülük eylemi öğretilirken önce dönüşlülük zamiri ile basit zamanlı bir cümle kurulabilir, daha sonra sonra dönüşlülük eylemi ile ilgili cümle kurup iki cümle arasındaki farkın anlaşılması sağlanabilir. Örneğin; “Ayşe aynanın karşısında kendini süsledi.” cümlesi ile “Ayşe ayna karşısında süslendi.” Bu örneklerde de görüldüğü üzere dönüşlülük eylemini öğrencinin kullanabilmesi için önce basit zamanı daha sonra ise dönüşlülük zamirini kullanması gerekmektedir. Bu durum, öğretimde basitten zora ilkesi ile ilgilidir. Bu yüzden bu dil bilgisi yapısının öğretilmesine de B1 düzeyinden itibaren başlanabilir. Üç yayınevinin de bu konunun öğretimine yer vermiş olmaları bunu destekler niteliktedir.

İşteşlik eyleminde bir iş birden fazla kişi tarafından karşılıklı ya da birlikte yapılır. İşteşlik eylemi öğretilirken önce işteşlik zamiri ile basit zamanlı bir cümle kurulabilir, daha sonra sonra işteşlik eylemi ile ilgili cümle kurup iki cümle arasındaki farkın anlaşılması sağlanmalıdır. Örneğin; “Ali ve Ayşe birbirine bakıyor.” cümlesi ile “Ali ve Ayşe bakışıyorlar” Bu örneklerde de görüldüğü üzere işteşlik eylemini öğrencinin kullanabilmesi için önce basit zamanı daha sonra ise dönüşlülük zamirini kullanması gerekmektedir. Bu durum, öğretimde basitten zora ilkesi ile ilgilidir. Bu yüzden bu dil

bilgisi yapısı da B1 düzeyinde öğretilir. Üç yayınevinin de bu konunun öğretimine yer vermiş olmaları bunu destekler niteliktedir. Bu konulara öğretim etkinliklerinde yer verme sıklıkları incelendiğinde öğretim etkinliklerinin sıklığı ve niteliği ile ilgili bir tutarlılığın olmadığı görülmektedir.

YİY öğretim etkinliklerinde fiilimsiler konusundan en çok zarf fiil ekleri (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All, iken (-ken)) (f 89), sıfat fiil ekleri (-(y)An,-DIk,-(y)AsI) (f 77); en az, sıfat fiil ekleri (-mIş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz) (f 24), isim fiil ekleri (-mA,-mAk,-Iş) (f 22) konusunu işlemiş; sıfat fiil ekleri (-mIş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz), (-(y)An,-DIk,-(y)AsI), zarf fiil ekleri (-(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip), konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 125:

5.2.1. İsim Fiiller (-mA,-mAk,-Iş).

Ör: Yazar olmak için (Et.5, s.103).

İsim Fiiller (-mA,-mAk,-Iş) ile ilgili toplam (s.103-110, f 22) örneğe rastlanmıştır.

5.1.2. Sıfat Fiiller (-mIş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz).

Ör: Yarın seyredeceğin filmin adı ne? (Et.9,s.134).

Sıfat Fiiller (-mIş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz) ile ilgili toplam (s.134-144, f 24) örneğe rastlanmıştır.

5.2.3. Sıfat Fiiller (-(y)An,-DIk,-(y)AsI).

Ör: Adresi bilenlere sorduk (Et.2, s.131).

Sıfat Fiiller (-(y)An,-DIk,-(y)AsI) ile ilgili toplam (s.131-144, f 77) örneğe rastlanmıştır.

5.2.5. Zarf Fiiller (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All, iken (-ken)).

Ör: Eve gelirken manava uğradım (Et.7, s.13).

Zarf fiiller (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All, iken (-ken)) ile ilgili toplam (s.13-44, f 89) örneğe rastlanmıştır.

YHY öğretim etkinliklerinde fiilimsiler konusundan isim fiiller (-mA,-mAk,-Iş) (f 161), zarf fiiller (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All, iken (-ken)) (f 73), sıfat fiil ekleri (-mIş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz) (f 57), (-(y)An,-DIk,-(y)AsI) (f 198), konusunu işlemiş, zarf

fiiller $(-(y)ArAk, -(y)A, -(y)Ip)$, konusunun öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 126:

5.2.1. İsim Fiiller $(-mA, -mAk, -Iş)$.

Ör: Hazırlanmam gerekiyor (Et.14.s.13).

İsim Fiiller $(-mA, -mAk, -Iş)$ ile ilgili toplam (s.13-75, f 126) örneğe rastlanmıştır.

5.1.2. Sıfat Fiiller $(-mIş, -(y)AcAk, -(A/I)r/-mAz)$.

Ör: Yarn izleyeceğimiz film 5 dalda Oscar'a adaymış (Et.8, s.95).

Sıfat fiiller $(-mIş, -(y)AcAk, -(A/I)r/-mAz)$ ile ilgili toplam (s.95-105, f 57) örneğe rastlanmıştır.

5.2.3. Sıfat Fiiller $(-(y)An, -DIk, -(y)AsI)$.

Ör: Fakat olağandan fazla yaşanan tükenme ve tükenmenin genellikle insan kaynaklı olması bize tehlikeyi işaret eder (Et.4, s.92).

Sıfat fiiller $(-mIş, -(y)AcAk, -(A/I)r/-mAz)$ ile ilgili toplam (s.92-120, f 198) örneğe rastlanmıştır.

5.2.5. Zarf Fiiller $(-mAdAn, -(y)IncA, -(y)All, iken (-ken))$.

Ör: Ayşe'yi görmeyeli yıllar oldu (Et.17.s.51).

Zarf fiiller $(-mAdAn, -(y)IncA, -(y)All, iken (-ken))$ ile ilgili toplam (s.51-66, f 58) örneğe rastlanmıştır.

İÜY öğretim etkinliklerinde fiilimsiler konusundan en çok isim fiil ekleri $(-mA, -mAk, -Iş)$ (f 193), zarf fiil ekleri $(-(y)ArAk, -(y)A, -(y)Ip)$ (f73); en az sıfat fiil ekleri $(-(y)An, -DIk, -(y)AsI)$ (f 44), $(-mIş, -(y)AcAk, -(A/I)r/-mAz)$ (f 24) konularını işlemiştir. Zarf fiil ekleri $(-mAdAn, -(y)IncA, -(y)All, iken (-ken))$ konusunun öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 127:

5.2.1. İsim Fiiller $(-mA, -mAk, -Iş)$.

Ör: Dilimi daha iyi kullanmak için güzel konuşma derslerine gidiyorum (Et.7.s.27).

İsim Fiiller $(-mA, -mAk, -Iş)$ ile ilgili toplam (s.27, f 193) örneğe rastlanmıştır.

5.2.3. Sıfat Fiiller (-(y)An,-DIk,-(y)AsI).

Ör: Her şeyi söyleyebildiğin bir dost (Et.10.s.92).

Sıfat Fiiller (-(y)An,-DIk,-(y)AsI) ile ilgili toplam (s.92, f 24) örneğe rastlanmıştır.

5.2.4. Zarf Fiiller (-(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip).

Ör: Annem, yemeği ve temizliği şarkı söyleyerek yapıyor (Et.6, s.10).

Zarf Fiiller (-(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip) ile ilgili toplam (s.10, f 44) örneğe rastlanmıştır.

5.2.5. Zarf Fiiller (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All, iken (-ken)).

Ör: Türk evlerinde, içeriye girerken kapıda ayakkabı çıkarmak gerekir (Et.6, s.19).

Zarf Fiiller (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All, iken (-ken)) ile ilgili toplam (s.19, f 73) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında fiilimsiler konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. İsim fiiller, sıfat fiillerden (-mİş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz) ve sıfat fiiller (-(y)An,-DIk,-(y)AsI) konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Zarf fiillerden (-(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip) konusuna İÜY yer verirken YİY ve YHY yer vermemiştir. Zarf fiillerden (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All, iken (-ken)) ekine İÜY yer vermezken YİY ve YHY yer vermiştir.

Eylemlerden türemelerine rağmen cümlelerde eylem görevi üstlenmeyip cümle içerisinde isim, sıfat, zarf gibi görevlerde bulunan kelimeler olan fiilimsilerin öğretimine temel düzeyden itibaren başlanabilir. A1 düzeyinde sözcük türlerinin öğretildiğini varsayarak isim, sıfat, zarf, eylem nedir ve işlevleri nelerdir bilen öğrenci fiilimsiler konusunu da kolay kavrayacaktır. Birçok dilde fiilimsiler yerine iki cümle arasında bağlaç kullanılmakta ve Türkçedeki fiilimsilerin işlevi bu bağlaçlar aracılığıyla sağlanmaktadır. Türkçede ise fiilimsiler bağlaçlarla değil fiile getirilen eklerle yapıldığından anlaşılması bazen zor olabilir. Bu yüzden önce sözcük türlerinin, daha sonra fiilimsilerin öğretilmesinin uygun olduğu söylenebilir. Fiilimsilerin öğretimi sarmal olarak gerçekleştirilebilir. A2 düzeyinde fiilimsilerin öğretildiği düşünülürse B1 düzeyinden itibaren

bu konu tekrar öğretilip ayrıntılandırılabilir. Üç yayınevine bakıldığında A2 düzeyinde de B1 düzeyinde de fiilimsiler konusuna yer verilmiş olması bunu destekler niteliktedir. Bu konulara öğretim etkinliklerinde yer verme sıklıkları incelendiğinde öğretim etkinliklerinin sıklığı ve niteliği ile ilgili bir tutarlığın olmadığı görülmektedir.

YİY öğretim etkinliklerinde kurallı birleşik yapılardan -(y)Ivermek, -(y)Adurmak, -(y)İp durmak, -(y)Akalmak, -(y)İp kalmak, -(y)Agelmek, -(y)İp gitmek, -(y)Ayazmak, -mAyAgörmek, -(y)İp geçmek, zamansal ek eylem, kanıtsal ek eylem -imiş, var ve yok konularına öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiş; -Dİr (f 42) konusunu işlemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 128:

5.3.11. -Dİr Eki

Ör: Yeni dönem kurs kayıtlarımız başlamıştır (Et 9, s.14).

-Dİr eki ile ilgili toplam (s.14-69, f 42) örneğe rastlanmıştır.

YHY ve İÜY öğretim etkinliklerinde eylemlerle ilgili kurallı birleşik eylemlerden -(y)Ivermek, -(y)Adurmak, -(y)İp durmak, -(y)Akalmak, -(y)İp kalmak, -(y)Agelmek, -(y)İp gitmek, -(y)Ayazmak, -mAyAgörmek, -(y)İp geçmek, zamansal ek eylem -idi, kanıtsal ek eylem -imiş, var ve yok, -Dİr eki konularına öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre öğretim etkinliklerinde üç yayınevinin de B1 düzeyi için hazırlanmış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında üç yayınevi de eylemlerle ilgili kurallı birleşik eylemlerinden -(y)Ivermek, -(y)Adurmak, -(y)İp durmak, -(y)Akalmak, -(y)İp kalmak, -(y)Agelmek, -(y)İp gitmek, -(y)Ayazmak, -mAyAgörmek, -(y)İp geçmek kanıtsal ek eylem, zamansal ek eylem konusuna yer vermemiştir. -Dİr ekine ise sadece YİY öğretim etkinliklerinde yer vermiştir.

Belirli geçmiş zamanı, öğrenilen geçmiş zamanı öğrenmiş olan öğrenci zamansal ve kanıtsal ek eylemleri de kolayca anlayabilir. Belirli geçmiş zamanın A1’de; öğrenilen geçmiş zamanın ise A2’de öğretildiği düşünülürse zamansal ek eylem konusunun A1’de kanıtsal ek eylem konusunun A2’de öğretilmesi daha işlevsel ve anlaşılır olabilir. Kurallı birleşik eylemlerden -(y)Ivermek, -(y)Adurmak, -(y)İp durmak, -(y)Akalmak,

-(y)Ip kalmak, -(y)Agelmek, -(y)Ip gitmek, -(y)Ayazmak, -mAyAgörmek, -(y)Ip geçmek Türkçe öğretimi ders kitaplarında temel düzeyde öğretilmemektedir. Sözlü ve yazılı dilde sıklıkla kullanılan yapılar değildir. Örneğin bir basit zaman, yeterlik, gereklilik kipi kadar yaygın kullanım alanı yoktur. Bu açıdan bakıldığında B2 ya da C1 düzeyinde bu konunun öğretimi yapılabilir. Zamansal ek eylem idi belirli geçmiş zaman öğretilirken belirli geçmiş zamanla birlikte verilebilir. Aynı şekilde kanıtsal ek eylem imiş de geçmiş zamanın rivayeti konusuyla birlikte öğretilir. -Dir eki "imek" ek-eyleminin şahıslara göre çekiminde kullanılan, ad cümlelerinde özne ile yüklem arasında yargı bağı kuran eklerden olup yükleme kesinlik, belirsizlik, ihtimâl gibi anlamlar katmaktadır. Bu ekin A1 düzeyinde öğretilmesi öğrencilerin dilin mantığını henüz kavramadıkları düzey olan temel düzeyde bütün eylemlerin sonuna -Dir eklemelerine sebep olabilir. Bu yüzden bu yapının B1 düzeyinden itibaren öğretilmesi uygun olabilir. Bu eke öğretim etkinliklerinde sadece YİY'nin yer vermiş olması bu konunun B1 düzeyinde öğretilmesi gerektiği konusunda diğer yayınevlerinden farklı görüşte olduğunu gösterir.

Tablo 4.24. B2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen eylemler konusu

5.Eylemler	Eylemlere İlişkin Konular	İstanbul Üniv	Yedi İklim	Yeni Hitit
5.1. Eylemde çatı	1 Etken eylem (Ayşe geldi, Mehmet yarın Ankara'ya gidecek).	4		
	2 Edilgen eylem (Ör: Kapı açıldı).	45	30	
	3 Ettirgen, oldurgan eylem (Ör: Saçını kestirdi, hepimizi güldürdü).	3	15	
	4 Dönüşlülük eylemi (Ör: İki saat süslendi).	36		
	5 İşteşlik eylemi (Ör: Öğretmenin sözleri üzerine bütün sınıf gülüştü).			
5.2. Fiilimsiler	1 İsim fiiller (-mA, -mAk, -Iş).		36	6
	2 Sıfat fiiller (-mIş, -(y)AcAk, -(A/I)r/-mAz).	45	80	
	3 Sıfat fiiller (-(y)An, -DIk, -(y)AsI).	78	95	44
	4 Zarf fiiller (-(y)ArAk, -(y)A, -(y)Ip).			
	5 Zarf fiiller (-mAdAn, -(y)IncA, -(y)All, iken (-ken)).	53	15	

	1	-(y)Ivermek (Ör: Uyanıvermiş).	2	27
	2	-(y)Adurmak, -(y)İp durmak (Ör: Sen oynayadur, hep aynı şeyleri söyleyip durma).	3	12
	3	-(y)Akalmak, -(y)İp kalmak (Ör: Şaşakaldım, şaşıp kaldım).	4	5
	4	-(y)Agelmek, -(y)İp gitmek (Ör: Bu, öteden beri devam edegelmektedir, yaşamınız böyle sürüp gidiyor).	3	8
	5	-(y)Ayazmak (Ör: Korkudan öleyazdım).	2	
5.3. Kurallı Birleşik Eylemler	6	-mAyAgörmek (Ör: Benim hâlime düşmeyegörün).		
	7	-(y)İp geçmek (Ör: Bugünkü gazeteyi okuyup geçtim).		
	8	Zamansal Ek Eylem idi (Ör: Ben idim, aktif değildim).		
	9	Kanıtsal Ek Eylem imiş (Ör: Ben imişim, çok çalışkanmışsın).		
	10	Var ve Yok (Bu işte yokum, varım).		
	11	-Dir eki (Ör: Türkiye'nin her yeri çok güzeldir).		
	Toplam		186	285
				102

Tablo 4.24.'te dil bilgisi konularından eylemler konusunun üç yayınevine göre B2 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenme sıklıkları verilmiştir. Buna göre;

YİY öğretim etkinliklerinde eylemde çatı konusundan en çok edilgen eylem (f 30), ettirgen-oldurgan eylem (f 15) konularını işlemiştir. Etken eylem, dönüşlülük eylemi, işteşlik eylemi konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 129:

5.1.2. Edilgen Eylem (Ör: Kapı açıldı).

Ör: Hükümet tarafından memur maaşlarına % 5 zam yapılması karar verildi (Et.6.s.135).

Edilgen eylem ile ilgili toplam (s.135-139, f 30) örneğe rastlanmıştır.

5.1.3. Ettirgen, Oldurgan Eylem (Ör: Saçını kestirdi, hepimizi güldürdü).

Ör: Büro temizlik şirketine temizletildi (Et.5, s.135).

Ettirgen, oldurgan eylem ile ilgili toplam (s.135-139, f 15) örneğe rastlanmıştır.

İÜY öğretim etkinliklerinde eylemde çatı konusundan en çok edilgen eylem (f 45), dönüşlülük eylemi (f 36); en az etken eylem (f 4), ettirgen-oldurgan eylem (f 3) konusunu işlemiştir. İşteşlik eylemi konusunun öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 130:

5.1.1. Etken Eylem (Ayşe geldi, Mehmet yarın Ankara'ya gidecek).

Ör: Öğretmen ders anlattı (s.26).

Etken eylem ile ilgili toplam (s.26, f 4) örneğe rastlanmıştır.

5.1.2. Edilgen Eylem (Ör: Kapı açıldı).

Ör: Ders anlatıldı (s.26).

Edilgen eylem ile ilgili toplam (s.26, f 45) örneğe rastlanmıştır.

5.1.3. Ettirgen, Oldurgan Eylem (Ör: Saçını kestirdi, hepimizi güldürdü).

Ör: Odama klima taktırdım (Et.6.s.47).

Ettirgen, oldurgan eylem ile ilgili toplam (s.47, f 3) örneğe rastlanmıştır.

5.1.4. Dönüşlülük Eylemi (Ör: İki saat süslendi).

Ör: Aysun saatlerdir ayna karşısında süsleniyor (Et.4, s.10).

Dönüşlülük eylemi ile ilgili toplam (s.10-15, f 36) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevini de B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında İÜy ve YİY öğretim etkinliklerinde eylemde çatı konusuna yer vermiş, YHY yer vermemiştir.

Etken cümleler öznesi gerçek özne olan, bir cümlede işi yapan öznenin belli olduğu cümlelerdir. Herhangi bir basit zamanı öğrenen birey zaten etken eylemi kullanmış olacaktır. Bu yüzden etken eylemi öğretmek için başka bir etkinlik yapılması gerekmemektedir. İÜY'nin etken eyleme öğretim etkinliklerinde görece az sayıda yer verip diğer yayınevlerinin vermemeşi bu düşüncüyü destekler niteliktedir.

Edilgen eylemli bir cümlede işin kim tarafından yapıldığı belli değildir. Dili yeni öğrenen bireyin bir cümlede özneyi çıkarıp eksiltme yapabilmesi için önce basit düzeyde cümle oluşturabiliyor olması gerekmektedir. Bu yüzden orta düzeyden itibaren bu konunun verilmesi işlevsel olabilir. Ettirgen ve oldurgan eylem öğretimi için de aynı geçerlidir. Ettirgen eylemde bir işi başkasına yaptırma anlamı bulunmaktadır. Bu konunun anlaşılması için B1 düzeyinde de B2 düzeyinde de bu konunun öğretimi yapılabilir.

Ettirgen-oldurgan eylemlerde bir işi başkasına yaptırma anlamı vardır. Geçişli eylemlere -r, -tır, -t ekleri getirildiğinde eylem geçişliliğini devam ettiriyorsa bu eylemlere ettirgen eylemler denir. Geçişsiz eylemlere -r, -tır, -t ekleri getirildiğinde geçişli oluyorsa bu eylemlere oldurgan eylemler denir. Bu dil bilgisi yapısının öğretimi B1 düzeyinden itibaren yapılabilir.

Dönüşlülük eyleminde bir cümlede işi yapanla işten etkilenen aynı kişidir. Dönüşlülük eylemi öğretilirken önce dönüşlülük zamiri ile basit zamanlı bir cümle kurulabilir, daha sonra sonra dönüşlülük eylemi ile ilgili cümle kurup iki cümle arasındaki farkın anlaşılması sağlanabilir. Örneğin; “Ayşe aynanın karşısında kendini süsledi” cümlesi ile “Ayşe ayna karşısında süslendi.” Bu örneklerde de görüldüğü üzere dönüşlülük eylemini öğrencinin kullanabilmesi için önce basit zamanı daha sonra ise dönüşlülük zamirini kullanması gerekmektedir. Bu durum, öğretimde basitten zora ilkesi ile ilgilidir. Bu yüzden bu dil bilgisi yapısının öğretilmesine de B1 düzeyinden itibaren başlanabilir. Üç yayınevinin de bu konunun öğretimine yer vermiş olmaları bunu destekler niteliktedir.

İşteşlik eyleminde bir iş birden fazla kişi tarafından karşılıklı ya da birlikte yapılır. İşteşlik eylemi öğretilirken önce işteşlik zamiri ile basit zamanlı bir cümle kurulabilir, daha sonra sonra işteşlik eylemi ile ilgili cümle kurup iki cümle arasındaki farkın anlaşılması sağlanabilir. Örneğin; “Ali ve Ayşe birbirine bakıyor” cümlesi ile “Ali ve Ayşe bakıyorlar” Bu örneklerde de görüldüğü üzere işteşlik eylemini öğrencinin kullanabilmesi için önce basit zamanı, daha sonra ise dönüşlülük zamirini kullanması gerekmektedir. Bu durum, öğretimde basitten zora ilkesi ile ilgilidir. Bu yüzden bu dil bilgisi yapısı da B1 düzeyinde öğretilir. Üç yayınevinin de bu konunun öğretimine B2 düzeyinde yer vermemiş olmaları bunu destekler niteliktedir. Bu konuları öğretim etkinliklerinde yer verme sıklıkları incelendiğinde öğretim etkinliklerinin sıklığı ve niteliği ile ilgili bir tutarlığın olmadığı görülmektedir.

YHY fiilimsiler konusundan en çok sıfat fiil ekleri $(-(y)An,-Dİk,-(y)AsI)$ (f 44), en az isim fiil ekleri (f 6) konularını işlemiştir. Sıfat fiil ekleri $(-mİş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz)$, zarf fiil ekleri $(-(y)ArAk,-(y)A,-(y)İp)$, $(-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All, iken (-ken))$ konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 131:

5.2.1.İsim Fiiller $(-mA,-mAk,-İş)$.

Ör: Bu ilaçla ilgili bir sorun yaşamanız durumunda hemen doktorunuzu arayın (s.71).

İsim fiiller $(-mA,-mAk,-İş)$ ile ilgili toplam (s.71, f 6) örneğe rastlanmıştır.

5.2.3. Sıfat Fiiller $(-(y)An,-Dİk,-(y)AsI)$.

Ör: Gençken hayatın sadece iyi yönlerinin fark edildiğidir (Et.1, s.18).

Sıfat Fiiller $(-(y)An,-Dİk,-(y)AsI)$ ile ilgili toplam (s.18-44, f 44) örneğe rastlanmıştır.

YİY öğretim etkinliklerinde fiilimsiler konusundan en çok; sıfat fiil ekleri $(-(y)An,-Dİk,-(y)AsI)$ (f 95), $(-mİş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz)$ (f 80), isim fiil ekleri (f 36), zarf fiil ekleri $(-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All, iken (-ken))$ (f 15) konularını işlemiştir. Zarf fiil ekleri $(-(y)ArAk,-(y)A,-(y)İp)$ konusunun öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 132:

5.2.1.İsim Fiiller $(-mA,-mAk,-İş)$.

Ör: Ahmet'in ödevini yapması gerekiyor (Et.3, s.144).

İsim fiiller $(-mA,-mAk,-İş)$ ile ilgili toplam (s.139-144, f 36) örneğe rastlanmıştır.

5.1.2. Sıfat Fiiller $(-mİş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz)$.

Ör: Hırsız, çıkmaz sokağa girince polise yakalandı (Et.5, s.28).

Sıfat fiiller $(-mİş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz)$ ile ilgili toplam (s.139-144, f 80) örneğe rastlanmıştır.

5.2.3. Sıfat fiiller (-(y)An,-DIk,-(y)AsI) ile ilgili toplam (s.139-144, f 80) örneğe rastlanmıştır.

Ör: Kör olası adam arabamıza çarptı (Et.8.s.29).

Sıfat fiiller (-(y)An,-DIk,-(y)AsI) ile ilgili toplam (s.29-59, f 95) örneğe rastlanmıştır.

5.2.5. Zarf Fiiller (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All, iken (-ken)).

Ör: Okuldan dönünce ödevini yapar (Et.2, s.93).

Zarf fiiller (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All, iken (-ken)) ile ilgili toplam (s.93-105, f 15) örneğe rastlanmıştır.

İÜY öğretim etkinliklerinde fiilimsiler konusundan sıfat fiil ekleri (-(y)An,-DIk,-(y)AsI) (f 78), zarf fiil ekleri (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All, iken (-ken)) (f 53), sıfat fiil ekleri (-mİş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz) (f 45), konularını işlemiştir. İsim fiil ekleri, zarf fiil ekleri (-(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip) konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 133:

5.2.2. Sıfat Fiiller (-mİş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz).

Ör: Gideceğiniz yere ulaştırıyor (Et.2, s.34).

Sıfat fiiller (-mİş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz) ile ilgili toplam (s.34-65, f 45) örneğe rastlanmıştır.

5.2.3. Sıfat Fiiller (-(y)An,-DIk,-(y)AsI).

Ör: Beşinci katta oturan yaşlı kadını tanıyor musun? (s.60).

Sıfat fiiller (-(y)An,-DIk,-(y)AsI) ile ilgili toplam (s.60-75, f 78) örneğe rastlanmıştır.

5.2.5. Zarf Fiiller (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All, iken (-ken)).

Ör: Havaya göre ince giyinmişim, dışarı çıkınca çok üşüdüm (Et.3, s.14).

Zarf fiiller (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All, iken (-ken)) ile ilgili toplam (s.14-20, f 53) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında eylemler ile ilgili fiilimsiler konusuna üç yayınevi de

öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. İsim fiiller konusuna YİY ve YHY öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Sıfat fiil eklerinden (-mİş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz) konusuna öğretim etkinliklerinde İÜY ve YİY yer verirken (-(y)An,-DIk,-(y)AsI) konusuna üç yayınevi de yer vermiştir. Zarf fiil eklerinden (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All, iken (-ken)) konusuna İÜY ve YİY yer verirken (-(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip) konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir.

Eylemlerden türemelerine rağmen cümlelerde eylem görevi üstlenmeyip cümle içerisinde isim, sıfat, zarf gibi görevlerde bulunan kelimeler olan fiilimsilerin öğretimi- ne temel düzeyden itibaren başlanabilir. A1 düzeyinde sözcük türlerinin öğretildiğini varsayarak isim, sıfat, zarf, eylem nedir ve işlevleri nelerdir bilen öğrenci fiilimsiler konusunu da kolay kavrayacaktır. Birçok dilde fiilimsiler yerine iki cümle arasında bağ- laç kullanılmakta ve Türkçedeki fiilimsilerin işlevi bu bağlaçlar aracılığıyla sağlanmak- tadır. Türkçede ise fiilimsiler bağlaçlarla değil eyleme getirilen eklerle yapıldığından anlaşılması bazen zor olabilir. Bu yüzden önce sözcük türlerinin öğretilmesi, daha sonra fiilimsilerin öğretilmesi uygun olacaktır. Fiilimsilerin öğretimi sarmal olarak gerçekle- tirilebilir. A2 düzeyinde fiilimsilerin öğretildiğini düşünürsek B1 düzeyinden itibaren bu konu tekrar öğretilip ayrıntılandırılabilir. Üç yayınevine baktığımızda A2 düzeyinde de B2 düzeyinde de fiilimsiler konusuna yer verilmiş olması bunu destekler niteliktedir. Bu konulara öğretim etkinliklerinde yer verme sıklıkları incelendiğinde öğretim etkinlikle- rinin sıklığı ve niteliği ile ilgili bir tutarlılığın olmadığı görülmektedir.

YHY kurallı birleşik eylemler konusundan en çok -(y)Ivermek (f 27); en az - (y)Adurmak,-(y)Ip durmak (f 12), -(y)Agelmek,-(y)Ip gitmek (f 8), -(y)Akalmak,-(y)Ip kalmak (f 5) konularını işlemiştir. -(y)Ayazmak, -mAyAgörmek, -(y)Ip geçmek, zaman- sal ek eylem (-idi), kanıtsal ek eylem (-imiş), var ve yok, -DIr eki konularının öğretimi- ne hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir:

Örnek Bulgular 134:

5.3.1. -(y)Ivermek (Ör: Uyanıvermiş).

Ör: Ayağa kalkmışken şu camı da kapatıver (Et.2, s.43).

-(y)Ivermek ile ilgili toplam (s.43-58, f 27) örneğe rastlanmıştır.

5.3.2. -(y)Adurmak,-(y)Ip durmak (Ör: Sen oynayadur, hep aynı şeyleri söyleyip durma).

Ör: Siz oturadurun ben hemen çay suyunu koyup geleyim (Et.9, s.47).

-(y)Adurmak,-(y)Ip durmak ile ilgili toplam (s.47-53, f 12) örneğe rastlanmıştır.

5.3.3. -(y)Akalmak,-(y)Ip kalmak (Ör: Şaşakaldım, şaşıp kaldım).

Ör: Dün gece film izlerken uyuyakaldığım için her yerim tutulmuş (Et.9, s.47).

-(y)Akalmak,-(y)Ip kalmak ile ilgili toplam (s.47-53, f 5) örneğe rastlanmıştır.

5.3.4. -(y)Agelmek,-(y)Ip gitmek (Ör: Bu, öteden beri devam edegelmektedir, yaşamınız böyle sürüp gidiyor).

Ör: Köyümüzde yıllardır anlatılagelen bir rivayete göre bu çeşmenin suyunu içenler ömürlerince hastalanmazmış (Et.9, s.47).

-(y)Agelmek,-(y)Ip gitmek ile ilgili toplam (s.47-53, f 8) örneğe rastlanmıştır.

YİY öğretim etkinliklerinde eylemlerle ilgili kurallı birleşik eylemlerden -(y)Ivermek (f 2), -(y)Adurmak -(y)Ip durmak (f 3), -(y)Akalmak -(y)Ip kalmak (f 4), -(y)Agelmek,-(y)Ip gitmek (f 3), -(y)Ayazmak (f 2) konularını işlemiştir. -mAyAgörmek , -(y)Ip geçmek, zamansal ek eylem -idi, kanıtsal ek eylem -imiş, var ve yok, -Dir eki konularına öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 135:

5.3.1. -(y)Ivermek (Ör: Uyanıvermiş).

Ör: Yemekleri hemen bitiriverdi (Et.10, s.167).

-(y)Ivermek ile ilgili toplam (s.167, f 2) örneğe rastlanmıştır.

5.3.2. -(y)Adurmak,-(y)Ip durmak (Ör: Sen oynayadur, hep aynı şeyleri söyleyip durma).

Ör: Siz kitabı okuyadurun ben kahve alıp geleyim (Et.10, s.167).

(y)Adurmak, -(y)Ip durmak ile ilgili toplam (s.167, f 3) örneğe rastlanmıştır.

5.3.3. -(y)Akalmak,-(y)Ip kalmak (Ör: Şaşakaldım, şaşıp kaldım).

Ör: Kavga edenlerin hâline bakakaldı (Et.10, s.167).

(y)Akalmak, -(y)Ip kalmak ile ilgili toplam (s.167, f 4) örneğe rastlanmıştır.

5.3.4. -(y)Agelmek,-(y)Ip gitmek (Ör: Bu, öteden beri devam edegelmektedir, yaşamınız böyle sürüp gidiyor).

Ör: Bu hikâye yüzyıllardır anlatılageliyor (Et.10, s.167).

-(y)Agelmek, -(y)Ip gitmek ile ilgili toplam (s.167, f 3) örneğe rastlanmıştır.

5.3.5. -(y)Ayazmak (Ör: Korkudan öleyazdım).

Ör: Çocuk merdivenlerden düşeyazdı (Et.10, s.167).

-(y)Ayazmak ile ilgili toplam (s.167, f 2) örneğe rastlanmıştır.

İÜY öğretim etkinliklerinde kurallı birleşik eylemlerden -(y)Ivermek, -(y)Adurmak, -(y)Ip durmak, -(y)Akalmak,-(y)Ip kalmak, -(y)Agelmek,-(y)Ip gitmek, -(y)Ayazmak , -mAyAgörmek , -(y)Ip geçmek, zamansal ek eylem -idi, kanıtsal ek eylem -imiş, var ve yok, -DIr eki konularına öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre öğretim etkinliklerinde üç yayınevının de B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında kurallı birleşik eylemler konusuna YİY ve YHY yer verirken İÜY öğretim etkinliklerinde kurallı birleşik eylemlere hiç yer vermemiştir.

Belirli geçmiş zamanı, öğrenilen geçmiş zamanı öğrenmiş olan öğrenci zamansal ve kanıtsal ek eylemleri de kolayca anlayabilir. Belirli geçmiş zamanın A1'de; öğrenilen geçmiş zamanın ise A2'de öğretildi düşünülürse zamansal ek eylem konusunun A1'de kanıtsal ek eylem konusunun A2'de öğretilmesi daha işlevsel ve anlaşılır olabilir. Kurallı birleşik eylemlerden -(y)Ivermek, -(y)Adurmak,-(y)Ip durmak, -(y)Akalmak,-(y)Ip kalmak, -(y)Agelmek,-(y)Ip gitmek, -(y)Ayazmak , -mAyAgörmek , -(y)Ip geçmek Türkçe öğretimi ders kitaplarında temel düzeyde öğretilen, sözlü ve yazılı dilde sıklıkla kullanılan yapılar değildir. Örneğin bu yapıların bir basit zaman, yeterlik, gereklilik kipi kadar yaygın kullanım alanı yoktur. Bu açıdan bakıldığında B2 ya da C1 düzeyinde bu konunun öğretimi yapılabilir. Zamansal ek eylem (-idi) belirli geçmiş zaman öğretilirken belirli geçmiş zamanla birlikte verilebilir. Aynı şekilde kanıtsal ek eylem (-imiş) de geçmiş zamanın rivayeti konusuyla birlikte öğretilir. -DIr eki "imek" ek-eyleminin şahıslara göre çekiminde kullanılan, ad cümlelerinde özne ile yüklem arasında yargı bağı kuran eklerden olup yükleme kesinlik, belirsizlik, ihtimâl gibi anlamlar katmaktadır. Bu ekin A1 düzeyinde öğretilmesi öğrencilerin dilin mantıklarını henüz kavramadıkları düzey olan temel düzeyde bütün eylemlerin sonuna -DIr eklemelerine sebep olabilir. Bu yüzden bu yapının B1 düzeyinden itibaren öğretilmesi uygun olabilir.

Tablo 4.25. C1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenen eylemler konusu

5. Eylemler	Eylemlere İlişkin Konular	İstanbul Üniv.	Yedi İklim	Yeni Hitit
5.1. Eylemde çatı	1 Etken eylem (Ayşe geldi, Mehmet yarın Ankara'ya gidecek).			
	2 Edilgen eylem (Ör: Kapı açıldı).			14
	3 Ettirgen, oldurgan eylem (Ör: Saçını kestirdi, hepimizi güldürdü).			
	4 Dönüşlülük eylemi (Ör: İki saat süslendi).			
	5 İşteşlik eylemi (Ör: Öğretmenin sözleri üzerine bütün sınıf gülüştü).			
5.2. Fiilimsiler	1 İsim fiiller (-mA,-mAk,-Iş).	23		
	2 Sıfat fiiller (-mIş,-(y)AcAk,-(A/D)r/-mAz).	16		12
	3 Sıfat fiiller -(y)An,-DIk,-(y)AsI).	64		32
	4 Zarf fiiller -(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip).			16
	5 Zarf fiiller (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)AlI, iken (-ken)).			
5.3. Kurallı Birleşik Eylemler	1 -(y)Ivermek (Ör: Uyanıvermiş).	22		
	2 -(y)Adurmak, -(y)Ip durmak (Ör: Sen oynayadur, hep aynı şeyleri söyleyip durma).	12		
	3 -(y)Akalmak, -(y)Ip kalmak (Ör: Şaşakaldım, şaşıp kaldım).	7		
	4 -(y)Agelmek, -(y)Ip gitmek (Ör: Bu, öteden beri devam edegelmektedir, yaşamınız böyle sürüp gidiyor).			
	5 -(y)Ayazmak (Ör: Korkudan öleyazdım).			
	6 -mAyAgörmek (Ör: Benim hâlime düşmeye görün).			
	7 -(y)Ip geçmek (Ör: Bugünkü gazeteyi okuyup geçtim).			
	8 Zamansal Ek Eylem -idi (Ör: Ben idim, aktif değildim).			
	9 Kanıtsal Ek Eylem -imiş (Ör: Ben imişim, çok çalışkanmışsın).			
	10 Var ve yok (Bu işte yokum, varım).			
	11 -DIr eki (Ör: Türkiye'nin her yeri çok güzel-			

	dir).		
Toplam		144	74

Tablo 4.25.'te dil bilgisi konularından eylemler konusunun üç yayınevine göre C1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında işlenme sıklıkları verilmiştir. Buna göre;

Metinlerde geçmesine rağmen YİY eylemlere öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir.

İÜYve YİY eylemde çatı konusundan etken eylem, edilgen eylem, ettirgen-oldurgan eylem, dönüşlülük eylemi, işteşlik eylemi konularının öğretimine hiç yer vermemiştir.

YHY edilgen eylem (f 14) konusunu işlemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 136:

5.1.2. Edilgen Eylem (Ör: Kapı açıldı).

Ör: Güzellik salonumuzdaki tüm lazer işlemleri eğitimli uzmanlar tarafından uygulanmaktadır (Et.5.s.92).

Edilgen eylem ile ilgili toplam (s.92, f 14) örneğe rastlanmıştır.

Etken cümleler öznesi gerçek özne olan, bir cümlede işi yapan öznenin belli olduğu cümlelerdir. Herhangi bir basit zamanı öğrenen birey zaten etken eylemi kullanmış olacaktır. Bu yüzden etken eylemi öğretmek için başka bir etkinlik yapılması gerekmemektedir.

Edilgen eylemli bir cümlede işin kim tarafından yapıldığı belli değildir. Dili yeni öğrenen bireyin bir cümlede özneyi çıkarıp eksiltme yapabilmesi için önce basit düzeyde cümle oluşturabiliyor olması gerekmektedir. Bu yüzden orta düzeyden itibaren bu konunun verilmesinin işlevsel olacağı söylenebilir. Ettirgen ve oldurgan eylem öğretimi için de aynısı geçerlidir. Ettirgen eylemde bir işi başkasına yaptırma anlamı bulunmaktadır. Bu konunun anlaşılması için B1 düzeyinde de B2 düzeyinde de bu konunun öğretimi yapılabilir.

Ettirgen- oldurgan eylemlerde bir işi başkasına yaptırma anlamı vardır. Geçişli eylemlere -r, -tır, -t ekleri getirildiğinde eylem geçişliğini devam ettiriyorsa bu eylemle-

re ettiren eylemler denir. Geçişsiz eylemlere -r, -tır, -t ekleri getirildiğinde geçişli oluyorsa bu eylemlere oldurgan eylemler denir. Bu dil bilgisi yapısının öğretimi B1 düzeyinden itibaren yapılabilir.

Dönüştürülük eyleminde bir cümlede işi yapanla işten etkilenen aynı kişidir. Dönüştürülük eylemi öğretilirken önce dönüştürülük zamiri ile basit zamanlı bir cümle kurulabilir, daha sonra sonra dönüştürülük eylemi ile ilgili cümle kurup iki cümle arasındaki farkın anlaşılması sağlanabilir. Örneğin; “Ayşe aynanın karşısında kendini süsledi.” cümlesi ile “Ayşe ayna karşısında süslendi.” Bu örneklerde de görüldüğü üzere dönüştürülük eylemini öğrencinin kullanabilmesi için önce basit zamanı daha sonra ise dönüştürülük zamirini kullanması gerekmektedir. Bu durum, öğretimde basitten zora ilkesi ile ilgilidir. Bu yüzden bu dil bilgisi yapısının öğretilmesine de B1 düzeyinden itibaren başlanabilir. Üç yayınevinin de bu konunun öğretimine yer vermemiş olmaları bu konunun orta düzeyde öğretilmesi ve C1 düzeyinde öğretilmemesi gerektiği konusunda hemfikir olduklarını gösterir.

İşteşlik eyleminde bir iş birden fazla kişi tarafından karşılıklı ya da birlikte yapılır. İşteşlik eylemi öğretilirken önce işteşlik zamiri ile basit zamanlı bir cümle kurulabilir, daha sonra sonra işteşlik eylemi ile ilgili cümle kurup iki cümle arasındaki farkın anlaşılması sağlanabilir. Örneğin; “Ali ve Ayşe birbirine bakıyor.” cümlesi ile “Ali ve Ayşe bakıyorlar.” Bu örneklerde de görüldüğü üzere işteşlik eylemini öğrencinin kullanabilmesi için önce basit zamanı daha sonra ise işteşlik zamirini kullanması gerekmektedir. Bu durum, öğretimde basitten zora ilkesi ile ilgilidir. Bu yüzden bu dil bilgisi yapısı da B1 düzeyinde öğretilir. Üç yayınevi de bu konunun C1 düzeyinde öğretimine yer vermemiştir. Dolayısıyla bu durum yayınevlerinin bu konunun orta düzeyde öğretilmesi ve C1 düzeyinde öğretilmemesi gerektiği konusunda hemfikir olduklarını gösterir.

İÜY fiilimsiler konusundan en çok sıfat fiil ekleri (-(y)An,-DIk,-(y)AsI) (f 64), en az isim fiiller (f 23) ve sıfat fiiller (-mİş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz) (f 16) konularını işlemiştir. Zarf fiil ekleri (-(y)ArAk,-(y)A,-(y)İp), (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)AII, iken (-ken)) konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 137:5.2.1. İsim Fiiller (-mA,-mAk,-Iş).

Ör: Teslimatı geç yapmanız durumunda ödeme bir hafta sonra yapılacaktır (Et.3.s.109).

İsim fiiller (-mA,-mAk,-Iş) ile ilgili toplam (s.109-120, f 23) örneğe rastlanmıştır.

5.1.2. Sıfat Fiiller (-mIş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz).

Ör: Orada uzun süre beklemek size stres yapacağı gibi yapacağınız konuşmayı da olumsuz yönde etkileyebilir (s.69).

Sıfat Fiiller (-mIş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz) ile ilgili toplam (s.69-80, f 16) örneğe rastlanmıştır.

5.2.3. Sıfat Fiiller (-(y)An,-DIk,-(y)AsI).

Ör: Eski iş yerimizde yaşadığımız sıkıntılarımızı bu iş yerinizde yaşamayacağımızı ifade etmeliyiz (Et.3, s.70).

Sıfat fiiller (-(y)An,-DIk,-(y)AsI) ile ilgili toplam (s.70-95, f 64) örneğe rastlanmıştır.

YHY fiilimsiler konusundan en çok sıfat fiil ekleri (-(y)An,-DIk,-(y)AsI) (f 32); en az zarf fiil ekleri (-(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip) (f 16) ve sıfat fiil ekleri (-mIş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz) (f 12) konularını işlemiştir. Zarf fiil ekleri (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All, iken (-ken)) konusunun öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 138:5.1.2. Sıfat Fiiller (-mIş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz).

Ör: Geleceği varsa göreceği de var (Et.2.s.115)

Sıfat Fiiller (-mIş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz) ile ilgili toplam (s.115, f 12) örneğe rastlanmıştır.

5.2.3. Sıfat Fiiller (-(y)An,-DIk,-(y)AsI).

Ör: Serdar iyi tanımadığı bir kişiye borç vermekle ne kadar hata ettiğinin farkında ama artık çok geç tabii (Et.2.s.103)

Sıfat Fiiller (-(y)An,-DIk,-(y)AsI) ile ilgili toplam (s.103-105, f 32) örneğe rastlanmıştır.

5.2.4. Zarf Fiiller (-(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip).

Ör: Geçen bayram tatilinde Prag'a gitmişler. Buluştuğumuzda anlata anlata bitiremedi (Et.3.s.79)

Zarf Fiiller (-(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip) ile ilgili toplam (s.79, f 16) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin C1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında fiilimsiler konusuna öğretim etkinliklerinde İÜY ve YHY yer vermiştir. İsim fiil ekleri, sıfat fiil ekleri (-mIş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz), (-(y)An,-DIk,-(y)AsI) konusuna YİY ve YHY, zarf fiil eklerinden (-(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip) konusuna sadece YHY öğretim etkinliklerinde yer verirken; zarf fiil ekleri (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All, iken (-ken)) konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir.

Eylemlerden türemelerine rağmen cümlelerde eylem görevi üstlenmeyip cümle içerisinde isim, sıfat, zarf gibi görevlerde bulunan kelimeler olan fiilimsilerin öğretimine temel düzeyden itibaren başlanabilir. A1 düzeyinde sözcük türlerinin öğretildiğini varsayarak isim, sıfat, zarf, eylem nedir ve işlevleri nelerdir bilen öğrenci fiilimsiler konusunu da kolay kavrayacaktır. Birçok dilde fiilimsiler yerine iki cümle arasında bağlaç kullanılmakta ve Türkçedeki fiilimsilerin işlevi bu bağlaçlar aracılığıyla sağlanmaktadır. Türkçede ise fiilimsiler bağlaçlarla değil fiile getirilen eklerle yapıldığından anlaşılması bazen zor olabilir. Bu yüzden önce sözcük türlerinin, daha sonra fiilimsilerin öğretilmesinin daha uygun olabileceği söylenebilir. Fiilimsilerin öğretimi sarmal olarak gerçekleştirilebilir. A2 düzeyinde fiilimsilerin öğretildiğini düşünürsek B1 düzeyinde de diğer ileri düzeylerde de bu konu tekrar öğretilip ayrıntılandırılabilir. Üç yayınevine baktığımızda A2 düzeyinde de C1 düzeyinde de (YİY hâric) fiilimsiler konusuna yer verilmiş olması bunu destekler niteliktedir. Bu konuları öğretim etkinliklerinde yer verme sıklıkları incelendiğinde öğretim etkinliklerinin sıklığı ve niteliği ile ilgili bir tutarlığın olmadığı görülmektedir.

İÜY kurallı birleşik eylemler konusundan en çok -(y)Ivermek (f 22); en az -(y)Adurmak,-(y)Ip durmak (f 12), -(y)Akalmak,-(y)Ip kalmak (f 7) konularını işlemiştir.

-(y)Agelmek,-(y)Ip gitmek, -(y)Ayazmak, -mAyAgörmek, -(y)Ip geçmek, zamansal ek eylem (-idi), kanıtsal ek eylem (-imiş), var ve yok, -Dİr eki konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir.

Örnek Bulgular 139:

5.3.1. -(y)Ivermek (Ör: Uyanıvermiş).

Ör: Hele bir görelim, ne kadarmış bu su, diyerek ırmağa giriverdi (Et.5, s.94). (

-(y)Ivermek ile ilgili toplam (s.94-105, f 22) örneğe rastlanmıştır.

5.3.2. -(y)Adurmak,-(y)Ip durmak (Ör: Sen oynayadur, hep aynı şeyleri söyleyip durma).

Ör: Siz ödevlerinizi yapadurun ben hemen fotokopi çektirip geliyorum (Et.3, s.93).

-(y)Adurmak, -(y)Ip durmak ile ilgili toplam (s.93-108, f 12) örneğe rastlanmıştır.

5.3.3. -(y)Akalmak,-(y)Ip kalmak (Ör: Şaşakaldım, şaşıp kaldım).

Ör: Sınıfta kaldığımı öğrenince donakaldı (Et.4, s.93).

-(y)Akalmak, -(y)Ip kalmak ile ilgili toplam (s.93-108, f 7) örneğe rastlanmıştır.

YHY kurallı birleşik eylemler konusundan en çok -(y)Ivermek (f 27); en az -(y)Adurmak,-(y)Ip durmak (f 12), -(y)Agelmek,-(y)Ip gitmek (f 8), -(y)Akalmak,-(y)Ip kalmak (f 5) konularını işlemiştir. -(y)Ayazmak, -mAyAgörmek, -(y)Ip geçmek, zamansal ek eylem (-idi), kanıtsal ek eylem (-imiş), var ve yok, -Dİr eki konularının öğretimine hiç yer vermemiştir. Bunlarla ilgili bulgu örnekleri aşağıda verilmiştir:

Örnek Bulgular 140:

5.3.1. -(y)Ivermek (Ör: Uyanıvermiş).

Ör: Ayağa kalkmışken şu camı da kapativer (Et.2, s.43).

-(y)Ivermek ile ilgili toplam (s.43-58, f 27) örneğe rastlanmıştır.

5.3.2. -(y)Adurmak,-(y)Ip durmak (Ör: Sen oynayadur, hep aynı şeyleri söyleyip durma).

Ör: Siz oturadurun ben hemen çay suyunu koyup geleyim (Et.9, s.47).

-(y)Adurmak,-(y)Ip durmak ile ilgili toplam (s.47-53, f 12) örneğe rastlanmıştır.

5.3.3. -(y)Akalmak,-(y)Ip kalmak (Ör: Şaşakaldım, şaşıp kaldım).

Ör: Dün gece film izlerken uyuyakaldığım için her yerim tutulmuş (Et.9, s.47).

-(y)Akalmak,-(y)Ip kalmak ile ilgili toplam (s.47-53, f 5) örneğe rastlanmıştır.

5.3.4. -(y)Agelmek,-(y)Ip gitmek (Ör: Bu, öteden beri devam edegelmektedir, yaşamınız böyle sürüp gidiyor).

Ör: Köyümüzde yıllardır anlatılagelen bir rivayete göre bu çeşmenin suyunu içenler ömürlerince hastalanmazmış (Et.9, s.47).

-(y)Agelmek,-(y)Ip gitmek ile ilgili toplam (s.47-53, f 8) örneğe rastlanmıştır.

Elde edilen verilere göre öğretim etkinliklerinde kurallı birleşik eylemler konusundan -(y)Ivermek -(y)Adurmak,-(y)Ip durmak -(y)Akalmak,-(y)Ip kalmak konularına İÜY ve YHY yer verirken -(y)Agelmek,-(y)Ip gitmek konusuna sadece YHY yer vermiştir. YİY kurallı birleşik eylemler konusuna öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Bu konulara öğretim etkinliklerinde yer verme sıklıkları incelendiğinde öğretim etkinliklerinin sıklığı ve niteliği ile ilgili bir tutarlığın olmadığı görülmektedir.

4.6. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Ders Kitapları İçin Dil Düzeylerinde Kullanılabilecek Dil Bilgisi Yapılarına Yönelik Öğretmen Görüşleri İle İlgili Bulgular

Tablo 4.26. Öğretmenlere göre ses bilgisi konusunun öğretilmesi gereken düzey

1. Ses Bilgisi	Ses Bilgisine İlişkin Konular		U1	U2	U3	U4	U5	U6	U7
1.1 Ünlüler	1	Ünlü uyumu (Kalınlık-incecik uyumu).	A1	A1	A1	A1	A1	A1	A1
	2	Ünlü düşmesi	A1	A1	A1	A2	A1	A1	A1
	3	Ünlü türemesi	A1	A2	A1	A2	A1	A2	A2
	4	Ünlü daralması	A1	A1	A1	A1	A1	A1	A2
1.2 Ünsüzler	1	Kaynaştırma ünsüzleri	A1	A1	A1	A1	A1	A1	A1
	2	Ünsüz yumuşaması	A1	A1	A1	A1	A1	A1	A1
	3	Ünsüz ikizleşmesi	A1	B1	A1	A2	B1	A2	A2
	4	Ünsüz düşmesi	A1	B1	A1	A2	B1	A2	A2
	5	Ünsüz benzeşmesi	A1	A1	A1	A1	A1	A1	A1

Tablo 4.26.'da ses bilgisi konusunun öğretmenlere göre hangi düzeyde öğretilmesi gerektiği verilmiştir. Buna göre;

Ses bilgisi ile ilgili ünlüler konusundan ünlü uyumunun A1 düzeyinde öğretilmesini (f 7) öğretmen önermiştir. Ünlü düşmesi konusunun (f 6) öğretmen A1'de (f 1) öğretmen A2'de öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ünlü türemesi konusunun (f 4) öğretmen A2'de (f 3) öğretmen A1'de; ünlü daralmasının (f 6) öğretmen A1'de (f 1) öğretmen A2'de öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Ses bilgisi ile ilgili ünsüzler konusundan kaynaştırma ünsüzlerinin (f 7) öğretmen A1'de; ünsüz yumuşaması konusunun (f 7) öğretmen A1'de; ünsüz ikizleşmesinin (f 3) öğretmen A2'de, (f 2) öğretmen A1'de ve (f 2) öğretmen B1'de öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ünsüz düşmesi konusunun (f 3) öğretmen A2'de, (f 2) öğretmen A1'de, (f 2) öğretmen B1'de; ünsüz benzeşmesi konusunun (f 7) öğretmen A1'de öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Öğretmenlere göre ses bilgisi ile ilgili ünlüler konusundan ünlü uyumu, ünlü düşmesi, ünlü daralması konusu A1 düzeyinde öğretilir. Ünlü türemesi konusu ise A1 düzeyinde de A2 düzeyinde de verilebilir. Ünsüzler konusundan ise kaynaştırma ünsüzleri, ünsüz yumuşaması, ünsüz benzeşmesi A1'de; ünsüz ikizleşmesi konusu A2'de de A1'de B1'de de öğretilir. Ünsüz düşmesi konusu da A1'de de A2'de de

B1’de de öğretilir. Türkçede diğer dillerden farklı olarak kelimelerin sonuna ulanan ekler kelimenin yapısındaki ünlülerin kalınlık inceliğine uyum sağlar. Dolayısıyla öğrenciler bu durumla çok karşılaşacaklarından uzmanlar bu konunun A1’de öğretilmesini önermiş olabilir. Ünlü türemesi konusu yazılı ve sözlü iletişimde çok fazla kullanılmadığı, kalınlık incelik uyumuna göre daha nadir görüldüğü ve kullanımda bu kuralın farkına varmak zor olduğu için öğretmenler bu konuyu öncelikle öğrenmemiş olabilir. Aynı durum kelimelerin sonuna ulanan ünsüzle başlayan ekler için de geçerlidir. Şöyle ki sözcüğün sonundaki ünsüzün sertlik ve yumuşaklık özelliği kendisine ulanan eki benzeştiriyor. Bu kural yazılı ve sözlü iletişimde daha çok kendisini gösterdiği için öğretmenler bu konunun öğretimini öncelikle öğrenmiş olabilir. Ses bilgisi ile ilgili ünsüzler konusunun hangi düzeyde öğretilmesi gerektiği konusunda öğretmenler arasında bir tutarlığın olmadığı söylenebilir.

Tablo 4.27. Öğretmenlere göre sözcük türleri konusunun öğretilmesi gereken düzey

2. Sözcük Türleri		Sözcük Türlerine İlişkin Konular	U1	U2	U3	U4	U5	U6	U7
2.1. İsimler	1	Birleşik isimler	B1	A2	A1	A2	A2	A2	A2
	2	Belirtme durumu -(y)I	A1	A1	A1	A1	A1	A1	A1
	3	Bulunma durumu (-DA)	A1	A1	A1	A1	A1	A1	A1
	4	Ayrılma durumu -DAn	A1	A1	A1	A1	A1	A1	A1
	5	Yönelme durumu -(y)A	A1	A1	A1	A1	A1	A1	A1
	6	İyelik ekleri	A1	A1	A1	A1	A1	A1	A1
	7	Çokluk eki	A1	A1	A1	A1	A1	A1	A1
	8	Belirtili isim tamlaması	A2	A1	A1	A1	A1	A1	A1
	9	Belirtisiz isim tamlaması	A2	A1	A1	A1	A1	A1	A1
	10	Zincirleme isim tamlaması	A2	A1	A1	A1	A1	A1	A2
2.2. Sıfatlar	1	Basit sıfatlar	A1	A1	A1	A1	A1	A1	A1
	2	Birleşik sıfatlar	A2	A1	A2	A2	A1	A1	A2
	3	Türemiş sıfatlar	A2	A1	B1	A2	A1	A1	A1
	4	Sıfatlarda sıralanış	A2	A1	A2	B1	A1	A2	A2
	5	Karşılaştırma (daha+sıfat) en üstünlük	A2	A1	A2	A2	A1	A1	A1
	6	İşaret sıfatları (Ör: Bu paket).	A2	A1	A2	A1	A1	A1	A1
	7	Asıl sayı, sıra sayı sıfatları	A2	A1	A1	A1	A1	A1	A1
	8	Üleştirme sayı sıfatları	A2	B1	A1	A2	A2	A2	A1
	9	Kesir sayı sıfatları	A2	A2	A1	A2	A2	A2	A2
	10	Topluluk sayı sıfatları	A2	B1	A1	A2	B1	A2	A1
	11	Belgisiz sıfatlar	A2	A1	A1	A2	A1	A2	A1

	12	Soru sıfatları	A2	A1	A1	A1	A1	A1	A1
	13	Sıfat yapan -ki	A2	A1	A2	B1	A1	A1	A2
	14	Pekiştirme	A2	A2	A2	B1	A2	A2	A2
2.3. Zamirler	1	Kişi zamirleri	A1	A1	A1	A1	A1	A1	A1
	2	Kişi ekleri	A1	A1	A1	A1	A1	A1	A1
	3	-CA	A2	A2	A2	A2	A2	A2	A2
	4	İle	A1	A1	A2	A2	A1	A1	A1
	5	İşaret zamirleri	A2	A1	A1	A1	A1	A1	A1
	6	Dönüşlülük zamiri	A2	B1	A2	B1	B1	B1	A2
	7	İşteşlik zamiri (Birbiri).	B1	B1	A2	B1	B1	B1	A2
	8	Soru zamirleri	A2	A1	A1	A1	A1	A1	A1
2.4. Zarflar	9	Belgisiz zamirler	A2	A2	A2	B1	B1	A2	A1
	1	Yer-yön zarfları	B1	A1	A1	A2	A1	A1	A1
	2	Zaman zarfları	B1	A1	A1	A1	A1	A1	A1
	3	Durum zarfları	B1	A2	A2	B1	B1	A2	A1
	4	Soru zarfları	B1	A1	B1	A2	A1	A1	A1
	5	Sebeup zarfları	B1	A2	B1	A2	B1	A2	A2
2.5. Edatlar	6	Olasılık, tahmin bildiren zarflar	B1	A1	A2	B1	A2	A2	A2
	1	Yalın durumu yöneten edatlar	A2	A2	A2	B1	A2	A2	A1
	2	Yönelme durumunu yöneten edatlar	A2	A2	A2	B1	B1	B1	A2
	3	Çıkma durumunu yöneten edatlar	A2	A2	B1	A2	A2	B1	A2
	4	Belirtme durumunu yöneten edatlar	A2	B2	B1	B2	B2	B2	B1
	5	-mAdAn önce,-DiktAn sonra	A2	A2	A2	A2	A2	A2	A1
2.6. Bağlaçlar	6	-DAn beri,-Dİr	A2	A1	B1	A2	A1	A2	A1
	1	Ekleyici	A2	A1	B1	A1	A1	A1	A1
	2	Ayırt edici	A2	A2	B1	A2	A2	A2	A2
	3	Zıtlık	A2	A1	B1	A1	A1	A1	A1
	4	Sıralama bildiren	A2	A2	A2	B1	A2	A2	A2
	5	Açıklama bildiren	B1	B1	B2	B2	B1	B2	A2
	6	Örnekleme	B1	A2	A2	A2	A2	A2	A2
	7	Varsayım bildiren	B1	B1	B1	B2	B1	B2	B1
	8	Sebeup+sonuç ilişkisi bildiren	B1	B1	B1	B1	B1	B1	A2
2.7. Ünlemler	9	Sonuç+sebeup ilişkisi kuran	B1	B1	B1	A2	A1	B1	A2
	1	Hitap, teşvik, gayretlendirme, üzüntü, şaşkınlık, rahatlama, sevinç, coşku, heyecan, alay, katılma, kuşku	B1	A2	B1	B2	A2	A2	A1

Tablo 4.27.'de uzmanlara göre sözcük türleri konusunun hangi düzeyde öğretilmesi gerektiği verilmiştir. Buna göre;

Sözcük türleri ile ilgili isimler konusundan birleşik isimlerin A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 5) öğretmen, A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 1) öğretmen, B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 1) öğretmen belirtmiştir. Durum eklerinden belirtme, bulunma, ayrılma, yönelme durum eklerinin (f 7) öğretmen A1’de öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir. İyelik ve çokluk ekleri konusunun da A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 7) öğretmen belirtmiştir. İsim tamlamalarından belirtili ve belirtisiz isim tamlamasının A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 6), A2’de öğretilmesi gerektiğini ise (f 1) öğretmen belirtmiştir. Zincirleme isim tamlamasının ise A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 5) öğretmen, A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 2) öğretmen belirtmiştir.

Öğretmenler durum eklerinin, iyelik ve çokluk ekinin A1 düzeyinde öğretilmesi gerektiği konusunda hemfikirdirler. Dil edinim süreci yakından uzağa doğru olur. İnsan dil ediniminde yakın çevresindeki isimlerin iyeliğinin tanımlanması ve kullanımının öğretimiyle başlar. Kişinin içe ve dışa doğru yapacağı eylemlerin durumunu belirten durum eklerinin sıklıkla sözlü ve yazılı dilde kullanılıyor olması bu konunun A1 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini gösterebilir. İsim tamlamaları konusunda ise öğretim ilkelinde basitten zora ilkesine göre ilk basit yapıların öğretilmesine yer verilir. Zincirleme isim tamlamalarında birden fazla isim tamlaması kullanmak gerektiğinden öğrencinin ilk olarak isim tamlamalarını öğrenmeleri gerekecektir ki daha sonra zincirleme isim tamlaması oluşturabilsin. Belirtili ve belirtisiz isim tamlamaları öğretimi öğretmenlerin görüşlerine göre A1’de öğretililebilecekken zincirleme isim tamlaması A2 düzeyinde de öğretililebilir. İsimler konusunun hangi düzeyde öğretilmesi gerektiği konusunda öğretmenlerin aynı görüşte oldukları söylenebilir.

Sözcük türleri ile ilgili sıfatlar konusundan basit sıfatların A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 7) öğretmen; birleşik sıfatların A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 4), A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 3); türemiş sıfatların A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 3), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 2) ve B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 1); sıfatlarda sıralanış konusunun A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 4), A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 2), B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 1); karşılaştırma sıfatlarının A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 4), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 3); işaret sıfatlarının A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 5), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 2); asıl sayı sıra sayı sıfatlarının A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 6), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 1); üleştirme sayı sıfatlarının A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 4), A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 1), B1’de öğre-

tilmesi gerektiğini (f 1), topluluk sayı sıfatlarının A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 3), B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 2), A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 2); belgisiz sıfatların A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 4), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 3); soru sıfatlarının A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 6), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 1); sıfat yapan -ki’nin A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 3), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 3), B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 1); pekiştirme sıfatlarının A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 1) öğretmen belirtmiştir.

Öğretmenler basit sıfatların A1 düzeyinde öğretilmesi gerektiği konusunda hemfikirdirler. Öğretmenlerin görece görüş çokluğuna göre işaret sıfatları, asıl sayı- sıra sayı sıfatları, soru sıfatları A1’de; pekiştirme sıfatları konusu A2’de öğretilir. Öğretmenler birleşik sıfatlar, karşılaştırma sıfatları, belgisiz sıfatlar ve sıfat yapan -ki konusunun A1’de de A2’de de öğretilbileceği görüşündeler. Türemiş sıfatlar, sıfatlarda sıralanış, üleştirme sayı sıfatları, topluluk sıfatları, sıfat yapan -ki ve pekiştirme sıfatlarının B1 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini belirten öğretmenler de bulunmaktadır.

Öğretim ilkelerinden anlamlılık ilkesine göre ilk olarak, öğrencinin gerçek hayatta işine yarayacak bilgilerin öğretilmesi gerekmektedir bu açıdan bakıldığında basit sıfatlar, işaret sıfatları, soru sıfatları, asıl sayı sıra sayı sıfatları konularının öğretimine öncelik verilebilir. Öğretmenlere göre sıfatlarda sıralanış konusu da öğretilmelidir. Evrensel sıfat dizilim kuralları olmakla beraber sıfatların dillere özgü diziliş sınırlılıkları da bulunmaktadır. Temel düzeydeki bir öğrenci öğretim ilkelerindeki basitten zora ilkesine göre ilk olarak sıfatları öğrenmeli ki daha sonra o sıfatların diziliş sınırlılıklarını öğrenebilsin. Bu açıdan bakıldığında sıfatlarda sıralanış konusu öğretim etkinliklerinde direkt verilmeyip farklı sıfat tamlamaları üzerinden öğrencinin sıfatlarda sıralanış konusunu sezerek anlaması sağlanabilir. Öğretmen görüşleri incelendiğinde sıfatlar konusunda öğretmenlerin hepsi sadece basit sıfatların öğretilmesi düzey konusunda hemfikirdirler. Verilere göre öğretmenlerin sıfatların öğretilmesi düzey konusunda farklı görüşlerde olduklarını söyleyebiliriz.

Sözcük türleri ile ilgili zamirler konusundan kişi zamirleri ve eklerinin A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 7); -CA ekinin A2’de öğretilmesi gerektiği konusunda (f 7), zamir çekiminde kullanılan ile edatının A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 5), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 2); işaret zamirlerinin A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 6), A2’de

öğretilmesi gerektiğini (f 1); dönüşlülük zamirinin B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 4), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 3); işteşlik zamirinin B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 5), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 2); soru zamirlerinin A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 6), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 1); belgisiz zamirlerin A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 4), B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 2), A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 1) öğretmen belirtmiştir.

Öğretmenler zamirler konusundan kişi zamirleri ve eklerinin A1; -CA ekinin de A2 düzeyinde öğretilmesi konusunda hemfikirlerdir. Görece öğretmenlerin çoğu soru ve işaret zamirlerinin A1’de öğretilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Dönüşlülük ve işteşlik zamirinin hem A2 hem de B1’de öğretilebileceğini düşünmektedirler. Belgisiz zamirler konusunun hem A1 hem A2 hem de B1 düzeyinde öğretilebileceği görüşleri bulunmaktadır.

Dil öğrenmeye yeni başlayan bireyin ilk öğreneceği kavramlardan biri de kişi zamirleri ve ekleridir. Bireyin kendini tanıtmada, basit bir diyalog oluşturmasında, herhangi bir eylemi çekimlemesinde kişi zamirlerini ve eklerini kullanması gerekecektir. Öğretmen görüşlerine baktığımızda bu konunun A1 düzeyinde öğretilmesine sebep olarak sözlü ve yazılı dilde kişi zamirlerinin de eklerinin de sıklıkla kullanılıyor olması gösterilebilir. İşaret zamirleri ve soru zamirlerinin de A1’de öğretilmesi gerektiği zamanlarca belirtilmiştir. Anlamlılık ilkesine göre ilk, öğrencinin gerçek hayatta işine yarayacak bilgilerin öğretilmesi gerekmektedir. İşaret zamirleri ve soru zamirleri günlük hayatta öğrencinin sıkça kullanması gereken dil bilgisi yapılarıdır. Bu açıdan temel düzeyde dil öğretiminde gösterilmesi gerekmektedir. İle (benimle seninle) edatının da A1’de öğretilebileceği belirtilmiştir. Edat ve bağlaç olarak kullanılabilen “ile” ve kişi zamirlerinin birleşiminden oluşan bu dil bilgisi yapısının öğretime ayrı olarak yer vermektense edatlar ya da bağlaçlar konusu anlatılırken bir örnek verilebilir. Bu konu için ayrı bir öğretim etkinliği tasarlanması gerekmemektedir. İşteşlik zamiri konusunun hem A2 hem de B1’de öğretilebileceği farklı öğretmenlerce belirtilmiştir. Bir işin birden fazla kişi tarafından beraber ya da karşılıklı yapıldığını anlatan işteşlik eylemi ile birlikte öğretilmesi gereken işteşlik zamirine temel düzeyden ziyade orta düzeyden itibaren yer verilmesi dil öğrenen biri için bu yapının daha kolay anlaşılmasını sağlayabilir. Öğretim ilkelerindeki basitten zora ilkesi göz önünde bulundurulduğunda ilk olarak eylemlerin yalın durumları, daha sonra basit zamanlı kullanımları verilir. İşteş zamir

kullanımı da aynı dil bilgisi kavram alanı içerisinde olduğu işteşlik çatısı altında öğretilirse hem kavramsallaştırılması daha kolay olacak hem de öğrenci bu yapının öğrenilmesi için gerekli temel bilgi donanımına sahip olmuş olacaktır. Dönüşlülük zamiri için de aynı durum geçerlidir. Zamirler konusunun öğretileceği düzey konusunda öğretmenlerin hemfikir oldukları noktalar olsa da farklı düşündükleri konular da bulunmaktadır. Bu konuda öğretmenler arasında tam bir tutarlık söz konusu değildir.

Sözcük türleri ile ilgili zarflar konusundan yer yön zarflarının A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 5), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 1), B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 1); zaman zarfları konusunun A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 1); durum zarflarının A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 3), B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 2), A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 1); soru zarflarının A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 4), B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 2), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 1); sebep zarflarının A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 4), B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 3); olasılık-tahmin bildiren zarfların A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 4), B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 2), A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 1) öğretmen belirtmiştir.

Verilere göre öğretmenler en çok zaman ve yer yön zarflarının A1’de öğretilmesi konusunda hemfikirdirler. Durum, soru ve olasılık/ tahmin bildiren zarfların A1, A2 ve B1’de öğretilebileceği düşünülmektedir. Sebep zarfları konusunun ise hem A2 hem de B1’de öğretilebileceği ifade edilmektedir.

Yer-yön tarifi konusunda yer yön zarfları yönelme durum ekleriyle beraber ya da belirtilen isim tamlaması ile birlikte anlatılabilir. Durum zarfları konusunda böyle, öyle, şöyle kendinden önceki veya sonraki cümleye gönderimde bulunan yapılardır. İşaret zamiri ya da kişi zamiri ile gönderimde bulunulduğunda gönderim yapılan ögenin tespiti daha kolayken böyle, öyle, şöyle bir tek yapıya değil de cümleye gönderimde bulunacağından dil öğrenen bireyin bütün cümleyi anlaması gerekecektir. Bu yüzden bu yapının öğretimi B1 düzeyinden itibaren yapılabilir. Sebep zarfları bir yorum gerektirir ve yorumlama gerektiren bilgiler Bloom Taksonomisi’ne göre kavrama düzeyindedir. Temel düzeyde henüz bilgi düzeyinde olan öğrencilerin kavrama düzeyinde kullanacakları bir yapı zorlanmalarına neden olabilir. Çünkü bir bilginin öğrenilmesinde hazırbulunuşluk düzeyi önemlidir. Bilişsel olarak hazır olmayan öğrenci bir kavramı, yapıyı öğrenmekte zorlanabilir. Öğretmenlerden sebep zarfları konusunun A2’de öğretilmesini düşünenler

varken B1’de öğretilbileceğini belirtenler de bulunmaktadır. Soru zarfları konusun A1 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini belirten görüşler çoğunluktadır. Soru zarfları temel düzeyde öğretilbileceği gibi metinler ve diğer öğretim etkinlikleriyle birlikte verilip sezdirilerek öğretimi de yapılabilir. Olasılık/ tahmin bildiren zarflar genellikle yeterlik eki ile ya da geniş zaman ile birlikte kullanılmaktadır. Bu yüzden bu dil bilgisi yapısının ayrı bir öğretim etkinliğinde geçmesinden önce yeterlik eki ile beraber öğretilmesi olanaklıdır. Zarflar konusunun öğretilmesi düzey konusunda öğretmenlerin farklı görüşlerde olduğu söylenebilir.

Sözcük türleri ile ilgili edatlar konusundan yalın durum edatının A2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 5), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1) ve A1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); yönelme durumunu yöneten edatlar konusunun A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 4), B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 3); çıkma durumunu yöneten edatlar konusunun A2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 5), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 2); belirtme durumunu yöneten edatların B2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 4), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 2), A1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); -mAdAn önce, -DİktAn sonra yapılarının A2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 6), A1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); -DAn beri yapısının A1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1) öğretmen bulunmaktadır.

Öğretmenlerin çoğu yalın durumu yöneten, çıkma durumunu yöneten, -mAdAn önce -DİktAn sonra konusunun A2 düzeyinde öğretilmesi gerektiği konusunda hemfikirler. Yalın durumu yöneten edatların A1 ve B1’de; çıkma durumunu yöneten edatların B1’de öğretilbileceğini düşünen öğretmenler de vardır. Öğretmenler yönelme durumunu yöneten edatlar konusunun A2 ve B1’de; belirtme durumunu yöneten edatların A1, B1 ve B2’de; -DAn beri yapısının A1, A2 ve B1’de öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Yalın durumu yöneten edatlardan “gibi” benzerlik, “kadar” karşılaştırma anlamı katar. Bu yapıların öğretilmesi üst düzey bilişsel beceri gerektirmektedir. Bu yapıya A1 düzeyinden ziyade A2 düzeyinde yer verilmesi gerektiği konusunda öğretmenler hemfikirler. Yönelme durumunu yöneten edatlar konusunun A2’de ve B1’de öğretilmesi gerektiğine yönelik öğretmen görüşleri vardır. Basit zamanların öğretilmeye başladığı dü-

zey olan A1’de bu yapının öğretilmesi gerekli olabilir. -mAdAn önce ve -DIktAn sonra yapısını şimdiki ve belirli geçmiş zaman ile kurulan cümlelerde sıklıkla öğrencilerin kullanmaları gerektiğinden ve temel düzeyde şimdiki ve belirli geçmiş zamanın öğretimi yapıldığından bu yapının öğretilmesi gerektiği söylenebilir. -DAn beri ve -DIr yapısının ancak şimdiki zaman öğretimi yapıldıktan sonra öğretimi yapılabilir. Edatlar konusunun hangi düzeyde öğretilmesi gerektiği konusunda da öğretmenler farklı görüşlerdedir denilebilir.

Sözcük türleri ile ilgili bağlaçlar konusundan ekleyici bağlaçların A1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 5), A2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); ayırt edici bağlaçların A2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); zıtlık bağlaçlarının A1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 5), A2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); sıralama bildiren bağlaçların A2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); açıklama bildiren bağlaçların B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 3), B2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 3), A2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); örnekleme bildiren bağlaçların A2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); varsayım bildiren bağlaçların B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 5), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2); sebep sonuç ilişkisi kuran bağlaçların B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 6), A2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); sonuç sebep ilişkisi kuran bağlaçların B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 4), A2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 2), A1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1) öğretmen bulunmaktadır.

Öğretmenlerin çoğu ayırt edici, sıralama bildiren, örnekleme bildiren bağlaçların A2 düzeyinde öğretilmesi konusunda hemfikirdirler. Aynı zamanda bu bağlaçların B1 düzeyinde öğretilmebileceğini belirten öğretmenler de bulunmaktadır. Zıtlık bağlaçlarının ve ekleyici bağlaçların A1’de öğretilmesi konusunda daha çok öğretmen görüş bildirmişken A2 ve B1’de öğretilmebileceğini belirten öğretmenler de vardır. Açıklama bildiren bağların B1 ve B2 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini belirten öğretmen sayısı aynı olup bu bağlacın A2’de öğretilmebileceğini belirtenler de vardır. Sebep sonuç ilişkisi kuran ve sonuç sebep ilişkisi kuran bağlaçların B1’de öğretilmesi gerektiğinde öğretmenlerin çoğu hemfikirken bu bağlacın A2’de öğretilmebileceğini belirten öğretmen de bu-

lanmaktadır. Sonuç sebep ilişkisi kuran bağlaçların A1’de de öğretilbileceğini 1 öğretmen belirtmiştir.

Ekleyici bağlaçlar temel düzeyde öğretilbilecek bağlaçlardır. Çünkü ekleyici bağlaçlar iki ismi de birbirine bağlayabilir iki cümleyi de ve öğrenilmesi sürecinde üst düzey bir bilişsel süreç gerekmemektedir. Açıklama ve örnekleme gerektiren bağlaçların kullanımı Bloom Taksonomisi’ne göre yorumlama gerektirir ve kavrama düzeyindedir. A1 düzeyinde henüz temel kavramları öğrenen bireyin yorum yapabilmesi için öncesinde bilgi düzeyinde bazı kavramları öğrenmesi gerekmektedir. Bu yüzden diğer düzeylerde öğretilmesi daha anlaşılır olabilir. Öğretmenlerin bağlaçlar konusunun hangi düzeyde öğretilmesi gerektiği konusunda farklı görüşlerde oldukları söylenebilir.

Sözcük türleri ile ilgili ünlemler konusunun A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2), A1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1) öğretmen bulunmaktadır.

Acı, üzüntü, korku, sevinç ve şaşma gibi aniden ortaya çıkabilen duyguları ifade eden kelimelerden olan ünlemler bağlam içerisinde anlam kazanan yapılardır. Bu yüzden bu dil bilgisi yapısı için ayrı bir öğretim etkinliği tasarlanmasındansa metinler içerisinde bağlam içerisinde anlaşılmasının sağlanması gerekebilir. Öğretmenlerin ünlemler konusunun hangi düzeyde öğretilmesi gerektiği konusunda farklı görüşlerde oldukları söylenebilir.

Tablo 4.28. Öğretmenlere göre cümle bilgisi konusunun öğretilmesi gereken düzey

3. Cümle Bilgisi	Cümle Bilgisine İlişkin Konular	U1	U2	U3	U4	U5	U6	U7	
3.1. Basit	1	Şimdiki zaman	A1	A1	A1	A1	A1	A1	A1
	2	Belirli geçmiş zaman	A1	A1	A1	A1	A1	A1	A1
	3	Öğrenilen geçmiş zaman	A2	A2	A2	A2	A2	A2	A2
	4	Gelecek zaman	A1	A1	A1	A1	A1	A1	A1
	5	Geniş zaman	A2	A2	A2	A2	A2	A2	A2
	6	Bilişsel şimdiki zaman	B1	A2	B1	B1	A2	A2	A2
	7	-mAk üzere	B1	A2	B1	B1	A2	A2	A2
	8	Olumsuzlaştırma	B2	B1	B2	B1	B1	A2	A1
	1	Şimdiki zamanın hikâyesi	B2	A2	B2	A2	B1	A2	B2
	2	Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi	B2	B1	B2	A2	B1	B1	B2
	3	Gelecek zamanın hikâyesi	B2	B1	B2	A2	B1	B1	B2

3.2. Birleşik Zamanlar	4	Geniş zamanın hikâyesi	B2	B1	B2	A2	B1	B1	B2
	5	Bilişsel şimdiki zamanın hikâyesi	B2	B1	B2	B1	B1	B1	B2
	6	Şimdiki zamanın rivâyeti	B2	B1	B2	A2	B1	B1	B2
	7	Öğrenilen geçmiş zamanın rivâyeti	B2	B1	B2	A2	A2	B1	B1
	8	Gelecek zamanın rivâyeti	B2	B1	B2	A2	B1	B1	B2
	9	Geniş zamanın rivâyeti	B2	B1	B2	A2	B1	B1	B2
3.3. Olmak ve Birleşik Yapılar	10	Bilişsel şimdiki zamanın rivâyeti	B2	B1	B2	A2	B1	B1	B2
	1	-miş olmak veya –miş bulunmak	B2	B2	B2	B1	B2	B2	B2
	2	-(I)yor olmak	B2	B2	B2	B1	B2	B2	B2
	3	-(y)AcAk olmak	B2	B2	B2	B1	B2	B2	B2
	4	-(A/I)r/-mAz olmak	B2	B2	B2	B1	B2	B2	B2
3.4. Cümlelerin Öğeleri	5	-mAktA olmak	B2	B2	B2	B1	B2	B2	B2
	1	Özne, yüklem	B1	B1	A2	A2	C1	A1	A1
	2	Tümleç (Dolaylı tümleç, zarf tümleci).	B1	B1	B2	B1	C1	A2	B1
3.5. Dolaylı Anlatım Cümleleri	3	Nesneler (Belirtili, belirtisiz).	B1	B1	B1	B1	C1	A2	A2
	1	Soruların dolaylı anlatımı- Emir kipinin dolaylı anlatımı Yeterlik kipinin dolaylı anlatımı	B2	B2	B2	B2	B2	B2	B1
	2	...diye söyledi,diye cevapladı, diye sordu,...dedi	B2	A2	B1	B2	B1	A2	B1

Tablo 4.28.'de cümle bilgisi konusunun öğretmenlere göre hangi düzeyde öğretilmesi gerektiği verilmiştir. Buna göre;

Cümle bilgisi ile ilgili basit zamanlar konusundan şimdiki zamanın A1 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 7); belirli geçmiş zamanın A1'de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 7); öğrenilen geçmiş zamanın A2'de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 7); gelecek zamanın A1'de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 7); geniş zamanın A2'de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 7); bilişsel şimdiki zamanın A2'de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 4), B1'de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 3); -mAk üzere ekinin A2'de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 4), B1'de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 3); olumsuzlaştırma konusunun B1'de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 3), B2'de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 2), A2'de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1), A1'de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1) öğretmen bulunmaktadır.

Elde edilen verilere göre öğretmenlerin hepsi şimdiki zaman konusunun A1'de; belirli geçmiş zaman konusunun A1'de; gelecek zaman konusunun A1'de; öğrenilen geçmiş zaman konusunun A2'de; geniş zaman konusunun A2'de öğretilmesi gerektiği

konusunda hemfikirdirler. Bilişsel şimdiki zamanın ve -mAk üzere yapısının A2’de öğretilbileceğini belirten öğretmenler varken B1’de öğretilbileceğini belirten öğretmenler de vardır. Olumsuzlaştırma konusunun ise B1’de öğretilmesi gerektiğini söyleyen öğretmenler çoğunlukta B2, A1 ve A2’de öğretilbileceğini belirten öğretmenler de bulunmaktadır.

Öğretim ilkelerinden yakından uzağa ilkesine göre öğretimin, öğrenciye en yakın fiziksel çevre, sosyal çevre ve zamandan başlanılarak düzenlenmesi öğrenmeyi daha kolay gerçekleştirecektir. Yakın zamandan uzak zamana da bu öğretim ilkesi kapsamına girmektedir. Şimdiki zamanın hem içinde bulunan an ile ilgili yapılan eylemleri hem gelecek zamanı, hem geçmiş hem de geniş zamanı karşılayan kullanımları mevcuttur. Bu açıdan bakıldığında şimdiki zamanın gelecek ve geniş zamandan önce öğretilmesi bu ilkeyi destekler niteliktedir. Bu nedenle A1 düzeyinde şimdiki zaman öğretimi yapmak öğretim ilkelerinden gerçek hayatta kullanılabilir olması ve gerçek hayatı kolaylaştırıcı nitelikte olmasından dolayı anlamlılık ilkesini de karşılar durumdadır. A1 düzeyi öğrencilerin yeni bir dilin kurallarıyla ilk kez karşılaştıkları düzey olmasından dolayı öğrenciye aynı anda birçok dil bilgisi yapısını öğretmek öğrencinin o dili kurallar bütünü olarak görmesine ve zorlandığı zamanlarda ilginin düşmesine neden olabilir. Bu nedenle temel düzeyde öğrencilerin sözlü ve yazılı dilde daha çok karşılaştıkları kolay yapıların öğretilmesi yararlı olabilir.

Cümle bilgisi ile ilgili birleşik zamanlardan şimdiki zamanın hikâyesinin A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); öğrenilen geçmiş zamanın B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2), A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2); gelecek zamanın hikâyesinin B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); geniş zamanın hikâyesinin B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); şimdiki zamanın rivâyetinin B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); öğrenilen geçmiş zamanın rivâyetinin B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2), gelecek zamanın rivâyetinin B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); geniş zamanın rivâyetinin

B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); bilişsel şimdiki zamanın rivayetinin B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1) öğretmen bulunmaktadır.

Elde edilen verilere göre şimdiki zamanın hikâyesi konusunun A2’de ve B2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen öğretmen sayısı eşittir. B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten öğretmen de vardır. Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi, gelecek zamanın hikâyesi, geniş zamanın hikâyesi, şimdiki zamanın rivayeti, öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti, gelecek zamanın rivayeti, geniş zamanın rivayeti, bilişsel şimdiki zamanın rivayeti konularının öğretimi konusunda A2’de, B1’de ve B2’de öğretilmeleri gerektiğini düşünen öğretmenler bulunmaktadır.

Birleşik zamanlar iki zaman ekinin bir araya gelmesiyle oluşturulur ve öğrencinin bu dil bilgisi yapısını öğrenebilmesi için iki zamanı da biliyor olması gerekir. Bu yüzden temel düzeyde ilk olarak basit zamanların öğretimi daha sonrasında orta düzeyden itibaren birleşik zamanların öğretiminin yapılması daha işlevsel olabilir. Hikâye birleşik zamanlar B1’de, rivayet birleşik zamanlar ise B2’de öğretilbilir. A1 düzeyinde belirli geçmiş zaman, A2’de öğrenilen geçmiş zaman, B1’de hikâye birleşik zamanların öğretimi, B2’de ise rivayet birleşik zamanların öğretimi yapılabilir. Öğretmenler birleşik zamanların hangi düzeyde öğretilmesi gerektiği konusunda farklı görüşler denilebilir.

Olmak ve birleşik yapılar konusundan -miş olmak veya -miş bulunmak konularının B2’de öğretilmeleri gerektiğini düşünen (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); -Iyor olmak konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); -(y)AcAk olmak konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); (A/I) r /-mAz olmak konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); -mAktA olmak konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1) öğretmen bulunmaktadır.

Elde edilen verilere göre öğretmenlerin neredeyse tamamı olmak ve birleşik yapıların öğretimi konusunda hemfikirdirler. Uzmanların 6’sı B2 düzeyinde bu konunun öğretilmesi gerektiğini belirtirken sadece bir uzman B1’de öğretilmeleri gerektiğini belirtmiştir. Olmak ve birleşik yapıların öğretimi B2 düzeyinden itibaren yapılabilir. Çün-

kü bu dil bilgisi konusu yazılı ve sözlü dilde sıklıkla kullanılmamaktadır. Bu yüzden daha yaygın kullanılan dil bilgisi konularının öğretimi temel düzey olan A1, A2 ve orta düzey olan B1’de öncelenebilir.

Cümle bilgisi ile ilgili cümlenin öğeleri konusundan özne ve yüklem B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2), A1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2), A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2); C1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); tümleş konusunun B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 4), A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1), C1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1) öğretmen bulunmaktadır.

Elde edilen verilere göre cümlenin öğelerinin A1, A2 ve B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten aynı sayıda öğretmen bulunmaktadır. Tümleşler konusunun B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten öğretmenler çoğunlukta olmakla beraber tümleşler konusunun A2, B2 ve C1’de de öğretilmebileceğini belirten öğretmenler vardır. Nesnel konusunun B1 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini belirten öğretmenler çoğunluktadır ama A2 ve C1’de öğretilmesi gerektiğini belirten öğretmenler de vardır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ile ana dil olarak Türkçe öğretimi farklı alanlar olup farklı öğretim yöntemleri de kullanılmaktadır. Ana dili Türkçe olan birisine cümlenin öğeleri anlatılabilir ama yabancı dil olarak Türkçe öğrenen birisine cümlenin öğelerinin öğretiminden ziyade onların işlevlerinin sezdirilmesi daha faydalı olabilir. Öğretmenlerin cümlenin öğelerinin hangi düzeyde öğretilmesi gerektiği konusunda farklı görüşte oldukları söylenebilir.

Cümle bilgisi ile ilgili olarak dolaylı anlatım cümleleri konusundan soruların, emir kipinin ve yeterlik kipinin dolaylı anlatımının B2 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini (f 6), B1 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini (f 1); ...diye söyledi...diye cevapladı...diye sordu ile yapılan dolaylı anlatım cümlelerinin ise B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 3), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 2), B2’de öğretilmesi gerektiğini (f 2) öğretmen belirtmiştir.

Elde edilen verilere göre, soruların, emir kipinin, yeterlik kipinin dolaylı anlatımı konusunun B2’de öğretilmesi gerektiği konusunda uzmanların çoğu aynı görüşteyken 1 öğretmen B1’de öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir. ...diye söyledi...diye cevapladı...diye sordu ile yapılan dolaylı anlatım cümlelerinin öğretilmesi gereken düzey

konusunda B1’de öğretilbileceğini belirten öğretmenler varken B2 ve A2’de öğretilbileceğini belirten öğretmenler de vardır.

Soruların ve emir kipinin dolaylı anlatımında fiilimsi; yeterlik kipinin dolaylı anlatımında da yeterlik kipinin biliniyor olması gerekmektedir. Fiilimsiler ve yeterlik kipi genellikle temel düzeyde öğretilen konular olmadığından fiilimsi kullanmayı tam olarak bilmeyen bireyin bunu dolaylı anlatımlarda durum ekleri ile kullanmaları zor olacaktır. Eğitim basitten zora doğrudur. Önce basit yapılar daha sonra daha zor yapılar öğretilbileceğinden soruların, emir kipinin ve yeterlik kipinin dolaylı anlatımının öğretimi B2 düzeyinde yapılabilir. Öğretmenlerin neredeyse tamamı bu konunun B2 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Tablo 4.29. Öğretmenlere göre kipler konusunun öğretilmesi gereken düzey

4. Kipler		Kiplere İlişkin Konular	U1	U2	U3	U4	U5	U6	U7
4.1. Olasılık Yeterlik	1	Yeterlik eki	B2	A2	A2	A2	A2	A2	A2
	2	Yapmama olasılığı Eki	B2	A2	B1	A2	A2	A2	A2
	3	Yapmama olasılığı	B2	A2	B1	B1	A2	A2	A2
	4	İzin, rica	B2	A2	A2	B1	A2	A2	A2
4.2. Emir	1	Buyuru-emir Kipi	A1	A1	A1	A1	A1	A1	A1
4.3. İstek	1	İstek kipi	A2	A1	B1	A2	A1	A1	B1
4.4. Dilek	1	Dilek kipi	B1	B1	B1	A2	B1	B1	B1
	2	Gerçek dışı dilek	B1	B1	B1	B1	B1	B1	B1
4.5. Gereklilik	1	Gereklilik kipi	B1	B1	B1	A2	B1	B1	B1
	2	Gereklilik kipi belirli geçmiş zaman	B2	B1	B1	B1	B1	B1	B1
	3	Gereklilik kipi rivayet geçmiş zaman	B2	B1	B1	B1	B1	B1	B1
4.6. Koşul Cümleleri	1	Geniş zamanın koşulu	B1	B1	B2	B1	B1	B1	B1
	2	Şimdiki zamanın koşulu	B1	B1	B2	B1	B1	B1	B1
	3	Gelecek zamanın koşulu	B1	B1	B2	B1	B1	B1	B1
	4	Belirli geçmiş zamanın koşulu	B1	B1	B2	B1	B1	B1	B1
	5	Öğrenilen geçmiş zamanın koşulu	B1	B1	B2	B1	B1	B1	B1
	6	Gereklilik kipinin koşulu	B1	B1	B2	B1	B1	B1	B1
	7	Adsız koşul cümleleri	B1	B1	B2	B1	B1	B1	B1
	8	İdi+ise	B1	B1	B2	B1	B1	B1	B1
	9	İmiş+ise	B2	B2	B2	B2	B2	B2	B2
	10	Varsayımlı koşul cümleleri	B2	B1	B2	B1	B1	B1	B1
	11	İkilemeler+sA	B2	B2	B2	B1	B2	B1	B1
	12	Gerçek dışı koşul cümleleri	B2	B1	B2	B1	B1	B1	B1

Tablo 4.29.'da kipler konusunun uzmanlara göre hangi düzeyde öğretilmesi gerektiği verilmiştir. Buna göre;

Kipler ile ilgili olasılık yeterlik kipi konusundan yeterlik kipinin A2'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 6), B2'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); yapmama olasılığının A2'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 5), B1'de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1), B2'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); yapmama olasılığının A2'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 4), B1'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2), B2'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); izin rica konusunun A2'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 5), B1'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1), B2'de öğretilmesini gerektiğini belirten (f 1) öğretmen bulunmaktadır.

Öğretmenlerin çoğu yeterlik ekinin, yapmama olasılığının, yapmama olasılığının, izin rica konusunun A2'de öğretilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Yeterlik ekinin B1'de; yapmama olasılığının B1 ve B2'de; yapmama olasılığının B1 ve B2'de; izin rica konusunun ise B1 ve B2'de öğretilbileceğini belirten öğretmenler de vardır.

Yeterlik kipi A2 düzeyinde öğretilir. Yapmama olasılığı, yapmama olasılığı, izin rica konusu da yeterlik kipiyle birlikte öğretilir. Öğretmenlerin çoğunun olasılık yeterlik kipinin öğretileceği düzey konusunda hemfikir olduklarını söyleyebiliriz.

Kipler ile ilgili emir kipi konusunun A1 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini (f 7) öğretmen belirtmiştir.

Bütün öğretmenlerin hemfikir olmaları emir kipinin A1 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini gösterebilir. Emir kipi günlük hayatta sıklıkla kullanılmakta ve öğrenilmesi görece kolay olmaktadır. Bu yüzden öğrenciler zorlanmadan bu yapıyı öğrenebilir ve günlük dilde çokça kullanabilirler.

Kipler ile ilgili istek kipi konusunun A1'de öğretilmesi gerektiğini (f 3), A2'de öğretilmesi gerektiğini (f 2), B1'de öğretilmesi gerektiğini (f 2) öğretmen belirtmiştir.

İkinci, üçüncü tekil ve çoğul şahıs zamirlerinde emir kipi kullanılırken birinci tekil ve çoğul şahıs zamirlerinde istek kipi kullanılmaktadır. Emir kipinin öğretimi A1'de istek kipinin ise öğretimi A2 düzeyinde yapılabilir. Öğretmenlerin istek kipinin öğretilmesi gereken düzey konusunda farklı görüşlerde olduğunu söyleyebiliriz.

Kipler ile ilgili dilek kipi konusunun B1 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini belirten (f 6), A2 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); gerçek dışı dilek konusunun B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 7) öğretmen bulunmaktadır.

Dilek kipi konusu Türkçede öncelikli olarak öğretilmesi gereken bir konu değildir. Bu açıdan baktığımızda temel düzeyde öğretilmesinden orta düzeyden itibaren öğretilmesi daha uygun olabilir. Öğretmen görüşlerine bakıldığında sadece 1 öğretmen dilek kipinin A2’de öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu yüzden öğretmenler dilek kipinin B1 düzeyinde öğretilmesi gerektiği konusunda aynı görüşler denilebilir.

Kipler ile ilgili gereklilik kipi konusunun B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 6), A2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); gereklilik kipi belirli geçmiş zaman konusunun B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 6), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); gereklilik kipi rivayet geçmiş zaman konusunun B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 6), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1) öğretmen bulunmaktadır.

Elde edilen verilere göre öğretmenlerin çoğu gereklilik kipinin, gereklilik kipi belirli ve rivayet geçmiş zamanın B1’de öğretilmesi gerektiği konusunda hemfikirdir. Sadece 1 uzman gereklilik kipinin A1’de; belirli ve rivayet geçmiş zamanın B2’de öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Gereklilik kipinin bir dilin temel kurallarının öğrenildiği temel düzeyde orta düzeyden itibaren öğretilmesi daha uygun olabilir. Örneğin sayılar konusu başka bir konuyla anlatılamaz. Ama gereklilik kipinin verdiği anlamı başka bir dil bilgisi yapısı ile karşılayabilirsiniz. Örneğin ; “Okula gitmem gerek.” veya “Bugün çok çalışacağım çünkü yarın sınavım var.” İlk örnek cümlede direkt gereklilik anlamı çıkarken ikinci örnek cümlede neden sonuç ilişkisinden bir gereklilik anlamı çıkarılabilir. Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere eğer bir dil bilgisi yapısı yerine öğrencinin bildiği kuralları uygulayabileceği, daha kolay anlayabileceği bir başka dil bilgisi konusu varsa öncelik ihtiyaca karşılık vermesi sebebiyle basit olan yapıya verilir. Gereklilik kipi için de bu durum geçerli olduğundan konunun temel düzeyden ziyade orta düzeyden itibaren verilmesi daha uygun olabilir. Öğretmenlerin gereklilik kipinin hangi düzeyde öğretilmesi gerektiği konusunda çoğunlukla hemfikir oldukları söylenebilir.

Kipler ile ilgili koşul cümleleri konusundan geniş zamanın koşulunun B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 6), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); şimdi-

ki zamanın koşulunun B1’de öğretilmesi gerektiği belirten (f 6), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); gelecek zamanın koşulunun B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 6), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); belirli geçmiş zamanın koşulunun B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 6), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); öğrenilen geçmiş zamanın koşulunun B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 6), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); gereklilik kipinin koşulunun B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 6), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); adsıl koşul cümlelerinin B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 6), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); idi+ise konusunun B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 6), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); imiş+ ise konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 7); varsayımlı koşul cümlelerinin B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 5), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2); ikilemeler+ sA konusunun B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 4); gerçek dışı koşul cümlelerinin B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 5), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2) öğretmen bulunmaktadır.

Elde edilen verilere göre geniş zamanın koşulu, şimdiki zamanın koşulu, gelecek zamanın koşulu, belirli geçmiş zamanın koşulu, öğrenilen geçmiş zamanın koşulu, gereklilik kipinin koşulu, adsıl koşul cümleleri, idi+ise, imiş+ise konusunun B1’de öğretilmesi gerektiği konusunda öğretmenlerin çoğu hemfikirken 1 öğretmen bu konuların B2’de öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir. İmiş+ise konusunun B2’de öğretilmesi gerektiği konusunda öğretmenlerin hepsi aynı fikirdedir. Varsayımlı koşul cümlelerinin B1’de öğretilmesi konusunda öğretmenlerin çoğu hemfikirken B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten öğretmenler de vardır. İkilemeler+sA konusunun B2’de öğretilmesini düşünen öğretmenler varken B1’de öğretilebileceğini belirten öğretmenler de bulunmaktadır. Gerçek dışı koşul cümlelerinin ise B1’de öğretilmesi gerektiği konusunda öğretmenlerin çoğu hemfikirken B2’de öğretilebileceğini belirten öğretmenler de vardır. Koşul cümlelerinin öğretiminin B1 düzeyinden itibaren yapılması temel düzeyde belirli yapıları öğrenmiş öğrencinin bu konuyu orta düzeyde daha kolay anlamasını sağlayabilir. Bu yüzden koşul cümlelerinin öğretimi B1 düzeyinden itibaren yapılabilir. Öğretmenlerin çoğunun koşul cümlelerinin hangi düzeyde öğretilmesi gerektiği konusunda aynı görüşte oldukları söylenebilir.

Tablo 4.30. Öğretmenlere göre eylemler konusunun öğretilmesi gereken düzey

Eylemler	Eylemlere İlişkin Konular	U1	U2	U3	U4	U5	U6	U7	
5.1.Eylemde Çatı	1	Etken eylem	B1	A1	A2	B2	A1	B1	A1
	2	Edilgen eylem	B1	B1	B2	B2	B1	B1	B1
	3	Ettirgen, oldurgan eylem	B2	B1	B2	B2	B1	B1	B2
	4	Dönüştürme eylemi	B1	B1	B2	B2	B1	B1	B2
	5	İsteşlik eylemi	B1	B1	B2	B2	B1	B1	B2
5.2. Fiilimsiler	1	İsim fiiller (-mA,-mAk,-Iş).	A2	A2	A2	B1	A2	A2	A2
	2	Sıfat fiiller (-mIş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz).	A2	B1	B2	B1	B1	B2	B2
	3	Sıfat fiiller (-(y)An,-Dik,-(y)AsI).	A2	B1	B1	B1	B1	B2	B1
	4	Zarf fiiller (-(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip).	A2	A2	B1	B1	A2	A2	B2
	5	Zarf fiiller(-mAdAn,-(y)IncA,-(y)AlI, iken (-ken)).	A2	B1	B2	A2	B1	B1	B2
5.3. Kurallı Birleşik Eylemler	1	-(y)Ivermek (Ör: Uyanıvermiş).	B1	B2	B2	B2	B2	B2	B2
	2	-(y)Adurmak,-(y)Ip durmak	B1	B1	B2	B2	B2	B2	C1
	3	-(y)Akalmak,-(y)Ip kalmak	B1	B2	B2	B2	B2	B2	B2
	4	-(y)Agelmek,-(y)Ip gitmek	B1	B2	B2	B2	B2	B2	C1
	5	-(y)Ayazmak	B1	C1	B2	B2	B2	B2	C1
	6	-mAyAgörmek	B2	C1	B2	B2	B2	B2	C1
	7	-(y)Ip geçmek	B2	B1	B1	B2	B1	B2	C1
	8	Zamansal Ek Eylem idi	B1	A1	A2	A2	A1	A1	A2
	9	Kanıtısal Ek Eylem imiş	B2	A2	A2	B1	A2	A2	A2
	10	Var ve Yok (Bu işte yokum, varım).	A2	A1	A1	B1	A1	B1	A1
	11	-DIr eki	A2	A1	A2	A2	A1	A2	A1

Tablo 4.30.'da öğretmenlere göre eylemler konusunun hangi düzeyde öğretilmesi gerektiği verilmiştir. Buna göre;

Eylemler ile ilgili eylemde çatı konusundan etken eylemlerin A1'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), B1'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2), A2'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1), B2'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); edilgen eylemlerin B1'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 5), B2'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2); ettirgen oldurgan eylemlerin B2'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 4), B1'de öğretil-

mesi gerektiğini belirten (f 3); dönüşlülük eyleminin B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 4), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3); işteşlik eyleminin B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (F 4), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3) öğretmen bulunmaktadır.

Elde edilen verilere göre öğretmenlerden etken eylemler konusunun A1’de öğretilmesi gerektiğini belirtenler çoğunlukta A2, B1 ve B2’de öğretilbileceğini belirten uzmanlar da vardır. Edilgen eylemler konusunda ise öğretmenlerin çoğu B1’de öğretilmesi gerektiği konusunda hemfikirdir. B2’de öğretilbileceğini belirtenler de olmuştur. Ettirgen oldurgan eylemlerin ise B2’de öğretilmesi gerektiği konusunda öğretmenlerin çoğu hemfikirken B1’de öğretilbileceğini belirten öğretmenler de vardır. Dönüşlülük ve işteşlik eylemlerinin ise B1’de öğretilmesi gerektiği konusunda öğretmenlerin çoğu hemfikirken B2’de öğretilbileceğini belirten öğretmenler de vardır. Öğretmenlerin eylemde çatı konusunun orta düzeyde öğretilmesi gerektiği konusunda aynı görüşte oldukları söylenebilir.

Fiilimsiler konusundan isim fiiller konusunun A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 1); sıfat fiillerden (-miş,-(y)AcAk,-(A/D)r/-mAz) konusunun B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); sıfat fiillerden (-(y)An,-Dİk,-(y)AsI) konusunun B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 5), A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); zarf fiillerden (-(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip) konusunun A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 4), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); zarf fiillerden (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All, iken (-ken)) konusunun B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2) uzman bulunmaktadır.

Elde edilen verilere göre, isim fiiller konusunun A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten uzmanlar çoğunlukta B1’de öğretilbileceğini belirten uzmanlar da vardır. Sıfat fiiller ve zarf fiiller konusunun A2,B1 ve B2 düzeylerinde öğretilbileceğini belirten uzmanlar bulunmaktadır.

Eylemlerden türemelerine rağmen cümlelerde eylem görevi üstlenmeyip cümle içerisinde isim, sıfat, zarf gibi görevlerde bulunan kelimeler olan fiilimsiler A1 düzeyinde öğretildiğinde Türkçe eylemlerle yeni tanışan bireyler için karmaşık gelebilecek-

tir. Sadece, isim fiil eklerinden olan -mAk eki A1 düzeyinde öğretilbilir. Buna sebep olarak da zaten eylemleri öğrenirken mastar ekli olarak öğrenen öğrenci aynı yapıyı farklı bir şekilde kullanabilecektir. Örneğin; “Yüzmek istiyorum” cümlesinde yüzmek eylemini öğrenci zaten öğrendiyse eylemi değiştirmeden şimdiki zamanla beraber kullanabilecektir. Diğer isim fiil ekleri A2, sıfat ve zarf fiiller konuları da A2’den itibaren öğretilbilir. Sıfat fiiller ve zarf fiiller konusunun öğretiminde henüz Türkçe sıfat, zarf ve fiil konusuyla yeni tanışan öğrencinin A1 düzeyinde bu konuyu öğrenmesi karmaşık gelecektir. Birçok dilde fiilimsiler yerine iki cümle arasında bağlaç kullanılmakta ve Türkçedeki fiilimsilerin işlevi bu bağlaçlar aracılığıyla sağlanmaktadır. Tüm bu sebeplerden fiilimsiler konusunun A1’den sonraki bir düzeye bırakılması daha kolay anlaşılabilir olmasını sağlayabilir. Uzmanların da fiilimsilerin öğretiminin A1’den sonraki düzeylerde yapılabileceğini belirtmiş olmaları bunu destekler niteliktedir. Fiilimsiler konusundan isim fiiller ve sıfat fiillerden $-(y)An, -Dİk, -(y)AsI$ konusunun hangi düzeyde öğretileceği konusunda çoğu uzman hemfikirken genel olarak fiilimsiler konusunun hangi düzeyde öğretilmesi gerektiği konusunda uzmanlar farklı görüşlerdir denilebilir.

Kurallı birleşik eylemlerden $-(y)I$ vermek $-(y)A$ durmak konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); $-(y)İp$ durmak konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 4), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2), C1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); $-(y)A$ kalmak $-(y)İp$ kalmak konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); $-(y)A$ gelmek $-(y)İp$ gitmek konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 5), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1), C1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); $-(y)A$ yazmak konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini (f 4), C1’de öğretilmesi gerektiğini (f 2), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); $-mAyA$ görmek konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 5), C1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2); $-(y)İp$ geçmek konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), C1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); zamansal ek eylem $-idi$ konusunun A1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); kanıtsal ek eylem $-imiş$ konusunun A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 5), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); var yok konusunun A1 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini belirten (f 4), B1 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini

belirten (f 2), A2 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); -Dİr ekinin A2 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini belirten (f 4), A1 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3) uzman bulunmaktadır.

Elde edilen verilere göre uzmanların çoğu -(y)İvermek -(y)Adurmak ve -(y)Akalmak -(y)İp kalmak konularının B2 düzeyinde öğretilmesi gerektiği konusunda hemfikirken B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen uzmanlar da vardır. -(y)İp durmak konusunun B2’de öğretilmesi gerektiği konusunda uzmanların çoğu aynı görüşteyken bu konunun B1 ve C1’de de öğretilbileceğini düşünen uzmanlar bulunmaktadır. Uzmanların çoğu -(y)Agelmek (y)İp gitmek konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten B1 ve C1’de de öğretilbileceğini belirten 1 uzman vardır. -mAyA görmek konusunun B2’de öğretilmesi gerektiği konusunda uzmanların çoğu hemfikirken C1’de öğretilbileceğini belirten 1 uzman vardır. -(y)İp geçmek konusunun B2 ve B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten uzman sayısı eşitken 1 uzman bu konunun C1’de öğretilbileceğini belirtmiştir. Zamansal ek eylem -idi konusunun A1 ve A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten uzman sayısı eşit olup 1 uzman B1’de öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir. Kanıtsal ek eylem imiş konusunun A2’de öğretilmesi gerektiğini uzmanların çoğu belirtmişken 1 uzman B1’de 1 uzman da B2’de öğretilbileceğini belirtmiştir. Kurallı birleşik eylemlerden -(y)İvermek, -(y)Adurmak, -(y)İp durmak, -(y)Akalmak, -(y)İp kalmak, -(y)Agelmek, -(y)İp gitmek, -(y)Ayazmak, -mAyAgörmek, -(y)İp geçmek konuları temel düzeyde işlenecek konular değildir. Çünkü temel düzeyde öncelikle basit eylemlerin kullanılması gerekmektedir. Ayrıca bu konular yazılı ve sözlü dilde öğrencilerin sıklıkla karşılaşacakları yapılar değildir. Bu yüzden B2 düzeyinden itibaren öğretimi yapılabilir. Zamansal ek eylem -idi belirli geçmiş zaman öğretilirken belirli geçmiş zamanla birlikte verilebilir. Yani zamansal ek eylem -idi konusu A1 düzeyinde öğretilbilir. Aynı şekilde kanıtsal ek eylem -imiş de geçmiş zamanın rivayeti konusuyla A2 düzeyinde öğretilbilir. -Dİr eki "imek" ek eylemin şahıslara göre çekiminde kullanılan, ad cümlelerinde özne ile yüklem arasında yargı bağı kuran eklerden olup yükleme kesinlik, belirsizlik, ihtimal gibi anlamlar katmaktadır. Bu ekin A1 düzeyinde öğretilmesi öğrencilerin dilin mantığını henüz kavramadıkları düzey olan temel düzeyde bütün eylemlerin sonuna -Dİr eklemelerine sebep olabilir. Bu yüzden önce basit ve temel dil bilgisi yapılarının öğretilmesi, daha sonra öğrencilere eklendiği eyleme farklı anlamlar katan -Dİr ekinin öğretilmesi daha etkili ve anlaşılır bir öğretim sağlayabilir. Öğretmenlerin kurallı

birleşik eylemlerin öğretimini hangi düzeyde yapılacağı konusunda hemfikir oldukları noktalar bulunmakla beraber farklı düşündükleri konular da vardır.

V. BÖLÜM

Bu bölümde yapılan çalışmaya ait bulgular tartışılmış, sonuç değerlendirilmesinde bulunulmuş ve alan yazına katkı sağlayacak öneriler verilmiştir.

5.1. Sonuç

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgulara ilişkin sonuçlar verilmiştir.

5.1.1. Türkçe öğretimi ders kitaplarında tespit edilen ses bilgisi konularına yönelik sonuçlar

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlanmış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında ses bilgisi konusundan “ ünlü uyumu, ünlü düşmesi, ünlü daralması, kaynaştırma ünsüzleri, ünsüz yumuşaması, ünsüz benzeşmesi” konularının öğretimine yer verilirken; “ünlü türemesi, ünsüz ikizleşmesi, ünsüz düşmesi” konularının öğretimine yer verilmemiştir. A1 düzeyi için hazırlanmış olan ders kitaplarında ses bilgisi konularının öğretimi ile ilgili bir tutarlık yoktur.

Aynı durum A2 düzeyi için hazırlanmış olan Türkçe öğretimi ders kitapları içinde böyledir. Örneğin; ünlülerle ilgili ses bilgisi konusundan ünlü uyumu; ünsüzlerle ilgili ses bilgisi konusundan ise kaynaştırma ünsüzleri ve ünsüz benzeşmesi konusuna YHY ve YİY'nin öğretim etkinliklerinde yer verilmiştir. A2 düzeyi için hazırlanmış olan ders kitaplarında ses bilgisi konularının öğretimi ile ilgili bir tutarlık yoktur.

Aynı durum bağımsız kullanıcı B1 düzeyi için hazırlanmış olan Türkçe öğretimi ders kitapları için de farklı değildir. Örneğin; ses bilgisinden “ünlü uyumu” konusuna YHY öğretim etkinliklerinde yer vermiş, İÜY ve YİY yer vermemiştir. “Ünlü düşmesi, ünlü daralması ve ünlü türemesi ” konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Ünsüzlerle ilgili “kaynaştırma ünsüzleri ve ünsüz benzeşmesi” konusuna

YHY yer vermişken İÜY ve YİY bu düzeyde yer vermemiştir. “Ünsüz yumuşaması, ünsüz ikizleşmesi, ünsüz düşmesi konusunun öğretimine üç yayınevi de yer vermemiştir. B düzeyi için hazırlanan İÜY ve YİY’nin ders kitapları arasında tutarlık var, YHY’nin diğer yayınevleriyle arasında tutarlık yoktur.

Aynı durum B2 düzeyi için hazırlanan Türkçe öğretimi ders kitapları için de geçerlidir. Örneğin; ses bilgisi konusunda ünlülerle ilgili “ünlü uyumu” konusuna YHY öğretim etkinliklerinde yer vermiş, İÜY ve YİY bu düzeyde yer vermemiştir. “Ünlü düşmesi, ünlü daralması ve ünlü türemesi ” konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Ünsüzlerle ilgili “kaynaştırma ünsüzleri ve ünsüz benzeşmesi” konusuna YHY yer vermişken İÜY ve YİY yer vermemiştir. “Ünsüz yumuşaması, ünsüz ikizleşmesi, ünsüz düşmesi” konusunun öğretimine üç yayınevi de yer vermemiştir. B2 düzeyi için hazırlanan İÜY ve YİY’nin ders kitapları arasında tutarlık var, YHY’nin diğer yayınevleriyle arasında tutarlık yoktur.

Aynı durum C1 düzeyi için hazırlanan Türkçe öğretimi ders kitapları için de geçerlidir. Sadece YHY öğretim etkinliklerinde ses bilgisi konusunu işlemiştir. C1 düzeyi için hazırlanan İÜY ve YİY’nin ders kitapları arasında tutarlık var, YHY’nin diğer yayınevleriyle arasında tutarlık yoktur.

Ses bilgisi konularının öğretimi ile ilgili üç yayınevinin A1 düzeyinden C1 düzeyine kadar hazırlamış oldukları ders kitapları arasında tutarlık yoktur.

5.1.2. Türkçe öğretimi ders kitaplarında tespit edilen sözcük türleri konularına yönelik sonuçlar

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki sözcük türleri konusunda isimlerle ilgili belirtme durumu, bulunma durumu, ayrılma durumu, yönelme durumu, iyelik ekleri, çokluk eki, belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması, zincirleme isim tamlaması konusuna öğretim etkinliklerinde yer verilirken; birleşik isimler konusuna yer verilmemiştir. Öğretim etkinliklerinin sıklıkları ve nitelikleri arasında bir tutarlık yoktur. Sıfatlarla ilgili karşılaştırma (daha+sıfat), asıl sayı, sıra sayı sıfatları, soru sıfatları, sıfat yapan -ki konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Sıfatlarda sıralanış, işaret sıfatları, üleştirme sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları, topluluk sayı sıfatları, belgisiz sıfat-

lar ve pekiştirme konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Öğretim etkinliklerinin sıklıkları ve nitelikleri arasında bir tutarlık yoktur. Zamirlerle ilgili işaret zamirleri ve soru zamirleri konusuna her üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Kişi ekleri ve kişi zamirleri konusuna sadece İÜY ve YHY öğretim etkinliklerinde yer verirken YİY hiç yer vermemiştir. -CA (Ör: bence sence) eki konusuna sadece YİY öğretim etkinliklerinde yer verirken; dönüşlülük zamiri konusuna sadece İÜY öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Zamir çekiminde kullanılan ile (Ör: benimle, seninle) ve işteşlik zamirine üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Öğretim etkinliklerinin sıklıkları ve nitelikleri arasında bir tutarlık yoktur. Zarflar konusuna İÜY öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiş; YİY ve YHY zarflar konusuna öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. A1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarında zarflar konusunda YİY ve YHY arasında tutarlık var, İÜY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. Edatlarla ilgili yönelme durumunu yöneten edatlar konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. -mAdAn önce, -DIktAn sonra edatına öğretim etkinliklerinde İÜY ve YHY yer verirken; YİY hiç yer vermemiştir. -DAn beri, -Dİr konusuna ise İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde yer verirken; YHY hiç yer vermemiştir. Yalın durumu yöneten edatlar, çıkma durumunu yöneten edatlar, belirtme durumunu yöneten edatlar konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Öğretim etkinliklerinin sıklıkları ve nitelikleri arasında bir tutarlık yoktur. Bağlaçlara İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde hiç yer vermezken YHY sadece sonuç+ sebep ilişkisi kuran bağlaçlara öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Öğretim etkinliklerinin sıklıkları ve nitelikleri arasında bir tutarlık yoktur. Ünlemler konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Ünlemler konusunun bu düzeyde öğretilmemesi gerektiği konusunda yayınevleri hemfikirdirler

Üç yayınevinin de A2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki sözcük türleri konusunda isimlere öğretim etkinliklerinde üç yayınevi de yer vermemiştir. Türkçe öğretimi ders kitaplarında sözcük türleri konusunda sıfatlarla ilgili, sadece İÜY'nin birleşik sıfatlar, türemiş sıfatlar ve pekiştirme konusuna; YİY'nin ise sadece pekiştirme konusuna öğretim etkinliklerinde yer verdiği görülmektedir. Basit sıfatlar, sıfatlarda sıralanış, karşılaştırma ve üstünlük sıfatları, işaret sıfatları, asıl sayı, sıra sayı sıfatları, üleştirme sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları, topluluk sayı sıfatları, belgisiz sıfatlar, soru sıfatları, sıfat yapan -ki konusuna üç yayınevi de öğretim etkinlikle-

rinde yer vermemiştir. Pekiştirme sıfatlarının A2 düzeyinde iki yayınevinin öğretim etkinliklerinde geçtiği görülmektedir. Sözcük türleri ile ilgili zamirler konusundan kişi zamirleri, kişi ekleri, zamir çekiminde kullanılan ile (benimle, seninle) işaret zamirleri, dönüşlülük zamiri, işteşlik zamiri, soru zamiri, belgisiz zamirler konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. -CA (bence sence) konusuna sadece YİY ve YHY yer vermiştir. İÜY öğretim etkinliklerinde bu konuya hiç yer vermemiştir. Sözcük türleri konusunda zarflarla ilgili yer-yön zarfları konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Zaman zarfları konusuna YİY yer verirken YHY ve İÜY yer vermemiştir. Durum zarfları konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Soru zarfları, sebep zarfı, olasılık tahmin bildiren zarflara YİY öğretim etkinliklerinde yer verirken YHY yer vermemiş, İÜY olasılık tahmin bildiren zarflara yer vermiştir. Yer yön zarflarının öğretimine hiçbir yayınevi yer vermemiştir. Sözcük türleri ile ilgili edatlar konusundan yönelme durumunu yöneten edatlar konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. -mAdAn önce, -DIktAn sonra edatına öğretim etkinliklerinde YİY yer verirken; İÜY ve YHY hiç yer vermemiştir. -DAn beri, -Dir konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Sözcük türleri konusundan bağlaçlar konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Ekleyici, zıtlık, örnekleme, varsayım bildiren, sebep+sonuç ilişkisi kuran bağlaçlar konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Ayırt edici bağlaçlara üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer verirken sıralama bildiren bağlaçlara sadece YHY; açıklama bildiren bağlaçlara İÜY ve YİY; sonuç+sebeb ilişkisi kuran bağlaçlara İÜY ve YHY öğretim etkinliklerinde yer vermiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında isimler konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Sözcük türleri ile ilgili sıfatlar konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Sözcük türleri konusundan zamirlerin öğretimine İÜY öğretim etkinliklerinde yer vermemiş, YİY ve YHY yer vermiştir. Zamirler konusundan kişi zamirleri, kişi ekleri, zamir çekiminde kullanılan ile (benimle, seninle), işaret zamirleri, soru zamiri, belgisiz zamirler, -CA (bence sence) konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Dönüşlülük zamiri, işteşlik zamiri konusuna sadece YİY ve YHY yer vermiş; İÜY öğretim etkinliklerinde bu konuya hiç yer vermemiştir. Belgisiz zamirler konusuna da üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir.

Zarflar konusundan sebep zarfları konusuna öğretim etkinliklerinde sadece YHY yer vermiştir. Edatlar konusundan yönelme durumunu yöneten edatlar konusuna İÜY ve YHY yer verirken YİY yer vermemiştir. Yalın durumu yöneten edatlar, belirtme durumunu yöneten edatlar, -mAdAn önce, -DiktAn sonra konusuna öğretim etkinliklerinde üç yayınevi de yer vermezken -DAn beri, -DIr konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Çıkma durumunu yöneten edatlar konusuna sadece YHY öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Bağlaçlardan sebep+sonuç ilişkisi bildiren bağlaçlar konusuna sadece YHY öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Ünlemler konusuna üç yayınevinin de öğretim etkinliklerinde yer verilmemiştir.

Aynı durum B2 düzeyi için hazırlanan ders kitapları için de geçerlidir. Üç yayınevinin de B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki sözcük türleri konusunda isimlere öğretim etkinliklerinde üç yayınevi de yer vermemiştir. Sözcük türleri ile ilgili sıfatlar konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Sözcük türleri konusundan zamirlerin öğretimine İÜY öğretim etkinliklerinde yer vermiş, YİY ve YHY yer vermemiştir. Sözcük türleri ile ilgili zamirler konusundan kişi zamirleri, kişi ekleri, zamir çekiminde kullanılan ile (benimle, seninle), işaret zamirleri, soru zamiri, belgisiz zamirler, -CA (bence sence), işteşlik zamiri konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Dönüşlülük zamiri konusuna sadece İÜY yer vermiş; YİY ve YHY öğretim etkinliklerinde bu konuya hiç yer vermemiştir. Elde edilen verilere göre B2 düzeyi üç yayınevinin de hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında sözcük türleri ile ilgili zarflar konusuna üç yayınevi de yer vermemiştir. Sözcük türleri ile ilgili edatlar konusundan yönelme durumunu yöneten edatlar konusuna üç yayınevi de yer vermiştir. Yalın durumu yöneten edatlar konusuna sadece YHY yer verirken, belirtme durumunu yöneten edatlar ve -mAdAn önce, -DiktAn sonra, -DAn beri, -DIr konusuna öğretim etkinliklerinde üç yayınevi de yer vermemiştir. Çıkma durumunu yöneten edatlar konusuna sadece İÜY öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında İÜY ve YHY öğretim etkinliklerinde sözcük türleri ile ilgili bağlaçlar konusuna yer vermiş; YİY yer vermemiştir. Ekleyici, ayırt edici, sıralama bildiren, örnekleme, sonuç+sebeup ilişkisi kuran bağlaçların öğretimine üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitapla-

rında ünlemlerle ilgili sözcük türleri konusuna üç yayınevinin de öğretim etkinliklerinde yer verilmemiştir.

Üç yayınevinin C1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki sözcük türleri konusunda isimlerden durum eklerine YHY'nin öğretim etkinliklerinde yer verilmiştir. Sıfatlara, zamirlere ve zarflara İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde yer vermemiş, YHY yer vermiştir. Sıfatlardan, sıfatlarda sıralanış ve pekiştirme sıfatları konusuna; zamirlerden belgisiz zamirler konusuna; zarflardan ise zaman zarfları ve sebep zarfları konusuna YHY öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Edatlar konusundan yönelme durumunu yöneten edatlar konusuna İÜY'nin öğretim etkinliklerinde yer verilmiştir. Bağlaçlardan zıtlık bağlaçları konusuna sadece YHY'nin; sebep sonuç ilişkisi bildiren, varsayım bildiren bağlaçlara ise İÜY'nin öğretim etkinliklerinde yer verildiği görülmektedir. Üç yayınevinin de C1 düzeyi hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında ünlemler konusuna öğretim etkinliklerinde yer verilmemiştir.

İncelenen üç yayınevinde isimler konusunda A2, B1 ve B2 düzeyleri için hazırlanan kitapların hepsinde tutarlık vardır. Fakat A1 düzeyi için hazırlanan kitapların hiçbirinde tutarlık yoktur. C1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarında ise İÜY ve YİY arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. Sıfatlar konusunda B1 ve B2 düzeyleri için hazırlanan kitapların hepsinde tutarlık vardır. Fakat A1 ve A2 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. C1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarında ise İÜY ve YİY arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. Zamirler konusunda A1, B1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. Fakat A2 ve B2 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarında YİY ve YHY arasında tutarlık var, İÜY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. C1 düzeyinde ise İÜY ve YİY arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. Zarflar konusunda B2 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarının hepsinde tutarlık vardır. Fakat A2 düzeyinde hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. A1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarında ise YİY ve YHY arasında tutarlık var, İÜY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. B1 ve C1 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarında İÜY ve YİY arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. Edatlar konusunda A1, A2, B1, B2 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. Fakat C1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarında YİY ve YHY arasında tutarlık var, İÜY'nin diğer

yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. Bağlaçlar konusunda A1 ve B1 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarında İÜY ve YİY arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. Ayrıca A2, B2 ve C1 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. Ünlemler konusunda A1, A2, B1, B2 ve C1 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hepsinde tutarlık vardır.

5.1.3. Türkçe öğretimi ders kitaplarında tespit edilen cümle bilgisi konularına yönelik sonuçlar

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında basit zamanlarla ilgili cümle bilgisi konusundan şimdiki zamana A1 düzeyinde üç yayınevi de yer vermiştir. Belirli geçmiş zaman öğretimi YİY ve YHY'de görülürken İÜY bu konuya hiç yer vermemiştir. Gelecek zaman öğretimi sadece YİY'de görülmektedir. Bilişsel şimdiki zamanın öğretimi de sadece YHY'de bulunmaktadır. Öğrenilen geçmiş zaman, geniş zaman, -mAk üzere ve olumsuzlaştırma konusunun öğretimine üç yayınevi de hiç yer vermemiştir. Birleşik zamanların öğretimine İÜY de YİY de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. YHY de sadece şimdiki zamanın öğretimine öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Olmak ve birleşik yapılardan: -mİş olmak veya -mİş bulunmak, -(I)yor olmak, -(y)AcAk olmak, -(A/I)r/-mAz olmak, -mAktA olmak konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Dolaylı anlatım cümlelerine de üç yayınevi öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Cümlenin öğeleri konusundan özne, yüklem, tümleç ve nesnelere konusuna öğretim etkinliklerinde üç yayınevi de yer vermemiştir. Olmak ve birleşik yapılar, dolaylı anlatım cümleleri ve cümlenin öğeleri konusunda yayınevleri arasında bir ortaklık vardır. Birleşik zamanların öğretimine İÜY de YİY de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. YHY de sadece şimdiki zamanın öğretimine öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Öğretim etkinliklerinin sıklıkları ve nitelikleri arasında bir tutarlık yoktur.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında basit zamanlar konusundan şimdiki zaman öğretimine üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Belirli geçmiş zamana ise öğretim etkinliklerinde sadece İÜY yer vermiştir. Öğrenilen geçmiş zaman öğretimine üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Gelecek zamana İÜY ve YHY öğre-

tim etkinliklerinde yer verirken YİY hiç yer vermemiştir. Geniş zamana üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Bilişsel şimdiki zaman, -mAk üzere ve olumsuzlaştırma öğretimine üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde hiç yer vermemiştir. Cümle bilgisi ile ilgili birleşik zamanlar konusuna YHY yer vermişken İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. YHY öğretim etkinliklerinde gelecek zamanın hikâyesi, geniş zamanın hikâyesi, şimdiki zamanın rivayeti, gelecek zamanın rivayeti, geniş zamanın rivayeti konularına yer vermiştir. Cümle bilgisi ile ilgili olmak ve birleşik yapılardan: -mİş olmak veya -mİş bulunmak, -(I)yor olmak, -(y)AcAk olmak, -(A/I)r/-mAz olmak, -mAktA olmak konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında cümle bilgisi ile ilgili basit zamanlar konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Birleşik zamanlar konusuna İÜY ve YİY yer vermişken YHY öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. İÜY ve YİY birleşik zamanlardan şimdiki zamanın hikâyesi konusuna öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Olmak ve birleşik yapılar konusuna sadece YHY öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Cümlelerin öğeleri konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Dolaylı anlatım cümlelerine İÜY ve YHY öğretim etkinliklerinde yer verirken YİY yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında basit zamanlar konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Cümle bilgisi ile ilgili birleşik zamanlar konusuna YİY ve YHY yer vermişken İÜY öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. YİY ve YHY öğretim etkinliklerinde; şimdiki zamanın hikâyesi, öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi, gelecek zamanın hikâyesi, geniş zamanın hikâyesi, şimdiki zamanın rivayeti, öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti, gelecek zamanın rivayeti, geniş zamanın rivayeti konularına yer vermişlerdir. Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında cümle bilgisi konusundan olmak ve birleşik yapılar konusuna sadece YHY öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında cümle bilgisi konusundan özne, yüklem, tümleç ve nesnelere konusuna öğretim

etkinliklerinde üç yayınevi de yer vermemiştir. Dolaylı anlatım cümlelerine öğretim etkinliklerinde İÜY ve YİY yer verirken YHY yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de C1 düzeyi için hazırlanmış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında cümle bilgisi konusundan basit zamanlara İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde yer vermezken YHY bilişsel şimdiki zaman konusuna yer vermiştir. Birleşik zamanların öğretimine ise YİY ve YHY yer vermezken İÜY görece sıklıkla yer vermiştir. Birleşik zamanlardan en çok şimdiki zamanın hikâyesi konusuna yer verilirken en az öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti konusuna yer verilmiştir. Bilişsel şimdiki zamanın hikâyesi ve rivayeti konularına hiçbir yayınevi öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Olmak ve birleşik yapılar konusuna öğretim etkinliklerinde İÜY ve YHY yer verirken YİY yer vermemiştir. Olmak ve birleşik zamanlardan en çok -(A/D)r -mAz olmak konularına öğretim etkinliklerinde yer verilirken en az -mAktA olmak konusuna yer verilmiştir. Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de C1 düzeyi için hazırlanmış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında cümlenin öğeleriyle ilgili cümle bilgisi konusundan özne, yüklem, tümleç ve nesnelere ve dolaylı anlatım cümleleri konularına öğretim etkinliklerinde üç yayınevi de yer vermemiştir.

İncelenen üç yayınevinde basit zamanlar konusunda B1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarının hepsinde tutarlık vardır. Fakat A1 ve A2 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. B2 ve C1 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarında ise İÜY ve YİY arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. Birleşik zamanlar konusunda A1 ve A2 düzeyleri için hazırlanan İÜY ve YİY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. C1 düzeyi için hazırlanan YİY ve YHY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, İÜY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. B1 ve B2 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının ise hiçbirinde tutarlık yoktur. Olmak ve birleşik yapılar konusunda A1 ve A2 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hepsinde tutarlık vardır. Fakat B1 ve B2 düzeyleri için hazırlanan İÜY ve YİY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. C1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. Cümlenin öğeleri konusunda A1, A2, B1, B2 ve C1 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hepsinde tutarlık vardır. Dolaylı anlatım cümleleri konusunda A1 ve C1 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hepsinde tutarlık vardır. Fakat A2 ve B1 düzeyleri için hazırlanan ders

kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. B2 düzeyi için hazırlanan İÜY ve YİY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur.

5.1.4. Türkçe öğretimi ders kitaplarında tespit edilen kipler konularına yönelik sonuçlar

Elde edilen verilere göre A1 düzeyi Türkçe öğretimi ders kitaplarında kipler ile ilgili olasılık-yeterlik kipine YİY ve YHY öğretim etkinliklerinde yer vermezken; İÜY izin rica konusuna öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Emir kipine YİY ve YHY öğretim etkinliklerinde yer vermiş, İÜY öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermemiştir. İstek kipine YHY öğretim etkinliklerinde yer vermiş, İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde bu konuya yer vermemiştir. Üç yayınevi de dilek, gereklilik ve koşul kipine öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Yayınevleri arasında bu konuların bu düzeyde öğretilmemesi gerektiği konusunda bir ortaklık vardır.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında kipler konusunda olasılık-yeterlik kipine üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Yapmama olasılığı konusuna İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde yer verirken yapmama olasılığı konusuna sadece YİY öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. İzin rica konusuna ise İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. İstek kipi konusuna İÜY öğretim etkinliklerinde yer verirken YİY ve YHY öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Dilek kipi konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Üç yayınevi de gereklilik kipi ve koşul kipi konusuna öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında kipler konusunda üç yayınevi de yeterlik kipi, emir kipi, istek kipi, konusuna öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde dilek kipine yer vermiştir. Bu konuya öğretim etkinliklerinde en çok İÜY yer vermişken en az YİY yer vermiştir. Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında üç yayınevi de gereklilik kipi konusuna öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Gereklilik kipine öğretim etkinliklerinde en çok İÜY yer verirken en az YHY yer vermiştir. Elde edilen verilere göre öğretim etkinliklerinde üç yayınevinin de B1 düzeyi

için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında kiplerle ilgili koşul kipine üç yayınevi de yer vermiştir. En çok İÜY öğretim etkinliklerinde bu konuya yer verirken en az YİY yer vermiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında kipler konusunda olasılık-yeterlik kipine YHY yer verirken İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında emir kipine YHY yer verirken İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Kipler ile ilgili istek, dilek, gereklilik kipi konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Koşul kipine sadece YHY'nin öğretim etkinliklerinde yer verilmiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de C1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında kipler konusunda olasılık-yeterlik kipine üç yayınevi de yer vermemiştir. Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de C1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında emir, istek ve dilek kipine öğretim etkinliklerinde yer verilmemiştir. Gereklilik ve koşul cümlelerine İÜY yer verirken YİY ve YHY yer vermemiştir.

İncelenen üç yayınevinde olasılık-yeterlik kipi konusunda B1 ve C1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarının hepsinde tutarlık vardır. Fakat A2 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. A1 düzeyi için hazırlanan YİY ve YHY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, İÜY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. B2 düzeyi için hazırlanan İÜY ve YİY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. Emir kipi konusunda B1 ve C1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarının hepsinde tutarlık vardır. Fakat A1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. A2 düzeyi için hazırlanan YİY ve YHY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, İÜY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. B2 düzeyi için hazırlanan İÜY ve YİY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. İstek kipi konusunda B1, B2 ve C1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarının hepsinde tutarlık vardır. Fakat A1 düzeyi için hazırlanan İÜY ve YİY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. A2 düzeyi için hazırlanan YİY ve YHY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, İÜY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur.

Dilek kipi konusunda A1, A2, B2 ve C1 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hepsinde tutarlık vardır. Fakat B1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. Gereklilik kipi konusunda A1, A2 ve B2 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hepsinde tutarlık vardır. Fakat B1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. C1 düzeyi için hazırlanan YİY ve YHY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, İÜY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. Koşul kipi konusunda A1 ve A2 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hepsinde tutarlık vardır. Fakat B1 düzeyi için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. B2 düzeyi için hazırlanan İÜY ve YİY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. C1 düzeyi için hazırlanan YİY ve YHY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, İÜY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur.

5.1.5. Türkçe öğretimi ders kitaplarında tespit edilen eylemler konularına yönelik sonuçlar

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de A1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında üç yayınevi de eylemler ile ilgili eylemde çatı konusuna öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Eylemde çatı konusunda yayınevleri arasında bir ortaklık vardır. Eylemler ile ilgili fiilimsiler konusuna İÜY ve YHY yer vermişken YİY yer vermemiştir. İÜY isim fiiller konusuna, YHY ise sıfat fiil eklerinden (-(y)An,-DIk,-(y)AsI) konusuna öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. YHY eylemlerle ilgili kurallı birleşik eylemlerden zamansal ek eylem -idi konusuna öğretim etkinliklerinde yer verirken İÜY ve YİY bu konuya öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Öğretim etkinliklerinin sıklıkları ve nitelikleri arasında bir tutarlık yoktur.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin A2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında üç yayınevi de eylemler ile ilgili eylemde çatı konusuna öğretim etkinliklerinde yer vermemiştir. Eylemler ile ilgili fiilimsiler konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Üç yayınevinin hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında İÜY ve YİY zamansal ek eylem -idi ve kanıtsal ek eylem -imiş konularına öğretim etkinliklerinde yer verirken YHY kanıtsal ek eylem -imiş konusuna yer vermemiştir. Kurallı birleşik eylemlerden -(y)İvermek, -(y)Adurmak,-(y)İp durmak, -(y)Akalmak,-(y)İp kalmak, -(y)Agelmek, -(y)İp gitmek, -(y)Ayazmak, -mAyAgörmek , -(y)İp geçmek konularına üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer

vermezken kanıtsal ek eylem -imiş konusuna ise üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında üç yayınevi de eylemler ile ilgili eylemde çatı konusuna öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Edilgen eylem, ettirgen oldurgan eylem, işteşlik ve dönüşlülük eylemi konuları öğretim etkinliklerinde yer verilen konulardır. Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında eylemler ile ilgili fiilimsiler konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. İsim fiiller, sıfat fiiller, zarf fiiller konusuna üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Elde edilen verilere göre öğretim etkinliklerinde üç yayınevinin de B1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında üç yayınevi de eylemlerle ilgili kurallı birleşik eylemlerden -(y)Ivermek, -(y)Adurmak, -(y)Ip durmak, -(y)Akalmak, -(y)Ip kalmak, -(y)Agelmek, -(y)Ip gitmek, -(y)Ayazmak, -mAyAgörmek, -(y)Ip geçmeki kanıtsal ek eylem, zamansal ek eylem konusuna yer vermemiştir. -Dir ekine ise sadece YİY öğretim etkinliklerinde yer vermiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de B2 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında eylemde çatı konusuna İÜY ve YİY öğretim etkinliklerinde yer verirken YHY yer vermemiştir. Eylemler ile ilgili fiilimsiler konusundan isim fiil, sıfat fiil ve zarf fiil eklerine üç yayınevi de öğretim etkinliklerinde yer vermiştir. Kurallı birleşik eylemler konusuna öğretim etkinliklerinde YİY ve YHY yer vermişken İÜY yer vermemiştir.

Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de C1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında eylemde çatı konusuna sadece YHY yer vermiştir. YHY edilgen eylem konusunu işlemiştir. Elde edilen verilere göre üç yayınevinin de C1 düzeyi için hazırlamış olduğu Türkçe öğretimi ders kitaplarında eylemler ile ilgili fiilimsiler konusuna öğretim etkinliklerinde İÜY ve YHY yer vermiştir. Fiilimsiler konusundan isim fiil ekleri ve sıfat fiil ekleri konusuna İÜY ve YHY yer vermişken YİY yer vermemiştir. Zarf fiil ekleri konusuna öğretim etkinliklerinde sadece YHY yer vermiştir. Kurallı birleşik eylemler konusuna öğretim etkinliklerinde sadece İÜY yer vermiştir. YİY ve YHY yer vermemiştir.

Eylemde çatı konusunda A1 ve A2 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hepsinde tutarlık vardır. Fakat B1 ve B2 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hiç-

birinde tutarlık yoktur. C1 düzeyi için hazırlanan İÜY ve YİY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. Fiilimsiler konusunda A1, A2, B1, B2 ve C1 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. Kurallı birleşik eylemler konusunda A1 düzeyi için hazırlanan İÜY ve YİY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, YHY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. B1 düzeyi için hazırlanan İÜY ve YHY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, YİY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur. A2 ve B2 düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarının hiçbirinde tutarlık yoktur. C1 düzeyi için hazırlanan YİY ve YHY'nin ders kitapları arasında tutarlık var, İÜY'nin diğer yayınevleri ile arasında tutarlık yoktur.

5.1.6. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Ders Kitapları İçin Dil Düzeylerinde Kullanılabilecek Dil Bilgisi Yapılarına Yönelik Öğretmen Görüşleri İle İlgili Sonuçlar

Ses bilgisi ile ilgili ünlüler konusundan ünlü uyumunun A1 düzeyinde öğretilmesini (f 7) öğretmen önermiştir. Ünlü düşmesi konusunun (f 6) öğretmen A1'de, (f 1) öğretmen A2'de öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ünlü türemesi konusunun (f 4) öğretmen A2'de, (f 3) öğretmen A1'de, ünlü daralmasının (f 6) öğretmen A1'de, (f 1) öğretmen A2'de öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Ses bilgisi ile ilgili ünsüzler konusundan kaynaştırma ünsüzlerinin (f 7) öğretmen A1'de; ünsüz yumuşaması konusunun (f 7) öğretmen A1'de; ünsüz ikizleşmesinin (f 3) öğretmen A2'de, (f 2) öğretmen A1'de ve (f 2) öğretmen B1'de öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ünsüz düşmesi konusunun (f 3) öğretmen A2'de, (f 2) öğretmen A1'de, (f 2) öğretmen B1'de; ünsüz benzeşmesi konusunun (f 7) öğretmen A1'de öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Öğretmenlere göre ses bilgisi ile ilgili ünlüler konusundan ünlü uyumu, ünlü düşmesi, ünlü daralması konusu A1 düzeyinde öğretilir. Ünlü türemesi konusu ise A1 düzeyinde de A2 düzeyinde de verilebilir. Ünsüzler konusundan ise kaynaştırma ünsüzleri, ünsüz yumuşaması, ünsüz benzeşmesi A1'de; ünsüz ikizleşmesi konusu A2'de de A1'de B1'de de öğretilir. Ünsüz düşmesi konusu da A1'de de A2'de de B1'de de öğretilir.

Sözcük türleri ile ilgili isimler konusundan birleşik isimlerin A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 5) öğretmen, A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 1) öğretmen, B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 1) öğretmen belirtmiştir. Durum eklerinden belirtme, bulunma, ayrılma, yönelme durum eklerinin (f 7) öğretmen A1’de öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir. İyelik ve çokluk ekleri konusunun da A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 7) öğretmen belirtmiştir. İsim tamlamalarından belirtili ve belirtisiz isim tamlamasının A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 6), A2’de öğretilmesi gerektiğini ise (f 1) öğretmen belirtmiştir. Zincirleme isim tamlamasının ise A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 5) öğretmen, A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 2) öğretmen belirtmiştir.

Öğretmenler durum eklerinin, iyelik ve çokluk ekinin A1 düzeyinde öğretilmesi gerektiği konusunda hemfikirdir.

Sözcük türleri ile ilgili sıfatlar konusundan basit sıfatların A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 7) öğretmen; birleşik sıfatların A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 4), A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 3); türemiş sıfatların A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 3), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 2) ve B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 1); sıfatlarda sıralanış konusunun A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 4), A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 2), B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 1); karşılaştırma sıfatlarının A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 4), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 3); işaret sıfatlarının A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 5), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 2); asıl sayı sıra sayı sıfatlarının A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 6), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 1); üleştirme sayı sıfatlarının A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 4), A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 1), B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 1), topluluk sayı sıfatlarının A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 3), B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 2), A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 2); belgisiz sıfatların A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 4), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 3); soru sıfatlarının A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 6), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 1); sıfat yapan -ki’nin A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 3), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 3), B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 1); pekiştirme sıfatlarının A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 1) öğretmen belirtmiştir.

Öğretmenler basit sıfatların A1 düzeyinde öğretilmesi gerektiği konusunda hemfikirdir. Öğretmenlerin görece görüş çokluğuna göre işaret sıfatları, asıl sayı- sıra sayı sıfatları, soru sıfatları A1’de; pekiştirme sıfatları konusu A2’de öğretiler. Öğretmen-

ler birleşik sıfatlar, karşılaştırma sıfatları, belgisiz sıfatlar ve sıfat yapan -ki konusunun A1’de de A2’de de öğretilbileceği görüşündelerdir. Türemiş sıfatlar, sıfatlarda sıralanmış, üleştirme sayı sıfatları, topluluk sıfatları, sıfat yapan -ki ve pekiştirme sıfatlarının B1 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini belirten öğretmenler de bulunmaktadır.

Sözcük türleri ile ilgili zamirler konusundan kişi zamirleri ve eklerinin A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 7); -CA ekinin A2’de öğretilmesi gerektiği konusunda (f 7), ile edatının A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 5), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 2); işaret zamirlerinin A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 6), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 1); dönüşlülük zamirinin B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 4), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 3); işteşlik zamirinin B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 5), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 2); soru zamirlerinin A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 6), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 1); belgisiz zamirlerin A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 4), B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 2), A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 1) öğretmen belirtmiştir.

Öğretmenler zamirler konusundan kişi zamirleri ve eklerinin A1; -CA ekinin de A2 düzeyinde öğretilmesi konusunda hemfikirlerdir. Görece öğretmenlerin çoğu soru ve işaret zamirlerinin A1’de öğretilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Dönüşlülük ve işteşlik zamirinin hem A2 hem de B1’de öğretilbileceğini düşünmektedirler. Belgisiz zamirler konusunun hem A1 hem A2 hem de B1 düzeyinde öğretilbileceği görüşleri bulunmaktadır.

Sözcük türleri ile ilgili zarflar konusundan yer yön zarflarının A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 5), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 1), B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 1); zaman zarfları konusunun A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 1); durum zarflarının A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 3), B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 2), A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 1); soru zarflarının A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 4), B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 2), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 1); sebep zarflarının A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 4), B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 3); olasılık-tahmin bildiren zarfların A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 4), B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 2), A1’de öğretilmesi gerektiğini (f 1) öğretmen belirtmiştir.

Verilere göre öğretmenler en çok zaman ve yer yön zarflarının A1’de öğretilmesi konusunda hemfikirler. Durum, soru ve olasılık tahmin bildiren zarfların A1,A2 ve

B1’de öğretilbileceği düşünülmektedir. Sebep zarfları konusunun ise hem A2 hem de B1’de öğretilbileceği düşünülmektedir.

Sözcük türleri ile ilgili edatlar konusundan yalın durum edatının A2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 5), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1) ve A1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); yönelme durumunu yöneten edatlar konusunun A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 4), B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 3); çıkma durumunu yöneten edatlar konusunun A2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 5), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 2); belirtme durumunu yöneten edatların B2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 4), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 2), A1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); -mAdAn önce, -DIktAn sonra ekinin A2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 6), A1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); -DAn beri ekinin A1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1) öğretmen bulunmaktadır.

Öğretmenlerin çoğu yalın durumu yöneten, çıkma durumunu yöneten, -mAdAn önce -DIktAn sonra konusunun A2 düzeyinde öğretilmesi gerektiği konusunda hemfikir. Yalın durumu yöneten edatların A1 ve B1’de; çıkma durumunu yöneten edatların B1’de öğretilbileceğini düşünen öğretmenler de vardır. Öğretmenler yönelme durumunu yöneten edatlar konusunun A2 ve B1’de; belirtme durumunu yöneten edatların A1, B1 ve B2’de; -DAn beri ekinin A1, A2 ve B1’de öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Sözcük türleri ile ilgili bağlaçlar konusundan ekleyici bağlaçların A1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 5), A2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); ayırt edici bağlaçların A2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); zıtlık bağlaçlarının A1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 5), A2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); sıralama bildiren bağlaçların A2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); açıklama bildiren bağlaçların B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 3), B2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 3), A2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); örnekleme bildiren bağlaçların A2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); varsayım bildiren bağlaçların B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 5), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2); sebep sonuç ilişkisi kuran bağlaçların

B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 6), A2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); sonuç sebep ilişkisi kuran bağlaçların B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 4), A2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 2), A1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1) öğretmen bulunmaktadır.

Öğretmenlerin çoğu ayırt edici, sıralama bildiren, örnekleme bildiren bağlaçların A2 düzeyinde öğretilmesi konusunda hemfikirdir. Aynı zamanda bu bağlaçların B1 düzeyinde öğretilbileceğini belirten öğretmenler de bulunmaktadır. Zıtlık bağlaçlarının ve ekleyici bağlaçların A1’de öğretilmesi konusunda daha çok öğretmen görüş bildirmişken A2 ve B1’de öğretilbileceğini belirten öğretmenler de vardır. Açıklama bildiren bağlaçların B1 ve B2 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini belirten öğretmen sayısı aynı olup bu bağlacın A2’de öğretilbileceğini belirtenler de vardır. Sebep sonuç ilişkisi kuran ve sonuç sebep ilişkisi kuran bağlaçların B1’de öğretilmesi gerektiğinde öğretmenlerin çoğu hemfikirken bu bağlacın A2’de öğretilbileceğini belirten öğretmen de bulunmaktadır. Sonuç sebep ilişkisi kuran bağlaçların A1’de de öğretilbileceğini 1 öğretmen belirtmiştir.

Cümle bilgisi ile ilgili basit zamanlar konusundan şimdiki zamanın A1 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 7); belirli geçmiş zamanın A1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 7); öğrenilen geçmiş zamanın A2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 7); gelecek zamanın A1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 7); geniş zamanın A2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 7); bilişsel şimdiki zamanın A2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 4), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 3); -mAk üzere yapısının A2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 4), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 3); olumsuzlaştırma konusunun B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 3), B2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 2), A2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1), A1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1) öğretmen bulunmaktadır.

Elde edilen verilere göre öğretmenlerin hepsi şimdiki zaman konusunun A1’de; belirli geçmiş zaman konusunun A1’de; gelecek zaman konusunun A1’de; öğrenilen geçmiş zaman konusunun A2’de; geniş zaman konusunun A2’de öğretilmesi gerektiği konusunda hemfikirlere. Bilişsel şimdiki zamanın ve -mAk üzere yapısının A2’de öğretilbileceğini belirten öğretmenler varken B1’de öğretilbileceğini belirten öğretmenler de vardır. Olumsuzlaştırma konusunun ise B1’de öğretilmesi gerektiğini söyleyen öğ-

retmenler çoğunlukta; B2, A1 ve A2’de öğretilbileceğini belirten öğretmenler de bulunmaktadır.

Cümle bilgisi ile ilgili olmak ve birleşik yapılar konusundan -miş olmak veya -miş bulunmak konularının B2’de öğretilmeleri gerektiğini düşünen (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); -Iyor olmak konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); -(y)AcAk olmak konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); (A/I) r /-mAz olmak konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); -mAktA olmak konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1) öğretmen bulunmaktadır.

Elde edilen verilere göre öğretmenler olmak ve birleşik yapıların öğretimi konusunda hemfikirdirler. Öğretmenlerin 6’sı B2 düzeyinde bu konunun öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Cümle bilgisi ile ilgili olmak ve birleşik yapılar konusundan -miş olmak veya -miş bulunmak konularının B2’de öğretilmeleri gerektiğini düşünen (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); -Iyor olmak konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); -(y)AcAk olmak konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); (A/I) r /-mAz olmak konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); -mAktA olmak konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1) öğretmen bulunmaktadır.

Elde edilen verilere göre öğretmenler olmak ve birleşik zamanların öğretimi konusunda hemfikirdirler. Öğretmenlerin 6’sı B2 düzeyinde bu konunun öğretilmesi gerektiğini belirtirken sadece bir öğretmen B1’de öğretilmeleri gerektiğini belirtmiştir.

Cümle bilgisi ile ilgili cümlenin öğeleri konusundan özne ve yüklem B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2), A1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2), A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2); C1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); tümleş konusunun B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 4), A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1), C1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1) öğretmen bulunmaktadır.

Elde edilen verilere göre cümlenin öğelerinin A1, A2 ve B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten aynı sayıda öğretmen bulunmaktadır. Tümleçler konusunun B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten öğretmenler çoğunlukta olmakla beraber tümleçler konusunun A2, B2 ve C1’de de öğretilebileceğini belirten öğretmenler vardır. Nesnelere konusunun B1 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini belirten öğretmenler çoğunlukta ama A2 ve C1’de öğretilmesi gerektiğini belirten öğretmenler de vardır.

Cümle bilgisi ile ilgili olarak dolaylı anlatım cümleleri konusundan soruların, emir kipinin ve yeterlik kipinin dolaylı anlatımının B2 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini (f 6), B1 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini (f 1); ...diye söyledi...diye cevapladı...diye sordu ile yapılan dolaylı anlatım cümlelerinin ise B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 3), A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 2), B2’de öğretilmesi gerektiğini (f 2) öğretmen belirtmiştir.

Elde edilen verilere göre, soruların, emir kipinin, yeterlik kipinin dolaylı anlatımı konusunun B2’de öğretilmesi gerektiği konusunda öğretmenlerin çoğu aynı görüşteyken 1 öğretmen B1’de öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir. ...diye söyledi...diye cevapladı...diye sordu ile yapılan dolaylı anlatım cümlelerinin öğretilmesi gereken düzey konusunda B1’de öğretilebileceğini belirten öğretmenler varken B2 ve A2’de öğretilebileceğini belirten öğretmenler de vardır.

Kipler ile ilgili olasılık yeterlik kipi konusundan olasılık yeterlik kipinin A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 6), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); yapmama olasılığının A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 5), B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); yapamama olasılığının A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 4), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); izin rica konusunun A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 5), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1), B2’de öğretilmesini gerektiğini belirten (f 1) öğretmen bulunmaktadır.

Öğretmenlerin çoğu yeterlik ekinin, yapmama olasılığının, yapamama olasılığının, izin rica konusunun A2’de öğretilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Yeterlik ekinin B1’de; yapmama olasılığının B1 ve B2’de; yapamama olasılığının B1 ve B2’de; izin rica konusunun ise B1 ve B2’de öğretilebileceğini belirten öğretmenler de vardır.

Kipler ile ilgili emir kipi konusunun A1 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini (f 7) öğretmen belirtmiştir.

Kipler ile ilgili istek kipi konusunun A1'de öğretilmesi gerektiğini (f 3), A2'de öğretilmesi gerektiğini (f 2), B1'de öğretilmesi gerektiğini (f 2) öğretmen belirtmiştir.

Kipler ile ilgili dilek kipi konusunun B1 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini belirten (f 6), A2 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); gerçek dışı dilek konusunun B1'de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 7) öğretmen bulunmaktadır.

Kipler ile ilgili gereklilik kipi konusunun B1'de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 6), A2'de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 1); gereklilik kipi belirli geçmiş zaman konusunun B1'de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 6), B2'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); gereklilik kipi rivayet geçmiş zaman konusunun B1'de öğretilmesi gerektiğini düşünen (f 6), B2'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1) öğretmen bulunmaktadır.

Eldedilen verilere göre öğretmenlerin çoğu gereklilik kipinin, gereklilik kipi belirli ve rivayet geçmiş zamanın B1'de öğretilmesi gerektiği konusunda hemfikirdir. Sadece 1 öğretmen gereklilik kipinin B2'de öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Kipler ile ilgili koşul cümleleri konusundan geniş zamanın koşulunun B1'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 6), B2'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); şimdiki zamanın koşulunun B1'de öğretilmesi gerektiği belirten (f 1); gelecek zamanın koşulunun B1'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 6), B2'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); belirli geçmiş zamanın koşulunun B1'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 6), B2'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); öğrenilen geçmiş zamanın koşulunun B1'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 6), B2'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); gereklilik kipinin koşulunun B1'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 6), B2'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); adsıl koşul cümlelerinin B1'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 6), B2'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); idi+ise konusunun B1'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 6), B2'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); imiş+ ise konusunun B2'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 7); varsayımlı koşul cümlelerinin B1'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 5), B2'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2); ikilemeler+sA konusunun B1'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), B2'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 4); gerçek dışı koşul cümlelerinin B1'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 5), B2'de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2) öğretmen bulunmaktadır.

Elde edilen verilere göre geniş zamanın koşulu, şimdiki zamanın koşulu, gelecek zamanın koşulu, belirli geçmiş zamanın koşulu, öğrenilen geçmiş zamanın koşulu, gereklilik kipinin koşulu, adsıl koşul cümleleri, idi+ise, imiş+ise konusunun B1’de öğretilmesi gerektiği konusunda öğretmenlerin çoğu hemfikirken 1 öğretmen bu konuların B2’de öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir. İmiş+ise konusunun B2’de öğretilmesi gerektiği konusunda öğretmenlerin hepsi aynı fikirdedir. Varsayımlı koşul cümlelerinin B1’de öğretilmesi konusunda öğretmenlerin çoğu hemfikirken B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten öğretmenler de vardır. İkilemeler+sA konusunun B2’de öğretilmesini düşünen öğretmenler varken B1’de öğretilbileceğini belirten öğretmenler de bulunmaktadır. Gerçek dışı koşul cümlelerinin ise B1’de öğretilmesi gerektiği konusunda öğretmenlerin çoğu hemfikirken B2’de öğretilbileceğini belirten öğretmenler de vardır.

Eylemler ile ilgili eylemde çatı konusundan etken eylemlerin A1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2), A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); edilgen eylemlerin B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 5), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2); ettirgen oldurganeylemlerin B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 4), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3); dönüşlülük eyleminin B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 4), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3); işteşlik eyleminin B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (F 4), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3) öğretmen bulunmaktadır.

Elde edilen verilere göre öğretmenlerden etken eylemler konusunun A1’de öğretilmesi gerektiğini belirtenler çoğunlukta A2, B1 ve B2’de öğretilbileceğini belirten öğretmenler de vardır. Edilgen eylemler konusunda ise öğretmenlerin çoğu B1’de öğretilmesi gerektiği konusunda hemfikirdir. B1’de öğretilbileceğini belirtenler de olmuştur. Ettirgen oldurgan eylemlerin ise B2’de öğretilmesi gerektiği konusunda öğretmenlerin çoğu hemfikirken B1’de öğretilbileceğini belirten öğretmenler de vardır. Dönüşlülük ve işteşlik eylemlerinin ise B1’de öğretilmesi gerektiği konusunda öğretmenlerin çoğu hemfikirken B2’de öğretilbileceğini belirten öğretmenler de vardır.

Eylemde çatı konusuyla ilgili fiilimsiler konusundan isim fiiller konusunun A2’de öğretilmesi gerektiğini (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini (f 1); sıfat fiillerden (-mİş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz) konusunun B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3),

B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); sıfat fiillerden $-(y)An,-Dlk,-(y)AsI$ konusunun B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 5), A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); zarf fiillerden $-(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip$ konusunun A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 4), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); zarf fiillerden $-(m)AdAn,-(y)IncA,-(y)AlI$, iken $(-ken)$ konusunun B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2) öğretmen bulunmaktadır.

Elde edilen verilere göre, isim fiiller konusunun A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten öğretmenler çoğunlukta B1’de öğretilmebileceğini belirten öğretmenler de vardır. Sıfat fiiller ve zarf fiiller konusunun A2,B1 ve B2 düzeylerinde öğretilmebileceğini belirten öğretmenler bulunmaktadır.

Eylemde çatı ile ilgili kurallı birleşik eylemlerden $-(y)Ivermek -(y)Adurmak$ konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); $-(y)Ip$ durmak konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 4), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2), C1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); $-(y)Akalmak -(y)Ip$ kalmak konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 6), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); $-(y)Agelmek -(y)Ip$ gitmek konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini (f 5), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1), C1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); $-(y)Ayazmak$ konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini (f 4), C1’de öğretilmesi gerektiğini (f 2), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); $-mAyA$ görmek konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 5), C1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2); $-(y)Ip$ geçmek konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), C1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); zamansal ek eylem $-idi$ konusunun A1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); kanıtsal ek eylem $-imiş$ konusunun A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 5), B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1), B2’de öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); var yok konusunun A1 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini belirten (f 4), B1 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini belirten (f 2), A2 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini belirten (f 1); $-DIr$ ekinin A2 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini belirten (f 4), A1 düzeyinde öğretilmesi gerektiğini belirten (f 3) öğretmen bulunmaktadır.

Elde edilen verilere göre öğretmenlerin çoğu -(y)Ivermek -(y)Adurmak ve -(y)Akalmak -(y)Ip kalmak konularının B2 düzeyinde öğretilmesi gerektiği konusunda hemfikirken B1’de öğretilmesi gerektiğini düşünen öğretmenler de vardır. -(y)Ip durmak konusunun B2’de öğretilmesi gerektiği konusunda öğretmenlerin çoğu aynı görüşteyken bu konunun B1 ve C1’de de öğretilbileceğini düşünen öğretmenler bulunmaktadır. Öğretmenlerin çoğu -(y)Agelmek, -(y)Ip gitmek konusunun B2’de öğretilmesi gerektiğini belirtirken B1 ve C1’de de öğretilbileceğini belirten 1 öğretmen vardır. -mAyA görmek konusunun B2’de öğretilmesi gerektiği konusunda öğretmenlerin çoğu hemfikirken C1’de öğretilbileceğini belirten 1 öğretmen vardır. -(y)Ip geçmek konusunun B2 ve B1’de öğretilmesi gerektiğini belirten öğretmen sayısı eşitken 1 öğretmen bu konunun C1’de öğretilbileceğini belirtmiştir. Zamansal ek eylem -idi konusunun A1 ve A2’de öğretilmesi gerektiğini belirten öğretmen sayısı eşit olup 1 öğretmen B1’de öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir. Kanıtsal ek eylem -imiş konusunun A2’de öğretilmesi gerektiğini öğretmenlerin çoğu belirtmişken 1 öğretmen B1’de 1 öğretmen de B2’de öğretilbileceğini belirtmiştir.

5.2.Tartışma

Araştırmada, A1 düzeyinden C1 düzeyine kadar incelenen Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitaplarındaki etkinliklerde konuların öğretim sıklıkları ve nitelikleri arasında bir tutarlık olmadığı tespit edilmiştir. Bu konuda yayınevlerinin ve kitap yazarlarının ortak bir bakış açısı olmadığı anlaşılmaktadır. Dil bilgisi konularının öğretiminin, yazarların deneyimlerine ve tercihlerine kaldığı söylenebilir. Bu veriler, daha önce yapılan (Doyumğaç 2017; Özel 2010) araştırmalar ile tutarlıdır.

Arslan (2011) ve Kalfa (2017)'nin araştırmaları sonucunda Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde temel düzey ders kitaplarında öğretilmesi gereken ses bilgisi konuları: kaynaştırma ünsüzleri, ünsüz benzeşmesi, ünlü düşmesi, ünsüz yumuşamasıdır. Elde edilen veriler bu araştırmanın verileri ile tutarlıdır.

Arslan (2011)'in çalışması sonucunda Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde temel düzey ders kitaplarında öğretilmesi gereken sözcük türleri konuları: şahıs zamirleri, soru zamirleri, işaret zamirleri, belgisiz zamirler, pekiştirme sıfatları, durum ekleri, çokluk eki, iyelik ekleri, sayılar (asıl ve sıra sayılar), sıfat yapan -ki, -DIktAn sonra edatı, yalın durumu ve yönelme durumunu yöneten edatlar, dönüşlülük zamiridir. Elde edilen veriler bu araştırma ile tutarlıdır. Yalnız, bu araştırmada incelenen kaynaklar ve öğretmen görüşlerine göre dönüşlülük zamirinin temel düzeyde değil bağımsız düzeyde öğretilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Kalfa (2017)'nin çalışmasında A1 düzeyinde öğretilmesi gerektiği belirtilen sözcük türleri konuları işaret ve şahıs zamirleri, soru sıfatları, durum ekleri, çokluk eki, sayılar (asıl sayılar), belirtili ve belirtisiz isim tamlamasıdır. Elde edilen veriler bu araştırmanın bulguları ile tutarlıdır. Kalfa'nın çalışmasında A2 düzeyinde öğretilmesi gerektiği belirtilen sözcük türleri konuları ise -A kadar edatı (yönelme durumunu yöneten edat), -mAdAn önce, -DIktAn sonra edatı, gibi, kadar edatı, -cA zamiri, sıralama bildiren bağlaçlar (hem...hem), türemiş sıfatlar, karşılaştırma ve üstünlük sıfatları, üleştirme sayı sıfatları, sıra sayı sfatları, belgisiz zamirler, -DAn beri, -DIr edatı, ekleyici bağlaçlar, sıfat yapan -ki, sebep sonuç ilişkisi kuran bağlaçlar, dönüşlülük zamiridir. Elde edilen veriler bu araştırma ile tutarlıdır. Yalnız bu araştırmada incelenen kaynaklar ve öğretmen görüşlerine göre sıfat yapan -ki, ekleyici bağlaçlar, sıra sayı sıfatları, -DAn beri, -DIr edatı konularının A2 düzeyinde değil A1

düzeyinde; “sebeup sonuç ilişkisi kuran baēlalar ve dönüşlülük zamirinin” ise B1 düzeyinde ēretilmesi gerektiēi sonucuna ulaşılmalıdır.

Arslan (2011)’ın yaptıēı çalışmaya göre, Türkçenin yabancı dil olarak ēretiminde temel düzey ders kitaplarında ēretilmesi gereken cümle bilgisi konuları şimdiki zaman, belirli geçmiş zaman, ērenilen geçmiş zaman, gelecek zaman, geniş zaman, birleşik zamanlardır. Elde edilen veriler bu araştırma ile tutarlıdır. Yalnız, bu araştırmada incelenen kaynaklar ve ēretmen görüşlerine göre birleşik zamanlı eylemlerin ve tezlilik eyleminin baēımsız düzeyde ēretilmesi gerektiēi sonucuna ulaşılmalıdır. Kalfa (2017)’nın çalışmasında A1 düzeyinde ēretilmesi gerektiēi belirtilen cümle bilgisi konuları şimdiki zaman, belirli geçmiş zaman ve geniş zaman; A2 düzeyinde ēretilmesi gerektiēi belirtilen cümle bilgisi konuları “ērenilen geçmiş zaman, gelecek zamandır. Bu araştırmada ise incelenen kaynaklar ve ēretmen görüşlerine göre geniş zaman konusunun A2 düzeyinde, gelecek zaman konusunun ise A1 düzeyinde ēretilmesi gerektiēi sonucuna ulaşılmalıdır.

Arslan (2011)’ın çalışması sonucunda Türkçenin yabancı dil olarak ēretiminde temel düzey ders kitaplarında ēretilmesi gereken kipler konuları yeterli kipi, istek kipi, emir kipi, gereklilik kipi, dilek şart kipidir. Elde edilen veriler bu araştırma ile tutarlıdır. Yalnız, bu araştırmada incelenen kaynaklar ve ēretmen görüşlerine göre gereklilik kipi ve dilek şart kipinin temel düzeyde deēil baēımsız düzeyde ēretilmesi gerektiēi sonucuna ulaşılmalıdır. Kalfa (2017)’nın çalışmasında A1 düzeyinde ēretilmesi gerektiēi belirtilen kipler konusu emir kipi, istek kipi; A2 düzeyinde ēretilmesi gerektiēi belirtilen kipler konuları ise yeterli kipidir. Elde edilen veriler bu araştırma ile tutarlıdır. Yalnız bu araştırmada incelenen kaynaklar ve ēretmen görüşlerine göre istek kipi-nin A2 düzeyinde ēretilmesi gerektiēi sonucuna ulaşılmalıdır.

Arslan (2011)’a göre Türkçenin yabancı dil olarak ēretiminde temel düzey ders kitaplarında ēretilmesi gereken eylemler konuları isim fiiller, zarf fiiller, sıfat fiiller ve tezlilik eylemidir. Bu araştırmanın sonucunda ise isim fiillerin temel düzeyde; zarf fiiller, sıfat fiiller ve tezlilik eyleminin temel düzeyde deēil baēımsız düzeyde ēretilmesi gerektiēi sonucuna ulaşılmalıdır.

5.3. Öneriler

Aşağıda bulgulardan elde edilen sonuçlardan yola çıkılarak düzeylere göre dil bilgisi konu sıralamasına ilişkin; daha sonra da yapılabilecek çalışmalar için öneriler aşağıda sunulmuştur:

5.3.1. Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Dil Düzeylerinde Öğretilmesi Önerilen Dil Bilgisi Konuları

Tablo 5.1. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitaplarında ses bilgisi konusunun öğretilmesi için önerilen dil düzeyleri

1. Ses Bilgisi	Ses Bilgisine İlişkin Konular		Dil Düzeyi
1.1 Ünlüler	1	Ünlü uyumu (Kalınlık-incelik uyumu)	A1
	2	Ünlü düşmesi (Ör: Alın)	A1
	3	Ünlü türemesi (Ör: Biricik)	A2
	4	Ünlü daralması (Ör: Oynuyor)	A1
1.2 Ünsüzler	1	Kaynaştırma ünsüzleri (-y-, -ş-, -s-, -n-)	A1
	2	Ünsüz yumuşaması (Ör: Kitabı)	A1
	3	Ünsüz ikizleşmesi (Ör: Hissetmek)	A2
	4	Ünsüz düşmesi (Ör: Küçük)	A2
	5	Ünsüz benzeşmesi (Ör: Sınıfta)	A1

Tablo 5.1’de Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitaplarında ses bilgisi konusunun öğretilmesi için önerilen dil düzeyleri bulunmaktadır. Buna göre;

1. Ses bilgisi ile ilgili ünlüler konusundan ünlü uyumu, ünlü düşmesi ve ünlü daralması A1’de; ünlü türemesi konusu A2 düzeyinde öğretilir.
2. Ses bilgisi ile ilgili ünsüzler konusundan ise kaynaştırma ünsüzleri, ünsüz yumuşaması ve ünsüz benzeşmesi A1 düzeyinde; ünsüz ikizleşmesi ve ünsüz düşmesi A2 düzeyinde öğretilir.

Tablo 5.2. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitaplarında sözcük türleri konusunun öğretilmesi için önerilen dil düzeyleri

2. Sözcük Türleri		Sözcük Türlerine İlişkin Konular	Dil Düzeyi
2.1. İsimler	1	Birleşik isimler (Ör: Yerelması, cumartesi, hanımeli)	A2
	2	Belirtme durumu -(y)I	A1
	3	Bulunma durumu (-DA)	A1
	4	Ayrılma durumu -DAn	A1
	5	Yönelme durumu -(y)A	A1
	6	İyelik ekleri	A1
	7	Çokluk eki (-lAr, Ör: Kızlar)	A1
	8	Belirtili isim tamlaması	A1
	9	Belirtisiz isim tamlaması	A1
	10	Zincirleme isim tamlaması	A1
2.2.Sıfatlar	1	Basit sıfatlar (Ör: Kırmızı gül)	A1
	2	Birleşik sıfatlar (Kısa boylu adam)	A2
	3	Türemiş sıfatlar (Kıralık ev)	A1
	4	Sıfatlarda sıralanış	A2
	5	Karşılaştırma (daha+sıfat) en üstünlük (Ör: En güzel)	A2
	6	İşaret sıfatları (Ör: Bu paket)	A1
	7	Asıl sayı, sıra sayı sıfatları (Ör: Bir, birinci)	A1
	8	Üleştirme sayı sıfatları (Ör: Birer, ikişer)	A2
	9	Kesir sayı sıfatları (Ör: Onda bir)	A2
	10	Topluluk sayı sıfatları (Ör: İkiz)	A2
	11	Belgisiz sıfatlar (Ör: başka, öbür)	A1
	12	Soru sıfatları (Ör: hangi, kaç, kaçar)	A1
	13	Sıfat yapan -ki (Ör: Bugünkü gazete, buradaki oteller)	A1
	14	Pekiştirme (Ör: Güzel mi güzel, sapsarı, simsiyah)	A2
2.3. Zamirler	1	Kişi zamirleri (Ben, sen, o, biz, siz, onlar)	A1
	2	Kişi ekleri	A1
	3	-CA (Ör: Bence, sence)	A2
	4	İle (Ör: Benimle, Seninle)	A2
	5	İşaret zamirleri (Ör: Bu, şu, o)	A1
	6	Dönüşlülük zamiri (Kendi)	B1
	7	İşteşlik zamiri (Birbiri)	B1
	8	Soru zamirleri (Ör: Kim, ne, neden)	A1
	9	Belgisiz zamirler (Ör: Bazısı, kimisi, hepsi)	A2

2.4. Zarflar	1	Yer-yön zarfları (Ör: Üst, ön, iç, orta, içeri, yukarı, ileri)	A1
	2	Zaman zarfları (Ör: Öğleyin, salı akşamı, önce, sonra)	A1
	3	Durum zarfları (Ör: Böyle, şöyle, öyle)	B1
	4	Soru zarfları (Ör: Neden, niçin, niye, ne diye)	A1
	5	Sebeup zarfları (Ör: Açlıktan, onun için, senin yüzünden)	A2
	6	Olasılık, tahmin bildiren zarflar (Ör: Belki, galiba, herhâlde)	A2
2.5. Edatlar	1	Yalın durumu yöneten edatlar	A2
	2	Yönelme durumunu yöneten edatlar	A2
	3	Çıkma durumunu yöneten edatlar	A2
	4	Belirtme durumunu yöneten edatlar	B2
	5	-mAdAn önce,-DİktAn sonra	A2
	6	-DAn beri,-Dİr	A1
2.6. Bağlaçlar	1	Ekleyici (Ör: Gökçen büroya girdi ve Seda'nın masasına oturdu).	A1
	2	Ayırt edici	A2
	3	Zıtlık	A1
	4	Sıralama bildiren	A2
	5	Açıklama bildiren	B1
	6	Örnekleme	A2
	7	Varsayım bildiren	B1
	8	Sebeup+sonuç ilişkisi bildiren	B1
	9	Sonuç+sebeup ilişkisi kuran	B1
2.7. Ünlemler	1	Hitap, teşvik, gayretlendirme, üzüntü, şaşkınlık, rahatlama, sevinç, coşku, heyecan, alay, katılma, kuşku	A2

Tablo 5. 2'de Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitaplarında sözcük türleri konusunun öğretilmesi için önerilen dil düzeyleri bulunmaktadır. Buna göre;

1. Sözcük türleri ile ilgili isimler konusundan belirtme durumu, bulunma durumu, ayrılma durumu, yönelme durumu, iyelik ekleri, çokluk eki, belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması, zincirleme isim tamlaması A1 düzeyinde; birleşik isimler konusu A2 düzeyinde öğretilir.
2. Sıfatlar konusundan basit sıfatlar, türemiş sıfatlar, işaret sıfatları, asıl sayı sıfatları, belgisiz sıfatlar, soru sıfatları, sıfat yapan -ki A1 düzeyinde; birleşik sıfatlar, karşılaştırma-üstünlük sıfatları, üleştirme sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları, topluluk sayı sıfatları, sıfatlarda sıralanış ve pekiştirme konusu ise A2'de öğretilir.
3. Zamirler konusundan kişi zamirleri, kişi ekleri, işaret zamirleri A1 düzeyinde;

- CA (bence, sence), zamir çekiminde kullanılan ile (benimle, seninle), belgisiz zamirler A2 düzeyinde; dönüşlülük, işteşlik zamiri B1’de öğretilbilir.
4. Zarflar konusundan zaman zarfları, soru zarfları, yer yön zarfları A1 düzeyinde; sebep-olasılık tahmin bildiren zarflar A2 düzeyinde; durum zarfları B1 düzeyinde öğretilbilir.
  5. Edatlar konusundan -DAn beri, -DIr A1 düzeyinde; yalın durumu yöneten edatlar, yönelme durumunu yöneten edatlar, çıkma durumunu yöneten edatlar, -mAdAn önce -DIktAn sonra A2 düzeyinde; belirtme durumunu yöneten edatlar B2 düzeyinde öğretilbilir.
  6. Bağlaçlar konusundan ekleyici, zıtlık bağlaçları A1 düzeyinde; ayırt edici, sıralama bildiren, örnekleme bağlaçları A2 düzeyinde; açıklama bildiren, varsayım bildiren, sebep+sonuç ilişkisi kuran, sonuç+sebep ilişkisi kuran bağlaçlar B1 düzeyinde öğretilbilir.
  7. Ünlemler konusu A2 düzeyinde öğretilbilir.

Tablo 5.3. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitaplarında cümle bilgisi konusunun öğretilmesi için önerilen dil düzeyleri

3. Cümle Bilgisi	Cümle Bilgisine İlişkin Konular		Dil Düzeyi
3.1. Basit Zamanlar	1	Şimdiki zaman (-Iyor)	A1
	2	Belirli geçmiş zaman (-DI)	A1
	3	Öğrenilen geçmiş zaman (-mIş)	A2
	4	Gelecek zaman (-AcAk)	A1
	5	Geniş zaman (-r,-Ar,-Ir)	A2
	6	Bilişsel şimdiki zaman (-mAktA)	A1
	7	-mAk üzere (Ör: Yağmur yağmak üzeredir)	A2
	8	Olumsuzlaştırma (-mA, değil, yok) (Ör: Seni anlamıyor değilim)	B1
3.2. Birleşik Zamanlar	1	Şimdiki zamanın hikâyesi (-Iyordu)	B1
	2	Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi (-mIştI)	B2
	3	Gelecek zamanın hikâyesi (-EcEktI)	B1
	4	Geniş zamanın hikâyesi (-ErdI)	B1
	5	Bilişsel şimdiki zamanın hikâyesi (-mAktAydI)	B1
	6	Şimdiki zamanın rivâyeti ((-I)yormuş)	B2
	7	Öğrenilen geçmiş zamanın rivâyeti (-mIşmIş)	B2

	8	Gelecek zamanın rivâyeti ((-y)AcAkmlş)	B2
	9	Geniş zamanın rivâyeti (-(A/I)rmlş,-mAzmİş).	B2
	10	Bilişsel şimdiki zamanın rivâyeti (-mAktAymİş)	B2
3.3. Olmak ve Birleşik Yapılar	1	-mİş olmak veya -mİş bulunmak	B2
	2	-(I)yor olmak	B2
	3	-(y)AcAk olmak	B2
	4	-(A/I)r/-mAz olmak	B2
	5	mAkta olmak	B2
3.4. Cümlelerin Öğeleri	1	Özne, yüklem	A1
	2	Tümleç (Dolaylı tümleç, zarf tümleci)	B1
	3	Nesneler (Belirtili, belirtisiz)	B1
3.5. Dolaylı Anlatım Cümleleri	1	Soruların dolaylı anlatımı- (Ör: Gidip gitmeyeceğini sordu) Emir kipinin dolaylı anlatımı (Ör: Gelmesini söyledim) Yeterlik kipinin dolaylı anlatımı (Ör: Başarabileceğini söyledim)	B2
	2	...diye söyledi, diye cevapladı, diye sordu, ...dedi	B1

Tablo 5.3.'te Yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarında cümle bilgisi konusunun öğretilmesi için önerilen dil düzeyleri bulunmaktadır. Buna göre;

1. Cümle bilgisi ile ilgili basit zamanlardan şimdiki zaman, belirli geçmiş zaman ve gelecek zaman A1 düzeyinde; öğrenilen geçmiş zaman, geniş zaman, -mAk üzere A2 düzeyinde; olumsuzlaştırma B1 düzeyinde öğretilir.
2. Birleşik zamanlardan şimdiki zamanın hikâyesi, gelecek zamanın hikâyesi, geniş zamanın hikâyesi, bilişsel şimdiki zamanın hikâyesi B1'de; öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi, şimdiki zamanın rivayeti, gelecek zamanın rivayeti, geniş zamanın rivayeti, bilişsel şimdiki zamanın rivayeti B2 düzeyinde öğretilir.
3. Olmak ve birleşik yapılardan -mİş olmak veya -mİş bulunmak, -(I)yor olmak, -(y)AcAk olmak, -mAktA olmak, -(A/I)r/-mAz olmak B2 düzeyinde öğretilir.
4. Cümlelerin öğelerinden özne ve yüklem A1 düzeyinde; tümleç ve nesne B1 düzeyinde öğretilir.

5. Dolaylı anlatım cümlelerinden soruların, emir kipinin ve yeterlik kipinin dolaylı anlatımı B2 düzeyinde; ...diye söyledi, diye cevapladı, diye sordu,...dedi B1 düzeyinde öğretilbilir.

Tablo 5.4. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitaplarında kipler konusunun öğretilmesi için önerilen dil düzeyleri

4. Kipler		Kiplere İlişkin Konular	Dil Düzeyi
4.1. Olasılık Yeterlik	1	Yeterlik eki, (-y)Abİl, Yetersizlik Eki (-(y)AmA-)	A2
	2	Yapmama olasılığı Eki (-mAyAbi-l)	A2
	3	Yapamama olasılığı) (-y)AmAyAbil-)	A2
	4	İzin, rica (-y)Abil +zaman eki+ soru edatı+kişi eki	A2
4.2. Emir	1	Buyuru-emir Kipi (Ör: Gel, gelme)	A1
4.3. İstek	1	İstek kipi (Ör: Geleyim, gidelim)	A2
4.4. Dilek	1	Dilek kipi (Ör: Havalar bir ısınsa)	B1
	2	Gerçek dışı dilek (Ör: Keşke seni tanımamış olsaydım)	B1
4.5. Gereklilik	1	Gereklilik kipi (-mAlI) (Ör: Gitmeliyim)	B1
	2	Gereklilik kipi belirli geçmiş zaman (Ör: Gelmeliydim)	B1
	3	Gereklilik kipi rivayet geçmiş zaman (Gelmeliymişim)	B1
4.6. Koşul Cümleleri	1	Geniş zamanın koşulu (Ör: Gelirse)	B1
	2	Şimdiki zamanın koşulu (Ör: Geliyorsa)	B1
	3	Gelecek zamanın koşulu (Ör: Gelecekse)	B1
	4	Belirli geçmiş zamanın koşulu (Ör: Geldiyse)	B1
	5	Öğrenilen geçmiş zamanın koşulu (Ör: Gelmişse)	B1
	6	Gereklilik kipinin koşulu (Ör: Gelmeliyse)	B1
	7	Adsız koşul cümleleri (Ör: Hastaysam, vaktin varsa)	B1
	8	İdi+ise (Ör: Aç idiysen neden söylemedin?)	B1
	9	İmiş+ise (Ör: Partiye gelmeyecek imiş ise neden söz vermiş?)	B2
	10	Varsayımlı koşul cümleleri (Ör: Mesela zengin olsan ne yaparsın?, Cüzdanını bulsan sinemaya giderdik)	B1
	11	İkilemeler+sA (Bu konuyu bilse bilse Halit Hoca bilir)	B2
	12	Gerçek dışı koşul cümleleri (Ör: Gitmeseydin üzülmezdin)	B1

Tablo 5.4'te yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarında kipler konusunun öğretilmesi için önerilen dil düzeyleri bulunmaktadır. Buna göre;

1. Olasılık yeterlik kipi, yapmama olasılığı, yapamama olasılığı, izin rica konusu A2 düzeyinde öğretilir.
2. Emir kipi A1 düzeyinde öğretilir.
3. İstek kipi A2 düzeyinde öğretilir.
4. Dilek kipi, gerçek dışı dilek B1 düzeyinde öğretilir.
5. Gereklilik kipi, gereklilik kipi belirli geçmiş zaman, gereklilik kipi rivayet geçmiş zaman B1 düzeyinde öğretilir.
6. Geniş zamanın koşulu, şimdiki zamanın koşulu, gelecek zamanın koşulu, belirli geçmiş zamanın koşulu, öğrenilen geçmiş zamanın koşulu, gereklilik kipi, adsıl koşul cümleleri, idi+ise, varsayımlı koşul cümleleri, gerçek dışı koşul cümleleri B1 düzeyinde öğretilir.

Tablo 5.5. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitaplarında eylemler konusunun öğretilmesi için önerilen dil düzeyleri

5. Eylemler	Eylemlere İlişkin Konular	Dil Düzeyi
5.1. Eylemde çatı	1 Etken eylem (Ayşe geldi, Mehmet yarın Ankara'ya gidecek)	A1
	2 Edilgen eylem (Ör: Kapı açıldı)	B1
	3 Ettirgen, oldurgan eylem (Ör: Saçını kestirdi, hepimizi güldürdü)	B2
	4 Dönüşlülük eylemi (Ör: İki saat süslendi)	B1
	5 İşteşlik eylemi (Ör: Öğretmenin sözleri üzerine bütün sınıf güldü)	B1
5.2. Fiilimsiler	1 İsim fiiller (-mA,-mAk,-Iş)	A2
	2 Sıfat fiiller (-mIş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz)	B1
	3 Sıfat fiiller (-(y)An,-DIk,-(y)AsI)	B1
	4 Zarf fiiller (-(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip)	B1
	5 Zarf fiiller (-mAdAn, -(y)IncA, -(y)All, iken (-ken))	B1
5.3. Kurallı Birleşik Eylemler	1 -(y)Ivermek (Ör: Uyanıvermiş)	B2
	2 -(y)Adurmak,-(y)Ip durmak (Ör: Sen oynadur, hep aynı şeyleri söyleyip durma)	B2
	3 -(y)Akalmak,-(y)Ip kalmak (Ör: Şaşakaldım, şaşıp kaldım)	B2
	4 -(y)Agelmek,-(y)Ip gitmek (Ör: Bu, öteden beri devam edegelmektedir, yaşamınız böyle sürüp gidiyor)	B2
	5 -(y)Ayazmak (Ör: Korkudan öleyazdım)	B2
	6 -mAyAgörmek (Ör: Benim hâlime düşmeye-görün)	B2
	7 -(y)Ip geçmek (Ör: Bugünkü gazeteyi okuyup geçtim)	B2
	8 Zamansal Ek Eylem -idi (Ör: Ben idim, aktif değildim)	A2
	9 Kanitsal Ek Eylem -imiş (Ör: Ben imişim, çok çalışkanmışsın)	A2
	10 Var ve yok (Bu işte yokum, varım)	A1
	11 -DIr eki (Ör: Türkiye'nin her yeri çok güzeldir)	A2

Tablo 5.5’te yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarında eylemler konusunun öğretilmesi için önerilen dil düzeyleri verilmiştir.

1. Etken eylem A1 düzeyinde öğretilir.
2. Edilgen eylem, dönüşlülük eylemi, işteşlik eylemi B1 düzeyinde öğretilir.
3. Ettirgen oldurgan eylem B2 düzeyinde öğretilir.
4. İsim fiiller (-mA,-mAk,-Iş) A1 düzeyinde öğretilir.
5. Sıfat fiiller (-mIş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz), sıfat fiiller (-(y)An,-Dİk,-(y)AsI), zarf fiiller (-(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip), zarf fiiller (-mAdAn,-(y)IncA,-(y)All, iken (-ken)) B1 düzeyinde öğretilir.
6. -(y)Ivermek, -(y)Akalmak,-(y)Ip kalmak, -(y)Adurmak,-(y)Ip durmak,-(y)Agelmek,-(y)Ip gitmek, -(y)Ip geçmek, -mAyAgörmek, -(y)Ayazmak B2 düzeyinde öğretilir.
7. Kanıtsal ek eylem (-imiş), zamansal ek eylem (-idi), -Dİr eki A2 düzeyinde öğretilir.
8. Var ve yok konusu A1 düzeyinde öğretilir.

5.3.2. Araştırmacılara Öneriler

1. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitapları arasındaki tutarsızlıkların giderilerek belirlenecek ortak temalara göre ders kitaplarının hazırlanması öğrenciler ve alan açısından oldukça önemlidir.
2. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitaplarındaki dil bilgisi konularının öğretim basamaklarına göre düzenlenmesine ve bunların yer aldığı öğretim programına ihtiyaç vardır.
3. Ders kitapları hazırlanırken kitapların içeriğindeki etkinliklerin zenginleştirilmesi, ders kitaplarının niteliğini arttıracaktır.

KAYNAKLAR

- Aksan, D. (1990). *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: TDK Basımevi.
- Alkove, L. D. ve Mccarty, B. Jo. (1992). Plain Talk: Recognizing Positivism and Constructivism in Practice. *Action in Teacher Education. (ATE), Nonthematic 2*, 16-22.
- Ankara Üniversitesi TÖMER. (2014). *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Ankara Üniversitesi TÖMER. (2013). *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 2*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Ankara Üniversitesi TÖMER. (2014). *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 3*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Anselm, S. ve Corbin, J. (1998). *Basics of Quallitative Research: Techniques and Procedures For Devolving Grounded Theory. 2d ed.* Thousand Oaks, CA: Sage.
- Arslan, M. (2011). *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Kılavuzu Temel Seviye*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Avcı, Y. ve Küçük, S. (2017). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dil Bilgisi Öğretimi. *Turkish Studies*, 12, 49-67.
- Aydın, Ö. (1997). Anadili Eğitimi, Yabancı Dil Öğretimi ve Evrensel Dil Bilgisi. *Dil Dergisi*, 54, 23-30.
- Bulut, M. (2014). Dil Bilgisi Öğretiminde Yaşanan Kavram Kargaşasının Türkçe Öğretimine Etkisi. *Turkish Studies*, 12, 43-55.
- Büyükaslan, A. (2007). Yabancı Dil Türkçenin Öğretilmesinde Yeni Yöntemler: Bilişim Uygulamaları, Çözüm Önerileri. *Strasbourg: Department D''etudes Turques Turcologue u-strasbourg*, 1-17.

- Büyüköztürk, Ş. ve Kılıç, Ç. ve Akgün, E. ve Karadeniz, Ş. Demirel, F. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dolunay, S. K. (2010). Dil Bilgisi Öğretiminin Amacı ve Önemi. *TÜBAR*, 27, 275-284.
- Dolunay, S. K. (2014). Dil Bilgisi Öğretimi. A. Güzel ve H. Karatay (Ed.), *Türkçe Öğretimi El Kitabı* (381-414). Ankara: Pegem Akademi.
- Doyumğaç, İ. (2017). *Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında Dil Bilgisi Öğretimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman.
- Erol, H. F. (2008). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Bildirme ve Tasarlama Kiplerinin Öğretimi ve Sıralaması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Fidan, D. (2016). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Ders Kitaplarındaki Dil Bilgisi Konuları ve Öğretmen-Öğrenci Görüşleri . *Turkish Studies*, 11(14), 257-276.
- Fidan, N. (1998). *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Yelkentepe Yayınları.
- Gencan, T. N. (2007). *Dil Bilgisi*. Ankara: Tek Ağaç Eylül Yayıncılık.
- Glaser, B. G. (2000). *The Future of Grounded Theory. Grounded Theory Review*. Sociology Press.
- Güler, İ. (2004). Dil Öğretimi, Dil Bilgisi ve Arapça. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13 (2).
- Gümüş, İ. (2016). Türkçede Emir İstek Kipi ve Yabancılara Türkçe Öğretimi. *SUTAD*, 39, 253-262.
- Güneş, F. (2013). Dil Bilgisi Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2 (7), 71-92.

- Gürlek, M. ve Şen, M. (2014). Türk Dili Çalışmalarında Terim Sorunu: Bir Durum Çalışması. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 29, 189-200.
- İslioğlu, S. (2015). *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- İstanbul Üniversitesi Dilmer. (2012). *Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A1*. İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
- İstanbul Üniversitesi Dilmer. (2012). *Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A2*. İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
- İstanbul Üniversitesi Dilmer. (2012). *Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı B1*. İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
- İstanbul Üniversitesi Dilmer. (2013). *Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı B2*. İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
- İstanbul Üniversitesi Dilmer. (2013). *Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı C1*. İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
- Kalfa, M. (2018). *İşlevsel Dil Bilgisi*. İstanbul: Yds Yayıncılık.
- Karahan, L. (2009). Dil Bilgisi Öğretiminde Bütün-Parça İlişkisinin Önemi. *Turkish Studies*, 4 (8): 23-30.
- Karatay, H. ve Kartallıoğlu, N. ve Coşkun, S. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Dil Bilgisi Konularını Öğrenme Düzeyleri, *TÜBAR*, 32, 199-219.
- Karatay, H. (2014). Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi Programlarında Dil Bilgisi Öğretimi Sorunu. *Ana Dili Olarak Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Çalışma Toplantısı Bildirileri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kaya, C. (2011). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Gramer Sırası Sorunu. 9. *Uluslararası Dünyada Türkçe Öğretimi; Çağdaş Türk Yazı Dillerinin Öğretimi Sempozyumu*. Manas Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu, Bişkek.

- Kılıç, Ö. (2006). *Aktif Öğrenme Tekniklerinin İngilizce Dil Bilgisi Kurallarını Uygulama Becerisi Üzerindeki Etkileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kurt, M. (2016). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Dil Bilgisi. F. Yıldırım, B. Tüfekçioğlu (Ed.), *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Kuramlar-Yöntemler-Beceriler-Uygulamalar* (261-266). Ankara: Pegem Akademi.
- Mutlu, H. H. ve Ayrancı, B. B. (2017). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Geçmişten Günümüze Süregelen Problemler. *The Journal of International Lingual, Social and Educational Science*, 3 (2), 66-74.
- Ömeroğlu, E. (2016). *Yabancılar Türkçe Öğretimi İçin Hazırlanmış Ders Kitaplarının İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Özdemir, M. (2011). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Edatlar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özel, S. (2010). *Yabancılar Türkçe Öğreten Resmî Kurumlarda Dil Bilgisi Öğretimi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Pirinç, D. (2010). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Ortaçların İncelenmesi ve Öğretimi-Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı Orta 2 Örneğinde*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Senemoğlu, N. (2001). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Şeylan, A. (2013). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi: Şimdiki Zamanı Öğretme Tekniği. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (1), 29-48.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.

- Tunçel, H. (2014). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dil Bilgisi: Nasıl, Neden ve Ne Kadar?. A. Şahin (Ed.), Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi (395-415). Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldız Ü. ve Tunçel, V. (2014). Yabancı Dil Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Önerileri. A. Şahin (Ed.), Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi (175-205). Ankara: Pegem Akademi.
- Yunus Emre Enstitüsü. (2015). *Yedi İklim Türkçe Ders Kitabı A1*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi.
- Yunus Emre Enstitüsü. (2016). *Yedi İklim Türkçe Ders Kitabı A2*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi.
- Yunus Emre Enstitüsü. (2016). *Yedi İklim Türkçe Ders Kitabı B1*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi.
- Yunus Emre Enstitüsü. (2016). *Yedi İklim Türkçe Ders Kitabı B2*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi.
- Yunus Emre Enstitüsü. (2016). *Yedi İklim Türkçe Ders Kitabı C1*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi.

İnternet Kaynakları

“Yabancı dil nedir?” (<http://tdk.gov.tr/index/21.03.2018>'de erişildi).

EKLER

EK-1.DBKBT: Dil Bilgisi Konuları Belirtke Tablosu

Değerli Uzman,

Bu araştırmanın amacı, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde dil bilgisi konularının işlenme veya öğretilme sırasını belirlemektir. Sizden istenen, aşağıda listelenmiş dil bilgisi konularının hangi kurda verilmesi gerektiğini **“Uygun Olduğu Düzey”** kutucuğuna **“A1, A2, B1, B2 veya C1”** şeklinde belirtmenizdir.

Sağladığınız katkı için teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Halit KARATAY

Arş. Gör. Seda KAYA

DİL BİLGİSİ KONUSU			UYGUN OLDUĞU DÜZEY	
1. SES OLAYLARI	1.1 ÜNLÜLER	1	Ünlü Uyumu (Kalınlık-incelik uyumu)	
		2	Ünlü Düşmesi (Ör: Alın)	
		3	Ünlü Türemesi (Ör: Biricik)	
		4	Ünlü Daralması (Ör: Oynuyor)	
	1.2 ÜNSÜZLER	1	Kaynaştırma Ünsüzleri (-y,-ş,-s,-n-)	
		2	Ünsüz Yumuşaması (Ör: Kitabı)	
		3	Ünsüz İkizleşmesi (Ör: Hissetmek)	
		4	Ünsüz Düşmesi (Ör: Küçük)	
		5	Ünsüz Benzeşmesi (Ör: Sınıfta)	

DİL BİLGİSİ KONUSU			UYGUN OLDUĞU DÜZEY	
2. SÖZCÜK TÜRLERİ	2.1. İSİMLER	1	Birleşik İsimler (Ör: Yerelması, cumartesi, hanımeli)	
		2	Belirtme Durumu -(y)I	
		3	Bulunma Durumu -DA	
		4	Ayrılma Durumu -DAn	
		5	Yönelme Durumu -(y)A	
		6	İyelik Ekleri	
		7	Çokluk Eki (-lAr, Ör: Kızlar)	
		8	Belirtili İsim Tamlaması	
		9	Belirtisiz İsim Tamlaması	
		10	Zincirleme İsim Tamlaması	
	2.2. SIFATLAR	1	Basit Sıfatlar (Ör: Kırmızı gül)	
		2	Birleşik Sıfatlar (Kısa boylu adam)	
		3	Türemiş Sıfatlar (Kiralık ev)	
		4	Sıfatlarda Sıralanış	
		5	Karşılaştırma (Daha+Sıfat) En Üstünlük (Ör: En güzel)	
		6	İşaret Sıfatları (Ör: Bu paket)	
		7	Asıl Sayı, Sıra Sayı Sıfatları (Ör: Bir, birinci)	
		8	Üleştirme Sayı Sıfatları (Ör: Birer, ikişer)	
		9	Kesir Sayı Sıfatları (Ör: Onda bir)	
		10	Topluluk Sayı Sıfatları (Ör: İkiz)	
		11	Belgisiz Sıfatlar (Ör: başka, öbür)	
		12	Soru Sıfatları (Ör: hangi, kaç, kaçar)	
		13	Sıfat yapan -ki (Ör: Bugünkü gazete, buradaki oteller)	
		14	Pekiştirme (Ör: Güzel mi güzel, sapsarı, simsiyah)	

		DİL BİLGİSİ KONUSU	UYGUN OLDUĞU DÜZEY	
2. SÖZCÜK TÜRLERİ	2.3. ZAMİRLER	1	Kişi Zamirleri (Ben, sen, o, biz, siz, onlar)	
		2	Kişi Ekleri (Ör: Geliyor-um, geliyor-sun, geliyor, geliyor-uz, geliyor-sunuz, geliyor-lar)	
		3	-CA (Ör: Bence, sence)	
		4	İle (Ör: Benimle, Seninle)	
		5	İşaret Zamirleri (Ör: Bu, şu, o)	
		6	Dönüşlülük Zamiri (Kendi)	
		7	İşteşlik Zamiri (Birbiri)	
		8	Soru Zamirleri (Ör: Kim, ne, neden)	
		9	Belgisiz Zamirler (Ör: Bazısı, kimisi, hepsi)	
	2.4. ZARFLAR	1	Yer-Yön Zarfları (Ör: üst, ön, iç, orta, içeri, yukarı, ileri)	
		2	Zaman Zarfları (Ör: öğleyin, salı akşamı, önce, sonra)	
		3	Durum Zarfları (Ör: Böyle, şöyle, öyle)	
		4	Soru Zarfları (Ör: Neden, niçin, niye, ne diye)	
		5	Sebeup Zarfları (Ör: Açlıktan, onun için, senin yüzünden)	
		6	Olasılık, Tahmin Bildiren Zarflar (Ör: Belki, galiba, herhâlde)	
	2.5. EDATLAR	1	Yalın Durumu Yöneten Edatlar (Ör: İçin, ile, gibi, kadar) (Sinemaya Elif ile gittim, Ayşe gibi olmak isterdim, taş kadar ağır)	
		2	Yönelme Durumunu Yöneten Edatlar (Ör: Ait, dair, doğru, göre, -a kadar, dek, değin, karşı, karşın, özgü, has, rağmen, yönelik). (Ör: Ona dair, ona ait, bana göre, Sabaha kadar çalıştık, O güne dek/değın gerçeği anlamamıştım, Bu yemek o yöreye has/özgü, Soğuğa rağmen gezdik, Sınava yönelik çalışıyorum)	
		3	Çıkma Durumunu Yöneten Edatlar(Ör: Başka, beri, bu yana, dolayı, itibaren, önce, evvel, ötürü, sonra, yana). (Ör: Senden başka kimse gelmedi, O günden bu yana/beri görüşmedik)	
		4	Belirtme Durumunu Yöneten Edatlar (Ör: Aşkın, takiben)	
		5	-mAdAn önce,-DIktAn sonra (Ör: Gelmeden önce ara, gittikten sonra aramadı)	
		6	-DAn beri,-DIr (Ör: Dünden beri uykusuzum, Üç gündür aramıyorsun)	
	2.6. BAĞLAÇLAR	1	Ekleyici (Ör: Gökçen büroya girdi ve Seda'nın masasına oturdu)	
		2	Ayırt edici (Ör: Hayri ben gelene kadar ya kolileri taşısın ya da bahçe duvarını boyasın)	
		3	Zıtlık Bildiren (Ör: Kâmil çok çalıştı ama/fakat/lakin/maalesef başaramadı)	
4		Sıralama Bildiren (Ör: Hem elma soyuyor hem de televizyon izliyor)		
5		Açıklama Bildiren (Ör: Bana bir sürü mazeret saydı. Yani/belli ki / demek ki/ meğer işi yapmaya gönü yok)		
6		Örnekleme (Ör: Çocukların çoğu sağlıklı bir aile ortamına sahip değil. Örneğin/mesela Kerem, annesi ve babası boşanmış bir çocuk)		

		7	Varsayım Bildiren (Ör: Farz edelim ki/diyelim ki/tut ki eve döndü, tekrar bize alışabilecek mi?)	
		8	Sebeup+Sonuç İlişkisi Bildiren (Ör: Sen geleceksin diye zeytinyağı dolma yaptım)	
		9	Sonuç+Sebeup İlişkisi Kuran (Ör: Onu bulamadım. Çünkü/nitekim ben oraya ulaştığımda o yola çıkmıştı bile)	
	2.7. ÜNLEMLER	1	Hitap, Teşvik, Gayretlendirme, Üzüntü, Şaşkınlık, Rahatlama, Sevinç, coşku, heyecan, alay, katılma, kuşku (Ör: Haydi, eyvah, aman, yaşasın)	

DİL BİLGİSİ KONUSU				UYGUN OLDUĞU DÜZEY
3. CÜMLE BİLGİSİ	3.1. BASİT ZAMANLAR	1	Şimdiki Zaman (-Iyor)	
		2	Belirli Geçmiş Zaman (-DI)	
		3	Öğrenilen Geçmiş Zaman (-mİş)	
		4	Gelecek Zaman (-AcAk)	
		5	Geniş Zaman (-r,-Ar,-Ir)	
		6	Bilişsel Şimdiki Zaman (-mAktA)	
		7	-mAk üzere (Ör: Yağmur yağmak üzeredir)	
		8	Olumsuzlaştırma (-mA, değil, yok) (Ör: Seni anlamıyor değilim)	
	3.2. BİRLEŞİK ZAMANLAR	1	Şimdiki Zamanın Hikâyesi (-Iyordu)	
		2	Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi (-mİştİ)	
		3	Gelecek Zamanın Hikâyesi (-EcEktİ)	
		4	Geniş Zamanın Hikâyesi (-Erdİ)	
		5	Bilişsel Şimdiki Zamanın Hikâyesi (-mAktAydİ)	
		6	Şimdiki Zamanın Rivâyeti ((-I)yormuş)	
		7	Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivâyeti (-mİşmİş)	
		8	Gelecek Zamanın Rivâyeti ((-y)AcAkmİş)	
		9	Geniş Zamanın Rivâyeti (-(-A/I)rmlş,-mAzmİş)	
		10	Bilişsel Şimdiki Zamanın Rivâyeti (-mAktAymİş)	
	3.3. OLMAK VE BİRLEŞİK YAPILAR	1	-mİş Olmak veya -mİş bulunmak	
		2	-(I)yor olmak	
		3	-(y)AcAk olmak	
		4	-(A/I)r/-mAz olmak	
		5	-mAktA olmak	
	3.4. CÜMLENİN ÖGELERİ	1	Özne, Yüklem	
		2	Tümleç (Dolaylı tümleç, zarf tümleci)	
		3	Nesneler (Belirtili, belirtilsiz)	
	3.5. DOLAYLI ANLATIM CÜMLELERİ	1	Soruların dolaylı anlatımı (Ör: Gidip gitmeyeceğini sordu). Emir kipinin dolaylı anlatımı (Ör: Gelmesini söyledim).	

			Yeterlik kipinin dolaylı anlatımı (Ör: Başarabileceğini söyledim)	
		2	...diye söyledi, diye cevapladı, diye sordu,...dedi	

DİL BİLGİSİ KONUSU				UYGUN OLDUĞU DÜZEY
4. KIPLER	4.1. OLASILIK YETERLİK	1	Yeterlik Eki, (-y)AbİL, Yetersizlik Eki (-(y)AmA-)	
		2	Yapmama Olasılığı Eki (-mAyAbil-)	
		3	Yapamama Olasılığı (-y)AmAyAbil-)	
		4	İzin, rica (-y)AbİL+zaman eki+kişi eki	
	4.2. EMİR	1	Buyuru-Emir Kipi (Ör: Gel, gelme)	
	4.3. İSTEK	1	İstek Kipi (Ör: Geleyim, gidelim)	
	4.4. DİLEK	1	Dilek Kipi (Ör: Havalar bir ısınsa)	
		2	Gerçek Dışı Dilek (Ör: Keşke seni tanımamış olsaydım)	
	4.5. GEREKLİLİK	1	Gereklilik Kipi (-mAlI) (Ör: Gitmeliyim)	
		2	Gereklilik Kipi Belirli Geçmiş Zaman (Ör: Gelmeliydim)	
		3	Gereklilik Kipi Rivayet Geçmiş Zaman (Ör: Gelmeliymişim)	
	4.6. KOŞUL CÜMLELERİ	1	Geniş Zamanın Koşulu (Ör: Gelirse)	
		2	Şimdiki Zamanın Koşulu (Ör: Geliyorsa)	
		3	Gelecek Zamanın Koşulu (Ör: Gelecekse)	
		4	Belirli Geçmiş Zamanın Koşulu (Ör: Geldiyse)	
		5	Öğrenilen Geçmiş Zamanın Koşulu (Ör: Gelmişse)	
		6	Gereklilik Kipinin Koşulu (Ör: Gelmeliyse)	
		7	Adsız Koşul Cümleleri (Ör: Hastaysam, vaktin varsa)	
		8	İdi+ise (Ör: Aç idiyse neden söylemedin?)	
		9	İmiş+ise (Ör: Partiye gelmeyecekmiş ise neden söz vermiş?)	
10		Varsayımlı Koşul Cümleleri (Ör: Mesela zengin olsan ne yaparsın?, Cüzdanını bulsan sinemaya giderdik)		
11		İkilemeler+sA (Bu konuyu bilse bilse Halit Hoca bilir)		
12		Gerçek Dışı Koşul Cümleleri (Ör: Gitmeseydin üzülmezdin)		

DİL BİLGİSİ KONUSU			UYGUN OLDUĞU DÜZEY	
5. EYLEMLER	5.1. EYLEMDE ÇATI	1	Etken Eylem (Ayşe geldi, Mehmet yarın Ankara'ya gidecek)	
		2	Edilgen Eylem (Ör: Kapı açıldı)	
		3	Ettirgen, Oldurgan Eylem (Ör: Saçını kestirdi, hepimizi güldürdü)	
		4	Dönüşlülük Eylemi (Ör: İki saat süslendi)	
		5	İşteşlik Eylemi (Ör: Öğretmenin sözleri üzerine bütün sınıf güldüştü)	
	5.2. FİİLİMSİLER	1	İsim Fiiller (-mA,-mAk,-Iş)	
		2	Sıfat Fiiller (-mİş,-(y)AcAk,-(A/I)r/-mAz)	
		3	Sıfat Fiiller (-(y)An,-DIk,-(y)AsI)	
		4	Zarf Fiiller (-(y)ArAk,-(y)A,-(y)Ip)	
		5	Zarf Fiiller (-mAdAn,-(y)InCA,-(y)AlI, iken (-ken))	
	5.3. KURALLI BİRLEŞİK EYLEMLER	1	-(y)Ivermek (Ör: Uyanıvermiş)	
		2	-(y)Adurmak,-(y)Ip durmak (Ör: Sen oynayadur, hep aynı şeyleri söyleyip durma)	
		3	-(y)Akalmak,-(y)Ip kalmak (Ör: Şaşakaldım, şaşıp kaldım)	
		4	-(y)Agelmek,-(y)Ip gitmek (Ör: Bu, öteden beri devam edelmektedir, Yaşamınız böyle sürüp gidiyor)	
		5	-(y)Ayazmak (Ör: Korkudan öleyazdım)	
		6	-mAyAgörmek (Ör: Benim halime düşmeyegörün)	
		7	-(y)Ip geçmek (Ör: Bugünkü gazeteyi okuyup geçtim)	
		8	Zamansal Ek Eylem idi (Ör: Ben idim, aktif değildim)	
9		Kanıtsal Ek Eylem imiş (Ör: Ben imişim, çok çalışkanmışım)		
10		Var ve Yok (Bu işte yokum, varım)		
11		-DIr Eki (Ör: Türkiye'nin her yeri çok güzeldir)		